

Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

Národní rozvojový plán (RDP) České republiky na léta 2000–2006

(pracovní verze)

DUBEN 2000

ÚVODNÍ ČÁST	4
ČÁST I. – MAKROEKONOMICKÁ A REGIONÁLNÍ ANALÝZA, SYNTÉZA A STRATEGIE	
1. MEZINÁRODNÍ EKONOMICKÝ KONTEXT	7
1.1. EKONOMICKÁ ÚROVEŇ	9
1.2. EKONOMICKÝ RŮST	10
1.3. VÝVOJ INFLACE	11
1.4. ZAHRANIČNÍ OBCHOD A VNĚJŠÍ EKONOMICKÁ ROVNOVÁHA	12
1.5. TRH PRÁCE.....	13
2. ANALÝZA HOSPODÁŘSKÉHO VÝVOJE ČESKÉ REPUBLIKY	15
2.1. VÝROBA A POPTÁVKA.....	15
2.2. STRUKTURÁLNÍ ZMĚNY.....	18
2.3. VÝVOJ INFLACE	22
2.4. MĚNOVÁ, KURZOVÁ A FISKÁLNÍ POLITIKA.....	22
2.5. ZAHRANIČNÍ OBCHOD A VNĚJŠÍ EKONOMICKÁ ROVNOVÁHA.....	24
2.6. TRH PRÁCE.....	26
3. MAKROEKONOMICKÁ PROGNÓZA ČESKÉ REPUBLIKY DO ROKU 2006.....	28
3.1. CHARAKTERISTIKA POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	28
3.2. PŘEDPOKLADY MODELU CR-2	28
3.3. VÝSLEDKY JEDNOTLIVÝCH PROJEKČÍ.....	28
3.4. POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ.....	32
4. HOSPODÁŘSKÁ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY	37
4.1. MAKROEKONOMICKÉ POLITIKY V HOSPODÁŘSKÉ STRATEGII.....	37
4.2. STRUKTURÁLNÍ POLITIKY	38
4.3. POLITIKY ZAMĚŘENÉ NA LIDSKÝ FAKTOR A ROZVOJ SPOLEČENSKÉ SOLIDARITY	43
4.4. POLITIKY ZAMĚŘENÉ NA TRVALOU UDRŽITELNOST ROZVOJE	44
5. SYNTÉZA REGIONÁLNÍHO VÝVOJE V ČESKÉ REPUBLICE.....	47
5.1. HLAVNÍ TENDENCE A PROBLÉMY REGIONÁLNÍHO ROZVOJE V ČR V DEVADESÁTÝCH LETECH.....	47
5.2. SOUHRNNÉ ZHODNOCENÍ	53
5.3. OČEKÁVANÉ TENDENCE VE VÝVOJI REGIONÁLNÍ STRUKTURY ČR	53
6. REGIONÁLNÍ POLITIKA V ČESKÉ REPUBLICE	58
6.1. VÝCHOZÍ SITUACE	58
6.2. LEGISLATIVNÍ RÁMEC REGIONÁLNÍ POLITIKY	58
6.3. PROGRAMOVÉ ZABEZPEČENÍ REGIONÁLNÍ POLITIKY	59
6.4. VÝBĚR PODPOROVANÝCH REGIONŮ.....	61
6.5. DOSAVADNÍ PODPORA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE V ČR ZE STRANY EVROPSKÉ UNIE	61
6.6. INSTITUCIONÁLNÍ ZABEZPEČENÍ REGIONÁLNÍ POLITIKY	65
ČÁST II. – STRATEGICKÝ CÍL, PRIORITY A NÁVRHY OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	
7. STRATEGICKÝ CÍL	69
8. PRIORITY NÁRODNÍHO ROZVOJOVÉHO PLÁNU.....	70
8.1. STANOVENÍ A PROJEDNÁNÍ PRIORITY	70
8.2. SEKTOROVÉ A REGIONÁLNÍ PRIORITY NÁRODNÍHO ROZVOJOVÉHO PLÁNU ČR NA LÉTA 2000–2006	72
8.3. ANALÝZA PRIORITY.....	75
9. NÁVRH NA ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	79
9.1. OBECNÉ PRINCIPY	79
9.2. STRATEGICKÉ ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ	81

ČÁST III. – IMPLEMENTACE A FINANČNÍ RÁMEC

10. ADMINISTRATIVNÍ, IMPLEMENTAČNÍ A MONITOROVACÍ SYSTÉM.....	105
10.1. IMPLEMENTACE.....	105
10.2. MONITOROVÁNÍ.....	109
10.3. HODNOCENÍ.....	111
10.4. INFORMOVANOST A PUBLICITA.....	111
11. FINANČNÍ RÁMEC NÁRODNÍHO ROZVOJOVÉHO PLÁNU.....	112
11.1. ČÁST ANALYTICKÁ.....	112
ÚVODNÍ POZNÁMKY.....	112
ALOKACE PŘEDSTRUKTURÁLNÍCH NÁSTROJŮ A STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ EU PRO ČR.....	112
OČEKÁVANÁ VÝŠE SPOLUFINANCOVÁNÍ.....	115
FINANCOVÁNÍ REALIZOVANÝCH OPATŘENÍ PODLE PRIORITYNÍCH OS V LETECH 1994–1999.....	116
SHRNUTÍ POŽADAVKŮ REGIONŮ A SEKTORŮ NA FINANCOVÁNÍ PRIORITY RDP.....	117
SROVNÁNÍ RÁMCOVÝCH LIMITŮ ZDROJŮ S NAVRHOVANÝMI POTŘEBAMI RDP.....	118
11.2. ČÁST REALIZAČNÍ.....	121
ZÁKLADNÍ KRITÉRIA NAPLNĚNÍ FINANČNÍCH RÁMCŮ.....	116
NÁVRH INDIKATIVNÍHO NAPLNĚNÍ FINANČNÍHO RÁMCE PŘEDSTRUKTURÁLNÍCH FINANČNÍCH NÁSTROJŮ SPOLUPRÁCE S EU V LETECH 2000–2002.....	118
OBDOBÍ LET 2003–2006.....	119

POUŽITÁ LITERATURA

SEZNAM TABULEK

ZPRACOVATELSKÉ TÝMY

PŘÍLOHY

1. SEKTOROVÁ ČÁST (6 DOKUMENTŮ)
2. REGIONÁLNÍ ČÁST (8 DOKUMENTŮ)
3. INFORMATIVNÍ SEZNAM UKAZATELŮ PRO POTŘEBY MONITOROVÁNÍ A HODNOCENÍ
4. PŘEDBĚŽNÉ HODNOCENÍ RDP – EX-ANTE RDP
5. POSOUZENÍ VLIVŮ RDP NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ – SEA RDP
6. POSTUP ZPRACOVÁNÍ RDP

Zpracovatelé:

*Realizační skupina: konsorcium Vysoká škola ekonomická v Praze – Terplan, a. s.
Regionální řídicí a monitorovací výbory (RMMC)
Sektorové přípravné výbory/Sektorové řídicí a monitorovací výbory
Ministerstvo financí České republiky*

Úvodní část

Národní rozvojový plán je zpracován na základě usnesení vlády č. 40 ze dne 11. ledna 1999 o zabezpečení přípravy pro využívání strukturálních fondů a Kohezního fondu Evropské unie.

Vypracování Národního rozvojového plánu je základní podmínkou pro získání předvstupní pomoci EU, ale je také významnou zkouškou připravenosti České republiky na realizaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti, která představuje jednu z nejdůležitějších politik EU. Tato politika se řídí pěti základními principy, z nichž jedním je princip programování, vyžadující vypracování programových dokumentů, na jejichž základě je podpora ze zdrojů EU poskytnuta.

Mezi programovými dokumenty zaujímá výjimečné místo Národní rozvojový plán (podle oficiální terminologie užívané v nařízeních Rady EEC ke strukturálním fondům je nazýván Regionální rozvojový plán – RDP). Tento dokument představuje zevrubné zdůvodnění potřeby podpory ze zdrojů EU a definuje cíle, jichž má být dosaženo. Na základě projednání RDP s orgány Evropské komise je následně vypracován dokument "Rámec podpory Společenství", který má charakter smlouvy mezi vládou státu přijímajícího pomoc a Evropskou komisí.

Hlavním cílem Národního rozvojového plánu je analýza problémů jednotlivých sektorů relevantních z hlediska strukturálních fondů a problémů regionů na úrovni NUTS II, včetně srovnání se státy EU. Uvedenému hlavnímu cíli pochopitelně předchází makroekonomická a regionální analýza. Národní rozvojový plán musí rovněž obsahovat opatření, která byla pro zlepšení situace realizována vládou v předchozích obdobích. Dále musí obsahovat rozvojové priority a strategie pro jejich dosažení, subjekty, jež se budou účastnit jejich realizace a rámcové finanční požadavky. Nutnou součástí RDP je zhodnocení předpokládaných ekologických dopadů navrhované strategie Národního rozvojového plánu. Podle dosavadního názoru orgánů Evropské komise odpovídají území všech kandidátských zemí povaze Cíle 1 politiky hospodářské a sociální soudržnosti (zaostávající regiony), a mohou proto získat podporu ze všech tří nástrojů předvstupní strukturální politiky (programy PHARE 2000, ISPA a SAPARD). Záměrem přípravy Národního rozvojového plánu je prezentovat orgánům Evropské komise celkovou strategii, která zdůvodní priority, o jejichž podporu z výše uvedených zdrojů EU bude Česká republika žádat.

Stanovené priority určí zaměření hlavního úsilí politiky hospodářské a sociální soudržnosti České republiky v příštích sedmi letech. Před očekávaným vstupem do EU, tj. do 31. 12. 2002 se bude realizovat prostřednictvím programů PHARE 2000, ISPA a SAPARD a v dalších čtyřech letech za pomoci strukturálních fondů, resp. Kohezního fondu. Z těchto důvodů Národní rozvojový plán České republiky obsahuje syntézu jak sektorových, tak i regionálních problémů a priorit. Navrhované priority vymezují hlavní směry rozvoje, nikoliv však jednotlivé programy a projekty. Po vstupu do Evropské unie bude moci Česká republika využít řádově vyšší objem prostředků ze strukturálních fondů a z Kohezního fondu EU.

Na stanovené priority navazují programové dokumenty, včetně finančních a administrativních struktur pro realizaci programů. Jde o důležitý integrační úkol (plnění Nařízení Evropské unie ke strukturálním fondům a ke Koheznímu fondu) a zároveň o to, vytvořit podmínky pro vyrovnávání sociálně-ekonomické úrovně regionů podle pravidel Evropské unie.

Priority byly navrženy na základě sektorových a regionálních konzultačních dokumentů (viz sektorová a regionální část v příloze), zpracovaných pro jednotlivé sektory pod vedením kompetentních ministerstev a podle dokumentů zpracovaných Regionálními řídicími a monitorovacími výbory pro regiony NUTS II za koordinace Ministerstva pro místní rozvoj ČR. Finanční část RDP zpracovalo v rámci působnosti Národního koordinátora pomoci a

Národního fondu jako centrálního místa státní správy pro převod prostředků z Evropské unie určených pro Českou republiku Ministerstvo financí ČR.

Na stanovení priorit navazuje zpracování dalších povinných částí RDP podle Nařízení Evropské unie (implementace, finanční rámec, hodnocení sociálně-ekonomických dopadů RDP a posouzení vlivů na životní prostředí – SEA) a dále vymezení obsahu jednotlivých operačních programů. Zkušenosti členských zemí ukazují, že jde o dlouhodobý proces, neboť pro realizaci programů musí být vytvořeny administrativní a legislativní podmínky podle Nařízení Evropské unie. K úspěšnému zajištění tohoto procesu je třeba vytvořit v co nejkratší době odpovídající struktury.

Na závěr je třeba zdůraznit, že na zpracování RDP se aktivně podílela celá řada veřejně správních institucí (ministerstva, okresní úřady i obce), vědeckých a odborných pracovišť, neziskových organizací, hospodářských a sociálních partnerů, čímž byl naplněn princip partnerství. Široká veřejnost byla seznamována s jednotlivými etapami prací prostřednictvím Internetu. Přípravných jednání se účastnili jako pozorovatelé i zástupci Evropské komise. Jak je zřejmé, práce na RDP probíhaly od počátku roku 1999. Proto informace a statistické údaje se v něm vyskytují ve tvaru a hodnotách, který měli zpracovatelé v daném okamžiku k dispozici. Nutná aktualizace bude provedena v dalších etapách prací.

Ze strany Evropské komise byl kladně hodnocen zejména zájem a úsilí všech zapojených úrovní o identifikaci hlavních problémů a bariér ekonomického rozvoje a o formulaci opatření či oblastí, na které bude potřeba zaměřit rozvojové aktivity.

Část I.

Makroekonomická a regionální analýza, syntéza a strategie

1. Mezinárodní ekonomický kontext

Environmentální kontext

Do roku 1938 patřila Československá republika k vyspělým zemím Evropy a světa a její hospodářský růst nebyl provázen větší mírou znečišťování a poškozování životního prostředí než v jiných vyspělých zemích. Charakteristická byla výrazná diference země od západu na východ.

Tento příznivý stav byl narušen v letech 1939 – 1945, kdy bylo zahájeno drancování nerostných zdrojů a výrobních fondů bez ohledu na ekonomické i environmentální důsledky, vyčerpávání ekonomického potenciálu země nedostatečnou údržbou, opravami a reprodukcí výrobních fondů a válečnými škodami.

Po druhé světové válce ztratila ČSR nejzaostalejší část – Podkarpatskou Rus (dnes tzv. Podkarpatskou Ukrajinu) ve prospěch SSSR. Poválečná ČSR pokračovala ve snaze snížit rozdíly v hospodářské úrovni Čech, Moravy, Slezska a Slovenska, především intenzivní industrializací Slovenska. Dělo se tak ovšem, na rozdíl od zemí, které přijaly tzv. Marshallův plán, nikoliv obnovou přirozeně pestré skladby hospodářství s masivní účastí zahraničního kapitálu, ale především z vlastních zdrojů a při současné vynucené orientaci na těžký průmysl, surovinově a energeticky náročné obory a bez ohledu na důsledky pro životní prostředí. Tím postupně docházelo v Čechách a na Moravě k zastarávání a zaostávání tradičních oborů spotřebního, zejména textilního, kožedělného průmyslu a přesného strojírenství, jehož nové kapacity byly budovány hlavně na Slovensku.

Současně se začala prudce rozvíjet těžba energetických surovin a výroba potřebné energie pro těžký hutní, strojírenský a chemický průmysl a stavebnictví. Potenciální perspektivní zdroj energie - zásoby uranu - byly z velké části vytěženy a za nevýhodných ekonomických podmínek vyvezeny do SSSR. Těžba uhlí i uranu přitom způsobily za čtyři desetiletí od r.1948 do r.1988 těžké devastace přírody a krajiny zejména v severozápadních Čechách, na severní Moravě a Slezsku, ale i jinde na území ČR. Znečištění ovzduší, vod i půdy v důsledku orientace na energeticky náročné obory dosáhlo hrozivých hodnot ohrožujících nejen biotu obecně, až po rozsáhlé výměny lesů, ale i samotné lidské zdraví.

Kolektivizace zemědělství posléze vedla k neadekvátní intenzifikaci výroby (vytváření příliš velkých lánů, velkokapacitní chovy ustájeného dobytka, nepřiměřené používání průmyslových hnojiv apod.) s nepříznivými dopady do životního prostředí.

Orientace na méně náročné východní trhy a rozvojové země nestimulovala k využívání nejmodernějších technologií, socialistické principy centrálního plánování a řízení zbavily postupně subjekty v zemi vědomí odpovědnosti, iniciativy, což vedlo k ekonomické a politicko-sociální stagnaci.

Ztráta ekonomické a sociální dynamiky, narůstající zejména v období tzv. „normalizace“ v 70. a 80. letech, vyvolávala rostoucí nespokojenost obyvatel s ekonomickou úrovní zřetelně zaostávající i za zeměmi, které před válkou byly na nižší úrovni.

V environmentálně nejvíce postižených regionech se k této obecné nespokojenosti přidávala specifická nespokojenost s životními podmínkami ohrožujícími lidské zdraví, umocněná

liknavostí orgánů veřejné správy při zjednávání nápravy. Tyto souvislosti přispěly k „sametové revoluci“ v roce 1989 a iniciovaly značné úsilí po nápravě životního prostředí, zejména v prvních letech dekády 1990-1999, které již přineslo některé výrazné úspěchy ve vývoji životního prostředí. Je však třeba v něm dále pokračovat, zejména nastoupením strukturálních změn, přispívajících k postupné orientaci celého hospodářství na celoevropsky sledovanou trajektorii trvale udržitelného rozvoje.

1.1. Ekonomická úroveň

Česká republika patří k malým a značně otevřeným ekonomikám, její vývoj proto zásadním způsobem ovlivňuje úspěšnost změny orientace na západní Evropu a proces začleňování do západoevropských struktur. Proces transformace současně probíhá v celém regionu zemí střední a východní Evropy a zásadním způsobem proměňuje vnější prostředí, v němž se česká ekonomika vyvíjí. Ve srovnání s ostatními zeměmi s přechodovou ekonomikou měla Česká republika na počátku transformace významný předstih v ekonomické úrovni vůči všem tranzitivním zemím kromě Slovinska. Výchozí podmínky pro snížení technického a ekonomického zaostávání za vyspělou Evropou se proto zdály příznivé. Důležitou předností byla i relativní makroekonomická rovnováha projevující se v nízké vnitřní i zahraniční zadluženosti a v poměrně malém převisu domácí poptávky nad nabídkou. Nízké jednotkové mzdové náklady umožňovaly dosahovat vysoké míry národních úspor a investic. Kromě toho země disponovala vzdělanou a kvalifikovanou pracovní silou, vyznačující se značnou mírou adaptability. Na druhé straně výchozí podmínky transformace byly v některých směrech méně příznivé než v sousedním Polsku a Maďarsku. To se týkalo praktické neexistence soukromého sektoru, značné koncentrace hospodářských aktivit do velkých celků, z nichž některé měly monopolní postavení, většího stupně závislosti země na obchodu se zeměmi sdruženými v bývalé Radě vzájemné hospodářské pomoci. Uplynulé období ukazuje, že některé přednosti země nebyly plně využity a že proces transformace se ukázal složitější než se původně předpokládalo.

V rámci první vlny kandidátských středoevropských zemí na členství v Evropské unii patří Česká republika ve výši hrubého domácího produktu v paritě kupní síly k ekonomicky nejvyspělejším zemím (je na druhém místě za Slovinskem). Výkonnostní mezera je proti Maďarsku a Polsku značná, ale je postupně snižována v důsledku rychlejšího hospodářského růstu Polska a v posledních letech i Maďarska. Proces přiblížení vybraných zemí střední Evropy k průměrné ekonomické úrovni EU a k úrovni nejméně rozvinutých zemí EU zachycuje následující tabulka:

Tab. 1: Ekonomická úroveň vybraných zemí v poměru k EU (EU-15=100)

	1993	1994	1995	1996	1997
Česká republika	...	60	62	64	63
Maďarsko	45	45	45	46	47
Polsko	33	34	36	38	40
Slovensko	40	41	43	45	47
Slovinsko	62	64	65	67	68
Řecko	64	65	67	68	69
Portugalsko	68	70	70	70	71
Španělsko	78	77	77	77	78

Pramen: Eurostat: Statistics in Focus, Economy and Finance, 28/1998.

Zaostávání České republiky za EU se projevuje v mnoha oblastech, které vyžadují soustředěnou pozornost a dodatečné zdroje, má-li proces konvergence pokročit dopředu:

- Česká ekonomika a její výrobní struktura není dostatečně konkurenceschopná a restrukturalizace některých odvětví nepostupuje příliš rychle. Důraz na oživení ekonomického růstu vyžaduje aktivní politiku zvyšování konkurenční schopnosti, tlak na restrukturalizaci podnikové sféry, podporu vstupu zahraničních investic, pokračování privatizace a nápravu cen.
- Existuje značná technologická zaostalost České republiky, která je výsledkem předchozího poválečného vývoje, v němž země střední a východní Evropy technicky značně zaostávaly za vyspělými zeměmi západní Evropy. Toto zaostávání se v případě ČR podařilo jen částečně snížit především zvýšenými dovozy strojů a zařízení a přílivem zahraničních investic. Na druhé straně řada podniků především zpracovatelského průmyslu je ve velmi obtížné situaci v důsledku tvrdé mezinárodní konkurence na domácím i zahraničním trhu, přičemž konkurenceschopnost nadále nebude moci být dosahována na úkor mezd a nákladů na ochranu životního prostředí.
- Oblast výzkumu a vývoje, která je pokládána za klíčovou z hlediska konkurenceschopnosti; a růstu produktivity práce, prošla v 90. letech značnými změnami. Řada státních výzkumných ústavů byla zrušena, snížily se státní i podnikové výdaje na výzkum a vývoj a počet pracovníků v této oblasti poklesl o 60 %. Pokrok v této oblasti vyžaduje nejen dodatečné prostředky, ale je spojen i se změnami v systému výchovy a vzdělávání.
- Hospodářská recese a postupující proces restrukturalizace vedou k rostoucí míře nezaměstnanosti, která v prosinci 1999 dosáhla hodnoty 9,4 % a blíží se tak k průměrné míře nezaměstnanosti v EU. Tento vývoj by mohl narušit sociální smír a sociální soudržnost země. Vysoká míra nezaměstnanosti (překračující v některých okresech 15 %) se stává tíživým problémem zejména severočeského a severomoravského regionu. Prohlubující se regionální nerovnováha by měla být postupně snižována koncepční regionální politikou, která v rámci oživovacích programů bude brát v úvahu i nezbytnou strukturální adaptaci české ekonomiky.
- Zaostávající technická infrastruktura, zejména dopravní, ale i výstavba a modernizace bytů a městské infrastruktury bude vyžadovat rozsáhlé investice.
- V oblasti školství a vzdělávání existoval na počátku transformace i v mezinárodním měřítku poměrně slušný vzdělanostní a kvalifikační potenciál. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva do roku 1990 byla založena především na středoškolském vzdělání. Ještě v polovině 90. let dosahovalo vysokoškolského vzdělání pouze 12% mladé populace, což je ve srovnání se zeměmi západní Evropy přibližně polovina. Pracovní síla se však teprve přizpůsobuje novým podmínkám. V řadě oblastí chybí dostatečná kvalifikace a zejména u vysoce kvalifikovaných řídicích pracovníků Česká republika značně zaostává za EU. To může zpomalovat technický pokrok i zvyšování konkurenceschopnosti. Nepříznivý je i počet pracovníků v oblasti výzkumu a vývoje na 10 tis. osob pracovní síly, který v ČR činí 26 oproti 41 v EU.
- Systém zdravotnictví je klíčovým faktorem zlepšení kvality života. Česká republika v této oblasti zaostává za EU, a to nejen ve střední délce života, která je u mužů o 4–6 let a u žen o 3–4 roky nižší než v západní Evropě, ale i v kvalitě poskytovaných služeb. Větší důraz je nutno klást na výchovu ke zdravému způsobu života a účelně prováděnou prevenci.

- Životní prostředí je proti EU silně znečištěno a integrace České republiky do Evropy nutně musí brát v úvahu i nezbytnost podstatného zlepšení v této oblasti. Ihned po roce 1989 byly vytvářeny předpoklady pro zlepšení celkového stavu životního prostředí. Prakticky do roku 1992 se podařilo vytvořit legislativní rámec a jeho institucionální zázemí. Přes značný objem vynakládaných prostředků se však zatím ČR nemohla ani přiblížit úrovni stavu životního prostředí ve státech EU a péče o něj.

1.2. Ekonomický růst

Na počátku 90. let země střední a východní Evropy procházejí složitým procesem transformace bývalé centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Tento proces byl do r. 1998 v oblasti výroby doprovázen poklesem celkového objemu výroby a změnami v její struktuře. Pokles výroby měřený hrubým domácím produktem (HDP) byl zejména v letech 1990–1993 nebývale hluboký a svým rozměrem bývá přirovnáván k velké krizi z třicátých let. Pokles výroby byl podstatně silnější než se všeobecně očekávalo.

Celkový přehled o vývoji výroby ve vybraných tranzitivních ekonomikách dává následující tabulka:

Tab. 2: Reálný HDP (meziroční změna v %)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1998/1989
Bulharsko	-11,8	-7,4	-1,5	1,8	2,2	-10,9	-7,5	4,0	66,8
ČR	-11,5	-3,3	0,6	2,7	6,4	3,9	1,0	-2,7	95,5
SR	-14,6	-6,5	-3,7	4,9	6,8	6,9	6,5	4,4	100,6
Maďarsko	-11,9	-3,1	-0,6	2,9	1,5	1,3	4,6	5,1	95,4
Polsko	-7,0	2,6	3,8	5,2	7,0	6,1	6,9	4,8	116,9
Rumunsko	-12,9	-8,8	1,5	3,9	7,1	4,1	-6,6	-5,5	77,7
Slovinsko	-8,9	-5,5	2,8	5,3	4,1	3,1	3,3	4,0	103,2
Rusko	...	-19,0	-12,0	-12,6	-4,1	-4,9	0,5	-4,6	55,9

Pramen: OECD Paříž, Economic Survey of Europe 1/1998, UN New York and Geneva, národní statistiky.

Mezinárodní komparace hospodářského růstu ukazují, že růst HDP byl v sousedních tranzitivních ekonomikách dynamičtější. Polsko i přes podstatně horší výchozí ekonomické podmínky transformace (vysoká zahraniční zadluženost a značný převis poptávky nad nabídkou, který vedl k vysoké míře inflace v počátečních letech transformace) nastartovalo svůj ekonomický růst již v roce 1992 a v letech 1994–1997 se průměrný roční růst HDP pohyboval kolem 6 %. Slovensko, které v letech 1991–1993 zaznamenalo hlubší propad výroby než ČR, v letech 1994–1997 dosahovalo velmi rychlý růst HDP (kolem 6 % ročně). Slovinsko je třetí nejdynamičtější ekonomika po roce 1994. Maďarsko zpomalilo svoji dynamiku po přijetí balíčku úsporných opatření na jaře 1995 na pouhých 1,5 % v roce 1995 a 1,3 % v roce 1996. Nicméně v letech 1997–1998 se růst HDP zrychlil a dosáhl 4,6 % v roce 1997 a 5,1 % v roce 1998. Vývoj v letech 1997–1998 naznačuje prohlubující se rozdíl mezi Polskem a Maďarskem, v nichž značně pokročila konsolidace finančního systému, ale i restrukturalizace a budování transparentního právního a ekonomického prostředí, a Českou republikou, u níž došlo k opětovné recesi.

Průměrná roční tempa růstu HDP v období 1991–1998 byla u většiny tranzitivních ekonomik záporná. Pouze Polsko dosáhlo v tomto devítiletém období 1,7 % průměrný roční růst HDP. Slovinsko a Slovensko zaznamenaly prakticky nulový růst a v České republice a v Maďarsku reálné hodnoty HDP klesaly v průměru ročně o 0,5 %.

V zemích Evropské unie se od roku 1991 tempo růstu HDP zpomalovalo a v roce 1993 bylo dokonce negativní. Počínaje rokem 1994 se však hospodářská situace v západní Evropě významně změnila a došlo k hospodářskému oživení, které s výjimkou roku 1996, kdy hospodářská konjunktura ochabla, bylo poměrně silné a průměrný roční růst HDP v letech 1997 a 1998 dosáhl 2,8 %. K tomuto oživení přispěla rostoucí zahraniční poptávka, která vedla k rychlému růstu vývozu, zlepšená konkurenceschopnost západoevropských ekonomik ovlivněná nižším kurzem evropských měn vůči US dolaru, oživení spotřebitelské a investiční poptávky v důsledku zlepšené důvěry domácností a podniků v budoucnost a příznivé monetární podmínky (pokles úrokových měr). Zlepšila se i makroekonomická stabilita zemí EU, protože se podařilo významně snížit růst cen a deficity státních rozpočtů. Nicméně stále přetrvává vysoká míra nezaměstnanosti.

Růstová dynamika zemí EU byla v období 1989–1998 podstatně vyšší než u zemí s přechodovou ekonomikou (jedinou výjimkou bylo Polsko). V roce 1998 byl celkový HDP EU (15 zemí) reálně o 19,3 % vyšší než v roce 1989. Průměrný roční růst HDP v tomto období tak činil téměř 2 %. Portugalsko dosáhlo průměrného ročního růstu 2,7 %, Španělsko 2,2 % a Řecko 1,6 %. V 90. letech Česká republika z hlediska tempa ekonomického růstu značně zaostala za zeměmi EU. V důsledku toho se rozdíl v ekonomické úrovni měřené hrubým domácím produktem na 1 obyvatele v reálném vyjádření (měřeno paritou kupní síly) mezi průměrnou úrovní Evropské unie a Českou republikou zvětšil. Zlepšení postavení, které nastalo v důsledku nové metodologie uplatněné v roce 1996, lze vysvětlit jako důsledek zlepšených kvalitativních charakteristik výroby (vyšší kvalita vyráběné produkce a strukturální změny odrážející efektivní poptávku).

Srovnání celkového růstu HDP České republiky a vybraných zemí EU za posledních devět let ukazuje tato tabulka:

Tab. 3: Reálný růst HDP

	Index 1998/1989	Průměrný roční růst 1989–1998
Česká republika	95,5	-0,5
Německo	124,7	2,5
Rakousko	123,8	2,4
Řecko	115,9	1,6
Portugalsko	126,7	2,7
Španělsko	122,1	2,2
EU-15	119,3	2,0

Pramen: Vídeňský ústav pro mezinárodní studia (WIIW), Transition Countries in 1998/1999, No. 253, 1998.

1.3. Vývoj inflace

Česká republika se ve srovnání s ostatními tranzitivními ekonomikami vyznačuje velmi nízkou mírou inflace. To bylo způsobeno jednak menším převisem domácí poptávky na počátku transformace, jednak politikou pevného měnového kurzu v letech 1991–1997 a přísnější protinflační politikou v průběhu transformace. Cenový skok bezprostředně po cenové liberalizaci byl v ČR nejnižší (vzestup spotřebitelských cen činil 57 % v roce 1991, ale již jen 11 % v roce následujícím). Průměrná roční míra inflace, měřená spotřebitelskými cenami, činila v pětiletí 1993–1997 11,4 %, zatímco v Maďarsku 22,3 %, v Polsku 25,9 %, na Slovensku 11,7 % a ve Slovinsku 16,5 %. V České republice bylo také nejdříve (již od roku

1995) docilováno jednomístných měr inflace (vyšších jednomístných hodnot), zatímco Polsko a Maďarsko si takovýto úkol teprve kladou.

V zemích Evropské unie byla průměrná míra inflace měřená indexem spotřebitelských cen (CPI) 10,6 % v letech 1971–1980 a 6,6 % v letech 1981–1990. V devadesátých letech inflace výrazně poklesla a v roce 1997 byla její průměrná výše 2,1 % a v roce 1998 jen 1,6 %. V zemích EMU byla dokonce pod 1,5 % (z toho v Německu a Francii pod 1 %).

Mezi Českou republikou a průměrem zemí Evropské unie stále existuje vysoký inflační diferenciel, který zejména z důvodu provádění cenových deregulací (v nájemném, cenách energií, aj.) a možných depreciačí měnového kurzu v nejbližších letech asi výrazně nepoklesne. Významným faktem, který může ovlivňovat vývoj inflace v tranzitivních ekonomikách, je velký rozdíl v úrovni cenových hladin průměru zemí EU a transformujících se ekonomik včetně ČR.

Tab. 4: Úroveň cenové hladiny transformujících se ekonomik k průměru států EU

Cenová úroveň měřená na:	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko	Slovinsko	EU 15 průměr
Hrubém domácím produktu	37	43	41	34	60	100
Soukromé spotřebě	39	49	40	33	61	100
Veřejné spotřebě	19	22	22	21	45	100
Hrubé tvorbě fixního kapitálu	54	58	64	53	71	100

Pramen: Benchmark Results of the 1996 Eurostat – OECD Comparison by Analytical Categories, Eurostat – OECD PPP Programme, Luxemburg, 1998.

1.4. Zahraniční obchod a vnější ekonomická rovnováha

Na podporu zahraničního obchodu ČSFR, Maďarsko a Polsko v březnu 1992 podepsaly Dohodu o přidružení s Evropským společenstvím, která byla asymetrická, protože součástí této dohody bylo rychlejší otevírání se trhů zemí EU než České republiky. Na podporu vzájemného obchodu mezi středoevropskými státy pak společně se Slovenskem podepsaly tyto země v roce 1993 Dohodu o volném obchodu (CEFTA), ke které se později připojilo Slovinsko a Rumunsko. Nicméně, ani tyto dohody nezabránilly vzniku deficitů obchodních bilancí, které se ve většině transformujících se ekonomik staly jedním z největších hospodářských problémů a na které vlády musely reagovat v korekcích své dosavadní hospodářské politiky.

V letech 1993–1994 mělo značný deficit běžného účtu platební bilance Maďarsko, v letech 1996–1997 Česká republika a v letech 1996–1998 Slovensko. Výše tohoto deficitu již převyšovala hranici 4–6 %, která bývá považována za bezpečnou.

Tab. 5: Bilance běžného účtu platební bilance (v % HDP)

	1994	1995	1996	1997	1998
ČR	-0,1	-2,7	-7,6	-6,1	-1,5
Maďarsko	-9,4	-5,6	-3,7	-2,2	-4,8
Polsko	...	4,6	-1,0	-3,1	-4,3
Slovensko	5,2	3,7	-11,1	-6,9	-10,6
Slovinsko	3,8	-0,1	0,2	0,2	0,2
Německo	-1,0	-0,9	-0,6	-0,2	0,4
Rakousko	-1,5	-2,3	-2,2	-2,2	-2,3
Řecko	-0,2	-2,5	-3,7	-4,1	-4,0
Portugalsko	-2,5	-0,2	-1,4	-1,8	-1,7
Španělsko	-1,4	0,1	0,1	0,4	0,3
EU	0,3	0,6	1,0	1,4	1,4

Pramen: Economic Survey of Europe, Geneva, 1998, č. 3; OECD Economic Outlook, No. 64, December 1998; WIIW, Transition Countries in 1998/1999, February 1999, No. 253.

K výraznému snížení schodku běžného účtu došlo v České republice v roce 1998. Je to důsledek restriktivních opatření, útlumu hospodářské aktivity a opatření na podporu exportu (včetně kurzových změn). Ke snížení deficitu běžného účtu pozitivně přispělo i hospodářské oživení v zemích Evropské unie. Naproti tomu deficit běžného účtu se výrazně zvyšuje na Slovensku a zůstává poměrně vysoký i v Maďarsku, Polsku a Rumunsku.

Průběh transformace ekonomiky v ČR byl zejména v letech 1991–1995 ve světě hodnocen příznivě. To se projevilo ve zlepšujícím se ratingovém hodnocení České republiky a vedlo to k poměrně značnému přílivu přímých zahraničních investic do ČR. Příliv těchto investic kulminoval v roce 1995, kdy přitekly přímé zahraniční investice ve výši 2,6 mld. USD. V roce 1998 příliv přímých zahraničních investic dosáhl opět vysoké výše (2,5 mld. USD) a směřoval převážně do služeb a obchodu. Celkový příliv přímých zahraničních investic do ČR byl ke konci roku 1998 9,3 mld. USD. Příliv zahraničních investic byl pro náročnou restrukturalizaci průmyslu, obnovu strojových parků a zavádění nových technologií nepostradatelný.

Náklady transformačního procesu se v zemích střední a východní Evropy většinou odrazily ve zvýšení hrubého vnějšího dluhu. V České republice byla ke konci roku 1990 jeho výše 4,4 mld. USD, ale ke konci roku 1998 již 24,0 mld. USD. I přes vysokou dynamiku růstu vnějšího zadlužení České republiky je jeho výše stále nižší než v Polsku či Maďarsku. Nicméně splátky úroků, poskytnutých půjček a úvěrů odčerpávají značnou část příjmů plynoucích z vývozu země. Tím se snižují možnosti dovozu, což podlamuje nejen růst výroby, ale i konkurenceschopnost, která závisí na možnostech dovozu materiálu a techniky.

V procentech HDP je zahraniční dluh České republiky blízko hranici 40 %, která bývá ještě pokládána za bezpečnou. Nad touto hranicí je již jen Slovensko (54 %) a Maďarsko (52 %). Výrazně pod touto hranicí v roce 1998 bylo Polsko (26 %) a Slovinsko (23 %).

1.5. Trh práce

Ve srovnání s ostatními tranzitivními ekonomikami byl trh práce v České republice charakterizován podstatně nižším poklesem zaměstnanosti a nižší mírou nezaměstnanosti v prvním období transformace. V roce 1997 byla celková zaměstnanost v České republice pouze o 7,6 % nižší než v roce 1989, zatímco v sousedním Maďarsku pokles celkové zaměstnanosti dosáhl 27,2 %. Pokles zaměstnanosti se převážně týkal odchodu ze zaměstnání

u pracujících důchodců, předčasných odchodů do důchodu a poklesu zaměstnanosti žen. K tomu se přidala i možnost práce v zahraničí a příležitosti v domácí stínové ekonomice. V důsledku toho nedošlo v České republice na rozdíl od většiny zemí střední a východní Evropy do r. 1998 k dramatickému zvýšení nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti byla v České republice až do roku 1997 poměrně stabilní a pohybovala se kolem 3 %. V ostatních zemích střední a východní Evropy nezaměstnanost silně vzrostla již na počátku procesu transformace.

Příčin značného rozdílu v míře nezaměstnanosti v České republice a v ostatních zemích střední a východní Evropy je mnoho, a to jak na straně nabídky, tak i poptávky po pracovní síle. Šlo např. o příznivější odvětvovou strukturu výroby v České republice (relativně malý podíl zemědělství), o poměrně vzdělanou pracovní sílu a její značnou adaptabilitu, velký potenciál zaměstnanosti ve službách, o rychlý rozvoj malých a středních podniků i rychle vznikající podnikatelské klima. Na nižší míru nezaměstnanosti měly vliv i umírněné mzdové požadavky zaměstnanců a levná pracovní síla. To vše přispělo i k sociálnímu smíru.

Vývoj v letech od r. 1998 však ukazuje, že míra nezaměstnanosti, která byla v České republice až do roku 1997 velmi nízká a spolu s relativně nízkou mírou inflace odlišovala Českou republiku od většiny ostatních tranzitních ekonomik, se v roce 1998 a 1999 začíná silně zvyšovat v důsledku recese české ekonomiky a pokračující podnikové restrukturalizace. V únoru 1999 dosáhla výše 8,3 % a v srpnu téhož roku 9,0 %, což je stále ještě nižší míra nezaměstnanosti než ve většině ostatních transformujících se ekonomik. Přibližuje se však už k průměrné úrovni zemí Evropské unie (ve srovnání s některými zeměmi Evropské unie je dokonce vyšší). Na konci roku 1999 byla hodnota míry nezaměstnanosti na úrovni 9,4 %, v lednu 2000 již 9,8 %.

2. Analýza hospodářského vývoje České republiky

2.1. Výroba a poptávka

Česká republika prošla v průběhu 90. let obdobím převratných změn. Došlo k radikálním změnám systémovým (privatizace, liberalizace cen a vnějších ekonomických vztahů), začaly se vytvářet institucionální předpoklady pro fungování tržního mechanismu (vytvoření právního rámce a osvojení zvyklostí a norem chování běžných ve vyspělých tržních ekonomikách) a uskutečnily se velké organizační a strukturální změny. S průběhem transformace nabyla na významu i její sociální dimenze.

Z hlediska vývoje výroby a poptávky můžeme rozeznávat 3 etapy vývoje:

- fázi transformační recese, která byla charakteristická pro období let 1990–1992,
- etapu hospodářského oživení v letech 1993–1996,
- etapu ekonomické stagnace, která začala v roce 1997 a která v roce 1998 přešla v hospodářskou recesi.

Období 1990–1992 je obdobím transformační recese, která měla strukturální charakter (nikoliv cyklický) a byla způsobena velkým množstvím různorodých faktorů souvisejících s přechodem od systému centrálního plánování k tržní ekonomice a strukturálními změnami s tímto přechodem souvisejícími, ale též s vnějšími šoky, v nichž především rozpad RVHP hrál významnou úlohu. Přechod od centrálního plánování k tržní ekonomice představoval velkou strukturální změnu. Liberalizace cen a zahraničního obchodu změnila poptávku i chování firem a jednotlivců. Domácí nabídka nebyla schopna se přizpůsobit tak velké změně a značná část kapacit a výrob se stala nepotřebná. K silnému poklesu výroby přispěla i hospodářská politika, jejímž dominantním cílem se stal boj proti inflaci a hlavním nástrojem restriktivní monetární, fiskální a důchodová politika. V důsledku toho se značně snížila spotřebitelská i investiční poptávka. Pokles výroby se v počáteční etapě transformace všeobecně očekával, nicméně skutečnost předstihla očekávání. HDP poklesl v letech 1990–1992 kumulativně o 15 %. Tento pokles se nevyhnul žádné tranzitivní ekonomice a česká ekonomika patřila k těm úspěšnějším.

Rok 1993 je rokem rozdělení Československa na dvě samostatné republiky a je tedy svým způsobem specifický. Výroba v tomto roce prakticky stagnovala. V roce 1994 vstoupila česká ekonomika do fáze hospodářského oživení, které vrcholilo v roce 1995 a začalo se zpomalovat v roce 1996. Růst HDP dosáhl v roce 1995 6,4 % a zpomalil se na 3,9 % v roce 1996. Hospodářský růst byl přirozenou reakcí na silný pokles výroby v předchozích letech. Byl tažen velmi silným růstem domácí poptávky. Růstová dynamika se v letech 1995 a 1996 přenesla do odvětví průmyslu a stavebnictví na rozdíl od předchozích let, kdy nositelem dynamiky byly zejména tržní služby.

Koncem roku 1996 vstoupila česká ekonomika do obtížného období, které je z makroekonomického pohledu charakterizované značným poklesem ekonomického růstu a pokračující makroekonomickou nerovnováhou, která se souhrnně projevila nesouladem mezi růstem domácí agregátní poptávky a růstem HDP. Většina analytiků předpokládala pro rok 1997 pokles tempa růstu HDP, nicméně převládal optimismus a počítalo se s tím, že tento pokles bude mírnější. Vývoj ekonomiky byl však v roce 1997 nepříznivý a reálný HDP vzrostl v roce 1997 o pouhé 1 %. K mírnému růstu HDP v roce 1997 přispěl zejména růst průmyslové výroby (o 4,5 %), zatímco výroba ve stavebnictví a zemědělství poklesla o 3,9 %, resp. 5,9 %. Na straně poptávky byl růst tažen především růstem vývozu zboží a služeb (o 10,6 %). Celková domácí poptávka mírně poklesla, v ní pak největší pokles zaznamenala

investiční poptávka následovaná poptávkou vlády po přijetí dvou stabilizačních balíčků na jaře 1997.

Ke skutečnému propadu hospodářské činnosti došlo v roce 1998, kdy se reálný HDP v meziročním srovnání snížil o 2,7 %. V prvním pololetí 1998 HDP reálně poklesl proti stejnému období minulého roku o 1,7 % a ve druhém pololetí se propad HDP urychlil až na 4,1 % v posledním čtvrtletí roku. Hlavní příčinou tohoto poklesu byl pokračující útlum domácí poptávky, který nebyl plně kompenzován změnou čistého vývozu zboží a služeb. Spotřeba domácností, která je nejvýznamnější složkou domácí poptávky, reálně poklesla o 2,4 %, zejména v důsledku poklesu reálných mezd. Hrubá tvorba fixního kapitálu klesla o 3,7 %.

Hospodářská recese České republiky v letech 1998 a 1999 byla výsledkem řady faktorů, a to jak makroekonomických, tak mikroekonomických. Přitom došlo k souběhu faktorů krátkodobých (konjunkturálních) s faktory dlouhodobými, které mají strukturální charakter. Prolínají se vnitřní i vnější faktory. Počátkem roku 1997 se začaly hromadit špatné ekonomické zprávy – od vysokého deficitu běžného účtu platební bilance, růstu mezd převyšujícího růst produktivity práce, kurzu měny, který byl pokládán za nadhodnocený, zpomaleného tempa ekonomického růstu až po rostoucí fiskální deficit. Tyto informace znervóznily zahraniční investory, nastal odliv zahraničního kapitálu a v květnu 1997 došlo k měnové krizi.

Vládní hospodářská politika se snažila zabránit hrozící krizi prvním balíčkem opatření ze 16. dubna 1997 (Korekce hospodářské politiky a další transformační opatření). Opatření sledovala především zlepšení makroekonomické rovnováhy cestou snížení rozpočtových výdajů, zpomalení růstu mezd a omezení dovozů spotřebního zboží. Balíček obsahoval i systémově-institucionální opatření, která měla dlouhodobější charakter a příliš se neodchylovala od dřívější politiky v této oblasti. Bezprostředně po měnové krizi byl přijat druhý balíček opatření (Stabilizační a ozdravný program vládní koalice), který dále zesílil restriktivní charakter makroekonomické politiky. Obsahoval fiskální restrikcí ve formě zmrazení mezd ve vládním sektoru a krácení dalších rozpočtových výdajů. Byly v něm načrtnuty též některé strukturální a institucionální reformy.

Česká národní banka měla od poloviny roku 1996 obavy z přehřátí české ekonomiky a začala uplatňovat silně restriktivní měnovou politiku. Hlavním nástrojem bylo zvýšení úrokových měr a povinných minimálních rezerv. Restriktivní hospodářská politika (fiskální i monetární) vedla k depresi domácí poptávky. To sice vedlo k podstatnému snížení deficitu obchodní bilance a běžného účtu platební bilance, ale platilo se za to hospodářskou recesí. Malá koordinovanost a nekonzistentnost v makroekonomické politice a neúměrná míra restrikcí představovaly důležité krátkodobé (konjunkturální) faktory deprese české ekonomiky. Na druhé straně i vyvážená makroekonomická politika je sice významnou podmínkou stabilního ekonomického růstu, ale sama o sobě je nedostatečná, není-li doprovázena nezbytnými strukturálními reformami. Z tohoto hlediska recese, postihující v současnosti českou ekonomiku, je též výsledkem nahromaděných a nedostatečně řešených problémů. Zvolený způsob privatizace, nedostatečné kapitálové vybavení podniků i malé manažerské zkušenosti vedly k pomalé restrukturalizaci. Celou situaci zhoršovaly časté novelizace i nedostatečné vynucování právních norem. Délka a hloubka recese české ekonomiky naznačují nedostatečnou odezvu na nabídkové straně ekonomiky v důsledku nedokončených institucionálních reforem, privatizace a restrukturalizace.

Na mikroúrovni tak působila řada faktorů od problematických výsledků kupónové privatizace, která vedla ke komplikovanému křížovému vlastnictví mezi bankami a podniky až po chybějící efektivní "corporate governance" nad podniky a bankami, které byly privatizovány

metodou kupónové privatizace. Navíc, neefektivní bankovní sektor a nefungující kapitálový trh nepodporovaly efektivní alokaci kapitálu, podnikovou restrukturalizaci a tržní chování ekonomických subjektů. Pomalý postup strukturálních reforem naznačuje, že řešení současné krizové fáze nemůže být pouze v oblasti makroekonomické politiky, ale též v urychlení strukturálních a institucionálních reforem, které by vedly ke skutečné podnikové restrukturalizaci, k lepšímu fungování všech trhů a efektivní alokaci výrobních zdrojů.

Celkový přehled o vývoji hlavních složek poptávky a o jejich příspěvku k růstu hrubého domácího produktu ukazují následující dvě tabulky:

Tab. 6: Úhrnná poptávka a nabídka

meziroční indexy v % ze stálých cen 1995, SOPR = 100,0

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
úhrnná poptávka a nabídka	83,0	107,6	105,9	104,5	110,5	106,9	103,0	102,4
v tom: domácí realiz. poptávka	79,1	106,7	101,5	105,9	107,6	105,7	100,3	97,5
vnější poptávka	94,0	109,5	115,8	101,7	116,7	109,2	108,1	110,7
domácí efektivní nabídka	88,9	101,3	99,4	99,9	105,1	102,5	100,3	98,4
vnější nabídka	67,2	129,7	123,7	114,8	121,2	114,3	107,2	107,9

Podle údajů ČSÚ

Tab. 7: Vliv hlavních složek poptávky na růst HDP (v % růstu HDP)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Soukromá spotřeba	-14,3	6,3	1,4	2,8	3,4	3,5	0,8	-1,3
Veřejná spotřeba	-1,8	-0,7	0,0	-0,5	-0,4	0,9	-0,4	0,2
Tvorba fixního kapitálu	-4,8	2,3	-2,3	4,9	6,3	2,9	-1,7	-1,2
Finální domácí poptávka	-20,9	8,0	-0,9	7,2	9,3	7,3	-1,3	-2,3
Změna stavu zásob	0,4	-7,4	1,7	0,7	0,8	1,6	0,9	-1,2
Domácí poptávka	-20,5	0,6	0,8	7,9	10,1	8,9	-0,4	-3,5
Čistý vývoz	6,3	-6,9	-1,7	-5,3	-3,7	-5,0	1,4	0,8
Hrubý domácí produkt	-14,2	-6,4	-0,9	2,6	6,4	3,9	1,0	-2,7

Podle údajů ČNB, ČSÚ a výpočtů FNH VŠE

V roce 1991 celková domácí poptávka poklesla o celou pětinu v důsledku restriktivní makroekonomické politiky. V letech 1992 a 1993 více méně stagnovala a silně akcelerovala v letech 1994–1996. V roce 1995 a 1996 dosáhla ročního růstu 9,8 a 8,5 %. V letech 1997 a 1998 opět došlo k prudkému zlomu a domácí agregátní poptávka klesla o 0,4 % v roce 1997 a o 3,2 % v roce 1998. Velmi rychlý růst reálné domácí poptávky se stal v letech 1994–1996 hlavní hnací silou růstu výroby.

Soukromá spotřeba po svém hlubokém propadu v roce 1991 (o 28,5 %) začala růst a v letech 1992–1996 se stala významným dynamizujícím faktorem růstu HDP.

Veřejná spotřeba v celém transformačním období většinou klesala v důsledku úsporných opatření vlády v této oblasti. Restriktivní fiskální politika podporovala makroekonomickou

stabilitu, nikoliv ekonomický růst. Z hlediska ekonomického růstu pokles veřejné spotřeby působil pouze mírně retardačně, protože její váha v užití HDP je poměrně malá.

Hrubá tvorba fixního kapitálu se vyvíjela značně nerovnoměrně a odrážela jak výkyvy v hospodářském růstu, tak i fiskální a monetární politiku, ale i situaci v bankovním a podnikatelském sektoru. Po velmi silném poklesu investic do fixního kapitálu v roce 1991 následoval jejich růst, který byl vystřídán opětovným poklesem. Teprve v letech 1994–1996 došlo k velmi rychlému růstu investic do fixního kapitálu, které se stávají nejrychleji rostoucí složkou agregátní poptávky.

Míra investic byla po celé transformační období v České republice mimořádně vysoká. V období 1992–1997 se podíl hrubé tvorby fixního kapitálu na HDP pohyboval mezi 28–33 %, tj. podstatně více než v zemích Evropské unie, ale i než v sousedních tranzitivních ekonomikách (kromě Slovenska). To je odrazem i vysoké míry národních úspor, která v analyzovaném transformačním období kolísala mezi 28–30 %. Ani poměrně vysoká míra národních úspor však nestačila plně pokrýt domácí investice a Česká republika musela využívat i zahraniční zdroje, což se projevilo v rostoucím deficitu běžného účtu platební bilance v letech 1994–1996.

V letech 1997 a 1998 došlo k poměrně silnému reálnému poklesu tvorby hrubého fixního kapitálu, který průměrně ročně přesáhl 4 %. Pokles investic do fixního kapitálu tak byl podstatně větší než pokles HDP a míra investic se snížila. Takový vývoj oddaluje tolik potřebnou technickou a výrobní restrukturalizaci řady podniků a vláda od roku 1999 přijímá opatření k obnově přílivu zahraničního kapitálu a investic.

Závažným problémem zůstává nízký objem bytové výstavby. Roční počet dokončených bytů v celém období 1990–1998 zůstával hluboko pod úrovní roku 1989 (55,1 tis. dokončených bytů). V roce 1997, kdy se situace proti předcházejícím letům mírně zlepšila, bylo dokončeno téměř 16 tis. bytů. Obrat v bytové výstavbě by mohl představovat důležitý růstový faktor.

Změna stavu zásob je značně nejistou a proměnlivou veličinou. V roce 1992 zásoby silně klesly a v letech 1993–1996 docházelo k růstu zásob.

Zahraniční obchod významně ovlivňoval celkový výkon české ekonomiky měřený změnami HDP. Je to dáno velkou mírou otevřenosti české ekonomiky. V letech 1992–1996 se projevil brzdicí vliv zahraničního obchodu. Tento retardační vliv zahraničního obchodu byl poměrně značný, zejména pak v letech 1994–1996, kdy zvyšující se záporné saldo zahraničního obchodu České republiky snížilo možnou dynamiku domácí výroby v průměru o 4,7 % ročně. Zhoršení salda zahraničního obchodu bylo způsobeno mnoha faktory: růst dovozů v důsledku hospodářského oživení a růstu domácí poptávky, relativní zlevňování dovozů v důsledku růstu reálného efektivního kurzu koruny, nedostatečně rychlá adaptabilita domácí výroby na změněnou poptávku, která byla uspokojována rostoucími dovozy zboží, malá podpora vývozem se strany vládní hospodářské politiky, nízká konkurenceschopnost našeho zboží na zahraničních, ale i domácích trzích. Rychlý růst vývozu v letech 1997 a 1998 doprovázený poklesem temp růstu dovozů vedl ke snížení míry vnější nerovnováhy. Meziroční přírůstek čistého vývozu přešel do kladných čísel a začal pozitivně ovlivňovat ekonomický růst České republiky.

2.2. Strukturální změny

Strukturální charakteristiky české ekonomiky na začátku transformace zahrnovaly zejména :

- disproporcionálně velkou váhu průmyslové produkce, zejména těžkého průmyslu, který je závislý na dovážených surovinách a je doprovázen značnými negativními vlivy na životní prostředí,
- převažující orientaci vývozu na méně náročné trhy bývalých socialistických a rozvojových zemí,
- převahu velkých podniků s centralizovanou organizační a řídicí strukturou,
- zanedbatelný podíl malých a středních podniků,
- dominanci státního sektoru a sektoru služeb.

Strukturální změny HDP

Proces strukturálních změn lze rozdělit na dvě základní fáze. Do roku 1993 v české ekonomice proběhla zásadní změna v podílu jednotlivých sektorů na HDP a nejvyšší podíl začal připadat na služby. Ve vyspělých zemích jsou dosažené rozdíly v podílech sektorů na HDP výsledkem odlišností jejich temp růstu, kdy sektor služeb roste nejrychleji a zemědělství nejpomaleji. V české ekonomice jsou oproti tomu změny struktury podílu tří základních sektorů na HDP provázeny absolutními poklesy produkce sektorů průmyslu a zemědělství. Vývoj podílu jednotlivých sektorů na HDP ukazuje následující tabulka, kde jsou však měnící se mezisektorové relace souhrnem změn fyzického objemu produkce a měnících se cenových relací. Nadhodnoceny jsou proto změny sektorových relací v případě sektoru služeb, v němž se ceny zvyšovaly nejrychleji, o něco méně v průmyslu a nejméně v zemědělství.

Tab. 8: Podíly sektorů na HDP (v %, běžné ceny) 1989–1996

Rok	Zemědělství a lesnictví	Průmysl a stavebnictví	Průmysl a stavebnictví		Služby
			Zprac. průmysl	Stavebnictví	
1989	10,5	58,9	–	–	30,6
1990	7,0	58,0	–	9,0	32,0
1991	6,0	54,2	–	6,8	39,8
1992	6,1	48,2	31,1	4,3	45,7
1993	6,6	42,2	26,7	5,2	51,2
1994	5,8	40,7	26,3	5,9	53,5
1995	5,2	41,0	26,7	6,2	53,8
1996	5,0	40,6	26,7	6,8	54,4

Podle údajů ČSÚ zpracovala FNH VŠE

Tab. 9: Roční tempa růstu sektorů (v %, ze stálých cen)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Zemědělství	-8,9	-12,1	-2,3	-6,0	5,0	-1,4	-5,1	-1,3
Průmysl	-21,6	-7,9	-5,3	2,1	8,7	6,8	4,5	1,6
Stavebnictví	-27,5	19,2	-7,4	7,5	8,5	5,2	-3,9	-7,0

Pramen: Makroekonomická analýza a prognóza ČSÚ, Czech Republic Economic Quarterly, March 31, 1999, IPB

Průmysl

V rámci průmyslového sektoru dochází v 1. fázi zejména k poklesu zpracovatelského průmyslu, zvláště v elektronice, strojírenství, textilním a kožedělném průmyslu a do roku 1994 i v odvětví dopravních prostředků. Menší pokles zaznamenala těžební, surovinová a materiálová odvětví a odvětví produkující polotovary díky jejich vyšší cenové konkurenceschopnosti. Ve 2. fázi, počínaje rokem 1994, vykazuje průmysl stále určitý růst, i když se jeho dynamika od roku 1998 výrazně snížila. Z hlediska významu jednotlivých subsektorů lze předpokládat i nadále trvajících rozhodující úlohu zpracovatelského průmyslu, za nímž následuje energetika (výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody) a relativně i absolutně klesající podíl těžebních odvětví.

Společně se změnou struktury průmyslové produkce dochází i ke změně struktury zaměstnanosti. Největší pokles zaměstnanosti se projevuje v odvětví těžby nerostných surovin, nadprůměrný je tento pokles v odvětví výroby strojů a zařízení, výroby dopravních prostředků, textilním a oděvním průmyslu a v kožedělném průmyslu. Produktivita práce v průmyslu se postupně zvyšuje, přičemž v roce 1997 dochází k jejímu předstihu oproti růstu reálných mezd.

Stavebnictví

Vývoj produkce stavebnictví odráží i vývoj zaměstnanosti v tomto sektoru. Na počátku 90. let dochází k poklesu zaměstnanosti o zhruba jednu čtvrtinu výchozího stavu. V roce 1993 se pokles zaměstnanosti přechodně zastavil, od roku 1994 se však obnovuje. Ve vývoji reálné produktivity práce lze sledovat střídání meziročních poklesů s růstem, po období let 1994–96, kdy průměrný meziroční růst dosahoval 7 %, následuje v roce 1997 ztráta dynamiky růstu produktivity práce a její propad pod úroveň roku 1996.

Zemědělství

Zemědělství prochází po roce 1989 významnými změnami. Klesá jeho podíl na HDP v důsledku snižování převisu nabídky nad poptávkou po zemědělských a potravinářských výrobcích v souvislosti s poklesem koupěschopnosti obyvatelstva, rušením záporné daně z obrátu u potravin a následným zvýšením jejich cen, omezením možností vývozu a rostoucím dovozem zemědělských produktů. Hrubá zemědělská produkce klesla v roce 1997 oproti roku 1990 o 28 %, z toho rostlinná výroba o 21 % a živočišná výroba o 32 %. Podíl zaměstnanosti na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství se snížil z 9,9 % v roce 1989 na 4,0 % v roce 1997, tj. téměř o 60 %. Snižování zaměstnanosti bylo způsobeno oddělením přidružených výrob, odchodem pracovníků do jiných odvětví, poklesem podílu zemědělského sektoru na HDP a zvyšováním produktivity práce díky zavádění nových technologií a strojů.

Sektor služeb

Sektor služeb je v současnosti rozdělován na pět subsektorů: obchod, doprava a spoje, peněžnictví a pojišťovnictví, ostatní tržní služby (zejména právnícké, poradenské, servisní a reklamní služby) a netržní služby (zejména školství, kultura, zdravotnictví). Vzestup služeb byl zahájen již v roce 1990 a pokračoval v roce 1991, kdy se jejich podíl zvýšil ze 30,6 % na 39,8 % HDP. Těžiště vzestupu podílu sektoru služeb na HDP tkví v letech 1992–93, kdy byl vzestup usnadněn současným propadem průmyslu. V období ožívání průmyslu je relativní vzestup sektoru služeb již nižší. Ve vývoji služeb v období let 1992–96 lze sledovat zejména výrazný růst ostatních tržních služeb (z 9,9 % na 17,3 %), vzestup obchodu (z 11,7 % na 13,5 %), relativní stagnaci peněžnictví (ze 7,4 % na 7,6 % s vrcholem 10,7 % v roce 1994) a dopravy (soustavný pokles ze 6,2 % na 6,1 %) a znatelný pokles netržních služeb (z 10,5 %

na 9,8 %). Největším subsektorem služeb a druhým největším subsektorem celé ekonomiky se tak staly ostatní tržní služby.

Strukturální politika

Strukturální politika, resp. hospodářská politika se strukturálními dopady, zahrnuje jednak nástroje, které vytvářejí a ovlivňují celkové ekonomické prostředí pro strukturální změny, dále všeobecné (horizontální) nástroje strukturální politiky a konečně selektivní (vertikální) nástroje strukturální politiky.

Do první skupiny politik lze zařadit makroekonomickou politiku, zejména měnovou a fiskální stabilitu, resp. restrikcí, která vedla ke zdražení úvěrů a snížení jejich dostupnosti pro podniky, a snížení veřejných výdajů, a dále výraznou devalvaci na počátku transformace, která vytvořila polštář pro zvýšení vývozní cenové konkurenceschopnosti, ale i změkčení podmínek pro producenty a oslabení tlaku na restrukturalizaci.

Další typ obecně působících politik zahrnuje daňové a odpisové politiky. V daňové oblasti dochází od roku 1993 ke snižování daňové zátěže podnikatelů a k přechodu od zdanění příjmů ke zdanění spotřeby.

Strukturální změny jsou ovlivňovány i dalšími všeobecně zaměřenými politikami, zejména ochranou hospodářské soutěže (absence antidumpingové ochrany a ochrany před dotovanými dovozy), regionální politikou (podpora rozvoje regionů nepříznivě zasažených strukturálními změnami), aktivní politikou zaměstnanosti (problém adaptability a mobility pracovní síly se snaží řešit programy rekvalifikace, zaměstnanosti pro znevýhodněné skupiny, veřejných prací), vzdělávací politikou (problém učňovského a vysokého technického školství) a politikou životního prostředí (ozdravení environmentálně postižených regionů apod.).

Druhý typ politik zahrnuje podporu exportu, které byla vyčítána nekonceptnost realizovaných opatření a omezení na jednotlivé typy nástrojů a opatření (financování a pojištění vývozu, pomoc při získávání informací, propagace českých výrobců a produktů v zahraničí). Dále zahrnuje opatření obchodní politiky, zejména míru celní incidence, která soustavně klesá a v roce 1997 dosahuje úrovně 2,1 %, specifické sazby jsou uplatňovány vůči citlivým komoditám. Řadou programů je podporován rozvoj malých a středních podniků, včetně podpory podnikatelských aktivit ve vybraných typech regionů, a dále rozvoj aktivit výzkumu a vývoje, zejména ve vztahu k transferu technologií mezi výzkumnou a podnikovou sférou a ve vztahu k podpoře vývozu náročných technologií. Po předchozí nedostatečné pozornosti je rozšiřována podpora přímých zahraničních i domácích investic pro projekty nad 10 mil. USD. V rámci ekologické politiky je podporován rozvoj ekologicky šetrných technologií a výrobků prostřednictvím daňových úlev a pomoci Státního fondu životního prostředí. V rámci energetické politiky je podporováno snižování spotřeby paliv a energie, kritizována byla donedávna i absence ucelené energetické koncepce, zejména perspektivy jednotlivých typů produkce energie a privatizace energetického sektoru.

Třetí typ politik zahrnuje opatření na selektivní podporu odvětví a firem. Tato podpora byla uplatňována jednak vůči zemědělskému sektoru omezenou liberalizací dovozů a dotacemi vybraných produkčních i mimoprodukčních aktivit. Dále vůči těžebnímu průmyslu, v němž byl podporován útlum uhelné, uranové a rudné těžby, včetně úhrady souvisejících sociálních a zdravotních nákladů, a náprava ekologických škod. Selektivní podpora klíčových podniků byla realizována s cílem minimalizace rizik z případného bankrotu pro věřitele a celkovou ekonomickou a sociální stabilitu. Problémem sanačních programů byla především jejich nekonceptnost a absence jasných kritérií. Vedle působení Fondu národního majetku, jehož prostřednictvím uplatňuje stát vliv v bankovníctví, strojírenství, chemickém a hutním průmyslu a v síťových odvětvích, realizuje Konsolidační banka od roku 1995

restrukturalizační a revitalizační programy řady velkých českých podniků. V současné době je zahajován projekt revitalizace významných průmyslových podniků.

Dopady strukturálních změn se výrazně projevují v regionální nerovnoměrnosti ekonomického i sociálního vývoje. Zejména regiony, jejichž ekonomická struktura byla formována tradičními odvětvími těžkého průmyslu (severní Čechy, severní Morava) se potýkají s rychle narůstající nezaměstnaností. Jednostranné zaměření regionální ekonomické struktury a nepříznivé důsledky působení těžkých odvětví na kvalitu životního prostředí současně omezují rozvojový potenciál těchto regionů v oblasti alternativních ekonomických aktivit. Na regionální vývoj nepříznivě působí rovněž útlum klíčových podniků s významným podílem na místní zaměstnanosti, včetně dodavatelských a navazujících výrobních. Nepříznivé důsledky jednostranně zaměřené ekonomické struktury se projevují i v oblastech postižených omezováním zemědělské produkce a v oblastech periferních s nedostatečně rozvinutou infrastrukturou a dopravní obslužností. Výraznější prostorovou mobilitu pracovní síly směrem k oblastem s větší nabídkou pracovních příležitostí současně omezuje dosud nedostatečně funkční trh s byty.

2.3. Vývoj inflace

Česká republika se po celou dobu transformace vyznačuje nižší mírou inflace než většina tranzitivních ekonomik. Bylo to dáno jednak lepší výchozí makroekonomickou situací na počátku transformace (relativně malý vnitřní i vnější dluh i peněžní převis poptávky) i uplatňovanou makroekonomickou politikou, která upřednostňovala makroekonomickou stabilitu před ekonomickým růstem. Největší cenový skok se uskutečnil v roce 1991 bezprostředně po cenové liberalizaci, která uvolnila zhruba 85 % všech cen. Spotřebitelské ceny vzrostly v tomto roce o 56,6 %, především v důsledku silné devalvace československé koruny v roce 1990 i jako důsledek vzniku tržních cen a nových cenových relací odpovídajících nabídce a poptávce. V dalším období (1992–1998) je cenový vývoj poměrně stabilní a roční míra inflace se pohybuje kolem 10 % (s výjimkou roku 1993, kdy byla zavedena nová daňová soustava, která obsahovala i daň z přidané hodnoty, která značně zvýšila cenovou hladinu v tomto roce).

Významným faktorem inflace stále je a bude i potřeba přibližování se cenové hladiny v České republice cenovým hladinám a relacím v zemích Evropské unie. Poměr parity kupní síly k směnnému kurzu koruny (tzv. poměrná cenová hladina) ukazuje, že cenová hladina v České republice je neúměrně nízká a neodpovídá její ekonomické úrovni. V propočtu na celkový HDP cenová hladina ČR dosahovala v roce 1996 pouze 37 % průměru EU. Cenové přibližování bude patrně probíhat zvyšováním domácích cen, protože revalvace české koruny je málo pravděpodobná.

Zpráva vlády o stavu české společnosti z března 1999 uvádí, že inflace je v našich podmínkách přímo či nepřímo vyvolána především nákladovými i dalšími faktory, spojenými s vnějšími vlivy (kurz koruny a cenové přizpůsobování včetně cenových deregulací). Proto účinnou dezinflační politiku nelze provádět nezávisle na politice, směřující k překonání základního rozporu mezi ekonomickým růstem a vnější rovnováhou. Dezinflační politika by proto měla být skloubena s orientací na růst ekonomiky a její konkurenceschopnosti, na překonání cenových deformací, příčin vyšších nákladových faktorů i na sblížení cenových hladin a relací s Evropskou unií.

2.4. Měnová, kurzová a fiskální politika

V monetární i kurzové politice došlo od začátku devadesátých let k velmi dynamickému vývoji, který se dá charakterizovat podstatnými změnami v instrumentáriu regulace vnější

i vnitřní rovnováhy. V první fázi transformace (1990–1992) byla zavedena vnitřní směnitelnost měny spojená s výraznou devalvací koruny (hluboko pod paritu kupní síly) při ponechání fixního kurzového režimu. Současně došlo k tvrdé měnové restrikci projevující se v silném reálném poklesu měnové zásoby. Tato restrikce vedla ke stlačení domácí poptávky a tím i k poklesu HDP. Na druhé straně však přispěla k udržení vnější rovnováhy. V letech 1994 a 1995 došlo k reálnému zhodnocování české měny, danému na jedné straně fixním nominálním kurzem a na straně druhé vyšší inflací. Zároveň došlo i k uvolnění měnové politiky a přestřelení dosti expanzivně stanovených cílů růstu měnové zásoby (cílové pásmo 14–17 % růstu M2, skutečnost okolo 20 %). Tento růst byl do značné míry způsoben určitou kompozicí platební bilance charakterizovanou na jedné straně přebytky kapitálového účtu a na straně druhé prohlubujícím se schodkem účtu běžného, kde hlavní položkou způsobující deficit byla obchodní bilance. Od roku 1994 narůstal deficit obchodní bilance až na hodnotu 10 % podílu HDP v roce 1996.

Koordinace měnové a fiskální politiky v letech 1995 a 1996 nebyla optimální a snahy o dosažení vnitřní a vnější ekonomické rovnováhy měly spíše formu opatření přijímaných jednostranně Českou národní bankou. Formální zavedení vnější konvertibility české koruny v říjnu 1995 podle článku VIII stanov MMF, která v ČR de facto již existovala díky velmi benevolentním povolovacím řízením ČNB týkajícím se do té doby administrativně regulovaných pohybů kapitálu, mělo především otupit hroty nadměrného kapitálového přílivu. Zároveň bylo splněním podmínky pro vstup do OECD.

Na začátku dubna 1999 přijala bankovní rada ČNB dokument "Dlouhodobá měnová strategie České národní banky". Zde jsou formulovány inflační cíle do roku 2005, kdy by měla čistá inflace dosahovat 1–3 %, to předpokládá snižování inflace v průměru přibližně o 0,5 % ročně. Dále strategie definuje seznam únikových položek, kterými jsou výrazné odchylky cen surovin, energetických zdrojů a komodit od jejich predikcí, výrazné odchylky ve vývoji měnového kurzu, které nesouvisejí s vývojem fundamentálních determinant, výrazné změny v domácí zemědělské výrobě s dopadem na ceny zemědělských výrobců a živelní pohromy. Tyto únikové faktory mají být relevantní při dosahování konkretizovaných krátkodobých cílů v čisté inflaci. Po odeznění takovýchto šoků se však centrální banka zavazuje konvergovat v inflaci k dlouhodobému cíli. Měnová strategie počítá jako s jedním ze svých parametrů s vstupem ČR do EU v letech 2003–2005 a nevylučuje následný rychlý vstup do EMU. ČNB se zároveň ve strategii hlásí ke konsensu s vládou na provádění optimálního mixu měnové, fiskální a důchodové politiky. Zároveň však konstatuje, že pokud nebude konsensu ve smyslu obezřetné fiskální a důchodové politiky spojené s uvolněnější měnovou politikou dosaženo, je nutno počítat s vyšší měnovou restrikcí, dopady do růstu a zaměstnanosti a prodloužením horizontu pro dosažení dlouhodobého výše definovaného cíle čisté inflace. Fiskální politika ČR usilovala o vyrovnanost státního rozpočtu a o postupné snižování podílu výdajů státního rozpočtu na HDP. Razantní snižování podílu veřejných rozpočtů na HDP v rámci transformace ekonomiky proběhlo už v letech 1990–1992. Od roku 1993 existující reformovaný systém sociálního zabezpečení i nová daňová soustava, jejíž páteří je daň z přidané hodnoty, se stávají rozhodujícími parametry ve fiskální politice. Podíl výdajů veřejných rozpočtů se pohybuje na úrovni 42 % HDP, daňová kvóta včetně příjmů ze sociálního a zdravotního pojištění na úrovni 40 % HDP. Tyto podíly jsou srovnatelné se zeměmi EU. Určitým problémem je pay-as-you-go systém důchodového pojištění, který díky demografickým trendům stárnutí populace padá v rámci státního rozpočtu do stále hlubší ztráty a implicitní státní dluh skrytý v nejrůznějších formách státem vydaných garancí na velmi často pochybné či jasně ztrátové operace zahrnující především vln konsolidace bankovního sektoru. Oficiálně vykazovaný výsledek hospodaření státního rozpočtu končil do roku 1996 zpravidla přebytky a deficity v letech následujících se nacházely pod hranicí

povolenou Maastrichtskými kritérii. Státní dluh nepřesahoval 20 % HDP (19 % HDP tj. 197 mld. Kč v roce 1993 až 13 % HDP tj. 215 mld. Kč v roce 1998) a byl tak v mezinárodním srovnání velmi malý. Místní rozpočty (jejichž váha je asi 10 %) hospodařily většinou s deficitem a jejich podíl na celkovém státním dluhu vzrůstal. Navíc vznikly kumulované implicitní deficity, které dosahovaly v jednotlivých letech až 5 % HDP. Tyto skryté dluhy například ve formě státních garancí a dluhů státních agentur (Česká inkasní, Česká finanční, Konsolidační banka, Fond národního majetku) však nepůsobí jako klasický dluh v období, kdy byly vytvořeny.

2.5. Zahraniční obchod a vnější ekonomická rovnováha

Vývoj zahraničního obchodu České republiky v období transformace lze rozdělit na tři rozdílné fáze. V první fázi (1990–1993) vývoj zahraničního obchodu ČR (respektive Československa) odrážel pokles HDP, ztrátu tradičních odbytišť a výrazné strukturální změny, které probíhaly ve výrobě a obchodu. Tyto faktory se odrazily v deficitech zahraničního obchodu, nicméně tyto deficity nepřekročily výši 34 mld. Kč a nepředstavovaly hlavní makroekonomický problém transformace české ekonomiky.

Druhou fází vývoje zahraničního obchodu (1994–1997) je možno charakterizovat narůstajícím deficitem zahraničního obchodu. Tempo růstu nominálního importu se zvýšilo z 5,4 % v roce 1993 na 28,6 % v roce 1995. V roce 1996 došlo k poklesu tempa nominálního importu na 15 %. Tempo růstu nominálního exportu bylo v letech 1994–1996 vždy nižší – v roce 1994 dosáhlo 6,6 %, v roce 1995 10,6 % a v roce 1996 3,5 %.

Vývoj finančních účtů a platební bilance České republiky

Finanční účty platebních bilancí v letech 1990–1992 byly téměř vyrovnané, až v roce 1993 nastal zlom a tyto účty začaly být silně přebytkové. Za hlavní faktory zvýšeného přílivu zahraničního kapitálu lze považovat:

- rychlý ekonomický růst v letech 1994–1996, doprovázený privatizací za účasti zahraničních investorů,
- relativní makroekonomická a politická stabilita země, která se promítla do zvyšujícího se ratingu ČR v období do roku 1997 a vedla k růstu poptávky nerezidentů po korunových instrumentech v tuzemsku, ale i v zahraničí,
- poptávka po dlouhodobých levnějších zdrojích chybějících v domácí měně na financování zejména investic z dovozu vedla k přesměrování refinancování bankovního sektoru z tuzemského trhu na zahraniční trhy a k čerpání finančních úvěrů podniky přímo ze zahraničí,
- pokračující liberalizace v oblasti vnějších vztahů (přijetí nového devizového zákona na podzim 1995 a s ním spojeného rozšíření vnější směnitelnosti měny podle článku VIII. Mezinárodního měnového fondu v souvislosti se vstupem České republiky do OECD),
- postupné rozšiřování tuzemského finančního a kapitálového trhu a nízké kurzy akcií včetně jejich nízkých nominálních hodnot,
- vyšší úroveň domácích úrokových sazeb při režimu fixního devizového kurzu přitahovala krátkodobý kapitál.

Tab. 10: Platební bilance České republiky (mil. USD)

Ukazatel	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Běžný účet	114,6	-49,7	-1362,3	-4476,4	-3155,8	-1046,1

Ukazatel	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Obchodní bilance	-311,7	-888,9	-3677,9	-5971,1	-4589,6	-2580,7
Bilance služeb	1010,8	732,9	1842,0	1785,0	1731,9	1882,3
Bilance výnosů	-117,5	-20,1	-105,6	-679,9	-650,2	-750,4
Běžné převody (netto)	-467,0	126,4	579,2	390,3	352,1	402,7
Finanční účet	3024,8	3371,1	8225,9	4072,3	1081,9	2630,7
Přímé investice	552,2	748,9	2525,6	1387,9	1275,2	2484,6
Portfoliové investice	1600,5	854,6	1362,0	725,5	1085,7	1012,8
Krátkodobý kapitál	55,9	658,9	971,2	-757,9	-1686,6	39,8
Dlouhodobý kapitál	816,2	1108,7	3367,1	2716,2	407,6	-906,5
Chyby, opomenutí a kurz. roz.	-110,1	-949,8	594,5	-423,9	307,0	353,6
Změna rezerv	-3029,3	-2371,6	-7458,1	828,0	1766,7	-1940,5
Souhrnná bilance	3029,3	2371,6	7458,1	-828,0	-1766,7	1940,5

Pramen: ČNB

Na podporu přílivu zahraničního kapitálu (a zejména přímých investic) do ČR schválila česká vláda 29. dubna 1998 systém investičních pobídek, který především odstranil komparativní nevýhodu České republiky oproti jiným východním zemím v přílivu zahraničního kapitálu. Klíčem k získání výhod je investice přesahující 10 milionů dolarů a podmínka, že technologie, do níž investice míří, patří mezi špičkové technologie. Následující tabulka uvádí srovnání investičních pobídek v ČR a okolních zemí.

Tab. 11: Investiční pobídky v České republice a ve vybraných státech

Země	Daňové úlevy	Celní úlevy	Přímá finanční podpora	Zrychlené odpisy	Příspěvek na pracovní místa
ČR	5 let odklad příp. prominutí daně z příjmu	Nulové clo na stroje a zařízení ze seznamu OECD	Až 80 tis. Kč na nové pracovní místo	U technologie ze seznamu OECD	Polovina nákladů na školení a rekvalifikaci
Maďarsko	3 % daň pro zahraniční společnosti	Bezcelní dovoz zboží pro zřízení spol. podniku	Ne	6 % odpis celkové investice nebo strojového zařízení	Ne
Polsko	V určitých zónách osvobození od daně až na 15 let	–	Ne	Ze velmi specifických podmínek	Ne
Slovensko	Ne	Za velmi omezených podmínek	Ne	Ne	Příspěvky na nová pracovní místa

Podle českých a zahraničních materiálů zpracovala FNH VŠE

Hlavní příčinou poklesu přílivu a v roce 1998 dokonce odlivu dlouhodobého kapitálu do ČR byl odliv dlouhodobých zdrojů obchodních bank a na straně pasiv menší čerpání zahraničních

finančních úvěrů, což souvisí se skutečností, že velké domácí banky chtěly získat prostředky v zahraničí raději emisí dluhopisů. Jejich vydání však banky nakonec odložily, protože investoři byli zneklidněni makroekonomickou situací v ČR.

2.6. Trh práce

Zaměstnanost

Na trhu práce dochází od počátku transformace k zásadním strukturálním změnám v zaměstnanosti. Došlo k očekávanému nárůstu obyvatelstva v produktivním věku, k poklesu míry ekonomické aktivity žen a k poklesu ekonomické aktivity obyvatelstva v poproduktivním věku. Celková zaměstnanost se v prvních letech transformace snížila o 10 %, ale v letech 1994–1996 se začala opět zvyšovat (v průměru o 1,8 % ročně). Více než 2 miliony lidí změnilo pracovní místo a obsah svého zaměstnání. V roce 1997 zaměstnanost klesá o 1,6 % a v roce 1998 o 3,2 %.

Ve vývoji a struktuře zaměstnanosti lze vysledovat také některé negativní změny. Výrazně se rozšířila silná skupina skryté (šedé) ekonomické aktivity (např. ilegální pracovníci ze zahraničí). Řada poznatků však svědčí o tom, že se skrytá zaměstnanost v posledních letech stabilizuje. Zaměstnávání našich občanů v zahraničí, které přináší nové znalosti, zkušenosti a jazykovou přípravu, se týkalo od počátku transformace zhruba 200 tis. osob. Současný počet legálních českých pracovníků v zahraničí se však oproti počátku 90. let podstatně snížil a stal se nevýznamnou skupinou v celkové struktuře zaměstnaných (nyní se odhaduje, že jde přibližně o 0,2 % české zaměstnanosti, tj. 10 tis. pracovníků). Značný počet nelegálních pracovníků působících v zahraničí, kteří pobírají v ČR sociální podpory, zatěžuje celý sociální systém.

Délka roční i týdenní pracovní doby je v ČR srovnatelná se zeměmi EU. V České republice je však nižší flexibilita pracovní doby. Pružné pracovní režimy, zkrácená pracovní doba (především pro ženy) se začínají teprve pomalu prosazovat. V ČR vzhledem k nízké mzdové úrovni se zvyšuje i nadále zájem o vedlejší pracovní úvazky.

Nezaměstnanost

V letech 1990–1996 bylo fungování českého trhu práce ovlivněno absencí bankrotů, nedostatečnou restrukturalizací podniků, což vedlo k přezaměstnanosti. Nezaměstnanost v České republice proto nebyla vnímána jako vážný problém transformace ekonomiky. Zlom nastává v letech 1997–1999.

Nezaměstnanost znamenala na počátku transformace spíše psychologický než ekonomický problém. Od roku 1991 začala nezaměstnanost nejdříve rychle růst (z 39,3 tis. nezaměstnaných koncem roku 1990 na 221 tis. o rok později, což znamenalo míru nezaměstnanosti 4,1 %). V dalších letech se průměrná roční míra nezaměstnanosti pohybovala stále kolem 3 %. Převážnou většinu nezaměstnaných představovali lidé s nízkou kvalifikací a omezenou pracovní mobilitou. V roce 1997, zvláště v závěru roku, došlo ke zrychlení růstu míry nezaměstnanosti na 5,2 %. V první polovině roku 1998 byla již průměrná míra nezaměstnanosti 5,6 % (290 tis. nezaměstnaných). Ve 3. čtvrtletí téhož roku díky nástupu absolventů ze škol na úřady práce vzrostla míra nezaměstnanosti již na 6,8 % (350 tis. nezaměstnaných) a v závěru roku 1998 dosáhla 7,5 %. V prvních měsících roku 1999 lze zaznamenat další dynamický růst nezaměstnanosti. V srpnu 1999 již nezaměstnanost dosáhla úrovně 9,0%, přičemž na konci roku 1999 se její úroveň zvýšila až na hodnotu 9,4 % a v lednu 2000 již na 9,8 %..

Rizikovými skupinami na trhu práce jsou především ženy s malými dětmi, lidé s nízkou kvalifikací, zdravotně postižení a mladí lidé bez praxe. Počet nezaměstnaných absolventů škol v polovině roku 1998 dosáhl 41 tis. osob, k 31.8.1999 již 78 tis., což je téměř dvojnásobný nárůst. Dosud se dařilo zaměstnávat absolventy vysokých škol, i když v posledním období se už objevily první problémy.

Politika zaměstnanosti zahájená v roce 1991, především její aktivní část, v prvním období pozitivně ovlivňovala vývoj na českém trhu práce. Řada nástrojů, jako byly rekvalifikace, podpora malého podnikání, příspěvky na asistentská a praktikantská místa a řada dalších, pomáhala v obtížích, do nichž se dostali lidé bez práce. Některé formy aktivní politiky zaměstnanosti z počátku 90. let se z dnešního pohledu ukazují jako překonané. Proto v květnu 1999 vláda ČR schválila Národní plán zaměstnanosti. Posláním tohoto plánu je reagovat na novou situaci na trhu práce a především přizpůsobit uplatňované nástroje aktivní politiky zaměstnanosti v České republice principům politiky zaměstnanosti EU.

Vývoj produktivity práce

Produktivita práce měřená přidanou hodnotou (tj. ukazatelem HDP na pracovníka) se od roku 1994 zvyšuje, po určitém poklesu v letech 1991–1993. Příčinou snížení produktivity práce byl transformační pokles HDP, který byl větší než snížení zaměstnanosti. Analýza vývoje produktivity naznačuje i směry budoucího vývoje struktury zaměstnanosti a potřebu větší flexibility pracovní doby a kratšího pracovního dne zejména v některých druzích služeb.

Přibližování politiky zaměstnanosti k principům EU

Pro rozvoj pracovněprávních vztahů a sociálního dialogu mělo zásadní význam zrušení odborového monopolu, zavedení odborové plurality, svobodný vznik odborových organizací a svazů na jedné straně a vznik zcela nových organizací zaměstnavatelů na druhé straně, čímž byl vytvořen prostor pro systém kolektivního vyjednávání.

Ústavním zakotvením základních hospodářských a sociálních práv občanů v Listině základních práv a svobod a ratifikací Evropské úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod se Česká republika přihlásila k základním principům platným a respektovaným v EU. Připravovanou ratifikací Evropské sociální charty se může ČR zcela zodpovědně zařadit mezi demokratické státy Evropy s vyspělou sociální politikou.

V květnu letošního roku schválila vláda ČR svým usnesením č. 418 Národní plán zaměstnanosti, který je součástí střednědobé politiky zaměstnanosti. Tento plán je v souladu s cíli Hospodářské strategie ČR pro vstup do Evropské unie a vychází ze zásad Evropské strategie zaměstnanosti.

3. Makroekonomická prognóza České republiky do roku 2006

3.1. Charakteristika použitých informačních zdrojů

Odhad budoucího vývoje ekonomiky České republiky, uvedený v tomto materiálu, se opírá o dva základní informační zdroje. Prvním z nich jsou výsledky modelu CR-2, který byl použit při zpracování Společného hodnocení priorit hospodářské politiky České republiky vládou České republiky a Evropskou komisí. Model obsahuje scénáře vývoje české ekonomiky do roku 2005/2006. *Model CR-2* je nelineární, dynamický a interdependentní model, který obsahuje 103 rovnic se 168 proměnnými. Databáze modelu zahrnuje HDP a složky agregátní poptávky v běžných a stálých cenách, příslušné deflátoři, objemy a ceny vývozu a dovozu, obchodní a platební bilanci, kurz měny, průměrné mzdy a příjmy domácností, zaměstnanost a nezaměstnanost, peněžní zásobu a další ukazatele. Model byl dosud využíván při pravidelném zpracování podkladů České republiky pro světový prognostický model LINK.

Druhým informačním zdrojem je *Predikce vývoje základních makroekonomických indikátorů České republiky do roku 2000 s výhledem do roku 2003*, kterou zpracovalo v červenci roku 1999 ministerstvo financí. Predikce ministerstva financí jsou v zásadě založeny na regresní analýze spojené s expertními odhady dopadů opatření, které přijímají vládní instituce.

3.2. Předpoklady modelu CR-2

Na základě cílů ekonomické politiky a vhodného mixu politik uvedených v Hospodářské strategii vstupu České republiky do Evropské unie je za použití modelu CR-2 nastíněn vnitřně konsistentní scénář vývoje makroekonomických ukazatelů České republiky. Jedná se ovšem spíše o výhled, u kterého se předpokládá, že soubor ekonomických opatření diskutovaný v Hospodářské strategii bude realizován v plném rozsahu. Tento hlavní scénář se označuje jako scénář "růstový".

3.3. Výsledky jednotlivých projekcí

V prvních čtyřech tabulkách je uveden v podrobnějším členění vývoj základních makroekonomických ukazatelů tak, jak jej očekávají experti ministerstva financí. První tabulka uvádí vývoj hrubého domácího produktu a jeho složek ve stálých cenách. Pro porovnání s modelem CR-2 je použito z tabulky č. 1 očekávané tempo růstu hrubého domácího produktu.

Druhá tabulka uvádí očekávaný vývoj cenové hladiny, měřený za pomoci různých cenových indexů. K porovnání se scénáři ekonomického vývoje, které byly generovány modelem CR-2, je použit index spotřebitelských cen.

Třetí tabulka obsahuje vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti předpokládaný ministerstvem financí. V této souvislosti se zaměříme na porovnání ukazatelů civilní zaměstnanost (v %) a míra nezaměstnanosti ke konci roku, v % pracovních zdrojů.

Čtvrtá tabulka uvádí vývoj platební bilance. Z ní je použito pro porovnání se scénáři modelu CR-2 údajů o očekávaném vývoji salda běžného účtu platební bilance jako procenta hrubého domácího produktu.

Poslední dvě tabulky uvádějí předpokládaný vývoj makroekonomických agregátů, jak je v souladu s předpoklady obou scénářů vyvozuje model CR-2.

Tab. 12: HDP ve stálých cenách – roční

		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
					<i>Předb.</i>	<i>Předb.</i>	<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>	<i>Výhled</i>	<i>Výhled</i>	<i>Výhled</i>
Hrubý domácí produkt	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	1297,7 102,7	1381,1 106,4	1433,9 103,8	1438,5 100,3	1405,0 97,7	1391 99,0	1405 101,0	1435 102,2	1478 103,0	1530 103,5
Spotřeba domácností	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	652,8 .	692,1 106,0	740,1 106,9	755,6 102,1	733,2 97,0	742 101,2	748 100,9	758 101,3	773 102,0	796 103,0
Spotřeba vlády (vč. NZI)	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	294,7 .	284,7 96,6	281,7 98,9	291,4 103,4	293,8 100,8	303 103,2	305 100,6	309 101,4	309 100,0	309 100,0
Hrubá tvorba kapitálu	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	382,4 .	470,0 122,9	524,9 111,7	504,6 96,1	475,6 94,3	446 93,7	451 101,1	464 103,1	487 105,0	512 105,0
– fixní kapitál	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	369,0 .	442,4 119,9	478,5 108,2	457,9 95,7	440,7 96,2	416 94,3	420 101,2	432 102,8	451 104,4	472 104,5
– změna zásob a rezerv	<i>mld. Kč s.c. 1995</i>	13,4	27,6	46,4	46,7	34,9	30	30	32	36	40
Saldo zahraničního obchodu	<i>mld. Kč s.c. 1995</i>	-32,2	-65,7	-112,8	-113,1	-97,6	-100	-99	-97	-92	-88
- vývoz zboží a služeb	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	633,5 .	740,8 116,9	809,2 109,2	875,0 108,1	968,9 110,7	999 103,1	1065 106,6	1131 106,2	1203 106,4	1279 106,3
- dovoz zboží a služeb	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	665,7 .	806,5 121,2	922,0 114,3	988,1 107,2	1066,5 107,9	1099 103,0	1164 105,9	1228 105,5	1295 105,5	1367 105,5
Domácí poptávka	<i>mld. Kč s.c. 1995</i> <i>předch.r.=100</i>	1329,9 .	1446,8 108,8	1546,7 106,9	1551,6 100,3	1502,6 96,8	1491 99,2	1504 100,9	1532 101,8	1570 102,5	1618 103,0
Příspěvky k růstu HDP :											
Domácí poptávka	<i>proc. body</i>	.	9,0	7,2	0,3	-3,4	-0,8	1,0	2,0	2,7	3,2
Saldo zahr. obchodu	<i>proc. body</i>	.	-2,6	-3,4	0,0	1,1	-0,2	0,1	0,2	0,3	0,3

Tab. 13: Cenový vývoj – roční

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
								<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>	<i>Výhled</i>	<i>Výhled</i>
Spotřebitelské ceny											
průměr roku	<i>průměr 1994=100</i>	90,9	100,0	109,1	118,8	128,8	142,6	145,7	152,2	158,7	166,7
– míra inflace	<i>růst v %</i>	20,8	10,0	9,1	8,8	8,5	10,7	2,2	4,4	4,3	5,0
koncem roku	<i>průměr 1994=100</i>	94,6	104,3	112,5	122,2	134,4	143,6	147,5	154,2	161,3	169,3
– zvýšení cen v průběhu roku	<i>růst v %</i>	18,3	10,3	7,9	8,6	10,0	6,8	2,8	4,5	4,6	5,0
– z toho příspěvek administrativních opatření	<i>proc. body</i>	.	1,7	1,6	2,7	4,5	5,1	1,6	1,9	2,0	2,5
Ceny průmyslových výrobců											
průměr roku	<i>průměr 1994=100</i> <i>předch.r.=100</i>	94,9 109,2	100,0 105,4	107,6 107,6	112,7 104,8	118,3 104,9	124,0 104,9	125,1 100,9	128,3 102,6	131,7 102,6	135,1 102,6
Deflátoři											
HDP	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	91,1 .	100,0 109,7	109,7 109,7	116,8 106,5	129,6 111,0	134,3 103,7	140,2 104,4	145,4 103,7	151,0 103,8
Spotřeba domácností	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	91,7 .	100,0 109,1	108,1 108,1	116,5 107,8	127,8 109,7	130,2 101,9	136,0 104,4	141,9 104,3	149,1 105,0
Spotřeba vlády (vč. NZI)	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	89,2 .	100,0 112,1	114,8 114,8	117,7 102,5	124,1 105,5	129,8 104,5	136,0 104,8	141,8 104,3	148,9 105,0
Tvorba fixního kapitálu	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	92,1 .	100,0 108,6	104,6 104,6	110,7 105,8	113,8 102,8	115,7 101,7	119,2 103,0	122,2 102,5	124,7 102,0
Vývoz zboží a služeb	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	94,3 .	100,0 106,1	102,7 102,7	108,5 105,7	112,7 103,8	117,0 103,8	118,2 101,1	120,0 101,5	121,2 101,0
Dovoz zboží a služeb	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	94,5 .	100,0 105,9	101,1 101,1	106,2 105,1	104,8 98,7	107,3 102,4	108,5 101,1	110,3 101,7	111,9 101,4
Směnné relace	<i>průměr 1995=100</i> <i>předch.r.=100</i>	. .	99,8 .	100,0 100,2	101,7 101,7	102,2 100,5	107,6 105,3	109,0 101,4	109,0 99,9	108,8 99,8	108,3 99,6

Tab. 14: Zaměstnanost a nezaměstnanost – roční

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
								<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>	<i>Výhled</i>	<i>Výhled</i>
Zaměstnaní ¹⁾	<i>průměr v tis.osob</i>	4874	4927	4963	4972	4937	4866	4746	4659	4633	4632
	<i>p ředch.r.=100</i>		101,1	100,7	100,2	99,3	98,6	97,5	98,2	99,4	100,0
- zaměstnanci ²⁾	<i>průměr v tis.osob</i>	4420	4411	4374	4369	4329	4203	4046	3943	3914	3912
	<i>p ředch.r.=100</i>		99,8	99,2	99,9	99,1	97,1	96,3	97,5	99,2	100,0
- podnikatelé ³⁾	<i>průměr v tis.osob</i>	453	516	589	603	607	663	700	716	720	720
	<i>p ředch.r.=100</i>		113,8	114,1	102,4	100,8	109,2	105,7	102,2	100,5	100,1
Makroek. produktivita práce ⁴⁾	<i>p ředch.r.=100</i>			105,7	103,6	101,0	99,1	101,5	102,9	102,7	103,0
Počet nezaměstnaných ⁵⁾	<i>průměr v tis.osob</i>	155,2	172,1	155,6	160,7	219,5	311,7	461	595	648	659
	<i>kon.roku v tis.osob</i>	185,2	166,5	153,0	186,3	268,9	386,9	558	642	664	664
Míra nezaměstnanosti ⁵⁾	<i>průměr v %</i>	2,95	3,30	2,99	3,05	4,29	6,04	8,9	11,6	12,6	12,8
	<i>kon.roku v %</i>	3,52	3,19	2,93	3,52	5,23	7,48	10,8	12,4	12,8	12,8

- 1) Zaměstnaní s jediným nebo hlavním zaměstnáním.
2) Včetně členů produkčních družstev.
3) Včetně pomáhajících rodinných příslušníků.
4) Hrubý domácí produkt ve stálých cenách připadající na 1 zaměstnaného.
5) V metodice MPSV.

Tab. 15: Souhrnná platební bilance – roční

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
							<i>Předb.</i>	<i>Predikce</i>	<i>Predikce</i>	<i>Výhled</i>
Vývoz zboží	<i>mld. Kč</i>	414,8	458,4	569,5	588,8	722,5	850,5	916	991	1073
	<i>m.r.=100</i>		110,5	124,2	103,4	122,7	117,7	107,7	108,2	108,3
Dovoz zboží	<i>mld. Kč</i>	430,1	498,2	667,1	748,3	866,5	933,8	982	1054	1133
	<i>předch.r.=100</i>		115,8	133,9	112,2	115,8	107,8	105,2	107,4	107,5
Saldo obchodní bilance	<i>mld. Kč</i>	-15,3	-39,8	-97,6	-159,5	-144,0	-83,3	-66	-63	-60
Vývoz služeb	<i>mld. Kč</i>	137,7	148,4	178,3	222,0	227,2	239,0	254	269	285
	<i>předch.r.=100</i>		107,8	120,1	124,5	102,3	105,2	106,1	106,0	106,0
Dovoz služeb	<i>mld. Kč</i>	108,2	134,4	129,4	169,8	171,3	178,2	192	204	216
	<i>předch.r.=100</i>		124,2	96,3	131,2	100,9	104,1	108,0	106,0	106,0
Saldo bilance služeb	<i>mld. Kč</i>	29,5	14,0	48,9	52,2	55,9	60,8	61	65	69
Bilance výnosů a převodů	<i>mld. Kč</i>	-0,9	3,2	12,4	-9,2	-13,8	-11,2	-9	-14	-14
Běžný účet	<i>mld. Kč</i>	13,3	-22,6	-36,3	-116,5	-101,9	-33,8	-14	-13	-6
Běžný účet	<i>mld. USD</i>	0,46	-0,79	-1,37	-4,29	-3,21	-1,05	-0,4	-0,4	-0,2
Kapitálový účet	<i>mld. USD</i>	-0,55	0,00	0,01	0,00	0,01	0,00	0,0	0,0	0,0
Finanční účet	<i>mld. USD</i>	3,02	3,37	8,23	4,30	1,08	2,63	2,2	2,8	2,2
- přímé zahraniční investice	<i>mld. USD</i>	0,56	0,75	2,53	1,39	1,28	2,48			
- portfoliové investice	<i>mld. USD</i>	1,60	0,85	1,36	0,73	1,09	1,01			
- úvěrová bilance	<i>mld. USD</i>	0,86	1,77	4,34	2,18	-1,28	-0,87			
Změna devizových rezerv	<i>mld. USD</i>	3,03	2,37	7,46	-0,83	-1,77	1,94	1,3	2,4	2,0
Devizové rezervy ČNB ¹⁾	<i>mld. USD koncem r.</i>	3,9	6,2	14,0	12,4	9,8	12,6	12,7	15,1	17,1
Zahraniční zadluženost ¹⁾	<i>mld. USD koncem r.</i>	9,6	12,2	17,2	21,2	21,6	24,3	24	26	27
Podíl běžného účtu na HDP	%	1,3	-1,9	-2,6	-7,4	-6,1	-1,9	-0,7	-0,6	-0,3
Podíl finančního účtu na HDP	%	8,5	8,2	15,8	7,4	2,0	4,7	4,2	5,0	3,7
Podíl zahr.zadluženosti na HDP ²⁾	%	27,8	28,9	33,1	36,9	44,5	39,6	46	48	48

- 1) Zahraniční zadluženost je soumou devizových a korunových pasiv bankovní soustavy (vč. ČNB), podnikové sféry a vlády vůči nerezidentům.
2) Podíl zahraniční zadluženosti koncem roku na HDP vytvořeném v průběhu roku.

Tab. 16: Scénáře střednědobého vývoje hospodářství České republiky v obdobích let 2000–2002 a 2003–2005

Ukazatel	1998	1999	2000–2002			2003–2005		
	Skutečnost	Prognóza ¹	Scénář setrvač-ný	Prorůs-tový scénář	Rozdíl	Scénář setrvač-ný	Prorůs-tový scénář	Rozdíl
<i>Průměrná roční tempa růstu v %, stálé ceny roku 1995</i>								
HDP	-2,3	-1,0	1,6	2,1	+0,5	2,0	5,0	+3,0
Spotřeba domácností	-3,0	1,2	1,7	1,4	-0,3	1,9	3,7	+1,8
Spotřeba státu	0,8	3,2	1,0	1,0	+0,0	1,2	1,8	+0,6
Hrubá tvorba fixního kapitálu	-3,8	-5,7	2,3	2,8	+0,5	3,1	6,0	+2,9
Vývoz včetně služeb	10,7	4,2	5,1	6,4	+1,3	5,8	8,3	+2,5
Dovoz včetně služeb	7,9	4,0	5,0	5,8	+0,8	5,7	7,4	+1,7
<i>Průměrná roční tempa růstu v %</i>								
Průměrná nominální mzda	9,3	8,5	7,4	6,7	-0,7	5,6	6,5	+0,9
Průměrná reálná mzda ²	-1,3	6,2	3,1	2,0	-1,1	2,3	2,5	+0,2
Průměrná reálná mzda ³	-1,5	5,1	3,2	2,3	-0,9	2,6	3,1	+0,5
Produktivita práce ⁴	-0,9	1,5	3,2	3,4	+0,2	2,6	4,6	+2,0
Spotřebitelské ceny ⁵	10,7	2,2	4,2	4,6	+0,4	3,2	3,9	+0,7
Deflátor HDP	11,0	3,2	4,1	4,3	+0,2	2,9	3,3	+0,4
HDP v běžných cenách	8,4	2,2	5,7	6,4	+0,7	5,0	8,5	+3,5
Peněžní zásoba M2 ⁵	6,6	10,0	6,2	8,2	+2,0	5,0	9,5	+4,5
Zaměstnanost (civilní) ⁵	-1,4	-2,5	-1,6	-1,3	+0,3	-0,6	0,4	+1,0
<i>Míry v daném období</i>								
Míra nezaměstnanosti v % pracovních zdrojů ⁶	7,5	10,8	13,0	12,7	-0,3	14,7	10,8	-3,9
Saldo běžného účtu platební bilance v % HDP	-1,9	-1,2	-1,8	-0,8	+1,0	-2,2	+0,7	+2,9
Saldo veřejných rozpočtů v % HDP ⁷	-1,5	-3,3	-2,4	-2,1	+0,3	-5,7	-2,5	+3,2

¹⁾ Modelová prognóza pro běžný rok

²⁾ Nominální mzda deflovaná indexem spotřebitelských cen

³⁾ Nominální mzda deflovaná implicitním deflátozem HDP

⁴⁾ HDP na pracovníka ve stálých cenách

⁵⁾ Roční průměr

⁶⁾ Údaje ke konci roku

⁷⁾ Včetně příjmů z privatizace

Tab. 17: Scénáře střednědobého vývoje hospodářství České republiky v období let 2000–2002

Ukazatel	1998	1999	2000	2001	2002	2000	2001	2002
	Skutečnost	Prognóza ¹	Scénář setrvačný			Prorůstový scénář		
<i>Průměrná roční tempa růstu v %, stálé ceny roku 1995</i>								
HDP	-2,3	-1,0	1,0	1,8	2,0	1,0	2,2	3,0
Spotřeba domácností	-3,0	1,2	1,3	1,8	1,9	0,9	1,3	2,0
Spotřeba státu	0,8	3,2	1,0	1,0	1,0	0,6	1,4	1,0
Hrubá tvorba fixního kapitálu	-3,8	-5,7	1,0	2,6	3,4	1,2	2,8	4,4
Vývoz včetně služeb	10,7	4,2	4,9	5,1	5,3	6,6	6,2	6,4
Dovoz včetně služeb	7,9	4,0	4,7	5,0	5,2	5,9	5,5	5,9
<i>Průměrná roční tempa růstu v %</i>								
Průměrná nominální mzda	9,3	8,5	8,6	7,2	6,4	7,2	6,3	6,5
Průměrná reálná mzda	-1,3	6,2	4,0	2,9	2,3	2,6	1,9	1,5
Produktivita práce ²	-0,9	1,5	3,8	3,1	2,7	3,8	3,3	3,2
Spotřebitelské ceny ³	10,7	2,2	4,4	4,2	4,0	4,4	4,3	5,0
Deflátor HDP	11,0	3,2	4,6	4,0	3,6	4,5	4,0	4,3
HDP v běžných cenách	8,4	2,2	5,7	5,8	5,7	5,6	6,3	7,4
Peněžní zásoba M2 ³	6,6	10,0	7,2	5,8	5,7	9,0	7,3	8,4
Zaměstnanost (civilní) ³	-1,4	-2,5	-2,7	-1,3	-0,7	-2,7	-1,1	-0,2
<i>Míry v daném období</i>								
Míra nezaměstnanosti v % pracovních zdrojů ⁴	7,5	10,8	12,4	13,1	13,6	12,4	12,8	12,8
Saldo běžného účtu platební bilance v % HDP	-1,9	-1,2	-1,7	-1,8	-2,0	-1,3	-0,8	-0,4
Saldo veřejných rozpočtů v % HDP ⁵	-1,5	-3,3	-3,4	-1,5	-2,4	-3,3	-1,1	-1,8

¹⁾ Modelová prognóza pro běžný rok

²⁾ HDP na pracovníka ve stálých cenách

³⁾ Roční průměr

⁴⁾ Údaje ke konci roku

⁵⁾ Včetně příjmů z privatizace

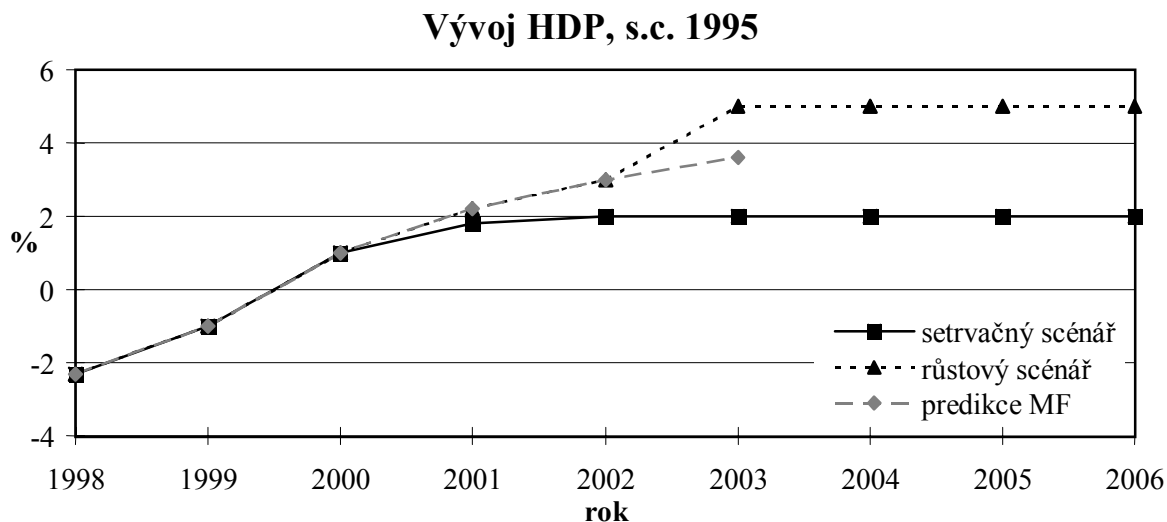
3.4. Porovnání výsledků

Cílem analýzy v tomto bodě je porovnat výsledky modelu CR-2 a predikce ministerstva financí a ukázat nejen na shody, ale zejména na odlišnosti v závěrech jednotlivých prognóz o očekávaném vývoji základních makroekonomických agregátů. K naznačené komparaci jsou nejvhodnějším nástrojem grafy.

Prvním makroekonomickým ukazatelem je průměrné roční *tempo růstu hrubého domácího produktu*. Předpokládaný vývoj této veličiny naznačuje graf č. 1. Pro oba scénáře, z nichž jsou odvozené výsledky modelu CR-2, i pro predikci ministerstva financí jsou společná poměrně optimistická očekávání spojená s vývojem této veličiny. S rokem 1999 je sice ještě spojen

pokles hrubého domácího produktu, avšak recese by měla být výrazně slabší než v roce 1998. V roce 1999 se tudíž očekává změna trendu ve vývoji reálného HDP.

S následujícími roky je již spojeno očekávané vyšší tempo růstu hrubého domácího produktu. Přitom by se mělo tempo růstu hrubého domácího produktu zejména do r. 2003 postupně zvyšovat.

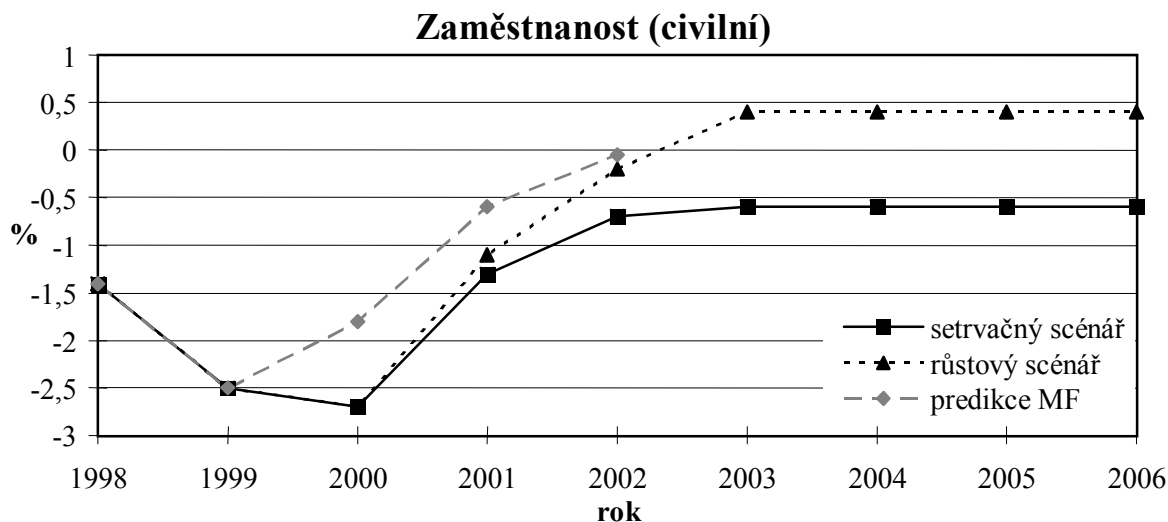

Graf 1

Vzhledem k předpokladům, které odlišují setrvačný a růstový scénář modelu CR-2, se odlišuje tempo růstu HDP v obou scénářích. Predikce ministerstva financí se přitom blíží až do roku 2002 výsledkům růstového scénáře modelu CR-2. Teprve v posledním roce své predikce je očekávaný vývoj hrubého domácího produktu v odhadu ministerstva financí nižší, než jsou závěry růstového scénáře. Avšak pro rok 1999 také predikce ministerstva financí očekává zvyšování tempa růstu HDP.

S vývojem hrubého domácího produktu je úzce spojena predikce vývoje zaměstnanosti a míry nezaměstnanosti. Ke komparaci výsledků modelu CR-2 a predikce ministerstva financí z hlediska vývoje zaměstnanosti je použit graf č. 2 a ke komparaci předpokládaného vývoje míry nezaměstnanosti graf č. 3.

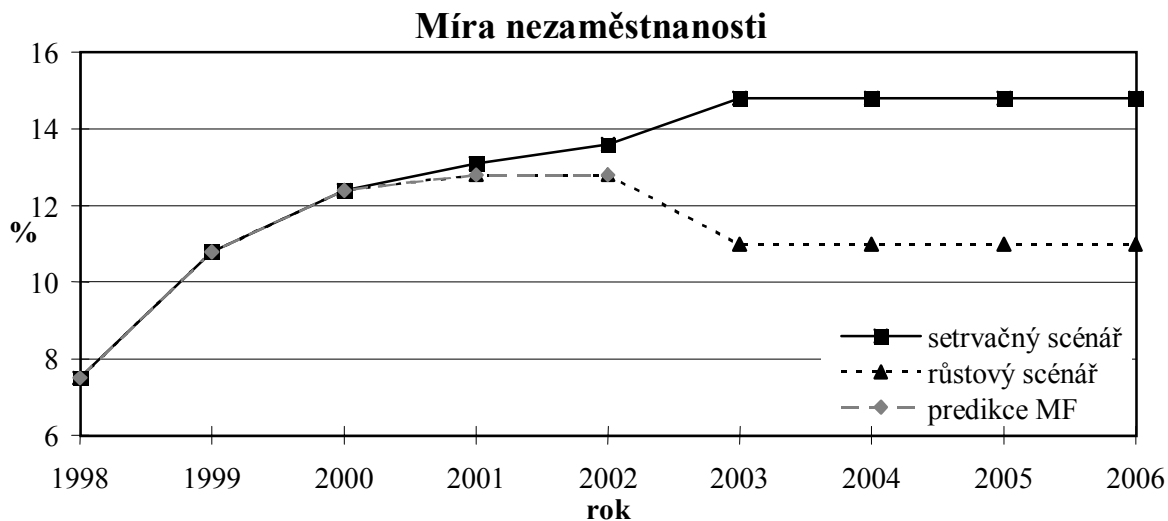
Všechny tři sledované predikce očekávají, že do roku 2002 se bude v důsledku restrukturalizace hospodářství České republiky snižovat zaměstnanost v civilním sektoru ekonomiky. Odlišnost je v setrvačném a růstovém scénáři modelu CR-2, kdy se setrvačným scénářem je spojen vyšší pokles zaměstnanosti. Predikce ministerstva financí je z hlediska zaměstnanosti optimističtější; očekává se v ní nižší pokles zaměstnanosti, než je tomu v růstovém scénáři modelu CR-2. Predikce ministerstva financí tudíž předpokládá, že při stejném tempu růstu hrubého domácího produktu jako v růstovém scénáři modelu CR-2 bude ekonomika vytvářet více pracovních míst, než očekává ve svých důsledcích model CR-2.

Graf 2

Ani jedna z predikcí neočekává, že se bude do roku 2002 snižovat míra nezaměstnanosti. Zrychlující se ekonomický růst by sice měl zbrzdit růst míry nezaměstnanosti, ale neměl by stačit na to, aby působil na pokles této makroekonomické veličiny. Efekt zrychlujícího se ekonomického růstu na zpomalení růstu míry nezaměstnanosti lze odvodit z grafu č. 3 – lze jej sledovat jako rozdíl mezi mírami nezaměstnanosti, které plynou ze setrvačného a růstového scénáře (resp. predikce ministerstva financí).

Teprve pro vývoj míry nezaměstnanosti po roce 2002 je růstový scénář modelu CR-2 optimističtější a očekává pokles míry nezaměstnanosti zpět přibližně k 10 %.

Graf 3

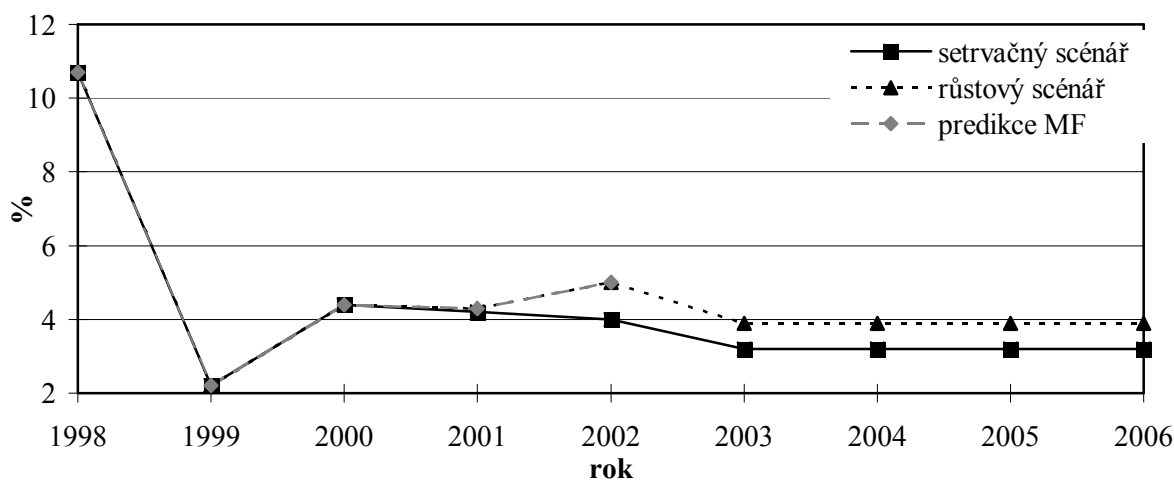
Všechny predikce předpokládají, že v souvislosti s recesí ekonomiky České republiky dojde v roce 1999 k výraznému snížení míry inflace proti roku 1998. Očekávaný vývoj spotřebitelských cen v těchto dvou letech a v letech 2000 až 2005 uvádí graf č. 4.

V letech následujících po roce 1999 všechny tři sledované predikce očekávají vyšší míru inflace než v roce 1999. Přitom i z hlediska tohoto makroekonomického agregátu se predikce ministerstva financí opět blíží růstovému scénáři modelu CR-2. Vyšší očekávaná míra inflace je spojena ve všech prognózách jednak s nápravou (deregulací) cen, která má probíhat do roku

2002, a též s vyšším hospodářským růstem. Setrvačný scénář proto proti dvěma zbývajícím predikcím předpokládá, že průměrný roční růst spotřebitelských cen bude nižší v důsledku nižšího tempa růstu hrubého domácího produktu.

Rozdíly v jednotlivých prognózách spočívají v určení okamžiku, kdy dojde k zastavení růstu míry inflace. Predikce ministerstva financí očekává, že míra inflace se bude od roku 1999 do roku 2002 stále zvyšovat. Růstový scénář modelu CR-2 očekává, že se míra inflace po roce 2002 sníží. Setrvačný scénář implikuje, v důsledku nižšího ekonomického růstu, nižší míru inflace již od roku 2001.

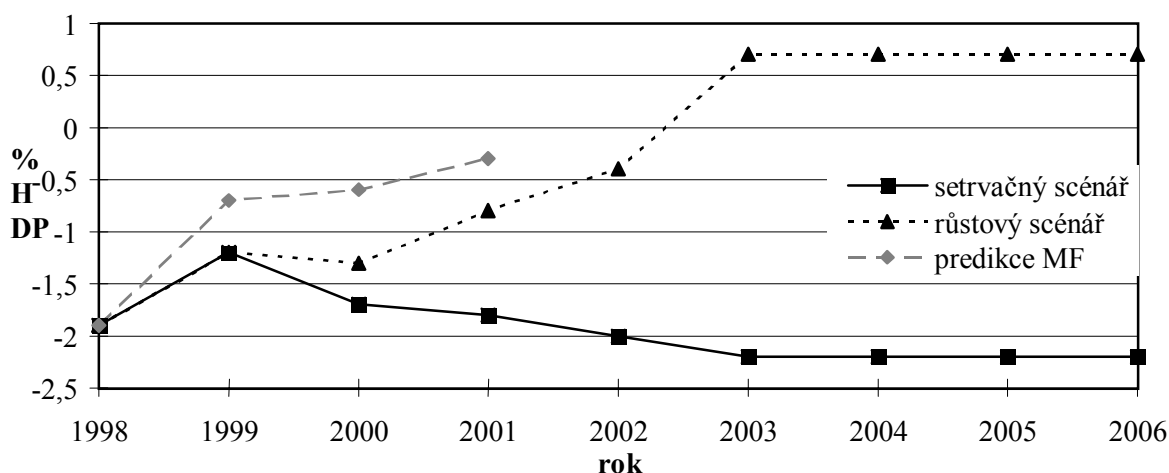
Spotřebitelské ceny (roční průměr)

Graf 4

Poslední makroekonomický agregát, *saldo běžného účtu platební bilance*, je použit k charakteristice očekávaného vývoje vnějších ekonomických vztahů České republiky. Vývoj salda očekávaný všemi třemi prognózami uvádí graf č. 5.

Saldo běžného účtu platební bilance

Graf 5

Všechny uvedené prognózy předpokládají relativně příznivý vývoj vnější poptávky (růst světových cen i objemu světového obchodu). Vyšší hospodářský růst (a konkurenceschopnost české ekonomiky) by podle predikce ministerstva financí i růstového scénáře modelu CR-2 měly vést k postupnému snižování záporného salda běžného účtu platební bilance

(v procentech hrubého domácího produktu). Naproti tomu setrvačný scénář modelu CR-2 upozorňuje na skutečnost, že nižší tempo hospodářského růstu bude spojeno se zhoršováním uvedeného ukazatele.

Z porovnání predikce ministerstva financí a výsledků růstového scénáře modelu CR-2 je zřejmé, že odhad dopadů vyššího hospodářského růstu české ekonomiky na zlepšování salda běžného účtu platební bilance do roku 2001 je optimističtější v predikci ministerstva financí. Růstový scénář, který pokrývá delší časový úsek než predikce ministerstva financí, navíc předpokládá, že po roce 2002 bude saldo běžného účtu platební bilance již kladné.

Pokud shrneme výsledky obsažené v analyzovaných třech predikcích vývoje hospodářství České republiky, je možné konstatovat, že predikce očekávají (při úspěšné realizaci makroekonomických i mikroekonomických opatření státu) proti roku 1999:

- vyšší tempo růstu hrubého domácího produktu; tempo růstu by se přitom mělo zrychlovat,
- vyšší míru růstu spotřebitelských cen, která by se však měla pohybovat pod úrovní 5 %,
- vyšší míru nezaměstnanosti (nad úrovní 10 %) a do roku 2002 klesající zaměstnanost,
- postupné zlepšování salda běžného účtu platební bilance (v % HDP).

4. Hospodářská strategie České republiky

Hospodářská strategie ČR je založena ve střednědobém horizontu na čtyřech základních pilířích. Jsou to:

1. konkurenceschopnost
2. růst
3. zaměstnanost
4. solidarita

Základním předpokladem hospodářské strategie je respektování principů trvale udržitelného rozvoje.

Významnou prioritou v rámci konkurenceschopnosti a zvyšování úrovně produktivity práce se stává cílení na snížení odstupe ČR od vyspělých ekonomik v ukazateli produktivity práce. Současně též bude kladen důraz na dosažení ekonomického růstu cca o 2–3 procentní body nad úrovní průměru zemí EU k postupnému vyrovnání úrovně ekonomiky.

Je nezbytné vyřešit několik základních systémových problémů. Jejich řešení si vynutí konkrétní aplikace při provádění hospodářských politik a umožní naplnění cílů strategie. Jako zcela zásadní problém naplnění strategie se jeví zdokonalování právního rámce, tzn. harmonizace českého právního řádu s právem EU. Důraz je kladen na překonání neuspokojivého stavu ve vnitřní právní regulaci, na právní regulaci privatizace, podnikání a nakládání s majetkem státu. Dalším stěžejním bodem bude pokračování privatizace při preferenci metody prodeje zahraničnímu (nadnárodnímu) strategickému partnerovi. V oblasti bankovníctví bude prioritou rozvoj univerzálního bankovníctví při pokračující koncentraci sektoru. Stát se zpřísní licenční politiku a dohled při podpoře akvizic a fúzí podporovaných privatizací největších českých bank (ČSOB, ČS, KB).

Pro vyřešení výše popsaných systémových problémů a k naplnění hospodářské strategie ČR bude realizována hospodářská politika, jejíž konkretizaci lze rozdělit do čtyř základních skupin politik. Jsou to:

1. makroekonomické politiky
2. strukturální politiky
3. politiky zaměřené na lidský faktor a rozvoj společenské solidarity
4. politiky zaměřené na trvalou udržitelnost rozvoje

Mimořádné postavení si postupně získává regionální politika, Z tohoto důvodu je jí věnována samostatná kapitola 6.

4.1. Makroekonomické politiky v hospodářské strategii

Výchozí podmínky

Ekonomika ČR se blíží podmínkám, které jsou spojeny s existencí tržního hospodářství. Privatizace je politickou prioritou již 8 let. V nestátním sektoru je vytvářeno více než 3/4 HDP. Většina cen je určována trhem. Cenová regulace se dnes týká jen 6–7 % HDP, jde o komodity a služby v monopolních odvětvích jako je elektrická energie, voda, doprava a spoje nebo v oblastech, kde existují podmínky omezující hospodářskou soutěž, např. ve zdravotnictví nebo nájemné bytů. Přístup k nemovitostem je liberalizován. Výjimku tvoří omezení týkající se nerezidentů. Tuzemci, bez ohledu na státní příslušnost, resp. strukturu vlastnictví, nejsou omezováni. Nerezidenti mají neomezené možnosti nájmu, leasingu, účasti

v družstvech apod. Omezení týkající se přechodu vlastnictví na nerezidenty bude v souvislosti se vstupem do EU znovu posouzeno. S deregulací jsou postupně odstraňovány deformace cen, křížové dotace a jiné relikty socialistického plánování a řízení hospodářství a internalizovány externí náklady některých činností, poškozujících životní prostředí.

Nové priority

Dlouhodobě udržitelný *ekonomický růst* – prvořadá prioritou soudobé hospodářské strategie – bude možné dosáhnout jedině opuštěním dosavadního redistribučního rentiérství a naopak upevněním etapy permanentních inovací, provázených *restrukturalizací* s konečným efektem *zvýšení konkurenční schopnosti* podnikové sféry při zohlednění nákladů na ochranu životního prostředí.

Měnová politika je v tomto kontextu zaměřena na postupnou konvergenci úrovně inflace a úrokových sazeb k hodnotám, které existují v zemích EU, při současném dosažení relativní stability kurzového vývoje.

Vytvoření podmínek pro dlouhodobě udržitelný ekonomický růst bude vyžadovat *stabilitu veřejných financí* a vytvoření takového manévrovacího prostoru ve veřejných rozpočtech, který umožní ČR harmonizovat své výdajové politiky a efektivně využívat možnosti jejich financování i ze zdrojů EU. To si vyžádá *zvýšení transparentnosti a stability* veřejných financí, zejména jejich výdajové strany. V oblasti *daňové politiky* je nutné zajistit stabilní prostředí pro rozhodování ekonomických subjektů.

Požadavky na fiskální politiku, potažmo vládu v oblasti cenové stability jsou soustředěny na ukončení deregulací a na rozsáhlejší změny nepřímých daní.

Ekonomické začlenění ČR do EU je spojeno nejen s přínosy, ale i náklady. Od potenciálního přílivu investic, technologií a znalostí spolu s expanzí odbytových možností se očekává zvýšený tlak na strukturální změny a růst produktivity. Finanční pomoc ze zdrojů EU by měla napomoci řešit problémy restrukturalizace, které se promítnou především do nerovnoměrného vývoje jednotlivých regionů, jakož i problémy spojené s ostrou konkurencí silných zahraničních společností, kdy už nebude možné použít ochranná opatření. Náraz na konkurenci zahraničních společností by mohl vést k prohloubení vnější nerovnováhy a s tím spojené znehodnocení měny a pravděpodobně i k cenové explozi. Dopady do sociální situace by pak mohly být velmi závažné.

Dlouhodobě udržitelný ekonomický růst – nutný předpoklad pro začlenění do eurozóny, se neobejde bez konsensu na základních prioritách mezi vládou, centrální bankou, zaměstnavateli, odbory a veřejností (*organizacemi občanského nestátního sektoru*), pokud se budeme chtít vyhnout vysokým rizikům. Rovněž provázanost a sladěnost makroekonomických politik, zejména měnové, fiskální a mzdové – důchodové je nezbytnou podmínkou úspěšného začlenění do EU.

4.2. Strukturální politiky

Měnová a kurzová politika

Měnová politika je v tomto kontextu zaměřena na postupnou konvergenci úrovně inflace a úrokových sazeb k hodnotám, které existují v zemích EU, při současném dosažení relativní stability kurzového vývoje.

Měnová a kurzová politika je realizovaná v prostředí *vysoké liberalizace devizového hospodářství* (směnitelnosti české koruny), která byla jedním z pilířů transformace. Současný stav se řídí devizovým zákonem č. 219/1995 Sb., který liberalizoval všechny položky běžného

účtu platební bilance a také pohyb kapitálu (až na několik výjimek), přičemž členství v OECD zavazuje k postupnému odstraňování zbývajících regulací do roku 2000. Současný stupeň liberalizace přesahuje závazky vyplývající pro ČR z Evropské dohody.

ČNB navrhuje konkretizovat dlouhodobý inflační cíl pro meziroční čistou inflaci ve výši 2 % \pm 1p.bod. s tím, že tohoto cíle bude dosaženo v r. 2005. Stávající cíle pro roky 1999 (4,5 % \pm 0,5 p.b.) a 2000 (4,5 % \pm 1p.b.).

Navrhovaná středová hodnota je poněkud vyšší než cíl vyhlášený ECB pro země eurozóny. Pokračující transformace – zejména náprava dosud regulovaných cen a přizpůsobení nepřímých daní – vyžaduje, aby dlouhodobý inflační cíl byl konkretizován v podobě čisté inflace. ČNB předpokládá, že v horizontu r. 2005 budou již důsledky nápravy regulovaných cen absorbovány cenovým vývojem a indexy čisté inflace se budou vyvíjet v zásadě paralelně s indexy spotřebitelských cen. Cílování inflace indexem spotřebitelských cen je podmíněno existencí závazného dlouhodobého scénáře cenových deregulací a úprav nepřímých daní.

Znalost úrokového transmisního mechanismu měnové politiky je jedním ze základních předpokladů úspěchu cílování inflace. Určitá strnulost, resp. snížená citlivost klientských sazeb na vývoj mezibankovních sazeb pokud bude dále trvat, bude omezovat již existující malou funkčnost úvěrového kanálu.

Nejvíce problematickou se jeví nízká intenzita mezi objemem nově poskytnutých úvěrů a jejich cenou vyjádřenou nominálními úrokovými sazbami. O výši úvěrové křevy rozhodují převážně jiné než úrokové faktory. V této souvislosti se hovoří o "zamrzlém" úvěrovém kanálu ("credit crunch"). Zcela odlišný pohled na cenu nově poskytovaných úvěrů však dávají reálné úrokové sazby, získané deflováním indexu průmyslových cen (PPI) s použitím metody ex post, které se od srpna 1997 pohybují převážně nad 10 %. Pak stagnující objem úvěru je zcela na místě a nefunkčnost úvěrového kanálu vzhledem k výši reálného úroku je zrelativizována. Příčina nízké úvěrové intenzity je spíše na straně nabídky úvěru. Jde hlavně o opatrné a zdrženlivé chování bank vzhledem k vysokému podílu klasifikovaných úvěrů, což je spojeno s nutností tvořit další rezervy, dále dostatek méně rizikových instrumentů jako jsou SPP, poukázky ČNB a v neposlední řadě i časová struktura disponibilních zdrojů úvěrování.

Fiskální politika

Vytvoření podmínek pro dlouhodobě udržitelný ekonomický růst bude vyžadovat stabilitu veřejných financí a vytvoření takového manévrovacího prostoru ve veřejných rozpočtech, který umožní ČR harmonizovat své výdajové politiky a efektivně využívat možnosti jejich financování i ze zdrojů EU. To si vyžádá zvýšení transparentnosti a stability veřejných financí, zejména jejich výdajové strany. V oblasti daňové politiky je nutné zajistit stabilní prostředí pro rozhodování ekonomických subjektů.

V současnosti se provádí identifikace a analýza zdrojů fiskálních rizik uvnitř i vně rozpočtové soustavy a střednědobých fiskálních programů, které umožní vyhodnotit udržitelnost financování současných politik a stanovit priority financování strukturálních politik.

Do popředí v souvislosti s deficitností veřejných rozpočtů vystupuje analýza efektivnosti vysokých mandatorních výdajů a jejich dlouhodobé udržitelnosti, která by měla vyústit v navržení potřebné reformy. K deficitnosti veřejných rozpočtů přispívá i tzv. "skrytý či nepřímý" dluh, který tvoří státem garantované přímé či nepřímé závazky a kvazi závazky ČNB. Nepřímý (skrytý) dluh dosahoval koncem roku 1998 zhruba 13 % HDP. Tento veřejný dluh se sebou nese náklady, které budou rozpočtové deficity dále zvyšovat, proto je nutné tyto naléhavě řešit. Vzhledem k tomu, že na vytvoření části "skrytého" dluhu se podílela i centrální banka svými kvazi-fiskálními operacemi při stabilizaci bankovního sektoru,

rozhodla vláda v březnu 1999 zprivatizovat polostátní komerční banky do konce r. 1999, nejpozději v r. 2000.

Požadavky na fiskální politiku, potažmo vládu v oblasti cenové stability jsou soustředěny na ukončení deregulací a na rozsáhlejší změny nepřímých daní. V současnosti se realizují dílčí kroky, viz povinné ručení od 1.1.2000, spoje od 1.1.2001 apod.

Dosažení cenové stability může fiskální politika pomoci především vytvářením podmínek pro minimalizaci deficitu veřejných financí, což umožní nezvyšovat úrokové sazby. Fiskální politika ve svém úsporném rámci musí zároveň nalézt dostatečné zdroje na investice do infrastruktury, kde je participace vlády nezastupitelná. Tyto investice jsou podmínkou budoucího vývoje domácí nabídky, jejího zkvalitnění, které by se mělo promítnout do snížení stávající vysoké dovozní náročnosti české ekonomiky a ve svých důsledcích by mělo napomoci k poklesu deficitu čistého exportu, resp. běžného účtu, a tím i snížení potenciálu pro depreciační tlaky, ohrožující cenovou stabilitu. Toto jsou velmi náročné úkoly, protože vývoj veřejných rozpočtů čelí stále intenzivnější hrozbě chronického deficitu, což snižuje využitelnost veřejných rozpočtů jako automatického nástroje ovlivňování cyklických fluktuací v ekonomice, zužuje prostor pro uvolnění měnové politiky a ohrožuje splnění maastrichtských kritérií.

Problém veřejných rozpočtů je problém především strukturální. Cyklické faktory jejich stávající tíživou situaci jen prohlubují, nejsou však prvotní příčinou tendence k narůstání jejich deficitu (cyklický deficit pro r. 1999 byl odhadován na cca 10 mld. Kč a strukturální na cca 30 mld. Kč).

Složité struktura veřejných rozpočtů představuje významné riziko, které je zdrojem narušování potřebné fiskální disciplíny. Tuto strukturu navíc komplikuje existence "mimobilančních nástrojů" (explicitní a implicitní státní záruky poskytované i subjekty ležící na pomezí definice veřejných rozpočtů a dozorovatelných politik) a tzv. "transformačních institucí" (FNM, KoB, Česká inkasní, Česká finanční). Výsledkem je neprůhlednost veřejných rozpočtů a růst dodatečných, "skrytých" nároků na výdaje státního rozpočtu.

Vedle zmíněných konkrétních příčin sehrává významnou roli i dosavadní absence komplexní fiskální koncepce, tj. formulování střednědobých a dlouhodobých principů a cílů fiskální politiky jako výrazu hospodářské politiky státu.

Nositelé fiskální politiky budou nuceni urychleně přistoupit k řešení příčin zmíněných problémů. Půjde přitom především o následující kroky:

- Provedení daňové reformy spočívající ve zjednodušení daňových základů, které umožní i potřebné snížení daňové zátěže a ve vytvoření nové proporce mezi důchodovými, spotřebními a majetkovými daněmi (pokles podílu přímých daní, růst váhy nepřímých daní, zvýšení majetkových daní).
- Vytvoření a důsledně uplatňování legislativního rámce s cílem zvýšit stávající omezené možnosti státu vybírat daně.
- Provedení radikální reformy důchodového systému, zefektivnění zdravotního pojištění a systému poskytování ostatních sociálních dávek.
- Provedení celkové reformy veřejných rozpočtů s cílem přiblížit jejich strukturu evropskému pojetí. Současně je třeba vytvořit účinné právní i ekonomické nástroje pro kontrolu jejich vývoje.
- Konsolidace transformačních institucí do jednoho místa a vytvoření fondu pro pokrytí ztrát z titulu poskytnutých státních garancí.

- Nutnou podmínkou úspěšnosti řešení současného problému fiskální politiky je komplexnost, provázanost a vhodné načasování zmíněných kroků. To může zajistit pouze formulování komplexní koncepce státu ve fiskální oblasti.

Kromě fiskální politiky je klíčové zejména udržení vývoje mezd v národním hospodářství v únosných mezích. Půjde zejména o zajišťování dvou základních úkolů:

1. souladu růstu reálných mezd v podnikatelském sektoru s růstem produktivity práce (udržení konkurenceschopnosti),
2. odvozování tempa růstu reálných příjmů od vývoje domácí nabídky (s přihlédnutím k potřebě určité stability vývoje reálných příjmů).

Informační politika

ČR se v rámci rozvoje informační společnosti bude zaměřovat na zpřístupnění a využití informací s cílem stimulovat ekonomický růst a usnadňovat život občanům. Rozvoj informačního prostředí bude realizován jak na úrovni celostátní, tak i na úrovni regionální. Současně bude maximálně podpořena informatika ve vzdělávání a v oblasti informatiky zaváděním informačních technologií na všech úrovních škol a podporou informatizace ve vědě a výzkumu. Současně prioritou státní podpory výzkumu a vývoje bude rozvoj informačních a komunikačních technologií.

Politika výzkumu a vývoje

Základním bodem strategie v této oblasti je podpora rozvoje "high-tech" a "medium-tech" výrobků a služeb. Národní politika vědy a výzkumu se zaměří s ohledem na účast ČR v pátém rámcovém programu na vyšší účast organizací a pracovníků na mezinárodních projektech. Současně bude podporována veškerá účelná dvoustranná spolupráce jakožto i spolupráce v dalších mezinárodních programech a v mezinárodních organizacích vědy a výzkumu např. EUREKA, COST, ESA, CERN, AMBC, ESF atd.

Očekává se zvýšení podílu vysokých škol na výzkumu a vývoji.

Průmyslová politika

Hlavním cílem průmyslové politiky bude vytváření předpokladů pro zvýšení poptávky po domácí produkci, dosažení vysoké a udržitelné výkonnosti průmyslu při zvyšující se konkurenceschopnosti jeho produkce. Průmyslová politika musí respektovat či překonat následující omezení:

- produkční kapacity převážné většiny odvětví je třeba uvést do souladu s objemem realizovatelného exportu a existující domácí koupěschopnou poptávkou
- nízká rentabilita produkce a nízká likvidita průmyslových podniků neumožňuje vysoké tempo inovací a razantní vstupy na nové trhy
- vysoká předluženost podniků spojená s nedostatkem vlastního kapitálu ve vazbě na omezené možnosti získávání dalších úvěrů dále prohlubuje zastaralost použitých technologií a udržuje nízkou úroveň produktivity práce

Cíle strategie představuje dosažení tempa růstu přidané hodnoty vytvářené zpracovatelským průmyslem v rozmezí 5–7 % ve stálých cenách a průměrný růst produktivity práce na úrovni o 3–4 procentní body vyšší než vykazuje EU, tj. o 7–8 %. V souvislosti s tím, že není cílem zvyšovat produktivitu práce zvyšováním nezaměstnanosti, patří mezi střednědobé cíle průmyslové politiky také vytváření nových pracovních příležitostí. Strategickým cílem pro zpracovatelský průmysl je vytvořit přibližně do roku 2010 takový potenciál, který bude

v tomto horizontu srovnatelný s průměrem EU a to jak svým podílem na tvorbě hrubého domácího produktu, tak i v kvalitě a efektivnosti produkce a tedy i v produktivitě práce. Cílem je tedy překonat ukazatel 75 % průměru EU v hrubém domácím produktu na obyvatele a nebýt tedy méně rozvinutým regionem EU závislým na podpoře ze strukturálních fondů. V oblasti energetické náročnosti průmyslové výroby v horizontu do roku 2010 bude průmyslová politika pružně reagovat na vzájemné působení dvou protichůdných faktorů a to růst spotřebovávané energie indukovaný růstem jako takovým a poklesem spotřeby energie v závislosti na užívání nových technologií. Průmyslová politika se bude snažit udržet objem spotřebovávané energie v porovnání se současným stavem v intervalu $\pm 2\%$ i při růstu produkce. Ve struktuře energie spotřebovávané průmyslovou produkcí se výrazně projeví odklon od pevných paliv snížením jejich podílu z 57 na cca 44 %, což bude kompenzováno nárůstem spotřeby kapalných paliv z 9 na 15 % a plyných paliv z 25 na 31 %. Podíl elektrické energie ve struktuře energetické spotřeby nepřesáhne 10 %-ní podíl na celkové spotřebě energie v průmyslu.

K dosažení těchto priorit je možné charakterizovat pět základních skupin iniciativ:

1. iniciativy realizující privatizaci a státní pomoc při restrukturalizaci a revitalizaci významných průmyslových podniků a obecně při restrukturalizaci podniků nacházejících se v nesnázích
2. iniciativy podporující rozvoj vnitřních zdrojů v produkčním procesu, napomáhající zvyšování výkonnosti a konkurenceschopnosti podniků
3. iniciativy podporující růst průmyslových investic, zejména přímých zahraničních investic a investic strukturálních
4. iniciativy podporující kultivaci prostředí pro podnikání, zejména jeho legislativní a správní rámeček
5. odvětvové a sektorové iniciativy na podporu citlivých odvětví (hutní a textilní průmysl) nebo pro podporu sektorů podmiňujících rozvoj průmyslu jako celku (investiční strojírenství, obranný průmysl atd.)

Zemědělská politika

V oblasti zemědělské politiky bude charakteristický přechod od dosavadního značného liberalismu k vyšší míře intervencionismu v souladu s EU s akcentem na změnu struktury podpor. Za hlavní cíl je považováno zlepšení efektivnosti podnikání v sektoru zvýšením jeho cenové i necenové konkurenceschopnosti a zajištění kvalitních a zdravotně nezávadných potravin za přiměřené ceny pro spotřebitele. Vysoká efektivnost výroby a přenos podpor na mimoprodukční funkce bude současně bránit migraci obyvatelstva a následně devastaci krajiny jakožto důsledku nedostatečné úrovně příjmů zemědělské populace. V rámci zemědělské politiky půjde též o integraci rozvoje zemědělství s rozvojem venkova a zlepšování stavu životního prostředí při současném zachování kulturního dědictví včetně zachování domácích plemen a odrůd a zachování rázu krajiny.

Dopravní a telekomunikační politika

Základní prioritou bude preference veřejné hromadné dopravy s cílem udržení individuální automobilové dopravy v přijatelných mezích vůči životnímu prostředí i kapacitám silniční a dálniční infrastruktury. Záměrně budou rozvíjeny integrované dopravní systémy vycházející z cílů dopravní obslužnosti při maximálním využití výhod a kombinací všech druhů dopravy. V oblasti železniční dopravy je nezbytné pokračovat ve státní podpoře rozvoje infrastruktury a zabezpečení služeb ve veřejném zájmu.

Cílem Národní telekomunikační politiky je uspokojování potřeb české ekonomiky, požadavků fyzických i právnických osob a zájmů státu na zajištění kvalitních, spolehlivých a široce dostupných telekomunikačních služeb v rozsahu odpovídajícím vyspělým státům EU a světa s cílem zapojit Českou republiku do globální informační společnosti 21. století co nejdříve.

Energetická politika

Základním principem energetické politiky bude snižování vysoké energetické náročnosti při zachování trendu trvale udržitelného rozvoje. V oblasti výroby elektrické energie bude využito zejména nových kapacit v dobudované jaderné elektrárně Temelín. Dalším „zdrojem“ budou úspory energií stimulované cenovou politikou státního regulačního orgánu. Při využívání zdrojů bude kladen důraz na obnovitelné zdroje při současném prioritním využívání domácích zdrojů. V souvislosti s útlumem těžby bude nutné řešit možné sociální dopady na zasažené regiony, nejlépe převodem pracovníků i mechanizace na zahlazení negativních důsledků těžby a rekultivaci území, podporovaným v rámci aktivní politiky zaměstnanosti.

Státní politika životního prostředí

Základním principem strategie bude důsledné uplatňování zásady „znečišťovatel platí“. Předpokládá se zvyšování plateb za znečišťování a čerpání zdrojů při současné preferenci preventivních opatření na bázi podpory ekologických technologií. Současně bude prosazována postupná náprava současného stavu, jako hlavní předpoklad dosažení takové kvality přírodního prostředí, která umožní udržitelný rozvoj a zajistí příznivé životní podmínky. Aby v dohledné době došlo k vytvoření vztahu k uplatňování zásad ochrany a zlepšování životního prostředí, je nezbytné, aby environmentální cíle byly integrální součástí všech rozvojových opatření a aby do cen a nákladů životního prostředí poškozujících činností byly započítány tzv. externí náklady, nesené dosud jinými subjekty.

4.3. Politiky zaměřené na lidský faktor a rozvoj společenské solidarity

Politika sociální stability

Hlavní osou vládní strategie z hlediska celkového konceptu sociální politiky je *zajištění vzájemného souladu ekonomických a sociálních charakteristik společenského rozvoje*. Smyslem této politiky je dosáhnout, aby ekonomická prosperita nacházela své vyústění ve zlepšování situace v sociální oblasti a naopak aby mechanismy sociální politiky měly ve vztahu k ekonomické sféře stimulační, nikoliv tlumící efekt. Dlouhodobým cílem takto formulované a definované politiky je dosažení ekonomické prosperity a zároveň udržení sociální soudržnosti společnosti.

Oblast zaměstnanosti

Politika v oblasti zaměstnanosti byla v období transformace v zásadě orientována na vytvoření trhu práce a konstituování jeho nabídkové a poptávkové strany.

Byla převzata standardně uznávaná koncepce práva na práci jako práva na bezplatné zprostředkování zaměstnání, na získání potřebné rekvalifikace k zaměstnání a na hmotné zabezpečení v případě nezaměstnanosti. V současné době je třeba důsledněji prosazovat pojetí obsažené v Evropské sociální chartě, podle kterého má každý občan právo získávat prostředky k obživě prací.

Současná vládní strategie je zaměřena na dokonalejší využití tržních mechanismů v této oblasti, ale zároveň vychází z faktu, že trh práce je specifickým trhem a že práce sama je

specifickým druhem zboží, neboť nemá pouze ekonomický rozměr (ve smyslu zajištění prostředků na obživu), ale i významný rozměr sociální a psychologický. Realizace práva na práci je tedy v určitém smyslu nezbytným předpokladem k reálnému uplatnění ostatních lidských práv.

Formování trhu práce, jeho institucionálních a věcných instrumentů, bylo v uplynulém období založeno na principech, uplatňovaných a osvědčených v tzv. tržních ekonomikách. Tyto základní principy budou využívány i v dalším období, předpokládá se ovšem určitá změna priorit ve smyslu posílení a zefektivnění metod tzv. aktivní politiky zaměstnanosti, včetně institutu tzv. veřejných prací.

Byl vybudován v zásadě standardní systém obsluhy trhu práce v rámci tržních ekonomik, institucionálně založený na síti úřadů práce a věcně orientovaný na aplikaci metod, označovaných souhrnně jako pasivní a aktivní politika zaměstnanosti (v období do r. 1992).

Vládní politika zaměstnanosti je založena na přístupech, které se opírají o zkušenosti zemí EU. Hlavní typy opatření, které by měly podpořit ekonomický růst a prohloubit jeho provázanost s politikou zaměstnanosti, jsou zformulovány v rezolucích přijímaných orgány EU, např. v rezoluci "Hlavní linie pro politiku zaměstnanosti členských států Evropské unie pro r. 1998", kterou schválila Rada ministrů práce a sociálních věcí Evropské unie v prosinci 1997 a na níž navazují tzv. národní akční plány zaměstnanosti zpracované v jednotlivých členských zemích.

V případě České republiky jako státu usilujícího o přijetí do EU byl tento projekt naplněn sestavením Národního plánu zaměstnanosti, který v květnu 1999 schválila vláda ČR. Tento materiál zahrnuje soubor opatření, která by měla v krátkodobějším i střednědobém horizontu zlepšit situaci na trhu práce.

Oblast příjmů a mezd

I v této oblasti došlo v průběhu transformačního období k odstranění předchozího systému, založeného na mechanismu striktních mzdových a příjmových regulací, a k přechodu na model liberálního typu, kdy je úroveň mezd a některých dalších typů příjmů určována tržně v režimu smluvní svobody, který je limitován a usměrňován některými regulačními prvky (mechanismem kolektivního vyjednávání, určením spodních příjmových hranic prostřednictvím veličin životního minima, minimální mzdy apod.). Tato institucionální a systémová změna v kombinaci s měnicími se věcnými charakteristikami ekonomiky vedla v uplynulém období k podstatné změně distribučního vzorce české společnosti.

Tento proces lze názorně dokumentovat na změně příjmové struktury v naší společnosti. v současné době tvoří příjmy z mezd zhruba 50 % celkových příjmů, tzv. ostatní příjmy představují více než 30 % celkových příjmů, a zbytek tvoří sociální příjmy. Ve srovnání s předtransformačním obdobím je typický zejména pokles podílu příjmů z mezd a vzestup ostatních příjmů, což souvisí se změnou struktury ekonomických aktivit obyvatelstva a s tím souvisejícím vzestupem příjmů podnikatelského a rentiérského typu. Navíc je dosti pravděpodobné, že celková úroveň tohoto typu příjmů je ještě výrazně podhodnocena z důvodu chybějící databáze s dostatečnou vypovídací schopností.

Oblast důchodů

Důležitou součástí sociální politiky a zároveň poměrně frekventovaným a citlivým diskusním tématem se v období transformace stala otázka důchodového zabezpečení. Nezbytnost řešení této problematiky je umocněna nepříznivou demografickou prognózou, ze které vyplývá, že v nepříliš vzdálené budoucnosti budeme konfrontováni se stále se zhoršujícím poměrem mezi

obyvatelstvem v produktivním a poproduktivním věku, zhorší se tedy tzv. ukazatel míry závislosti.

Oblast vzdělání

Významnou složkou celkové vládní strategie je i podstatné zvýšení pozornosti věnované oblasti vzdělání. Role vzdělání v moderní společnosti rapidně vzrostla, což souvisí s celkovou změnou používaných technologií, s tím, že úroveň ekonomického růstu je stále více závislá na schopnosti rozvíjet a aplikovat vědu a poznání obecně, s rozvojem tzv. informační společnosti i s rozvojem globalizace. Jinými slovy pro současnou vývojovou fázi je typické stále silnější sepětí mezi společenskoekonomickým rozvojem a úrovní vzdělání. Investice do vzdělání se tedy stále bezprostředněji stávají investicemi podmiňujícími ekonomický růst, a naopak společnosti, která tento typ investic zanedbává, hrozí dlouhodobý úpadek. Je tedy nutné považovat růst vzdělanosti občanů za bezprostřední faktor ovlivňující hospodářský rozvoj a nepochybně také za prvek významně působící na celkovou sociálně politickou stabilitu společnosti.

Politika v oblasti zdravotnictví a veřejných služeb

Jednou z rozhodujících funkcí státu v moderních ekonomikách tržního typu je zajištění dostupnosti tzv. veřejných statků, jako je školství, zdravotnictví, bezpečnost, do určité míry bydlení, kultura, doprava, životní prostředí. Realizace této funkce, která není zpochybňována ani v rámci liberalistických koncepcí, zajišťuje fungování základních mechanismů civilizované společnosti. Jednou z charakteristických vlastností veřejných statků a je produkujících veřejných služeb je i nezastupitelná role státu. Dlouhodobé zkušenosti z fungování moderních ekonomik ukazují, že přílišné spoléhání se na regulační schopnosti trhu a soukromých iniciativ v této oblasti vede většinou k poklesu kvality produkce těchto veřejných statků (někdy k jejich úplné destrukci) a často také k neúměrnému růstu jejich cen. Ukazuje se nezbytným kombinovat při zajišťování těchto služeb vliv státních orgánů, samosprávných struktur, podnikatelských subjektů a neziskových občanských organizací.

4.4. Politiky zaměřené na trvalou udržitelnost rozvoje

Dostupnost neobnovitelných přírodních zdrojů, obnovitelnost obnovitelných přírodních zdrojů a kvalita životního prostředí jako celku jsou jedněmi z určujících faktorů rozvoje. Vedle sektorového dokumentu Životní prostředí (a stejně nazvané prioritní osy v souhrnném dokumentu) je třeba řešit interní environmentální problémy jednotlivých rozvojových sektorů a směřovat ve smyslu trvalé udržitelnosti rozvoje.

Jednou z klíčových dimenzí Národního rozvojového plánu jsou proto klíčové principy trvale udržitelného rozvoje, dané příslušnými vládními dokumenty, zejména Státní politikou životního prostředí (1999), Národním programem zdraví a životního prostředí (1998) a Státním programem ochrany přírody a krajiny (1998). K těmto principům patří především:

- **princip předběžné opatrnosti** (zejména nelze-li na základě dnešních zkušeností a znalostí s jistotou stanovit vliv rozvojových činností a produktů na lidské zdraví a na prostředí, zvláště pak vlivů dlouhodobých a synergických)
- **princip prevence** (včasné provedení opatření, které zabrání ohrožení nebo poškození životního prostředí je prakticky vždy účinnější i levnější, než dodatečná náprava škod)
- **princip snižování rizika už u zdroje** (obvykle nejúčinněji a nejlevněji lze minimalizovat negativní vlivy přímo u jeho zdroje)

- **princip ekonomické odpovědnosti** (ekonomickou odpovědnost za znečištění má původce, který nese náklady spojené s omezováním znečištění a náhradou působených škod - “znečišťovatel platí“)
- **princip sdílené a diferencované odpovědnosti** (odpovědnost za stav životního prostředí má nejen státní administrativa, ale také samosprávné orgány, ekonomicky aktivní subjekty a každý jednotlivý občan)
- **princip subsidiarity** (rozhodovací pravomoc a kompetence by měly být na co nejnižší možné odborně způsobilé úrovni rozhodování, to je co nejbližší danému problému a občanům)
- **princip integrace** (požadavky na ochranu životního prostředí se musí promítat do všech relevantních sektorových politik, rozvojových programů a všech hospodářských činností a rozhodování musí zahrnovat integraci a optimalizaci složkových přístupů)
- **princip nejlepší dostupné techniky** (The Best Available Technology – BAT –jedno z rozhodujících kritérií pro povolování výrobních činností; BAT je definována environmentálními parametry, nikoli přímým určením vlastní technologie)
- **princip substituce** (náhrady nebezpečných a škodlivých látek)

Z části 4.2 Státní politiky životního prostředí vyplývají pro další rozvoj České republiky zejména následující závazky:

- odpovědnost za čistotu vod, odtékajících z území ČR na území sousedních států a dalších států v povodích evropských řek a přilehlých úmoří,
- odpovědnost za čistotu ovzduší a změny klimatu způsobené jeho znečišťováním,
- odpovědnost za další vlivy činností na územní ČR, přesahujících státní hranice,
- spoluodpovědnost za racionální dělbu dopravní práce mezi jednotlivé druhy dopravy v kontinentálním kontextu,
- spoluodpovědnost za ochranu evropského systému ekologické stability krajiny (EECONET) a sítě zvláště chráněných území přírody (NATURA 2000)
- spoluodpovědnost za kontrolu pohybu nebezpečných odpadů a jejich zneškodňování
- spoluodpovědnost za kontrolu a bezpečnost jaderných zařízení,
- spoluodpovědnost za implementaci zásad integrované prevence a regulace znečišťování prostředí (PVC) v souladu se směrnicemi a posuzování vlivů na ŽP dle standardu EU.

Podnikatelské subjekty i orgány veřejné správy musejí začít respektovat požadavek EU, že komparativní výhody ČR na mezinárodním trhu nelze nadále docilovat nejen na úkor mezd (jako nákladů na reprodukci pracovní síly), ale ani na úkor zanedbávání péče o životní prostředí a „šetření“ této části nákladů (jako „environmentální dumping“).

Na odstranění největších devastací životního prostředí v oblasti těžby, energetiky a těžkého průmyslu (severozápadní Čechy, Severní Morava + Slezsko, středočeské aglomerace, Hodonínsko atd.) z doby, kdy univerzálním „podnikatelem“ byl stát, se budou podílet veřejné rozpočty.

5. Syntéza regionálního vývoje v České republice

5.1. Hlavní tendence a problémy regionálního rozvoje v ČR v devadesátých letech

Od roku 1990 se vývoj v jednotlivých regionech v důsledku transformace české ekonomiky na standardní tržní ekonomiku a v závislosti na různých výchozích podmínkách projevoval rozdílnou dynamikou.

Regionální diference byly po roce 1990 ovlivňovány následujícími faktory:

1. Výrazným poklesem výroby a zaměstnanosti v těžkém průmyslu – těžba uhlí, hutnictví, těžké strojírenství, chemie – který dominoval a nadále je nosným v ekonomické struktuře regionů Severozápad a Ostravsko. V některých mikroregionech negativně působil i pokles výroby textilního a elektrotechnického průmyslu, což se projevilo vážnými dopady na ekonomiku a zaměstnanost regionu Severovýchod (např. Frýdlantsko apod.).
2. Snižování počtu pracovníků v zemědělství, které bylo výrazné zejména v horských a podhorských oblastech a v oblastech s relativně vysokým zastoupením tohoto odvětví – region Jihovýchod.
3. Rozvojem terciárního sektoru, který se s větší intenzitou koncentroval do velkých měst a aglomerací vzhledem k jejich tradiční atraktivitě a dopravní dostupnosti.
4. Nestejnoměrným rozvojem soukromého podnikání, zejména pokud jde o malé a střední podnikání. Oblast malého a středního podnikání patří od roku 1990 k dynamicky se rozvíjejícím oblastem ekonomiky především v terciárním sektoru, kam byla absorbována podstatná část pracovníků uvolňovaných z neefektivních výroby.
5. Výrazně složitější je rozvoj středního podnikání ve sféře výroby hmotných statků a průmyslových služeb. Průměrný počet podniků s více než 25 zaměstnanci na 1000 obyvatel se pohybuje zhruba na úrovni 2,4 podniku (maximum Praha – 2,8, minimum Ostravsko – 1,5). Tento údaj svědčí o tom, že se v ČR dosud nepodařilo vytvořit dostatečně silné střední podnikání zaměřené na hmotnou výrobu.
6. Nízkou meziregionální mobilitou pracovních sil, která je podmíněna možnostmi získání bytů v místech pracovní příležitosti. Nevyhovující situace ve stávajících vztazích v bydlení a neuspokojivý objem bytové výstavby však prakticky neumožňují potřebný pohyb pracovních sil. Ten je navíc limitován i zhoršováním dopravní obslužnosti zajišťované prostředky hromadné osobní dopravy, což se tíživě projevuje především v oblastech s nízkou hustotou obyvatel a většími vzdálenostmi mezi obcemi.
7. Přetrvávajícím neuspokojivým stavem životního prostředí zejména v těžebních oblastech, v oblastech s nepříznivou strukturou průmyslové základny – NUTS II Ostravsko a Severozápad – a v důsledku kumulace různorodých škodlivých vlivů ve velkých městech – Praha, Brno, Plzeň, Pardubice, Hradec Králové a jejich okolí.
8. Existencí řady územně-technických specifik a problémů, které ztěžovaly a ztěžují přirozený rozvoj některých oblastí. Nejedná se pouze o důsledky těžby nerostných surovin, ale i mimořádně velkou členitost terénu, která s sebou přináší relativně vysoké zastoupení horských a podhorských oblastí a s tím spojené problémy v dopravě i v nízké efektivnosti zdejších ekonomik.

9. Regionální diference jsou rovněž významně ovlivněny polohou regionů jak v rámci ČR a jejich dopravních sítí, tak i vůči zemím EU a hlavním evropským dopravním koridorům.

Úroveň hospodářského rozvoje jednotlivých regionů a jejich problémovost lze posuzovat dle vybraných ukazatelů, charakterizujících zejména trh práce, zaměstnanost, oblast životní úrovně, stav infrastruktury, časová dopravní dostupnost aj.

Po roce 1990 dochází v důsledku ekonomických změn k poklesu produkce i zaměstnanosti ve většině odvětví národního hospodářství. Na úseku trhu práce jsou následně omezována pracovní místa související s přezaměstnaností a útlumem neefektivních výrob. Pokles zaměstnanosti v průmyslu se koncentroval především do odvětví těžby paliv, hutnictví, strojírenství, ale také do odvětví spotřebního průmyslu (zejména textilního) s nepříznivými dopady v regionech se soustředěním těchto výrob. Výrazně se pokles zaměstnanosti promítl v zemědělství, zejména v důsledku dosud uskutečněné transformace a privatizace, ale i omezováním zemědělské produkce v důsledku vyrovnávání nabídky s poptávkou obyvatelstva. Jen část uvolněných pracovníků jak z průmyslu, tak ze zemědělství postupně nachází pracovní příležitosti v terciálním sektoru, který byl do roku 1990 poddimenzován, což zvyšuje regionální a mikroregionální diferenciaci nezaměstnanosti.

Základní tendence strukturálního vývoje zaměstnanosti v jednotlivých hospodářských sektorech dokumentuje tato tabulka:

Tab. 18: Struktura zaměstnanosti podle sektorů

rok / sektor	primér	sekundér	Terciér
rok 1990 – podíl	6,4 %	48,1 %	45,5 %
rok 1998 – podíl	5,5 %	40,9 %	53,6 %

Pramen: ČSÚ Praha

Dá se předpokládat, že strukturální změny v primárním a zvláště v sekundárním sektoru, projevujících se uvolňováním stávajících pracovních sil, povedou ještě po určitý čas k dalším přesunům zaměstnanosti do sektoru terciárního.

Problémy s výrazným růstem nezaměstnanosti se projevují i na značně agregované úrovni NUTS II. V průběhu let 1995 až 1998 došlo v důsledku prohlubujících se problémů v rozhodujících průmyslových odvětvích a v zemědělství k celoplošnému zvyšování míry nezaměstnanosti s poměrně výraznými regionálními rozdíly.

Podle údajů ze srpna 1999 dosáhla nezaměstnanost republikově úrovně 9 % obyvatelstva v produktivním věku. Regionální rozložení však není zdaleka rovnoměrné. Maximální nezaměstnanost byla zaznamenána v okresech Most (18,9 %), Karviná (17,4 %) a Chomutov (16,8 %). Naproti tomu nejnižší nezaměstnanost zůstává v Praze a obou okresech na ni navazujících (do 3,4 %). Rozmezí ± 2 % od republikového průměru lze považovat za normální stav odpovídající statisticky obvyklému rozdělení. Následující přehled lokalizuje rozdíly tuto odchylku překračující:

Tab. 19: Nezaměstnanost v ČR – výrazné odchylky od průměru

Počet okresů (NUTS IV)			Podíl obyvatel (%)		Výčet okresů
NUTS II	celkem	dotčených	v NUTS II	v ČR	
<i>Nadprůměrná nezaměstnanost</i>					
OVA	6	5	89,4	10,7	Karviná, Ostrava, Fr-Místek, Bruntál, N.Jičín
SZ	12	7	73,0	8,0	Most, Chomutov, Louny, Teplice, Děčín, Ústí n./L., Litoměřice
STM	9	3	54,0	4,8	Přerov, Olomouc, Šumperk
JV	12	3	28,2	3,8	Hodonín, Třebíč, Znojmo
<i>Podprůměrná nezaměstnanost</i>					
PHA	1	1	100,0	11,7	hl. město Praha
JZ	14	9	66,5	7,6	J.Hradec, Č.Budějovice, Klatovy, Plzeň-jih a sever, Domažlice, Tábor, Písek, Prachatice
STČ	12	5	40,3	4,3	Praha-východ a západ, Benešov, Ml.Boleslav, Beroun

Pramen: WWW stránky MPSV ČR

Uvedené tři NUTS II s nadprůměrnou nezaměstnaností vyčerpávají tento jev beze zbytku. Celkově počet uvedených 18 okresů představuje 27,3 % obyvatelstva ČR. Naproti tomu podprůměrnou nezaměstnanost má ještě dalších 7 okresů, reprezentujících 7,3 % obyvatel ČR, takže podprůměrnou nezaměstnanost má celkem 22 okresů, což je 30,9 % obyvatelstva ČR.

Tyto stavové údaje jsou dále doplněny časovým vývojem. Reprezentativnějším ukazatelem tempa růstu nezaměstnanosti v regionech NUTS II se jeví spíše nárůst za období let 1995 až 1998 v procentních bodech než prostý index. Ten je totiž výrazně poznamenán úrovní v počátečním roce. Podle procentních bodů nárůstu míry nezaměstnanosti i počtu nezaměstnaných na 1 volné pracovní místo lze regiony rozdělit podle výskytu negativních jevů do čtyř skupin:

Tab. 20: Tempo růstu nezaměstnanosti v NUTS II

Tempo růstu nezaměstnanosti	NUTS II	
silně nadprůměrné	nad 6,0 %	Ostravsko, Severozápad
mírně nadprůměrné	4,5 až 5,9 %	Střední Morava, Jihovýchod
mírně podprůměrné	3,0 až 4,4 %	Jihozápad, Severovýchod
silně podprůměrné	do 2,9 %	Praha, Střední Čechy

Zcela shodné rozčlenění získáváme i při použití ukazatele počet uchazečů na 1 volné pracovní místo, což dokumentuje opodstatněnost uvedené diference. Za povšimnutí stojí, že mezi čtyřmi nejhůře postiženými regiony jsou všechny moravské kraje.

Nejvýraznější charakteristikou ekonomické úrovně jakéhokoliv územního celku jsou relace hrubého domácího produktu (HDP) vyprodukovaného na daném území. Přehled za regionů typu NUTS II je obsahem připojené tabulky "HDP na 1 obyvatele a 1 pracovníka v letech 1995 a 1996".

Tab. 21 : HDP na 1 obyvatele a 1 pracovníka v letech 1995 a 1996

NUTS II	HDP/ob v tis.Kč		HDP/ob Ø ČR=100%		HDP/pr v tis.Kč		HDP/pr Ø ČR=100%	
	1995	1996	1995	1996	1995	1996	1995	1996
PHA	245,8	284,0	183,7 %	186,2 %	712,7	818,2	161,2 %	157,7 %
STČ	104,1	115,9	77,8 %	76,0 %	403,9	467,7	91,4 %	90,1 %
JZ	126,9	145,6	94,9 %	95,5 %	411,6	485,4	93,1 %	93,5 %
SZ	125,2	140,1	93,6 %	91,9 %	410,2	481,2	92,8 %	92,7 %
SV	116,4	130,3	87,0 %	85,5 %	382,1	446,8	86,4 %	86,1 %
JV	119,2	136,6	89,1 %	89,5 %	401,8	476,9	90,9 %	91,9 %
STM	113,8	128,7	85,1 %	84,4 %	389,2	456,1	88,0 %	87,9 %
OVA	126,3	147,5	94,4 %	96,7 %	408,5	485,0	92,4 %	93,4 %
ČR	133,8	152,5	100,0 %	100,0 %	442,1	519,0	100,0 %	100,0 %

Z uvedené tabulky je zřetelně patrné mimořádné postavení hlavního města Prahy mezi regiony ČR. V porovnání s průměrem ČR (=100%) dosahuje Praha na 1 obyvatele hladiny 185 % a na 1 pracovníka 160 %. Hlavní příčinou tohoto stavu je vysoký podíl osob, které jsou v Praze zaměstnány, ale trvalé bydliště mají v jiném regionu. Rozdíly mezi ostatními regiony nejsou příliš velké s výjimkou velmi nízkého HDP na 1 obyvatele ve Středních Čechách, což je způsobeno rozsáhlou dojížděnkou za prací právě do Prahy. Rozptyl hodnot HDP v regionech mimo Prahu se v roce 1996 projevoval takto:

- na 1 obyvatele od 86 % (Severovýchod) do 97 % (Ostravsko) – extrémně podprůměrný region Střední Čechy zde není uvažován
- na 1 pracovníka od 88 % (Střední Morava) do 94 % (Jihozápad) – rozptyl zahrnuje všechny NUTS II, včetně Středočeského regionu

Relace HDP na 1 obyvatele vyjadřuje spíše otázku užití a tím tedy životní úroveň; naproti tomu relace HDP na 1 pracovníka je ukazatelem efektivnosti ekonomiky. Mimo značně nadprůměrnou relaci počtu pracovníků ve vztahu k bydlícímu obyvatelstvu je výjimečné postavení Prahy dáno především vysokou koncentrací tržních služeb (bankovníctví, poradenství, propagace apod.), jako v současné době nejlukrativnějšího hospodářského odvětví na území hlavního města. Ve vztahu HDP na 1 obyvatele je sice rozdíl mezi ostatními regiony patrný, nikoliv však zásadním způsobem tíživý. Relace HDP na 1 pracovníka je v regionech mimo Prahu poměrně vyrovnaná, což signalizuje, že meziregionální rozdíly v celkové efektivnosti jejich ekonomik nejsou podstatné.

Velice závažným ukazatelem ekonomické výkonnosti jednotlivých regionů NUTS II je porovnání jejich HDP na 1 obyvatele s průměrem Evropské unie. Podle podkladů ČSÚ byly v r. 1995 a v r. 1996 zjištěny tyto relace:

Tab. 22 : Hrubý domácí produkt podle parity kupní síly v NUTS II

NUTS II	rok	Pha	STČ	JZ	SZ	SV	JV	STM	OVA	ČR
HDP/1 obyv.v PPS, EUR15=100, v %	1995	116,4	49,3	60,2	59,4	55,2	56,5	54,0	59,9	63,4
dtto	1996	123,0	50,3	63,2	60,8	56,6	59,3	55,8	64,0	66,2

Podle údajů ČSÚ zpracovalo Středisko regionálních a správních věd VŠE Praha

Poměr zde uvedený je rozhodující pro budoucí možnosti čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EU. Pro zařazení pod Cíl č. 1 je stanovena podmínka, že územní jednotka NUTS II musí mít HDP na 1 obyvatele nižší než 75 % průměru EU. Zde se prokazuje, že tuto podmínku splňují všechny regiony NUTS II na území ČR s výjimkou hlavního města Prahy. Pokud bude ČR přijata do EU, mohou se tedy ucházet o finanční příspěvek Evropského fondu regionálního rozvoje (ERDF). V praxi to znamená, že již dnes by měly tyto regiony připravovat své regionální operační programy. Hlavní město Praha se zaměří na získání finanční podpory pro svůj další rozvoj v rámci Cíle č. 2 a Cíle č. 3.

Poměrně značných regionálních diferencí je dosahováno i v úrovni daňové výtěžnosti místních rozpočtů v přepočtu na obyvatele. Následující tabulka pracuje s ročními průměry daňové výtěžnosti v letech 1995–97.

Tab. 23: Daňová výtěžnost v NUTS II

NUTS II	počet obyvatel (v tis.)	Daňová výtěžnost		
		na 1 ob. (v Kč)	% z φ ČR	bez Prahy
PHA	1204,9	14932	219,6	–
STČ	1105,2	5726	84,2	100
JZ	1181	6059	89,1	105,9
SZ	1130,4	5793	85,2	101,2
SV	1492,3	5661	83,3	98,9
JV	1662,7	5684	83,6	99,3
STM	1245,2	5388	79,2	94,1
OVA	1287,4	5805	85,4	101,4
Σ ČR	10309,1	6800	100	x
bez Prahy	9104,2	5724	x	100

Podle údajů ČSÚ zpracovalo Středisko regionálních a správních věd VŠE Praha

Znovu se tu projevuje zcela mimořádné postavení hlavního města Prahy, které v porovnání s průměrem daňové výtěžnosti celé ČR dosahuje 220 %. Důvody jsou totožné s tím, co bylo konstatováno v souvislosti s regionálním HDP, tedy vysoký podíl pracovníků trvale bydlících mimo Prahu. Navíc je tu skutečnost, že Praha je sídlem četných firem, které mají fungující pobočky mimo území hlavního města, ale své daně sem odvádějí. Odečteme-li Prahu, pak klesne průměrná daňová výtěžnost na 1 obyvatele zbývajících regionů o více než 1000 Kč, tj. zhruba o 16 %. Rozptyl kolem zbytkového průměru se pohybuje s tolerancí $\pm 6\%$, což lze považovat za zhruba vyrovnané. Za povšimnutí stojí, že nejnižší daňovou výtěžnost má region Střední Morava, kde jsou zaznamenány nejnižší hodnoty i v ukazatelích HDP na 1 obyvatele i na 1 pracovníka.

V oblasti životní úrovně je pro globální hodnocení důležitým ukazatelem výše průměrných mezd, jejichž vývoj je zaznamenán v následující tabulce:

Tab. 24: Vývoj průměrných mezd v NUTS II

NUTS II	Praha	STČ	JZ	SZ	SV	JV	STM	OVA	φ ČR
1995	10520	8042	7862	8038	7457	7582	7474	8357	8170
1996	12541	9495	9359	9402	8825	8974	8844	9831	9684
1997	14073	10522	10246	10253	9764	9901	9732	10719	10698
Index 97/95	133,8	130,8	130,3	127,2	130,9	130,5	130,2	128,3	130,9

Podle údajů ČSÚ zpracovalo Středisko regionálních a správních věd VŠE Praha

Vysoce nad průměrem ČR – o více než 30 % – se opět pohybuje hlavní město Praha, které má ve sledovaném období i nadprůměrné tempo růstu. Naproti tomu podprůměrné tempo růstu je zaznamenáno v regionech nejvíce postižených negativními dopady restrukturalizace – na Ostravsku a na Severozápadě. Absolutně nejnižší mzdy vykazuje Střední Morava, což mj. ukazuje její zaostávání, zřejmě i ekonomické, mezi všemi regiony NUTS II v ČR.

Přehled dalších základních socio-demografických charakteristik regionů NUTS II na území ČR je obsahem připojené tabulky č. 25 "Vybrané ukazatele za regiony NUTS II na území ČR". I zde se ukazuje, že charakteristiky těchto územních jednotek jsou velice vyrovnané.

Z porovnání územního rozložení kvalitativních charakteristik hlavních sociálních a ekonomických jevů zároveň vyplývá, že mezi regiony NUTS II dosud neexistují rozdíly, které by zásadním způsobem determinovaly možnosti jejich dalšího rozvoje. To však neznamená, že by takové rozdíly nemohly vzniknout. Ukazuje se, že v dosavadním vývoji měly klíčovou úlohu dva faktory agregátního typu s celoplošným uplatněním:

- sídelní hierarchie vyjádřená v prvé řadě polarizací urbanizovaných (aglomeračních) a ostatních prostorů;
- makropolohová diferenciací odrážející především rozdílnou atraktivitu a dostupnost regionů v kontextu nových geopolitických a geoeconomických poměrů postavení ČR (zjednodušeně lze hovořit o západovýchodním gradientu). Proti tomu faktory typu ekonomické specializace regionů, demografických poměrů apod. měly v první polovině 90. let spíše doplňující význam a uplatňovaly se jen v dílčích územích. Je doložitelné široké uplatnění faktoru polohy a hierarchie sídel u různých jevů a procesů. Celkově lze přitom konstatovat poněkud významnější vliv hierarchického faktoru než faktoru polohového.

Uvedená zjištění nejsou však příliš překvapivá. Výhody velkých center se projevují vždy mnohostranným způsobem, ať již z hlediska diferenciací a prosperity ekonomických činností či z hlediska vybavenosti infrastrukturou. Determinující role velkých center může být navíc v blízké budoucnosti dále zesílena rozvojem potřebné velké infrastruktury napojující český prostor na západoevropské systémy. V devadesátých letech se tedy upevnilo postavení regionálních center (zejména metropolí, mezoregionálních a některých mikroregionálních center), která tvoří páteř regionálních systémů, přičemž se v nich produkuje stále vyšší podíl produkce České republiky. Tato centra jsou výrazně hierarchizována:

- metropole mezinárodního významu – Praha (hlavní rozvojové centrum v Čechách i ČR),
- regionální metropole I. řádu – Brno (hlavní rozvojové centrum na Moravě),
- regionální metropole II. řádu – Ostrava (rozvojové centrum na severní Moravě),
- mezoregionální centrum I. řádu – Plzeň (rozvojové centrum jihozápadních Čech),
- mezoregionální centra II. řádu – Olomouc (střední Morava), Liberec (severní Čechy), Hradec Králové a Pardubice (východní Čechy), Ústí nad Labem (severozápadní Čechy),

České Budějovice (jižní Čechy), Zlín (východní Morava) a Karlovy Vary (západní Čechy),

- výrazná rozvojová mikroregionální centra – Mladá Boleslav, Uherské Hradiště, Cheb, Jablonec nad Nisou, Tábor – Sezimovo Ústí, Kolín atd.

5.2. Souhrnné zhodnocení

Při souhrnném pohledu na devadesátá léta je možno v rámci celé ČR hovořit o:

- pomalém prohlubování regionálních rozdílů v sociálních poměrech obyvatelstva,
- poměrně významném prohlubování meziregionálních rozdílů v ekonomické výkonnosti,
- dynamickém prohlubování rozdílů v regionálně diferencované ekonomické atraktivitě
- snižování rozdílů v kvalitě životního prostředí.

Tato konstatování však nelze vztahovat na regiony typu NUTS II, které při své velikosti většinu výše uvedených regionálních diferenciací dostávají na průměr blízký celostátnímu. Popsané tendence jasně vystupují teprve při hodnocení na úrovni NUTS IV – současných okresů. Podstatné rozdíly celkové sociálně ekonomické úrovně jednotlivých okresů a někdy i menších subregionů v rámci NUTS II musí být analyzovány v rámci přípravy regionálních rozvojových programů a těmi by měly být přednostně řešeny.

Generalizace poznatků z územně hlubších analýz naznačují i pravděpodobné tendence dalšího vývoje regionální diferenciaci, tj. její "opozdění" vůči hlavním společenským změnám, a tedy její časové posunutí do post-transformačního období. Zároveň lze však předpokládat i v budoucím vývoji regionální diferenciaci sociálních a ekonomických poměrů méně dramatické změny než v ostatních transformačních zemích. Důvody těchto předpokladů i dosavadního relativně méně problémového regionálního vývoje v České republice (ČR) jsou následující:

- Regionální rozdíly v rámci ČR jsou z hledisek dosažené úrovně kvality života obyvatelstva málo výrazné a i z hlediska rozvojových předpokladů zde nejsou rozdíly extrémního typu.
- Výraznější aktivizace selektivních tendencí v regionálním rozvoji může nastat až po změně chování hlavních ekonomických subjektů, což závisí především na faktické stabilizaci základních vlastnických přeměn.
- Dosavadní velmi omezená regionální problémovost společenské transformace je v řadě ohledů důsledkem citlivé politiky státu v sociální sféře, a zejména pak její sociálně zohledněné politiky ekonomické (viz minimální počet bankrotů, regulace nájemného atd.). Důsledky transformace jsou tak přenášeny na obyvatelstvo především "plošně", nikoliv selektivně v regionálních dimenzích.

Nicméně druhá polovina 90. let se v důsledku širších společensko ekonomických pohybů a změn začíná projevovat mimo jiné i v nárůstu regionálních rozdílů, jak o tom svědčí zejména výrazné prohloubení těchto rozdílů v míře nezaměstnanosti od roku 1996, které se začínají projevovat i na úrovni NUTS II – viz Ostravsko a Severozápad.

5.3. Očekávané tendence ve vývoji regionální struktury ČR

Souhrnně lze v příštích letech očekávat prohloubení makropolitické diferenciaci v atraktivitě regionů, neboť intenzita kontaktů se zeměmi EU je významně podmíněna již prostou vzdáleností. Dále lze předpokládat výraznější selektivní působení polohového faktoru, zvláště v souvislosti s rozvojem velké infrastruktury, a tedy vytváření rozvojových os. Částečné dojdy i k nahrazení výhod fyzické blízkosti výhodami blízkosti sociální a ekonomické.

Předchozí konstatování naznačují mimo jiné i pravděpodobnost zvýšení úlohy sociální a ekonomické kvality regionů a lokalit v dalším vývoji. V případě aglomeračních regionů budou ještě více zvýhodněny regiony hlavních center služeb a zejména kvartérních aktivit jako jsou Praha a Brno, možná i další (Plzeň, Olomouc, Hradec Králové, České Budějovice). Naopak znevýhodněny budou regiony s koncentrací těžkého průmyslu, s málo diverzifikovanou ekonomickou základnou – především obě největší pánevní koncentrace: Severočeská a Ostravská. V případě ostatních, relativně venkovských prostorů, lze očekávat spíše snížení rozdílů v dynamice vývoje, a to alespoň v úrovni makroregionální.

Z faktorů, které budou významně působit na regionální diferenciaci v příštích letech, považujeme za relevantní vliv mezinárodní infrastruktury a z národního pohledu pak jsou rozhodující očekávané změny v sídelní struktuře.

Vliv nové infrastruktury

Budoucí vývoj území ČR bude výrazně ovlivněn realizací velkých infrastrukturních projektů celostátního a mezinárodního významu, s níž se počítá pro období do roku 2006. Výsledkem bude nepochybně posílení pozice těch regionů, územních zón a rozvojových os, kterými nové infrastrukturní linie budou probíhat. Naopak území, která se ocitnou stranou těchto linií, budou mít méně příznivé předpoklady pro dynamický rozvoj, pokud nebudou disponovat jiným výrazným rozvojovým faktorem.

Za nejdůležitější infrastrukturní zařízení, která jsou pro dané období projektována (popř. se plně projeví jejich uvedení do provozu z předchozího období) považujeme:

- dálnici D5 (Praha – Plzeň – Rozvadov) s napojením na bavorský dálniční systém
- dálnici D8 (Dresden – Praha) s napojením na dálnici směr Berlín
- silniční okruh R1 kolem hlavního města Prahy
- modernizace tranzitních železničních koridorů I. (Děčín – Praha – Brno – Břeclav) a II. (Ostrava – Přerov – Břeclav s větví Přerov – Česká Třebová)
- napojení sítě českých plynovodů na plynovody ze Severního moře
- podstatné zvýšení kapacity mezinárodního letiště v Praze a regionálních letišť v Karlových Varech, Brně a Ostravě
- dálnice D 47 zajišťující napojení Ostravska na dálniční síť – stavba zahájena 2/99
- napojení Prahy na nejmodernější světovou spojovou síť
- transevropské dálnice ze severní Evropy na Balkán (dosud nepotvrzeno).

Z výčtu realizovaných a předpokládaných projektů vyplývá jejich zřetelná koncentrace do prostoru středních, západních a severních Čech. Zde se jednoznačně rýsují dvě hlavní rozvojové osy pro příští desetiletí: Praha-Plzeň a Praha-severní Čechy. Nelze pominout ani lokalizační působení dálnice D1 (zejména úsek Praha-Brno, pak až na Olomouc) a zvýrazňování této českomoravské rozvojové osy. Možnost další rozvojové osy se rýsuje v moravském prostoru, kde už byla zahájena výstavba dálnice D 47, napojující Ostravsko na republikovou síť dálnic a rychlostních komunikací. V budoucnosti by tato osová severo-jihní komunikace procházející Moravou přes Brno, Pomoraví, Olomouc, Zlínsko a Ostravsko mohla získat celoevropský význam napojením evropského jihozápadu a Balkánu na střední a severní Evropu.

Změny ve struktuře osídlení

I přes podstatné změny v regionální struktuře je vysoce pravděpodobné, že struktura osídlení se ve svých základních atributech bude měnit velice pomalu. Lze očekávat určité pozitivní tendence, projevující se:

- snížením koncentrace obyvatelstva v průmyslových aglomeracích postižených rozsáhlým útlumem výroby, především pak v oblastech těžby uhlí, vlivem snížení zaměstnanosti a zpomalením bytové výstavby v těchto územích,
- posunem rozvoje osídlení do oblastí, jež získaly novou atraktivitu, např. výstavbou dálnice apod., a mají dosud výhodnější ceny pozemků, nebo lepší životní prostředí,
- zvýšením koncentrace obyvatelstva v důsledku suburbanizace – výstavba perimetricky v kontaktu s velkými městy, případně i formou satelitních sídel,
- stabilizací venkovského osídlení (sítě větších životaschopných sídel).

Rychlost procesu změn bude závislá na:

- regionálních změnách trhu práce a tudíž nutnosti migrace obyvatelstva za pracovními příležitostmi,
- posílení bytové výstavby a vytvoření trhu s byty, což tuto migraci umožní,
- setrvačném působení současné struktury osídlení, zejména lokalizace bytů a infrastruktury,
- pokračující depopulační procesy v periferních oblastech.

Růstové tendence lze očekávat v Praze trváním a růstem její atraktivity, což při vysokém zatížení jejího prostoru bude mít spíše negativní dopady. Kladně by se měl projevit populační nárůst v západočeském pohraničí zvýšením atraktivity těchto území pro zahraniční investory (zvyšování neúměrně nízké koncentrace).

Naopak tendence ke snižování počtu obyvatel se projeví v Ostravské a Severočeské aglomeraci vlivem úbytku pracovních míst. Jde o oblasti s nadměrnou koncentrací ekonomických aktivit, jejichž část očekává útlum. Proto tyto tendence (snižování neúměrně vysoké koncentrace a neúměrné zatěžování území) není nutno do určité míry hodnotit negativně. Podstatně hůře se promítnou v periferních oblastech, např. při hranicích s Polskem a Slovenskem. Úbytek pracovních míst a celková odlehlost hrozí snižováním již dnes nedostatečné zalidněnosti a tedy celkovým zaostáváním těchto území.

Závěrem této stručné regionální syntézy budiž znovu konstatováno, že sociálně ekonomické diference mezi regiony NUTS II na území ČR se od počátku transformačního období výrazně zvýšily, nicméně nemají dosud extrémní povahu. Regiony NUTS II na území ČR lze podle jejich celkové úrovně rozdělit do tří skupin:

1. skupina – hlavní město Praha jako ekonomicky vysoce nadprůměrný region, který nesplňuje kriteria pro zařazení pod Cíl č. 1. strukturálních fondů EU. Její specifické problémy spočívají v zaostávající technické a především dopravní vybavenosti, nízké kvalitě životního prostředí a narůstajících společenských problémech (kriminalita, drogy apod.). Výhledově bude směřována k využívání finanční podpory v rámci Cíle č. 2 a Cíle č. 3.
2. skupina – regiony Ostravsko a Severozápad, které jsou velmi intenzivně poznamenány negativními dopady restrukturalizace průmyslu po roce 1990, útlumem těžebních činností i silně narušeným životním prostředím. Tyto faktory se v současnosti projevují značně vysokou mírou nezaměstnanosti. Oba tyto regiony potřebují v podmínkách ČR přednostní řešení.
3. skupina – zbývající regiony NUTS II – představuje solidní republikový průměr. Určitou výjimku zde představuje region Střední Morava, který je v základních ekonomických charakteristikách na posledním místě v rámci ČR. Za hlavní příčinu tohoto stavu lze považovat nedostatek činností s vyšším podílem přidané hodnoty.

Zaostávání dále souvisí s poměrně rozsáhlými periferními oblastmi při hranicích s Polskem a Slovenskem. Proto i tomuto regionu je nutno věnovat zvýšenou pozornost.

Takto pojaté závěry byly podkladem pro stanovení pořadí zpracování jednotlivých regionálních operačních programů. V kapitole věnované této problematice jsou pro zdůvodnění výběru dále rozvedeny.

Tab. 25: Vybrané ukazatele za regiony NUTS II na území ČR

Ukazatel	Jednotka	Rok	PHA	STČ	JZ	SZ	SV	JV	STM	OVA	ČR
Rozloha regionu	Km ²	1997	496	11014	17616	8650	12440	13991	9103	5554	78860
Počet obyvatel	tis. obyv.	1998	1193,3	1108,5	1179,2	1131,7	1490,9	1660,4	1241,8	1283,9	10289,6
Přírůstek obyvatel (3.3.1991 – 1.1.1999)	tis. obyv.		-20,9	-4,4	-2	5,2	4,3	2,5	2,1	0,6	-12,6
Hustota zalidnění	Obyv./km ²	1998	2407	101	67	131	120	119	136	231	130
Počet obcí		1998	1	1147	1128	485	1117	1375	691	300	6244
Podíl městského obyvatelstva	%	1997	100	55,1	65,3	80,8	69,2	61,3	59,3	77,1	70,6
HDP /1 obyvatele (v % k průměru ČR)	%	1996	185,9	76	95,5	91,9	85,5	89,6	84,4	96,7	100
HDP/1obyvatele (v % k průměru EU)	%	1996	123	50,3	63,2	60,8	56,6	59,3	55,8	64	66,2
Podíl zaměstnanosti v priméru	%	1996	0,3	6,9	8,5	3,8	9,2	8,1	6,5	3,7	5,9
Podíl zaměstnanosti v sekundéru	%	1996	25,6	43,3	40,1	41,8	45,7	39,9	45	49	40,6
Podíl zaměstnanosti v terciéru	%	1996	74,1	49,9	51,4	54,4	45,1	52	48,5	47,3	53,5
Podniky s 25 a více zaměstnanci	Počet/tis.obyv.	1997	2,8	2	2,4	2,3	2,3	2,4	2,3	1,5	2,25
Ubytování turisté (% podíl z ČR)	%	1996	25,2	6	16,2	9,2	18,8	12,1	9,7	6,5	100
Vyplácené dávky SSP na 1 obyvatele	Kč/měsíc/obyv.	1997	147	226	233	256	252	252	256	255	236
Počet obyv. 60+ let na 1 lůžko v ZSP	Počet obyv./ lůžko	1997	68,4	35,3	39,1	22,5	35,7	34,8	28,6	34,1	34,6

Podle pramenů ČSÚ, Katastrálního úřadu a dopočtů DHV ČR a Terplanu zpracovalo Středisko regionálních a správních věd VŠE Praha

6. Regionální politika v České republice

6.1. Výchozí situace

Regionální politika, respektive politika podpory regionálního rozvoje nemá v České republice (ČR) doposud tak významné postavení jako je tomu ve většině zemí Evropské unie (EU) i v rámci Unie samotné. Existují dva hlavní důvody této situace:

1. Vlády ČR věnovaly v dosavadním průběhu 90. let hlavní pozornost řešení transformačních problémů na úrovni celého státu, protože tyto problémy měly převážně makroekonomickou podstatu, zasahující plošně celé území.
2. Mezuregionální ekonomické a sociální rozdíly v ČR nejsou i přes jejich postupné prohlubování v průběhu transformace natolik vysoké ve srovnání se státy EU.

Nicméně postupný nárůst meziregionálních rozdílů v sociálně ekonomickém rozvoji, zejména v průběhu druhé poloviny 90. let, (což dokumentuje např. regionální míra nezaměstnanosti), procesy demokratizace a decentralizace rozhodování a zároveň potřeba vytvořit systém regionální politiky i ve vazbě na proces přípravy na strukturální fondy EU, vedl k zásadnímu obratu počínaje rokem 1998, kdy vláda přijala Zásady regionální politiky svým usnesením č. 235. Zároveň stanovila úkoly v oblasti legislativní, institucionální a programové. Zásadním programovým dokumentem regionální politiky ČR je Strategie regionálního rozvoje České republiky, kterou vzala vláda na vědomí 14.7.1999 svým usnesením č. 713.

6.2. Legislativní rámec regionální politiky

Pojem "regionální politika" a jeho obsah není dosud v českém právním řádu definován formou speciálního zákona či jiné vyšší právní normy.

Jediný legislativní a administrativně právní rámec pro provádění regionální politiky v ČR stanovuje Ústava ČR a "Usnesení vlády ČR č.235 z roku 1998 k Zásadám regionální politiky vlády ČR" (dále jen "Zásady"). Zásady obsahují zejména:

- definici základního cíle a výchozích principů regionální politiky,
- zaměření podpor regionální politiky na širší spektrum opatření,
- úlohu programování v regionální politice,
- zapojení orgánů regionální úrovně do provádění regionální politiky,
- koordinační roli a správu finančních prostředků v úrovni MMR.

Regionální politika je chápána jako koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů, jejímž cílem je přispívat k vyváženému a harmonickému rozvoji jednotlivých regionů v ČR, ke snižování neodůvodněných rozdílů mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů a ke zlepšení regionální hospodářské struktury. Úsilí o vyvážený rozvoj nelze chápat jako snahu zajistit naprosto stejný rozvoj ve všech regionech. Jde pouze o to, aby vývoj, tak jako v celém státě, tak i v úrovni regionů byl proporcionální, nekrizový, byla umožněna rovnost šancí regionů a byl plnohodnotně využíván jejich demografický, přírodní, hospodářský a případně i další potenciál.

Zásady jsou zaměřeny na odstranění hlavních nedostatků regionální politiky omezeně dosud uplatňované v ČR a zároveň obsahují všechny základní principy regionální politiky EU (např. princip programování, princip partnerství, koncentrace atd.). Předpokládají vypracování zákona o regionální politice, resp. zákona o podpoře regionálního rozvoje. V tomto směru (zajištění kompatibility české regionální politiky s regionální politikou EU) jsou významným

pozitivním krokem v procesu přípravy ČR na strukturální fondy EU v oblasti regionálního rozvoje.

Zákon o podpoře regionálního rozvoje byl zpracován v návrhu paragrafovaného znění v srpnu 1999 a je připraven k projednání vládou. Jeho účinnost se předpokládá od 1.1.2001 ve vazbě na vznik regionální samosprávy.

6.3. Programové zabezpečení regionální politiky

Strategie regionálního rozvoje ČR

Základním dokumentem v oblasti programového zabezpečení regionální politiky je *Strategie regionálního rozvoje ČR*. Tento dokument, jehož pravidelná inovace se předpokládá zhruba ve tříletém cyklu, obsahuje zejména:

- analýzu regionálního rozvoje České republiky v uplynulém období (jak odvětví či sektorů, tak i jednotlivých regionů), hodnocení dosavadních odvětvových opatření resortů a přístupů regionů,
- vymezení slabých a silných stránek v rozvoji jednotlivých regionů, odvětví a sektorů,
- návrh strategie dalšího prostorového rozvoje ČR, vymezení priorit a opatření k podpoře rozvoje, vymezení regionů se soustředěnou podporou státu,
- doporučení pro jednotlivé orgány ohledně programových podpor, změn politiky apod.

Strategie regionálního rozvoje ČR byla poprvé zpracována v letech 1998-1999 v gesci Ministerstva pro místní rozvoj ČR a byla vzata na vědomí usnesením Vlády ČR č.713 ze dne 14. července 1999.

Ze schválené Strategie vyplývá, že v jejím horizontu, tj. okolo roku 2010, "chce být Česká republika plnoprávným, ekonomicky výkonným členem Evropské unie s parametry blízkými se průměru "Unie" ve všech základních kritériích (HDP na obyvatele, zaměstnanost, sociální zabezpečení ap.) se způsobem a kvalitou života odpovídajícími naší historické tradici a postavení České republiky v Evropě".

Česká republika chce být do roku 2010 regionem Evropské unie, který dosáhne takové úrovně, že již nebude mít nárok na podpory pro zaostalé regiony. Současné příslušnosti mezi země čerpající podpory podle tohoto cíle využije pro nastartování dlouhodobého udržitelného rozvoje využívajícího veškerý pozitivní rozvojový potenciál České republiky. K tomu také bude aktivovat všechny vnitřní využitelné zdroje regionů i státu.

Globální cíle regionálního rozvoje

Pro naplnění strategické vize regionálního rozvoje České republiky do roku 2010 jsou stanoveny tyto globální cíle:

1. Dosažení regionální ekonomické a institucionální úrovně umožňující, aby vstup České republiky do Evropské unie proběhl bez větších otřesů a ekonomické, sociální a kulturní povznesení regionů České republiky na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy.
2. Zavedení a stabilizace dobře fungujícího regionálního uspořádání České republiky.
3. Vytvoření mechanismů aktivace vnitřních zdrojů regionů, mechanismů rozpoznávání nebezpečných regionálních disparit a nástrojů vytvářejících podmínky pro jejich eliminaci, resp. zmírňování.

Nenaplnění této vize by při volném pohybu výrobních faktorů v rámci Evropské unie mělo za následek rychlý růst meziregionálních disparit a nežádoucích migračních toků, jejichž

negativní projevy by zaznamenala nejen Česká republika, ale i nejmypělejší země Evropské unie.

Základní správní jednotkou strategie regionálního rozvoje České republiky jsou kraje (VÚSC, NUTS III). Tomu jsou podřízeny základní filosofie, přístupy a principy, na kterých je Strategie regionálního rozvoje České republiky založena, a implementace potřebných.

Základním atributem Strategie regionálního rozvoje ČR je uplatnění principu subsidiarity a mobilizace vlastních zdrojů regionů. Tomu bude již od počátku realizace "Strategie" vytvořeno adekvátní institucionální zázemí v regionech a vytvořen potřebný legislativní rámec vymezující působnost krajských správních a samosprávných orgánů v regionálním rozvoji.

Významnost atributu vytváření rovných šancí je spatřována především v tom, že důsledné uplatňování tržních principů v ekonomice by vedlo samo o sobě k prohlubování regionálních disparit. Jejich eliminace bude záviset převážně na vnitřních regionálních aktivitách – aktivitách rozhodujících regionálních subjektů. Tyto subjekty musí mít rovné šance v přístupu a využívání všech vnějších akceleratorů regionálního rozvoje – informací, nástrojů, zdrojů, pobídek apod.

Významným atributem "Strategie" je její provázanost s Národním rozvojovým plánem vypracovaným podle kritérií Evropské unie. To umožní skloubení vlastních zájmů a potřeb jednotlivých regionů (NUTS III a NUTS II) a České republiky (NUTS I) s naplňováním konvergenčních kritérií Evropské unie a také účinnou kombinací aktivovatelných zdrojů regionů, státu a fondů Evropské unie s vnitřními i zahraničními zdroji soukromých investorů.

Dalším významným atributem "Strategie" je podstatné prohloubení sektorové (resortní, odvětvové) a regionální spolupráce resp. koordinace, zejména v ekonomické sféře. Hlavním nástrojem k tomu budou jednak opatření realizovaná výhradně v působnosti příslušných orgánů ČR (programy státního rozpočtu, odvětvové politiky, programy podpory problémových regionů aj.), jednak v rámci programů strukturálních fondů (sektorové a regionální operační programy), které budou nejbližší navazující realizační fází "Strategie". Klíčovým požadavkem jejich tvorby musí být jejich sladěnost a komplementarita, v něž musí vyústit závěrečná strategická doporučení.

Regionální programy rozvoje

Jde o integrované (víceoborové) a víceleté programy, určené k podpoře předem vybraných regionů, které mají stanoven pevný časový a finanční rámec realizace.

Programy obsahují zejména:

- hodnocení dosavadního vývoje, analýzu silných a slabých stránek regionu,
- rozvojovou strategii regionu,
- podrobné vymezení priorit a opatření k zabezpečení stanovené strategie (včetně definování cílů, kterých má být v rámci jednotlivých opatření dosaženo),
- stanovení rozsahu finančních prostředků v členění podle opatření,
- stanovení způsobu realizace programu (podmínky pro výběr jednotlivých projektů, odpovědnost za realizaci programu, způsob řízení a vyhodnocování programu).

K 31.7.1999 byly vládou ČR schváleny následující programy regionálního rozvoje:

- Regionální program rozvoje Severozápadních Čech (území krajů Karlovarského a Ústeckého)
- Regionální program rozvoje Ostravského regionu (území Ostravského kraje)
- Program rozvoje bývalých vojenských újezdů Ralsko a Mladá.

Na realizaci uvedených programů bylo v roce 1999 vyčleněno celkem 147 mil. Kč.

Program obnovy venkova

Je zatím jediný cílený program politiky rozvoje venkova (částečná obdoba Iniciativy LEADER v EU). Přestože se bezprostředně týká rozvoje území, vzhledem k jeho plošnému charakteru patří mezi sektorové programy. Je realizován již od roku 1991. Předmětem podpory jsou venkovské obce (od r.1999 i venkovské mikroregiony), které zajišťují zpracování a realizaci koncepčních dokumentů svého rozvoje (koncepte rozvoje, místní program obnovy, územní plány apod.). Podpora v podobě dotace se týká menších investičních akcí (rozvoj technické infrastruktury, zachování a obnova venkovské zástavby, úprava veřejných prostranství atd.), dále tvorby rozvojových dokumentů, vzdělávání a poradenství. V r. 1999 bylo na tento program určeno 500 mil. Kč.

6.4. Výběr podporovaných regionů

Zásady regionální politiky i návrh zákona o podpoře regionálního rozvoje stanovují dva základní typy podporovaných regionů:

- strukturálně postižené regiony,
- hospodářsky slabé regiony.

Východiskem pro vymezení podporovaných regionů (zejména v úrovni okresů) je analytické zhodnocení situace v ČR jako celku včetně zkušeností zemí EU s obdobnou problematikou.

Strukturálně postižené regiony – k vymezení se používají ukazatele: míra nezaměstnanosti včetně relace počtu uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo, rozsah a váha útlumu průmyslových odvětví na zaměstnanosti a rozvoj podnikání.

Hospodářsky slabé regiony – k vymezení se používají ukazatele: míra nezaměstnanosti, relace počtu uchazečů o zaměstnání na jedno volné pracovní místo, výše mzdových příjmů a příjmů ze zemědělství, úroveň daňových příjmů místních rozpočtů, podíl a rozsah útlumu primárních odvětví (zemědělství, lesnictví) na struktuře zaměstnanosti a hustota osídlení.

6.5. Dosavadní podpora regionálního rozvoje v ČR ze strany Evropské unie

Pomoc poskytovaná EU v rámci programu PHARE představuje významnou podporu pro tvorbu a realizaci regionální politiky v ČR. Zásadní význam nemá pouze poskytování finančních prostředků, ale především to, že participující české orgány veřejné správy mají možnost osvojit si metodické postupy, platné v rámci EU a důkladně se připravit na procedury spojené s využíváním strukturálních fondů.

Programy PHARE

Program PHARE byl prakticky od roku 1990 první formou finanční pomoci poskytované Evropské unie na socioekonomický rozvoj České republiky. Postupně byl přizpůsobován prioritám české vlády při přípravě vstupu do EU. To předpokládá dosažení tří důležitých cílů: přijetí *acquis communautaire* (tj. souboru závazků plynoucích ze členství), integrace ČR s infrastrukturou ostatních evropských států a posílení českého hospodářství při přípravě jeho integrace do vnitřního trhu EU.

Základní formy programů PHARE

Národní programy jsou zaměřené na plošná řešení, takže podléhají spíše odvětvovému řízení jejich alokace. Dosud tvořily převážnou část využitých prostředků. Zaměřeny byly a jsou na tyto okruhy:

- Evropská integrace – právní, finanční a správní agendy
- Infrastruktura – především dopravní a technická včetně životního prostředí
- Rozvoj lidských zdrojů – trh práce a vzdělávací systémy
- Soukromý sektor – hlavně malé a střední podnikání, ale i podpora regionálního rozvoje

Od roku 1994 tvoří zvláštní okruh dále uvedený Program přeshraniční spolupráce (CBC).

Národní programy na podporu regionálního rozvoje

Od této podpory se očekává zlepšení místních podmínek z pohledu investičních možností a tím i získání investorů zavádějících potřebné progresivní technologie, zaměstnávající místní pracovní síly a tím i zlepšující situaci na trhu práce.

Celkově byly od roku 1995 využity finanční prostředky z programů PHARE takto:

Tab. 26: Programy Phare v letech 1995-99 podle jednotlivých oblastí (v mil. EUR)

	1995	1996	1997	1998	1999	Celkem
Institucionální integrace/zesílení institut./administr. kapacity pro implementaci ACQUIS	5,0	0	14,0	3,0	4,7	26,7
Rozvoj občanské společnosti - podpora NROS/zesílení demokrat. systému - ochrana lidských práv a menšin	0	0	3,0	2,0	0,5	5,5
Ekonomická a sociální soudržnost				7,0		50,45
- rozvoj lidských zdrojů	2,0	0	2,0		0	
- regionální rozvoj/příprava na SF	0	7,0	2,0		2,4	
- podpora podnikání/podpora investic	1,0	0,5	3,0		3,35	
- rozvoj prac. trhu/zlepšení zaměstnanosti	0	0	2,0		2,0	
- velké investiční projekty					16,2	
Zemědělství	0	0	0	3,0	2,1	5,1
Životní prostředí	0	5,0	2,0	2,15	1,0	10,15
Spravedlnost a vníro – III. pilíř	0	0	0	4,8	4,2	9,0
Infrastrukturální integrace/sítě TEN	60,0	0	0	0	0	60,0
Ostatní (TAF/podpora NAC)	3,0	0	0,5	0,5	0,15	4,15
Tempus	8,0	7,5	3,0	1,0	1,0	20,5
EC programy	0	0	3,5	3,55	4,0	11,05
Program přeshraniční spolupráce	33,0	36,25	25,0	19,0	45,0	158,25
Modernizace silnic	2,6	1,8	2,2	0	0	6,6
Celkem	114,6	58,05	62,2	46,0	86,6	367,45

Alokace vycházejí z priorit indikovaných v jednotlivých letech společně ČR a EU. Kolísání částek mezi konkrétními lety a zároveň mezi uvedenými oblastmi je vysvětlitelné následujícími okolnostmi:

- 1) V jednotlivých oblastech jsou v každém roce jiné programy (ač stejného základního zaměření) a v jejich rámci existují rozmanité projekty,
- 2) **alokace** je v příslušném roce stanovena na určité období celkem, na rozdíl od toho **čerpání** je postupné (dobře je to vidět např. v oblasti „Infrastrukturální integrace/sítě TEN“. V roce 1995 bylo do této sféry (2 projekty) alokováno 60,0 MEUR, které byly v následných letech čerpány – proto 0,0 MEUR: nejednalo se o další alokace).

Cyklus programování je vypracováván na 2 – 3 roky. V případě infrastrukturálních projektů až na 5 let.

- 3) od roku 1998 došlo k reorientaci programu Phare. Nyní je pozornost soustředěna na plnění cílů předvstupní strategie, indikovaných v programových dokumentech - „Přístupové partnerství“ a „Národní program přípravy ČR na členství v EU“.

Z tabulky je patrné, že od roku 1996 jsou zde programy PHARE uvedeny bez programu přeshraniční spolupráce CBC.

Výrazně největší objemy finančních prostředků byly vynaloženy na posílení ekonomiky, jmenovitě na podporu malého a středního podnikání. Část programů tohoto druhu byla explicitně cílena do problémových územních jednotek. Vzhledem ke skutečnosti, že podpora malého a středního podnikání byla vytýčena jako hlavní úkol regionální politiky, měla tato finanční podpora i výrazně regionální charakter. Obdobně i druhá celkově nejvyšší položka – dotace na technickou infrastrukturu – přispěla významnou měrou ke zlepšení tíživé situace řady měst a obcí. Do třetice i výdaje na lidské zdroje měly svoji regionální dimenzi, neboť umožnily zakládání prvních odborných institucí pro řízení rozvoje území (RPIC, regionální rozvojové agentury).

Hlavní přínos pro regionální rozvoj v současné době znamenají prostředky vynakládané na pilotní projekty typu strukturálních fondů, jímž je věnována samostatná část.

Program přeshraniční spolupráce

Program přeshraniční spolupráce (PHARE CBC programme) představuje nejvýznamnější podporu EU pro regionální rozvoj v ČR. Vedle toho se na bázi pomoci ze strany EU rozvíjejí další aktivity a formy pomoci.

Program přeshraniční spolupráce (PHARE CBC) je realizován na základě nařízení Evropské komise č.1528/94. Program byl zahájen v roce 1994 pouze pro území při česko-německé hranici. Od roku 1995 je realizován na základě Víceletého indikativního programu na léta 1995–1999 i v území při česko-rakouské hranici. Ročně je uvolňováno 25 mil. ECU na projekty při státní hranici s Německem (od roku 1994). Na česko-rakouské hranici bylo v roce 1995 uvolněno 6 mil. ECU, od roku 1996 je to 9 mil. ECU ročně. Další prostředky jsou určeny pro realizaci trilaterálních programů na česko-polsko-německé, respektive česko-rakousko-slovenské hranici (2 mil. ECU ročně). Celý objem ročně uvolňovaných prostředků ze strany EU přesahuje 1,2 mld. Kč, objem podpořených projektů dosahuje 1,7 mld. Kč.

Program je zaměřen především na výstavbu základní technické infrastruktury (dopravní komunikace, energetické sítě, čistírny odpadních vod), nezbytné pro další rozvoj obcí, včetně rozvoje podnikatelských aktivit.

Tab. 27: Orientační rozdělení finančních prostředků na období 1995–1999 (v mil. ECU)

Prioritní osa	Příhraničí ČR-Německo	Příhraničí ČR-Rakousko
Doprava	43,00	6,00
Technická infrastruktura	21,25	6,00
Životní prostředí	42,00	10,75
Hospodářský rozvoj	4,00	3,00
Zemědělství, lesnictví	3,00	1,00
Lidské zdroje	2,25	1,00
Řízení programu	9,50	2,25
CELKEM	125,00	30,00

Podle údajů Ministerstva pro místní rozvoj ČR a dalších centrálních orgánů zpracovalo SRSV VŠE Praha

Program PHARE CBC je koordinován s obdobným programem EU (INTERREG II). Společným cílem je maximální harmonizace obou programů. Za tímto účelem byly zřízeny Společné programové a monitorovací výbory (Joint Programme Monitoring Committees), které schvalují jednotlivé projekty a monitorují program. Česká strana je ve výborech zastoupena reprezentanty ministerstev (největší podíl má MMR) a regionů (v regionech fungují společné organizační struktury na bázi tzv. Euroregionů).

Základní podmínky pro přijetí a realizaci navrhovaných projektů jsou následující:

- Podpora se týká pouze akcí v pohraničním regionu, vymezeném příslušnou zemí v dohodě s Komisí EU.
- Projekty musí mít pozitivní dopad na území sousedního státu a usnadňovat spolupráci příhraničních regionů. Přednost mají tzv. společné projekty a projekty obcí.
- Příspěvek EU je poskytován zpravidla ve formě dotace.

V dosavadním průběhu programu byly podporovány převážně projekty o menším finančním objemu (do 1 mil. ECU), neboť program je určen především pro obce a regionální orgány v příhraniční zóně. Od roku 1996 jsou schvalovány i velmi malé projekty v rámci tzv. Fondu malých projektů (zejména v rámci kulturní a hospodářské spolupráce). Evropská komise klade v současné době větší důraz na oblast hospodářského rozvoje (včetně podpory cestovního ruchu) a lidských zdrojů (projekty zaměřené na vzdělávání, zvyšování kvalifikace, rekvalifikace apod.). Do budoucna se předpokládá větší důraz na projekty navazující na rozvojové programy regionů (tzv. integrované projekty) a na tzv. společné projekty realizované na obou stranách hranice.

V začátku programu přeshraniční spolupráce, kdy byly do programu zařazeny první investiční projekty se ukázalo, že je nutno vybudovat odpovídající struktury především pro fázi implementace projektů a zabezpečit pro ně potřebný počet pracovníků se znalostí procedur Phare, aby nedocházelo ke zpoždění při realizaci projektů. K tomu přistoupil ještě fakt, že předpisy pro zadávání veřejných zakázek platné v ČR nebyly v souladu s předpisy pro program Phare. Až po dořešení těchto problémů se postupně zahájila realizace projektů schválených v programu 1996 a 1997.

Větší provázanosti programu CBC Phare s programem INTERREG bránily předpisy pro oba programy. Bohužel ani pro další období 2000-2006 se nepodařilo Evropské komisi podstatně přiblížit předpisy obou programů.

Pilotní program typu strukturálních fondů

V roce 1997 MMR vybralo a schválilo 3 regiony reprezentující hlavní typy regionů v ČR, ve kterých budou připraveny a realizovány programy rozvoje na bázi strukturálních fondů EU.

- Strukturálně postižená oblast – okresy Most, Chomutov, Teplice (v r. 1998 byla rozšířena na celé území jednotky NUTS II Severozápad)
- Zaostávající venkovská oblast – okresy Jeseník, Bruntál, Šumperk
- Oblast s růstovým potenciálem – okresy Olomouc, Prostějov, Přerov.

Hlavním účelem programu je poskytnout ministerstvům, místním a regionálním subjektům praktické zkušenosti s přípravou a prováděním programů typu strukturálních fondů. Tyto zkušenosti budou využity při realizaci budoucího národního programu hospodářského a sociálního rozvoje na období 2000–2006. Hlavními složkami těchto programů byly v první fázi (1997–1998) školení pracovníků, vytváření institucionální struktury pro budoucí realizaci projektů a příprava projektů. Realizace projektů byla zahájena ve druhé polovině r.1999.

Tento výběr byl v první fázi prací na tomto RDP územně rozšířen na celé regiony NUTS II:

- Severozápad
- Ostravsko
- Střední Morava

což vzala na vědomí vláda ČR svým usnesením č. 714 ze dne 14.7.1999.

6.6. Institucionální zabezpečení regionální politiky

Kompetence Ministerstva pro místní rozvoj ČR

Působnost a kompetence ústředních orgánů (ministerstev) v oblasti podpory regionálního rozvoje stanovuje tzv. kompetenční zákon z roku 1996 (zákon č.272/1996 Sb). Přímé kompetence v uvedené sféře má Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (MMR). Konkrétně jsou stanoveny v paragrafu 14:

- (1) "MMR je ústředním orgánem státní správy ve věcech regionální politiky, včetně regionální podpory podnikání, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu a pro věci nájmu bytů a nebytových prostor, územního plánování a stavebního řádu, investiční politiky a cestovního ruchu.
- (2) MMR
 - a) spravuje finanční prostředky určené k zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu,
 - b) koordinuje činnosti ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu, včetně koordinace financování těchto činností, pokud tyto prostředky přímo nespravuje.
- (1) MMR zabezpečuje informační metodickou pomoc samosprávným regionům, obcím a jejich sdružením.
- (2) MMR zajišťuje činnosti spojené s procesem zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur."

Kompetence ostatních ministerstev

Jelikož podpora regionálního rozvoje má víceoborový charakter, řada ministerstev má ve své působnosti aktivity, které se více či méně dotýkají problematiky regionálního rozvoje.

Identifikace těchto aktivit ve vazbě na příslušné ministerské kompetence je nezbytným předpokladem pro účely koordinace na úseku regionální politiky.

Kompetence jednotlivých resortů v oblastech souvisejících s regionálním rozvojem jsou následující (v závorce je uvedena specifikace vazby na rozvoj území):

Ministerstvo financí

- investiční dotace zajišťující celkový finanční vztah státního rozpočtu k rozpočtům obcí (podpora lokálního rozvoje),
- stanovení územních finančně vyrovnávacích dotací do obecních rozpočtů (vyrovnávání sociálně ekonomických rozdílů mezi regiony)

Ministerstvo zemědělství

- agrární politika a rozvoj venkova (podpora rozvoje agrárních regionů a venkovských území),
- programy realizované v rámci rozvoje agrokompexu (restrukturalizace problémových regionů)

Ministerstvo průmyslu a obchodu

- podpora malého a středního podnikání (doplnění této podpory s regionálním obsahem, která je v kompetenci MMR),
- průmyslová politika a oblast zahraničních investic (podpora strukturálně problémových regionů)

Ministerstvo dopravy a spojů

- dopravní politika (rozvoj regionální infrastruktury),
- dopravní obslužnost území veřejnou dopravou (rozvoj venkovských a periferních oblastí)

Ministerstvo práce a sociálních věcí

- aktivní politika zaměstnanosti (podpora regionů s vysokou nezaměstnaností)

Ministerstvo kultury

- městské památkové rezervace a zóny (rozvoj měst s předpoklady pro cestovní ruch),
- vesnické památkové rezervace a zóny (podpora venkovských území a jejich ekonomické restrukturalizace)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

- alokace prostředků státního rozpočtu pro školství v působnosti měst a obcí (vyvážené rozmístění základního školství) a tělovýchovná zařízení celostátního významu

Ministerstvo zdravotnictví

- alokace prostředků státního rozpočtu na zdravotnická zařízení v působnosti územních orgánů (vyvážené rozmístění základních zdravotnických zařízení)
- stanovení celostátních priorit zaměřených na zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva

Ministerstvo životního prostředí

- vymezení a podpora ekologicky postižených oblastí (řešení jednoho z největších regionálních problémů ČR).

Významnou vazbu na regionální rozvoj má také *Český statistický úřad*, v jehož kompetenci je zajišťování regionálních statistických dat potřebných pro analýzu území a vymezení problémových regionů.

Regionální úroveň

Po vzniku regionální samosprávy se předpokládá, že tato střední úroveň veřejné správy bude disponovat základními kompetencemi v oblasti regionální politiky, a to v rámci své samostatné působnosti. Do působnosti krajů se navrhuje zejména:

- analytická činnost na úseku sledování vnitroregionální úrovně,
- koordinace zájmů obcí či sdružení obcí v územním obvodu kraje,
- rozhodování o alokaci systémových dotací státního rozpočtu, podporujících regionální rozvoj (s výjimkou dotací k rozvoji orgánů státní správy a státního majetku), včetně rozdělování dotací ze státního rozpočtu do rozpočtu obcí,
- poskytování dotací a půjček obcím a jiným právnickým osobám působícím v územním obvodu kraje z rozpočtu kraje,
- možnost zřizování právnických osob, jejichž náplní činnosti bude podpora rozvoje územního obvodu kraje (např. regionální rozvojové agentury, hospodářské a vědeckotechnické parky apod.),
- spoluúčast na tvorbě Strategie regionálního rozvoje ČR,
- zajišťování přípravy, realizace a kontroly plnění regionálních programů rozvoje, včetně programů zahraniční pomoci,
- spolupráce s Ministerstvem pro místní rozvoj a dalšími ústředními orgány při řešení regionálních problémů, které přesahují možnosti řešení ze strany krajů a obcí, včetně poskytování specifických dotací ze státního rozpočtu,
- aktivní účast krajů v pracovních společenstvích s územními orgány jiných států, zejména pokud jde o přeshraniční spolupráci ve smyslu Evropské rámcové úmluvy mezi územními společenstvími nebo úřady
- územní plánování.

Část II.

Strategický cíl, priority a návrhy operačních programů

7. Strategický cíl

Strategickým cílem Národního rozvojového plánu je zvýšení HDP České republiky do roku 2006 na úroveň blízkou 75 % průměru HDP/obyv. států EU (kritérium EU pro Cíl 1), zamezení prohloubení regionálních disparit a výrazné zlepšení stavu životního prostředí.

Při dosahování strategického cíle se ČR zaměří především na zvýšení technologické úrovně a konkurenceschopnosti ekonomiky a na zlepšení kvalifikace a flexibility pracovních sil. Výrazně přitom zaktivizuje svoji regionální politiku.

Zásadní podmínkou dosažení strategického cíle Národního rozvojového plánu bude respektování principů politiky hospodářské a sociální soudržnosti a principů trvale udržitelného rozvoje, včetně vytvoření potřebného legislativního a institucionálního rámce.

8. Priority Národního rozvojového plánu

8.1. Stanovení a projednání priorit

Cílem stanovení priorit bylo vytvoření rámce pro další části Národního rozvojového plánu (RDP) a navazujících programových dokumentů, včetně finančního rámce a administrativních struktur pro budoucí realizaci programů.

Stanovení priorit proběhlo na základě následujícího postupu:

Na základě usnesení vlády č. 40 ze dne 11. ledna 1999 byl zpracován tento návrh Národního rozvojového plánu: Jeho součástí jsou sektorové dokumenty (zpracované pro jednotlivé sektory pod vedením kompetentních ministerstev a podepsané příslušnými ministry) a regionální dokumenty (vypracované Regionálními řídicími a monitorovacími výbory pro regiony NUTS II za koordinace Ministerstva pro místní rozvoj ČR). Na základě analýzy těchto dokumentů byly navrženy sektorové a regionální priority pro oblast politiky hospodářské a sociální soudržnosti České republiky na období 2000 až 2006.

Projednávání návrhu priorit proběhlo na úrovni ministerstev a řídicích a monitorovacích výborů regionů NUTS II a zároveň mezi ministerstvy a regiony. Vzhledem k účelu, pro který byl návrh priorit zpracován (tj. pro vypracování Národního rozvojového plánu ČR) bylo snahou zpracovat stručný návrh, který bude představovat základní kostru připravovaného plánu. Ze syntézy vzešel rámcový návrh priorit v následující hierarchii:

1. **prioritní osy** – vymezující základní problémové okruhy,
2. **priority** – definující základní cíle v rámci prioritních os,
3. **dílčí priority/opatření** – podrobněji specifikující priority.

Už po prvním vyhodnocení konzultačních dokumentů bylo možno konstatovat, že uváděné priority se koncentrují do sedmi tématických skupin – na rozvoj průmyslové základny, technickou infrastrukturu, lidské zdroje, životní prostředí, zemědělství a venkova, cestovní ruch a vnější vztahy. Zároveň se ukázal vysoký stupeň překrývání mezi prioritami sektorovými a regionálními. Bylo proto rozhodnuto vytvořit jediný soubor priorit pokrývající potřeby sektorové i regionální. Podle četnosti výskytu základních problémových skupin a vnitřních souvislostí jejich souboru byly priority rozděleny do pěti prioritních os, které představují ucelenou rozvojovou problematiku vytypovaných oblastí lidských činností:

1. osa – Podpora rozvoje ekonomické základny a posílení její konkurenceschopnosti
2. osa – Rozvoj technické infrastruktury
3. osa – Rozvoj lidských zdrojů
4. osa – Ochrana a zkvalitňování životního prostředí
5. osa – Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Pro upřesnění je nutno doplnit, že 1. prioritní osa zahrnuje i odvětví cestovního ruchu jako jednu z forem podnikatelských aktivit. 2. prioritní osa zahrnuje veškerá zařízení technické infrastruktury, tedy i ta zařízení, která bývají často zahrnována do sféry životního prostředí – tzn. vodovody, kanalizaci, čistírny odpadních vod, skládky tuhého komunálního odpadu apod. Tímto opatřením je sledováno vyloučení duplicit v retrospektivě i představách budoucího vynakládání finančních prostředků. Pochopitelně tu je i celá infrastruktura dopravní.

Později byla na přání pracovníků v regionální sféře dodatečně doplněna ještě osa šestá – specifické regionální priority. Pod tuto prioritní osu spadají takové regionální priority, jež

mají převážný význam v konkrétním regionu NUTS II a vyjadřují specifikum daného regionu. Vychází se z toho, že každý region NUTS II bude mít svůj vlastní Regionální operační program, který bude kromě priorit společných pro všechny či většinu regionů NUTS II zahrnovat i priority, jež mají omezený územní dopad. Bilančně nebude vstupovat do úvah o předpokládané alokaci finančních prostředků. Veškeré úkoly uvedené v této 6. prioritní ose jsou implicitně zahrnuty v prioritních osách 1 až 5.

Pořadí důležitosti prioritních os 1 až 5 bylo odvozeno z jejich postavení v jednotlivých regionálních konzultačních dokumentech. Přehled o něm podává následující tabulka:

Tab. 28: Pořadí důležitosti prioritních os v regionálních konzultačních dokumentech

ukazatel	podni- kání	techn. infrast.	země- dělství	lidské zdroje	ŽP	CR	vnější vztahy
Průměrné pořadí v RKD	1,3	1,8	3,4	3,6	4,2	5,1	5,5
Výsledné pořadí důležitosti	1	2	3	4	5	6	7
Počet výskytů v RKD	7	8	7	8	5	5	2

Podle konzultačních dokumentů zpracovalo Středisko regionálních a správních věd VŠE Praha

Výsledné pořadí zřetelně odráží převažující potřeby urychleně řešit hmotné potřeby společnosti. Vcelku očekávané je umístění priorit zaměřených na rozvoj lidských zdrojů, které jednak odrážejí u nás dosud nedoceněný sociální aspekt, jednak jsou považovány za "pouhý jeden" z prostředků k dosažení cílů výše řazených priorit. Naproti tomu je poněkud překvapivé až páté místo priorit směřovaných do oblasti životního prostředí. Toto podhodnocení problematiky životního prostředí může být zčásti jen zdánlivé. Nezanedbatelným způsobem je patrně ovlivněno přesunem podstatné části hmotné vybavenosti této sféry do prioritní osy orientované na technickou vybavenost. Každopádně se tím však prokazuje současná preference hmotných podmínek dalšího rozvoje před podmínkami nehmotnými. Zásady ochrany životního prostředí však musí být respektovány i při naplňování ostatních prioritních os.

Priority směřované na cestovní ruch a vnější vztahy byly jako svébytné formulovány pouze ve dvou z celkového počtu osmi regionů. Proto bylo rozhodnuto, že nebudou tvořit vlastní prioritní osu.

Vymezení prioritních os vychází ze zásad využití prostředků strukturálních fondů, které je možno čerpat na následujících pět sfěr:

1. podporu podnikání,
2. rozvoj lidských zdrojů,
3. rozvoj infrastruktury,
4. zlepšení stavu životního prostředí,
5. rozvoj zemědělství a venkova.

Tyto sféry odpovídají svým zaměřením jednak prioritním osám soudržnosti EU a jednak zaměření programů ISPA (doprava a životní prostředí), SAPARD (zemědělství a rozvoj venkova) a PHARE. Velkou pozornost Rozvoji venkova a rozvoji multifunkčního zemědělství věnují podpůrné předvstupní programy EU. K tomu účelu byl Evropskou unií vytvořen zvláštní předvstupní program SAPARD. Problematika rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství byla proto stanovena jako pátá prioritní osa Národního rozvojového plánu. Podstatnou částí Národního rozvojového plánu je tedy stanovení priorit,

na něž bude v nejbližší budoucnosti zaměřeno hlavní úsilí politiky hospodářské a sociální soudržnosti České republiky.

Priority vymezují konkrétní oblasti, ve kterých je potřeba dosáhnout pokroku v rámci jednotlivých prioritních os. Jednotlivé priority mají často současně sektorovou i regionální dimenzi. Na realizaci opatření jednotlivých priorit se budou podílet všechny orgány, do jejichž kompetencí problematika zasahuje. Jednotlivé prioritní osy a priority budou rozpracovány v sektorových a regionálních operačních programech příslušnými přípravnými výbory. Vzhledem k integrované povaze problematiky hospodářské a sociální soudržnosti a vzhledem k nutnosti aplikovat současně sektorový i regionální přístup, budou o konkrétním rozdělení podpory mezi sektorové a regionální programy v jednotlivých prioritních osách a prioritách rozhodovat jednotlivé sektorové přípravné výbory se zástupci Regionálních monitorovacích a řídicích výborů.

Jednotlivé priority byly navrženy tak, aby pokrývaly poměrně rozsáhlé problémové oblasti a jejich definice byla dostatečně obecná. Důvodem je to, že prostředky EU mohou být poskytovány jen na ty činnosti, jež lze přiřadit k některé z priorit. Příliš konkrétní vymezení priorit by mohlo vyloučit z poskytování pomoci ty činnosti, které mohou být v příslušném oboru nebo regionu velmi důležité, ale nebylo by možné je zahrnout pod žádnou z vymezených priorit. Podíl sektorových a regionálních partnerů na realizaci jednotlivých dílčích priorit, resp. opatření bude různý a bude předmětem jednání mezi sektorovými přípravnými výbory a Regionálními řídicími a monitorovacími výbory.

8.2. Sektorové a regionální priority Národního rozvojového plánu České republiky na léta 2000–2006

1. prioritní osa: Podpora rozvoje ekonomické základny a posílení její

konkurenceschopnosti (při současné eliminaci negativních vlivů na životní prostředí)

Priority:

- 1.1 Zvýšení konkurenceschopnosti zkvalitňováním prostředí pro podnikání a stimulací rozvoje podniků v souladu s principy trvalé udržitelnosti (certifikace EMAS apod.)
- 1.2 Podpora vědy, výzkumu a vývoje jako významného faktoru růstu efektivnosti a konkurenceschopnosti výroby v regionech při respektování ochrany životního prostředí
- 1.3 Vytváření příznivých podmínek pro investice do ekonomických aktivit a zvyšování jejich efektivnosti, ekonomické i environmentální účinnosti fungování
- 1.4 Podpora rozvoje malých a středních podniků (SME), malých materiálových a energetických okruhů
- 1.5 Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství a ochrana kulturního a přírodního bohatství pro něj
- 1.6 Rozvoj technicko-ekonomického a environmentálního poradenství pro podniky v regionech
- 1.7 Rozvoj a zvýšení efektivnosti energetiky, optimalizace, diverzifikace výroby, distribuce i spotřeby účinnosti energetických přeměn a orientace na úspory energie
- 1.8 Rozvoj komunální energetiky a hospodaření energií v logických optimalizovaných celcích

1.9 Rozvoj obchodu a průmyslové spolupráce

2. prioritní osa: Rozvoj technické infrastruktury

Priority:

- 2.1 Modernizace a rozvoj celostátní a mezinárodní dopravní infrastruktury na současnou úroveň EU
- 2.2 Zajištění dopravní obslužnosti a infrastruktury regionů zejména pro veřejnou dopravu
- 2.3 Snížení negativních důsledků dopravy na životní prostředí
- 2.4 Rozvoj technické infrastruktury obcí, měst a regionů (s cílem racionálního a šetrného využívání vodních zdrojů, zajištění ochrany vod, předcházení vzniku a racionálního hospodaření s odpady)

3. prioritní osa: Rozvoj lidských zdrojů

Priority:

- 3.1 Řešení problémů zaměstnanosti a flexibility lidských zdrojů
- 3.2 Rozvoj celoživotního vzdělávání a výchovy, včetně „ekologické gramotnosti“
- 3.3 Sociální a kulturní rozvoj společnosti v obcích, městech a regionech
- 3.4 Rozvoj občanských iniciativ v obcích, městech a regionech
- 3.5 Optimalizace funkce a struktury zdravotnické soustavy
- 3.6 Modernizace veřejné správy a rozšíření participace veřejnosti při správě věcí veřejných

4. prioritní osa: Ochrana a zkvalitňování životního prostředí

Priority:

- 4.1 Obnova a rozvíjení environmentálních funkcí v území, ochrana ekologické stability a biologické rozmanitosti přírody a krajiny, ochrana ohrožených druhů a biotopů
- 4.2 Environmentální výchova a vzdělávání, osvěta, zvýšení účinnosti a vymahatelnosti práva v ochraně životního prostředí
- 4.3 Ochrana vod, zvýšení akumulace a zpomalení odtoku vody v krajině, revitalizace vodních toků a ochrana území před povodněmi
- 4.4 Ochrana klimatu a ovzduší a ochrana před hlukem, zejména z dopravy a výroby
- 4.5 Racionální nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží půdy z horninového prostředí včetně rekultivace území devastovaných těžbou paliv a surovin
- 4.6 Implementace „Místní agendy 21“

5. prioritní osa: Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství

Priority:

- 5.1 Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí jako plnohodnotné součásti sídelní struktury, údržba a kultivace krajiny a jejích rekreačních funkcí
- 5.2 Rozvoj multifunkčního zemědělství a diverzifikace činností na venkově stabilizování obyvatelstva a zvýšení kvality života na venkově

5.3 Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství jako předmětu podnikání, zvýšení kvality jeho produkce a posílení krajinných funkcí

6. prioritní osa: Specifické priority regionů NUTS II

V tomto oddílu jsou uvedeny specifické priority regionů na úrovni NUTS II.

Praha

Priority:

1. Spolehlivě fungující doprava šetrná k prostředí města a regionu
2. Úsporné a udržitelné hospodaření s energiemi, vodou, dalšími zdroji a s odpady
3. Integrace Prahy do evropských struktur

Střední Čechy

Priority:

1. Odstranění zaostávání technické vybavenosti a služeb
2. Zlepšení veřejné dopravy, zajištění dopravní obslužnosti, lepší provázání dopravy s Prahou
3. Revitalizace ekonomicky nevyužitých území, například bývalého vojenského prostoru Milovice – Mladá a průmyslových ploch Kladna, Příbrami a dalších měst a obcí
4. Stabilizace obyvatelstva (bytová výstavba, dopravní obslužnost, podpora rozvoje malých a středních podniků a aktivit pro cestovní ruch)

Jihozápad

Priority:

1. Rozvoj infrastruktury pro podnikání a cestovní ruch ve vazbě na výhodnou polohu regionu vůči EU
2. Provázání dopravních systémů regionu se SRN a Rakouskem
3. Vyrovnání regionálních rozdílů v zaměstnanosti, rozvoj tradičních řemesel a výrob, vedoucí ke zvýšení počtu pracovních příležitostí a stabilizaci obyvatel v regionu
4. Rozvoj venkovského prostoru a revitalizace venkovských sídel využitím kulturního bohatství (hmotného i nehmotného) a přírodních atraktivit (vodní toky, rybníky a nádrže, hory v pohraničí a atraktivní krajina v celém regionu)

Severozápad

Priority:

1. Řešení specifických problémů nezaměstnanosti (podpora všech forem podnikání, rekvalifikace pracovníků, programy veřejných prací)
2. Rekultivace krajiny po těžbě pro novou funkční náplň území
3. Rehabilitace a rozvoj lázeňství a cestovního ruchu a související nezbytné zlepšení životního prostředí
4. Zlepšení dopravní infrastruktury a dopravní obslužnosti odlehlých území (Krušné hory)

Severovýchod

Priority:

1. Napojení regionu na evropskou komunikační síť (dálnice, železnice) a modernizace veřejných letišť, splavnění Labe do Pardubic

2. Podpora rozvoje zpracovatelského průmyslu včetně malých a středních podniků a cestovního ruchu
3. Stabilizace života obyvatel venkova cestou tradičních i nových forem zemědělských i nezemědělských aktivit při respektování krajinotvorných funkcí zemědělství a lesnictví
4. Zlepšení dostupnosti a životního prostředí ve Frýdlantském výběžku a pohraničních horách

Jihovýchod

Priority:

1. Podpora přeshraniční spolupráce s Rakouskem ve vazbě na rozvoj dopravní infrastruktury a rozvoj cestovního ruchu
2. Rozvoj mezinárodní spolupráce vycházející z využití vědeckotechnického potenciálu regionu a mezinárodní veletržní tradice Brněnských výstavních veletrhů
3. Zlepšení dopravní dostupnosti i obsluhy v regionu, zejména periferních a příhraničních částí
4. Rozvoj odbytových center, podpora finalizace zemědělských výrobků (s důrazem na specializované produkty zemědělské výroby), zlepšení marketingu a cílená podpora rozvoje venkovských oblastí

Střední Morava

Priority:

1. Zlepšení dopravní dostupnosti i obsluhy v regionu, zejména periferních a příhraničních částí, dobudování nadřazené dopravní sítě
2. Ochrana osídlení a krajiny před záplavami
3. Revitalizace horských a podhorských oblastí, včetně společenských a hospodářských opatření v pohraničí (s Polskem i Slovenskem)

Ostravsko

Priority:

1. Rekultivace krajiny Ostravsko-Karvinska po těžbě a odstranění starých zátěží životního prostředí (vč. jímání a využití důlních plynů)
2. Napojení regionu na transevropské dálniční sítě a modernizace pátevní regionální silniční sítě
3. Řešení specifických problémů nezaměstnanosti (podpora všech forem podnikání, rekvalifikace a programy veřejných prací).

8.3. Analýza priorit

Veškeré priority vytyčené v rámci prioritních os 1–5 byly následně prověřeny z hlediska jejich vzájemných vztahů – výsledky analýzy jsou uvedeny v připojené tabulce Koincidence priorit RDP. Hlavním předmětem posuzování v tomto kroku byla otázka, zda některé priority nepůsobí protichůdně, to znamená, zda příznivý vývoj jedné priority s sebou zákonitě nepřináší zhoršování situace v jiné prioritní oblasti.

Základní analýzou bylo zjištěno, že v celém souboru neexistuje žádná kombinace dvou priorit, která by nezvratně musela přinášet protichůdné účinky. To ovšem neznamená, že by neexistovalo nebezpečí rozporných přínosů některých rozvojových projektů. Proto byly detailně posuzováno všech 351 kombinačních vztahů mezi stanovenými prioritami. Použitá typologie těchto vztahů uvažuje s těmito čtyřmi možnostmi:

1. soulad působení obou posuzovaných priorit – kladný rozvoj obou priorit se vzájemně podporuje, je v kladné korelaci – tabulkové označení "P"
2. dané priority se mohou částečně překrývat – jsou dílčími duplicitami – aniž by vznikalo nebezpečí vzniku rozporů, svým působením se podporují – tabulkové označení "C"
3. vzájemný vztah obou sledovaných priorit není podstatný – jejich vzájemná korelace se blíží k nule – tabulkové označení "N"
4. jednotlivé projekty zpracované ke kladnému prosazování té či oné priority se mohou v rámci jiné priority působit negativně – nebezpečí záporné korelace – tabulkové označení "X"

Tab. 29: Výskyt popsaných charakteristik ve sledovaném souboru

Vztah mezi prioritami	Typ	Počet případů	Podíl (v %)
Vzájemná podpora	P	180	51,3
Částečné překryvy	C	17	4,8
Neutrální vztah	N	116	33,1
Nebezpečí rozporů	X	38	10,8

Seznam všech rizikových vztahů mezi prioritami je uveden na příložené tabulce. Z ní vyplývá, že téměř veškerá nebezpečí protichůdných dopadů se koncentrují do vztahu mezi rozvojem hmotných podmínek společnosti a žádoucím vývojem životního prostředí. Mezi priority ve sféře životního prostředí se započítávají priority 4. osy a navíc priorit z oblasti technické infrastruktury 2.3 Snížení negativních dopadů dopravy na ŽP. Z celkového počtu 38 zjištěných rizikových vztahů jich potom připadá na možná nebezpečí narušení ŽP plných 34 případů, což je 89,5 %. Rozdělení rizik podle prioritních os poskytuje připojený přehled výskytu znaku X:

Tab. 30: Potencionální rozdělení rizik podle prioritních os

Prioritní osa	Počet případů	Podíl (v %)
Rozvoj podnikání	20	58,8
Rozvoj technické infrastruktury	7	20,6
Životní prostředí	2	5,9
Multifunkční zemědělství	5	14,7

Potenciální rozpory nelze u vybraných priorit vyloučit a je nutno důsledně prosazovat nekonfliktnost mezi nimi individuálně na úrovni jednotlivých projektů. Zcela nezbytné je proto zajistit, aby u navazujících dílčích opatření v rámci SOP a ROP byly záměry podrobeny proceduře EIA (SEA) a zajistit účast veřejnosti dotčených oblastí na jejich projednávání.

Tab. 31: Seznam rizikových vztahů mezi prioritami

číslo	obsah priority	číslo	obsah priority
1.1	Zvýšení konkurenceschopnosti	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
		4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže
		3.1	Zaměstnanost a flexibilita prac. sil
		5.1	Trvale udržitelný rozvoj venkova
1.2	Podpora vědy	3.1	Zaměstnanost a flexibilita prac. sil
1.3	Příznivé podmínky pro investice	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
		4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže
		3.1	Zaměstnanost a flexibilita prac. sil
1.4	Podpora MSP	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
		4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže
1.5	Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství	4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže
1.7	Rozvoj energetiky	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
		4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže
1.8	Komunální energetika	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
		4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže
2.1	Rozvoj dopravní infrastruktury	2.3	Snížení vlivu dopravy na ŽP
		4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
2.2	Dopravní obslužnost regionů	2.3	Snížení vlivu dopravy na ŽP
		4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
4.5	Nakládání s odpady, staré zátěže	4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
5.2	”Rozvoj multifunkčního zemědělství”	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod
		4.4	Ochrana klimatu a ovzduší
5.3	”Konkurenceschopnost zemědělství”	4.1	Obnova environmentálních funkcí
		4.3	Ochrana vod

Zpracovalo Středisko regionálních a správních věd VŠE Praha

9. Návrh na zaměření operačních programů

9.1. Obecné principy

Národní rozvojový plán České republiky vytváří základní podklad pro následné zpracování operačních programů. Vypracování operačních programů (sektorových i regionálních) tvoří podstatnou část přípravné dokumentace pro čerpání prostředků v rámci předvstupní pomoci EU kandidátským zemím ucházejícím se o vstup do této organizace. Podstata, cíle a charakter operačních programů jsou stanoveny Nařízením Rady (ES) č. 1260/1999 z 21. června 1999, obsahujícím obecná ustanovení o strukturálních fondech, čl. 9 a čl. 18. Podle čl. 9, odst. f) Operační program představuje dokument schválený Komisí, zahrnující provázaný soubor priorit. Priority zahrnují víceletá opatření, jež mohou být realizována s pomocí zdrojů z jednoho nebo více fondů nebo jiných finančních nástrojů a z Evropské investiční banky (EIB). Integrovaný operační program znamená operační program financovaný z více než jednoho fondu. Samozřejmým předpokladem kofinancování EU je vynaložení stanoveného podílu prostředků z národních zdrojů přijímající země.

V zemích EU, které celé nebo z velké části spadají do Cíle 1, existuje třífázový plánovací postup. Nejprve je zpracován Regionální rozvojový plán (RDP), na jehož základě Komise ve spolupráci s členským státem formuluje Rámec podpory Společenství (CSF). Na základě schváleného CSF pak členské státy předloží jednotlivé operační programy, které mohou být odvětvové (resp. sektorové) s celoplošnou působností (SOP) nebo regionální pro každý region NUTS II (ROP).

V kandidátských zemích bude nutno zvolit pro nejbližší období poněkud odlišný postup. Hlavními nástroji předvstupní pomoci jsou programy PHARE, ISPA a SAPARD. Ty budou zaváděny postupně, je však zájem podporovat některé činnosti již od r. 2000. Nelze však počítat s projednáním RDP, a tím méně CSF, do konce r. 1999. Proto musí jednotlivé kandidátské země zpracovat v předstihu kromě RDP v hrubých rysech i operační programy, před přijetím Rámce podpory Společenství. Tyto OP budou sloužit jako podklad pro vypracování dokumentu CSF.

V souladu se strukturou priorit RDP, které vzala vláda na vědomí svým usnesením č. 714/1999, se předpokládá ve finální fázi vypracování 6 sektorových a 8 regionálních operačních programů.

Sektorové operační programy budou pokrývat tyto sféry:

- Průmysl
- Rozvoj lidských zdrojů
- Doprava a spoje
- Životní prostředí
- Zemědělství a rozvoj venkova
- Cestovní ruch

Členění sektorových operačních programů odráží především hlavní oblasti, jež jsou předmětem podpory ze strukturálních fondů, zejména z Evropského regionálního rozvojového fondu (ERDF), Evropského sociálního fondu (ESF) a Evropského zemědělského podpůrného a záručního fondu (EAGGF), které pro kandidátské země budou podporovány v rámci předvstupní pomoci již uvedenými programy PHARE, SAPARD a ISPA. Tento princip byl uplatněn i při vytváření prioritních os a jednotlivých priorit v RDP.

Struktura a náplň operačních programů je dána jednak obecnými požadavky vyplývajícími z platných předpisů, jednak specifickými vlastnostmi a problémy příslušných sektorů a

regionů. Obecné požadavky jsou uvedeny v nařízení Rady (ES) č. 1260/1999, čl. 18. K nim patří zejména:

- priority operačního programu, jejich specifické cíle a kvalifikace, pokud tomu odpovídá jejich charakter;
- souhrnný popis opatření k uskutečnění priorit;
- určení finančního plánu, členěného pro každou prioritu a každý rok, předpokládané příspěvky každého fondu a případně i Evropské investiční banky, jakož i celkový rozsah veřejných a odhadovaných soukromých zdrojů země příjemce;
- opatření k realizaci operačního programu musí též zahrnovat určení řídicího orgánu, popis opatření pro řízení, monitorování a vyhodnocování, stanovení postupu pro čerpání a oběh finančních toků a popis speciálních opatření pro revizi operačního programu.

Regionální operační programy budou zpracovány pro každý NUTS II a budou zaměřeny na ty činnosti, jež jsou v kompetenci příslušných místních a regionálních orgánů.

Všechny operační programy, sektorové i regionální, musí vycházet z konzultačních dokumentů a z priorit, projednaných vládou v jejím usnesení ze dne 14. července 1999 č. 714.

Environmentální dimenze každého z operačních programů je podpořena implementací opatření trvale udržitelného rozvoje vycházejících z Posouzení vlivů Národního rozvojového plánu na životní prostředí (SEA RDP) a uvážením návrhů reformulací textů konzultačních dokumentů předložených tímto Posouzením.

Operační programy budou koncipovány tak, aby jimi následně podporované projekty mohly být posouzeny standardní procedurou posuzování záměrů na životní prostředí (projektová EIA) a podle následujících rámcových kritérií:

- míra efektivity a přínosu zlepšení kvality životního prostředí
- soulad s ustanoveními Agendy 21
- ekologická, technická a ekonomická úroveň řešení
- odbornost s komplexností
- předpoklad budoucího fungování zavedeného systému
- míra vazby a multiplikačních efektů na další opatření, mezisektorová spolupráce
- rozsah působnosti projektu
- rychlost realizace a reálného přínosu pro životní prostředí
- zajištění financování

Vzhledem k postupnému zavádění těchto nástrojů pomoci, zejména v letech 2000–2002, je nutno počítat v nejbližším období v sektorových i regionálních operačních programech s určitým výběrem z širšího souboru operačních programů, případně s jejich užším zaměřením. Tomu odpovídá i přijaté usnesení vlády České republiky ze dne 14. července 1999 č. 714. V jeho příloze č. 2 se uvádí návrh na přednostní zpracování následujících pilotních operačních programů:

- Sektorový operační program Konkurenceschopnost
- Sektorový operační program Lidské zdroje pro oblast zaměstnanosti a vzdělávání
- Regionální operační program regionu NUTS II Severozápad
- Regionální operační program regionu NUTS II Ostravsko
- Regionální operační program regionu NUTS II Střední Morava

Oba dva výše uvedené pilotní *sektorové* operační programy se týkají jednoho z klíčových problémů české ekonomiky, jak podnitit produktivitu práce a zvýšit efektivnost výroby, aby byla konkurence schopná po vstupu České republiky do Evropské unie. První z těchto pilotních sektorových operačních programů navazuje na příslušnou část vypracovaného konzultačního dokumentu Průmysl. Opírá se o dva obsáhlé dokumenty vypracované dříve: "Konkurenceschopnost – růst – zaměstnanost – solidarita" – který tvoří součást souborného materiálu "Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie", a "Akční program k posílení konkurenceschopnosti průmyslu ČR", který byl projednán vládou České republiky 27. dubna 1999.

Sektorový operační program Lidské zdroje (resp. Rozvoj lidských zdrojů) pro oblast zaměstnanosti a vzdělávání se zabývá problematikou trhu práce, otázkami nezaměstnanosti, flexibility pracovní síly a zvyšováním kvalifikace. Bude také řešit další požadavky pro vstup do EU, jednak programovou a institucionální přípravu na budoucí využívání prostředků Evropského sociálního fondu, ale i formální sladění legislativy České republiky s EU (acquis communautaire), její promítnutí do exekutivy a do praktického života. Sektorový operační program se bude opírat o konzultační dokument Lidské zdroje, o Konceptci ministerstva práce a sociálních věcí do roku 2002 a Národní plán zaměstnanosti ČR, schválený vládou ČR v květnu 1999.

Oba uváděné pilotní sektorové programy se též opírají o priority RDP, projednané vládou a tvořící přílohu vládního usnesení č. 714/1999.

Výběr uvedených tří pilotních regionálních operačních programů byl dán koncentrací problémů, jež se v těchto regionech vyskytují. NUTS II Severozápad a NUTS II Ostravsko patří k regionům těžby uhlí a těžkého průmyslu (metalurgie, chemický průmysl, energetika). Restrukturalizace těchto odvětví je nejobtížnější, je doprovázena velkým poklesem průmyslové zaměstnanosti a růstem nezaměstnanosti, jehož míra velmi výrazně převyšuje celostátní průměr. Zejména do regionu Ostravska je zaměřen program restrukturalizace českého ocelářského průmyslu, při němž se počítá i s výraznou pomocí ze zdrojů EU na konkrétní odsouhlasené akce. Oba tyto prostory mají též nejhorší úroveň poškození životního prostředí, přes podstatné zlepšení v uplynulých letech.

NUTS II Střední Morava je charakteristická vnitřními disproporcemi uvnitř regionu. V tomto regionu existují na jedné straně silná ekonomická centra, v jeho střední části velmi intenzivní zemědělství, v současnosti trpící restrukturalizačními problémy. Severozápadní a východní část regionu tvoří naopak hornaté oblasti, dopravně těžko přístupné, s velmi nízkou životní úrovní a vysokou nezaměstnaností. Celé území bylo v nedávné minulosti (1997, 1998) těžce poškozeno povodněmi. Rozmanitost a hloubka disproporcí tohoto regionu značně přesahuje možnosti místních orgánů a vyžaduje pomoc centrálních orgánů. K tomu přispěje i přednostní vypracování pilotního operačního programu.

9.2. Strategické zaměření operačních programů

Sektorové operační programy

Sektorový operační program Průmysl

Průmysl, zvláště zpracovatelský má v rozvoji české ekonomiky klíčový význam. Jeho současné zaostávání za vyspělými státy spočívá především v kvalitě a konkurenceschopnosti (technická úroveň, produktivita, efektivnost, environmentální citlivost).

Gestorem tohoto operačního programu je Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) České republiky. Všechny priority, jež budou tímto programem rozpracovány, spadají do první prioritní osy „Podpora rozvoje ekonomické základny a posílení její konkurenceschopnosti,..“

V této ose je stanoveno celkem devět priorit, z nichž u osmi se rovněž předpokládá gestorská úloha MPO, ve spolupráci s dalšími ministerstvy, především s Ministerstvem pro místní rozvoj, jehož úkolem je koordinovat spolupráci všech regionálních orgánů na těchto prioritách. Dalšími významnými spolupracujícími ministerstvy budou Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), zejména při řešení otázek významu kvalifikace pracovníků pro zvýšení konkurenceschopnosti a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), jež je odpovědné za úlohu vědy a techniky jako klíčového faktoru pro zvýšení technické úrovně a tím i konkurenceschopnosti, MŽP ČR při řešení environmentálních souvislostí výroby.

Vzhledem k široké sféře činnosti ministerstva průmyslu a obchodu (zahrnuje těžební i zpracovatelský průmysl, energetiku i obchod) bude účelné SOP členit na podprogramy, jež by se zaměřily na specifické priority. Ke klíčovým otázkám, jež bude nutno řešit v SOP Průmysl, patří:

- a) *Podpora konkurenceschopnosti*. Klíčový význam konkurenceschopnosti je vyjádřen i tím, že této problematice byl věnován jeden ze dvou pilotních sektorových operačních programů. K podpoře konkurenceschopnosti je zaměřeno několik priorit, které budou zahrnovat:
- Zkvalitnění prostředí pro podnikání a stimulace rozvoje podniků. Tento problém se týká nejen průmyslu, nýbrž celé podnikatelské sféry. Podnikatelské prostředí je vytvářeno nejen právními a administrativními opatřeními, nýbrž i sférou informatiky, poradenských činností a technických norem. Součástí této činnosti je i zajišťování souladu všech předpisů s *acquis communautaire*, bez nichž by přístup na trh EU nebyl možný.
 - Důležitým faktorem zajišťování konkurenceschopnosti je *rozvoj lidských zdrojů*. Tato priorita se bude řešit ve spolupráci s MPSV. Jedná se nejen o zaškolování odborníků do moderních technologií, nýbrž i o výcvik kvalifikovaných pracovníků, včetně managementu. Tato potřeba je posílena dvěma okolnostmi. Zavádění nových technologií vyvolává nutnost přeškolení pracovníků působících nejen v přípravných etapách výroby, nýbrž i pracovníků přímo ve výrobě. Zvláštní problém působí též učňovské školství, jež bylo silně poznamenáno rozčleněním dříve velkých podniků na menší, pro něž bylo udržování vlastních učebních zařízení neúnosné.
 - Významným faktorem růstu efektivnosti je *rozvoj nehmotných faktorů* jako jsou inovace, podpora vědy, výzkumu a vývoje, ale také zavádění systémů řízení jakosti a účinných systémů strategického řízení podniků. Současná úroveň vědecké základny ČR (i pokud se měří podílem pracovníků ve vědě a výzkumu), je značně pod úrovní EU. Je to opět způsobeno do značné míry absencí vlastní vývojové základny u malých a středních podniků. Ke značnému snížení kapacit došlo i u základního výzkumu. Kromě zvýšení kapacity zařízení rozvoje vědy a techniky bude nutno zajistit i koordinovanost výzkumu u jeho základních složek, jimiž jsou výzkumná pracoviště Akademie věd, výzkumná základna vysokých škol a vývojová pracoviště soukromého sektoru (výzkumná pracoviště resortů mají nyní nepatrný podíl). Kromě podpory vlastního výzkumu bude žádoucí posilovat i jiné formy spolupráce, a to i se zahraničními partnery, včetně vytváření vědecko-technických parků.
 - Konkurenceschopnost je ovlivňována jak nemateriálními, tak i hmotnými faktory. K nim patří *průmyslové investice*, pro jejichž rozvoj a efektivnost je nutno vytvářet příznivé podmínky. Ty předpokládají zejména poskytování zvýhodněných investičních úvěrů, také však odstranění různých administrativních bariér. Dále je třeba vytvářet vhodné podmínky pro novou investiční výstavbu, a to jak pro zahraniční, tak i domácí investory. Podstatným přínosem pro povzbuzení investiční výstavby je včasná územně

plánovací příprava, vytváření ucelených průmyslových zón a vybavenost území infrastrukturou, pokud nelze využít stávající plochy a fondy.

- Efektivnost průmyslové výroby je ovlivňována i *rozvojem obchodu a průmyslové spolupráce*. K tomu slouží především řada opatření institucionálního charakteru, jako je vytváření zahraničních obchodních reprezentací a servisu, podpora propagačních a informačních akcí, zajištění finanční podpory pro krytí exportních zakázek, účast v mezinárodních a obchodních činnostech apod.
- b) *Podpora malého a středního podnikání (MSP)*. Tento úkol nabývá na důležitosti s růstem nezaměstnanosti, jejíž rozložení je velmi nerovnoměrné. K podpoře MSP se používá několik nástrojů: finanční, převážně k zajištění laciných úvěrů a garancí, dále organizace poradenské činnosti, výzkumu a transferu technologií a rozvoj podnikatelských center. S podporou MSP jsou většinou spojeny i regionální aspekty. Vláda určuje každým rokem problémové okresy (úroveň NUTS IV), v nichž je pro rozvoj MSP poskytována zvláštní podpora. Jedná se jednak o okresy s málo vyspělou ekonomikou, jednak o okresy převážně průmyslového charakteru, vykazující vysokou nezaměstnanost v důsledku prováděné restrukturalizace. Z hlediska kritérií je to analogické subvencím poskytovaným ze strukturálních fondů pro cíle 1 a 2, ovšem pro podstatně menší území.
- K *podpoře malých a středních podniků* je zaměřena přímo jedna priorita. Další priorita je věnována *technicko-ekonomickému poradenství pro podniky* v regionech. Ta je rovněž zaměřena převážně na malé i střední podniky, i když nikoliv výlučně.
- c) *Komunální energetika a úspory energie* bude zajišťovat dvě priority týkající se energetiky.
- Jedna z nich se týká *snižování energetické náročnosti* na straně výroby i spotřeby, vyšší využití obnovitelných zdrojů energie a efektivnější využití stávajících zdrojů energie.
 - Druhá priorita se týká *komunální energetiky*, stanovení jednotné metodiky pro vypracování územních energetických koncepcí, jako organizačního nástroje pro efektivnější hospodaření s energií vlastní vypracování těchto koncepcí. Na této prioritě budou aktivně spolupracovat příslušné regionální orgány.

Sektorový operační program Rozvoj lidských zdrojů

Gestory tohoto operačního programu jsou Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Na SOP bude dále spolupracovat Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ministerstvo vnitra ČR. Všechny priority řešené v SOP přísluší do třetí prioritní osy v RDP, s názvem stejným jako má sektorový operační program.

Rozhodující úlohu v tomto sektorovém operačním programu bude mít priorita zaměřená na problémy zaměstnanosti a flexibility lidských zdrojů a priorita zaměřená na školství a vzdělávání. Tyto dvě priority tvoří též jádro druhého pilotního sektorového programu "Sektorový operační program lidské zdroje pro oblast zaměstnanosti a vzdělávání".

- a) *Problematika zaměstnanosti* je ovlivňována vývojem na trhu práce. Zatím co v počátečních letech transformace národního hospodářství se Česká republika vyznačovala, ve srovnání s jinými zeměmi v procesu transformace, velmi nízkou mírou nezaměstnanosti, v současné době již míra překročila 8 %. Tato výše je dosud pod průměrem EU, lze však očekávat její další zvýšení, neboť teprve nyní nastává skutečná restrukturalizace na mikroekonomické úrovni. Nezaměstnanost je navíc velmi nerovnoměrně rozložena v území i mezi věkovými skupinami obyvatelstva. Těžiště řešení musí být v aktivní politice zaměstnanosti: zajišťování nových pracovních příležitostí,

zvyšování adaptability zaměstnavatelů i zaměstnanců na změny ekonomických i technologických podmínek podle místních podmínek a rekvalifikačních programů. Zvláštní pozornost je přitom třeba věnovat programům reintegrace skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí (obyvatelstvo s horším sociálně ekonomickým zázemím, Rómové, zdravotně postižení, dlouhodobě nezaměstnaní, mládež – zejména absolventi škol apod.).

Uskutečňování těchto programů je dosud omezováno některými negativními faktory. Zejména mobilita pracovních sil je limitována jednak nedostatkem disponibilních bytů za ekonomicky přijatelnou cenu pro dotčené skupiny obyvatelstva, jednak podstatným omezením veřejné dopravy, zejména autobusové.

- b) *Vzdělání.* Výhledovým cílem je, aby každý zájemce mohl dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem. Rozvoj systémů dalšího vzdělávání by měl přihlížet k regionálním odlišnostem a vytvářet pro ně podmínky na národní úrovni. Je třeba dobudovat systém terciárního vzdělávání (neuniverzitního), které nemá v České republice rozvinutou tradici. Je třeba též lépe využívat ve školách i na podnicích personální kapacity výzkumu a vývoje a vzájemně je propojovat.
- c) Do kompetence MPSV a MŠMT též patří řada činností místního významu, jež však mají pro kvalitu života, zejména v menších obcích závažný význam. Jedná se o *sociální a kulturní rozvoj společnosti a o rozvoj občanských iniciativ* v obcích, městech a v regionech. Jde o akce investičně méně náročné, jež však mají velký význam pro každodenní život a zejména zapojují širokou veřejnost do tvůrčích a rozhodovacích procesů na místní a regionální úrovni.
- d) Součástí SOP Rozvoj lidských zdrojů i třetí prioritní osy bude též prioritní *"Optimalizace funkce a struktury zdravotnické soustavy"*. Cílem této priority je zkvalitnění zdravotnických služeb, optimalizace sítě zdravotnických zařízení, vyrovnání úrovně zdravotnických zařízení, zavedení systému sledování a hodnocení kvality zdravotní péče a prosazování principu prevence. Jedná se o problematiku velmi citlivou ve vztahu k obyvatelstvu. Kromě změn, jež vyplynuly ze zřízení většího počtu soukromých zdravotních pojišťoven a ze zavedení soukromé praxe většiny praktických lékařů, bude nutno vyhodnotit znovu klasifikaci nemocnic, a to i v souvislosti se změnami v územním členění státu od 1.1.2000 a obnovit funkčnost a účinnost orgánů hygienické služby jako součástí zdravotní prevence.
- e) Významným úkolem v České republice je i *modernizace veřejné správy*, což reprezentuje jednu z dalších priorit. Veřejnou správu čeká několik vážných úkolů:
- zavedením krajského zřízení od roku 2000 dojde k reformě organizace veřejné správy, jež bude nutně spojena s decentralizací řady činností z ústředních orgánů na regiony,
 - vytváření nových územních orgánů státní správy bude spojeno též s řadou logistických opatření (budování nových pracovišť, dále decentralizace a přestavba informačních a komunikačních sítí ve veřejné správě),
 - všechny útvary veřejné správy bude nutno adaptovat na přizpůsobování legislativy ČR k právním předpisům EU,
 - všechna uvedená opatření budou klást značné kvalifikační požadavky na orgány regionální správy.

Sektorový operační program Doprava a spoje

Gestorem tohoto operačního programu je Ministerstvo dopravy a spojů ČR (MDS). Tři priority, jež budou v rámci tohoto programu rozpracovány, spadají do druhé prioritní osy "Rozvoj technické infrastruktury". MDS je však gestorem pouze dvou z těchto priorit:

- modernizace a rozvoj dopravní infrastruktury (ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR),
- snižování negativních důsledků dopravy na životní prostředí ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR (MŽP).

U priority "Rozvoj dopravní obslužnosti a infrastruktury regionů" je hlavním gestorem Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (MMR), které bude koordinovat na tomto úseku práci regionálních organizací. Spolupracovat při zajišťování této priority bude také Ministerstvo dopravy a spojů ČR.

Do druhé prioritní osy patří také priorita "Rozvoj technické infrastruktury obcí, měst a regionů". Tato priorita nebude do SOP Doprava a spoje zařazena, bude řešena v regionálních operačních programech regionů NUTS II.

a) V opatřeních na modernizaci dopravy a infrastruktury bude SOP obsahovat převážně podporu rozvoje základní dopravní sítě mezinárodního významu:

- dokončení modernizace 1. a 2. železničního koridoru a zahájení modernizace 4. koridoru v úseku Praha – České Budějovice – Horní Dvořiště,
- budování sítě dálnic, rychlostních komunikací a silnic vybrané evropské sítě,
- železniční napojení leteckého uzlu Praha – Ruzyně na IV. multimodální koridor,
- zlepšení plavebních podmínek na Labi, modernizace a rozvoj vodních cest v souladu s evropskou dohodou AGN, s respektováním zájmů ochrany přírody a krajiny v CHKO České středohoří a Labské pískovce a NP České Švýcarsko.

Předpokládá se, že významná finanční pomoc při řešení těchto mezinárodních dopravních sítí bude řešena již pomocí předvstupního programu ISPA.

b) Priorita "Rozvoj dopravní obslužnosti a infrastruktury regionů" bude řešena převážně v rámci regionálních operačních programů jednotlivých NUTS II, výkonnými orgány pak budou příslušné krajské orgány. Teprve při vzniku nových krajských úřadů bude vyjasněno, které silnice budou převedeny do jejich správy. S tímto opatřením by přešel na nově zřizované orgány též úkol mimořádné důležitosti zejména pro venkovské oblasti: zajištění potřebné dopravní obslužnosti pro obyvatelstvo pravidelnou veřejnou dopravou (dojížděka do zaměstnání, škol, za službami vyššího než místního významu). Předpokládá se, že v rámci těchto nových funkcí by budoucí orgány VÚSC plnily na úseku dopravy zejména tyto obecně nutné úkoly:

- systematicky modernizovat, rekonstruovat a případně rozšiřovat dopravní sítě regionálního významu,
- podporovat zvyšování kvality veřejné dopravy jako jednoho z důležitých faktorů mobility obyvatel,
- vytvářet logistické základny v dopravně vhodných lokalitách,
- vytvářet nové a zkvalitňovat existující integrované dopravní systémy,
- zajištění financování

c) Doprava je dnes zejména ve velkých městech zdrojem znečištění ovzduší (zejména oxidy dusíku a hluk). Ke snižování těchto negativních jevů má přispět priorita "Snížení

negativních důsledků dopravy na životní prostředí". Gestorem řešení této problematiky je MDS za spolupráce MŽP.

Pro snížení negativních dopadů dopravy na životní prostředí se předpokládají zejména tato opatření:

- modernizace vozového parku a budování dopravní infrastruktury respektující požadavky ochrany životního prostředí,
- podpora kombinované dopravy,
- snižování produkce emisí a hluku z dopravy,
- realizace konkrétních opatření ke snižování negativních vlivů na životní prostředí jako součást regionálních i nadregionálních dopravních systémů.

Nutno konstatovat, že dochází právě na úseku dopravy mezi investory a iniciativami na ochranu životního prostředí k nejvýraznějším sporům, zejména pokud se týká vedení nejdůležitějších dopravních tras. Z toho důvodu probíhá v současnosti intenzivní projednávání důsledků dopadů jednotlivých koncepcí resortů i krajů na životní prostředí, aby byly případné sporné body včas odhaleny a mohlo se nalézt oboustranně přijatelné řešení.

Prioritně zajišťované programy telekomunikací budou zaměřeny na:

- podporu vzniku nových telekomunikačních a veřejných informačních sítí,
- dokončení liberalizace telekomunikačního trhu.

Sektorový operační program Životní prostředí

Kromě nezbytného prolínání péče o životní prostředí do všech ostatních programů a projektů je speciálně připravován operační program Životní prostředí. Gestorem za tento operační program je Ministerstvo životního prostředí (MŽP). Operační program zahrnuje celkem pět priorit, které jsou zahrnuty do čtvrté prioritní osy "Ochrana a zkvalitňování životního prostředí". U všech priorit je hlavním gestorem MŽP, dalšími spolupracujícími ústředními orgány pak jsou podle převažující charakteristiky problému MMR, MZe a MŠMT. MŽP má tedy při vypracování Národního rozvojového plánu dvojí úlohu: jednak je spolutvůrcem významné části tohoto plánu, jednak plní úlohu sledovatele a oponenta ke všem částem RDP zpracovaným ostatními ministerstvy i regionálními orgány.

Priority obsažené v SOP Životní prostředí mají poměrně rozdílný charakter. Prvá priorita má soubornou náplň, obnovu environmentálních funkcí v území. Druhá priorita se týká environmentální osvěty, výchovy a vzdělávání. Další tři priority se vztahují na jednotlivé základní složky životního prostředí: ochranu vod, ochranu klimatu a ovzduší a na problematiku nakládání s odpady.

a) *Obnova environmentálních funkcí v území* se zaměří zejména na tato opatření:

- obnova území devastovaných těžbou nerostných surovin, odpady a energetikou. Toto opatření je v podmínkách České republiky velmi aktuální, vzhledem k rozsáhlému pásmu otevřených lomů. Také na Ostravsku je devastace krajiny velmi patrná pro rozsáhlé poklesy způsobené důlní těžbou a rozsáhlými haldami vytěžené hlušiny;
- obnova ekosystému krajiny. K velkému narušení ekosystému došlo mimo jiné imisemi oxidu síry, které zdevastovaly lesní masivy i ve vzdálených územích, jakož i necitlivou zemědělskou výrobou minulých desetiletí;
- podpora ochrany a tvorby kulturní krajiny. Toto opatření tvoří protiváhu výše uvedených devastací a ochraňuje jedno z nejcennějších bohatství pro cestovní ruch a rekreaci;

- péče o zvláště chráněná území a systémové dobudování jejich sítí. Zkušenost ukazuje, že pro ochranu ohrožených druhů flóry i fauny nestačí vytvářet izolované rezervace, nýbrž je nutno vytvořit mezi nimi i koridory a celé sítě ekosystémů (územní systémy ekologické stability);
 - podpora systémů environmentálního monitoringu. Jedná se o zajištění kontroly provedení a účinnosti předchozích opatření.
- b) *Environmentální osvěta, výchova a vzdělávání* je dlouhodobou prioritou, na jejímž rozsahu a kvalitě závisí vztah obyvatelstva k životnímu prostředí a jeho ochraně. Předpokládá následující opatření:
- přijetí a uplatňování Státní koncepce environmentální osvěty, výchovy a vzdělávání,
 - koordinace environmentální osvěty, výchovy a vzdělávání ve veřejné správě,
 - podpora environmentálně orientovaných systémů řízení podniků, organizací, obcí a území (EMAS, Agenda 21),
 - zvýšení váhy ochranné známky „ekologicky šetrný výrobek“ a celostátní zavedení certifikace zboží z ekologického hlediska,
 - podpora monitorovacích a informačních systémů v oblasti životního prostředí.
- c) *Ochrana vod.* Pro tento účel je nutno zajišťovat výstavbu a modernizaci čistíren odpadních vod, předcházet znečištění vod, revitalizovat říční systémy a realizovat protipovodňová opatření, zlepšit kvalitu povrchových vod a chránit podzemní vodní zdroje.
- Ke zdůvodnění uvedených opatření je nutné uvést, že v otázce čištění odpadních vod, zejména v menších obcích, Česká republika ještě silně zaostává za závaznými předpisy EU a jejich potřebná výstavba představuje obrovské částky, které nelze do doby uvažovaného vstupu do EU zajistit. Bude proto nutno žádat o časově vymezenou výjimku. Katastrofální povodně, které postihly část České republiky v roce 1997, ukazují, že v tomto směru je třeba vykonat též mnoho opatření.
- d) *Ochrana klimatu a ovzduší.* Kromě organizačních opatření spočívajících ve sblížení platných předpisů s legislativními nástroji EU, je třeba ještě uskutečnit řadu technicko-ekonomických opatření, jako je např. náhrada fosilních paliv obnovitelnými zdroji energie a hlavně snížení energetické náročnosti výroby. Znečištěné ovzduší, zejména v severozápadních Čechách (”Černý trojúhelník” na pomezí České republiky, Německa a Polska) patřilo k nejvíce znečištěným v Evropě a přes značné zlepšení dosahuje i dnes nárazově nepřijatelných hodnot.
- e) *Nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží.* Dlouhodobě je nutno sledovat přibližování legislativy i praxe v nakládání s odpady podmínkám v Evropské unii. Tato problematika má dvě stránky: jedna se týká zajištění zpracování odpadů přijatelným způsobem v současné době, druhá sanace znečištěných prostorů vytvořených v minulých letech. Je nutno konstatovat, že zejména likvidace minulých odpadů je velmi obtížná a finančně náročná. Důsledně je třeba dbát na to, aby zvolená řešení nepřesouvala problém do jiné lokality nebo složky životního prostředí, ale maximálně eliminovala celkový negativní dopad.

Celý soubor opatření pro ochranu životního prostředí patří k finančně nejnáročnějším akcím. I při vydatné pomoci z programu ISPA není reálné dosáhnout požadovaného stavu v době 5–10 let.

Sektorový operační program Multifunkční zemědělství a rozvoj venkova

Původně dva samostatné konzultační dokumenty (Multifunkční zemědělství v gesci MZe a Rozvoj venkova v gesci MMR) jsou navrženy jako jeden SOP. Důvodem pro jejich věcné spojení je také skutečnost, že pro podporu obou těchto činností se užívá stejný zdroj, a to program SAPARD. Vzhledem k provázanosti problematiky a jednomu finančnímu zdroji se pro program multifunkčního zemědělství a rozvoj venkova vytvořila pátá prioritní osa v RDP. Důvodem vedoucím k integraci zemědělství a venkova byla vzájemná provázanost obou problematik, nezastupitelná role zemědělství při stabilizaci sociálního, ekonomického i ekologického života na venkově, koncept trvalé udržitelnosti venkovského prostředí a krajiny. Pro celou tuto oblast byly vybrány tři priority:

- trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí,
 - rozvoj multifunkčního zemědělství a diverzifikace činností na venkově,
 - zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství.
- a) *Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí* se opírá o diversifikaci ekonomických činností v těchto prostorech. Zemědělství zůstává velmi důležitým prvkem jejich rozvoje, musí však být doplňováno jinými činnostmi. Obyvatelstvo zaměstnané v zemědělství tvoří často již nyní i v ryze venkovských obcích podstatně méně než polovinu ekonomicky aktivních osob. K vytváření multifunkčního charakteru venkovského osídlení slouží mimo jiné tyto aktivity:
- podpora obnovy a rozvoje venkovských sídel, ochrana a uchování jejich venkovského rázu a zlepšování kvality jejich technického vybavení a víceúčelového využití,
 - příprava a realizace mikroregionálních projektů, zvláště těch, které jsou zaměřeny na akce prospěšné více obcím,
 - integrace ekonomické a ekologické strategie zaměřené na podporu rozvoje venkovských oblastí s cílem uchovat kvalitu venkovského života a udržet krajinu v kulturním stavu,
 - podpora zaměstnanosti a vzniku nových pracovních příležitostí uplatnitelných rovnou měrou pro muže a ženy,
 - zlepšení životních sociálních a kulturních podmínek venkovského obyvatelstva,
 - rozšíření sítě a četnosti spojů veřejné dopravy včetně budování a údržby cestních sítí,
 - rozšíření sítě veřejných vodovodů i kanalizačních systémů včetně ochrany zdrojů pitné vody,
 - rozvoj specializovaných služeb a výroby, obnova tradičních řemesel,
 - zachování a rozvoj venkovského společenskokulturního dědictví, rozvoj spolkové činnosti na venkově,
 - rozvoj moderních forem venkovské turistiky a agroturistiky v závislosti na místních podmínkách a potřebě ochrany životního prostředí.

b) *Rozvoj multifunkčního zemědělství a diverzifikace činností na venkově*

vychází z role zemědělství jako významného krajinotvorného prvku venkova a z nezbytnosti zachování a udržování tradičního rázu české krajiny a životního prostředí. V této souvislosti je třeba zdůraznit rozdílnost v intenzifikaci zemědělství v příznivých polohách a extenzifikaci v polohách ostatních.. Tato priorita bude zahrnovat následující oblasti:

- podpora systémů ekologického zemědělství,
- extenzivní chov skotu a ovcí zvířat v horských a podhorských oblastech v návaznosti na údržbu krajiny, podpora zatravňování pozemků ohrožených erozí,
- podpora mimoprodukčních funkcí krajiny, včetně lesa,

- orientace na využívání obnovitelných zdrojů na bázi biomasy, pěstování technických plodin, rychle rostoucích dřevin apod.,
- zlepšování půdní úrodnosti, omezení degradačních procesů v půdě, pozemkové úpravy, zvyšování ekologické stability, zadržování a zpomalování odtoku vody v krajině,
- zlepšování ochranné funkce lesa, včetně obnovy lesů poškozených imisemi, zalesňování pozemků nevhodných pro zemědělství, budování a údržba lesních cest,
- rozvoj technologií šetrných k přírodě a hospodaření s vedlejšími produkty i odpady,
- diversifikace v zemědělství i lesní výrobě včetně navazujících a doplňkových činností s návazností na místní a regionální podmínky i zvyklosti,
- údržba a zakládání produkčních rybníků i rybníků pro zvýšení akumulace vody a atraktivnosti krajiny,
- využití volných zemědělských objektů a obnova historických zemědělských budov významných pro architekturu vesnice.

c) *Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství*

Tato priorita zahrnuje řadu opatření vhodných i pro jiná odvětví, nejen zemědělství. Za činnost výrazně se projevující v zemědělství možno považovat zavádění dalších etap zpracovatelské výroby. Tomu přispívá i vytváření hospodářských vztahů mezi výrobcí a následnými zpracovateli, zakládání odbytových sdružení výrobců a podpora rozvoje speciálních služeb a výroby. Jsou zde formulovány následující úkoly:

- zvyšování produktivity práce a celkové efektivity výroby, především nárůstem podílu přidané hodnoty dalším zpracováním části zemědělské produkce,
- zavádění moderních, ekologicky vhodných a finančně dostupných technologií v agrárním sektoru,
- zlepšení kvality výrobků, zajištění jejich ekologické nezávadnosti a rozšiřování produkce biopotravin,
- zlepšování kooperčních vztahů mezi výrobcí a následnými zpracovateli,
- zakládání odbytových sdružení výrobců orientovaných na výhodnější uplatnění produkce v tržních podmínkách, včetně informačních a marketinkových služeb,
- rozvoj speciálních služeb, výrobků a dalších regionálních specifíků (osivářství, plemenářství, vinařství atd.) a podpora zavedení systému regionální certifikace výrobků,

Sektorový operační program Cestovní ruch a lázeňství

Specifická problematika cestovního ruchu v ČR je další prioritou RDP (hospodářský význam, pracovní příležitosti, rozvoj malých a středních podniků). Gestorem je Ministerstvo pro místní rozvoj, realizovat ji však budou v rozhodující míře regiony. Jako jediný navržený sektorový program nevytváří však samostatnou prioritní osu. Vzhledem k převaze činnosti soukromých podnikatelů je tato priorita zařazena do první prioritní osy "Podpora rozvoje ekonomické základny a posílení její konkurenceschopnosti".

Priorita cestovního ruchu a lázeňství je zaměřena jednak na podporu malého a středního podnikání (budování a modernizace základní a doprovodné turistické infrastruktury). K tomuto účelu se předpokládá zřízení fondu na podporu rozvoje cestovního ruchu v ČR. Úsilí má být dále zaměřeno na dobudování organizační struktury cestovního ruchu, např. regionální turistické organizace a spolky, standardní informační systém, propagace a informovanost o nabídce cestovního ruchu ČR v zahraničí, zkvalitnění výzkumu, zlepšení statistiky o cestovním ruchu včetně zřízení satelitního účtu cestovního ruchu. Specifickým

úkolem je obnovení kapacit a kvality lázeňství v tradičních místech a případně budování v dalších lokalitách.

Regionální operační programy

Sektorové operační programy představují v rozhodující míře zastřešení a garanci řešení výše uvedených problémů (legislativní, koordinační, metodická a poradenská stránka). Rozsah a zaměření sektorových operačních programů nemůže však svou generalizující celoplošností zajistit řešení regionálních priorit a specifík jednotlivých NUTS II (a ještě ve větší míře regionů NUTS III a NUTS IV). Jde také o rozdílnou míru závažnosti všeobecných a klíčových problémů, jako je např. nevyhovující hospodářská struktura regionů, míra a tempo růstu nezaměstnanosti, stupeň narušení životního prostředí, kvalifikační a vzdělanostní úroveň obyvatelstva apod. Z těchto důvodů také vyplývá potřeba vypracování ROP.

Regionální operační programy budou vypracovány pro každý region NUTS II. Budou zaměřeny na ty priority, jejichž realizace spadá do kompetence místních a regionálních orgánů. Jejich rozsah je tedy dán v podstatě rozsahem kompetencí, jež jim budou příslušet po zřízení nových vyšších územně správních celků (krajů) od roku 2000. Rozvoj všech regionů musí být v souladu se schválenými územními plány velkých územních celků, které lokalizují konkrétní investiční záměry v území s charakterem veřejně prospěšných staveb a opatření.

Regiony se účastní realizace všech priorit uvedených v Sektorové části (prioritní osy 1–5), i když v různé míře podle jejich věcné náplně i podle specifické problematiky příslušných regionů. V některých případech bude mít dokonce realizace priorit prostřednictvím regionálních (a místních) orgánů převažující úlohu. Týká se to např. následujících priorit, jež se přímo vztahují k místní problematice:

- Rozvoj komunální energetiky a hospodaření s energií
- Rozvoj dopravní obslužnosti a infrastruktury regionů
- Rozvoj technické infrastruktury obcí, měst a regionů
- Sociální a kulturní rozvoj společnosti v obcích, městech a regionech
- Rozvoj občanských iniciativ v obcích, městech a regionech

Velmi výrazný podíl regionů bude i v realizaci řady dalších priorit, jako je např.:

- Podpora rozvoje malých a středních podniků
- Rozvoj cestovního ruchu a lázeňství
- Rozvoj technicko-ekonomického poradenství pro podniky v regionech
- Řešení problémů zaměstnanosti a flexibility lidských zdrojů
- Optimalizace funkce a struktury zdravotnické soustavy

a komplex problémů v otázkách ochrany a zkvalitňování životního prostředí, rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství.

Kromě podílů na řešení řady činností, jež mají celoplošný charakter (vyskytují se ve všech nebo alespoň v převážné většině regionů), existují v každém regionu i specifické problémy, na jejichž řešení kladou regionální orgány mimořádný důraz. Tato problematika z regionálních konzultačních dokumentů je v řešeném RDP zohledněna samostatně jako 6. prioritní osa.

Při vypracování konzultačních dokumentů dávaly subjekty zastupující regiony NUTS II na jednotlivé sféry činností (a jím odpovídající priority) různý důraz a odlišné pořadí důležitosti.

Nejvíce regionů (5) řadilo na prvé místo priority, zabývající se podnikatelským prostředím, průmyslem a službami. Na druhé místo staví většinou regiony řešení technické infrastruktury a dopravní dostupnosti. Třetí místo (po ekonomice a technické infrastruktuře) přiděluje

většina regionů zemědělství a obnově venkova. Priority vztahující se k problematice lidských zdrojů a sociální infrastruktury byly kladeny na 3.–5. místo.

Relativně nejmenší váhu resp. důležitost přisoudily subjekty zastupující regiony problematice životního prostředí; v naprosté většině tak rozhodovaly především aktuální ekonomické problémy. Může to však více vypovídat o složení přípravných výborů než o objektivních potřebách regionů.

Následující jednotlivé regionální operační programy budou v souladu s vypracovanými konzultačními dokumenty a na základě uvedených stručných charakteristik zohledňovat následující rozvojové priority, resp. regionální specifika:

ROP Praha

Postavení Prahy je vůči ostatním regionům NUTS II (i krajům) zcela mimořádné. Podle demografické struktury obyvatelstva má Praha nejstarší obyvatelstvo ze všech krajů, v důsledku toho vykazuje značné přirozené úbytky obyvatelstva. Ty byly do roku 1992 vyrovnávány migrací (vnitrostátní i zahraniční), od tohoto roku však nastává celkový úbytek obyvatelstva. Od roku 1992 klesl do konce roku 1998 počet obyvatel o cca 25 tis. obyvatel.

Ekonomický potenciál Prahy je mimořádně vysoký, HDP na obyvatele podle počtu za rok 1996 byl o 86 % vyšší než byl celostátní průměr, i když k určitému nadhodnocení přispívá vysoká dojíždka do Prahy za prací. Tato diference měla navíc v minulých letech vzestupnou tendenci.

V uplynulých letech se změnilo funkční zaměření hlavních ekonomických činností v Praze, i struktura jejího obyvatelstva. Místo dříve velmi významných výrobních funkcí se dostává na prvé místo administrativa, finance, obchod, služby vyšší kategorie.

Výjimečná ve srovnání s ostatními regiony je i současná struktura zaměstnanosti, např. podíl zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu byl v roce 1996 16,4 %, podíl zaměstnanců ve službách činil v r. 1996 již 73,9 %. Výrazný nárůst zaznamenaly zejména peněžnictví a pojišťovnictví a veřejná správa. To vedlo i k rostoucí diferenciaci průměrných mezd, jež byly o cca 30 % vyšší než je celostátní průměr. V Praze se udržuje dlouhodobě nejnižší míra nezaměstnanosti, jež dosáhla k 31. 8. 1999 3,4 % při celostátním průměru 9,0 %.

Mimořádný význam má Praha jako středisko cestovního ruchu a kultury. Praha usiluje o to, aby se k funkcím vnitrostátním ve větší míře připojily i funkce mezinárodního významu. K tomu má v každém případě určité předpoklady a do jisté míry i tradici.

Ke kladným jevům vývoje Prahy (zejména po r. 1990) se připojují i některé negativní jevy. Je to především přehustění centra Prahy velkým počtem návštěvníků a vozidel, což je spojeno s malou propustností komunikací v centru Prahy a s nedostatkem objízdných tras. K tomu se připojuje mimořádně vysoký podíl osobních automobilů. Počtem více než 500 osobních automobilů na 1 000 obyvatel nyní Praha překračuje tento ukazatel i ve velmi vyvinutých velkoměstech v západní Evropě. To přispívá i ke značnému znečištění především vnitřní části města, zejména oxidy dusíku.

Z uvedených hledisek vybrali představitelé města základní specifické priority pro NUTS II Praha, které se poměrně výrazně odlišují od ostatních regionů NUTS II:

1. Spolehlivě fungující doprava šetrná k prostředí města.
2. Rekonstrukce, obnova a rozvoj technické infrastruktury.
3. Rozvoj lidských zdrojů a podpora nehmotných faktorů konkurenceschopnosti.
4. Integrace Prahy do evropských struktur.

Regionální operační program hlavního města Prahy bude mít v těchto specifických prioritách těžiště, bude však doplněn účastí Prahy i na zajišťování dalších priorit, plošného i regionálního charakteru, na nichž bude účast města Prahy účelná.

ROP Střední Čechy

Region leží uprostřed Čech. V jeho středu je Praha, jež však tvoří samostatný NUTS II i oddělený samosprávný celek. Svými vazbami na okolí však má Praha pro rozvoj středočeského regionu principiální význam (pracovní příležitosti, dopravní infrastruktura a obslužnost).

Střední Čechy zaujímají svou plochou 14,0 % území a sídlí v nich 10,7 % obyvatel České republiky. Se svými 1 106 tis. obyvatel jsou na posledním místě mezi 8 jednotkami NUTS II.

Region leží téměř celý v rovině či nízké pahorkatině, mají v něm soutok dvě největší řeky v Čechách, Labe a Vltava. Přírodně a do značné míry i hospodářsky je rozdělen na severní a jižní část. V severní části jsou soustředěny nejvýznamnější průmyslové podniky kraje a má i úrodnou půdu a intenzivní zemědělství. Jižní část je členitější, značně lesnatá a představuje rekreační zázemí pro obyvatelstvo Prahy.

Hospodářský potenciál, měřen hodnotou HDP na osobu, je nejnižším ze všech regionů NUTS II (76 % průměru ČR podle údajů za rok 1996). Výše středočeského HDP je do značné míry ovlivněna neobyčejně vysokou vyjížděnou za prací do Prahy (více než 100 000 pracovníků denně). Rozdílnost míst bydliště a práce vede nejen ke značným dojížděnkám, ale poskytuje i impuls k migraci. Zaměstnání v Praze a bydliště mimo Prahu vede k migraci do Prahy u méně zámožných obyvatel, naopak zámožnější se vystěhovávají za vyšším standardem bydlení mimo Prahu. Tak vzniklo v minulých letech v okolí Prahy několik desítek nových sídlišť s komfortními byty. Ubytování mimo Prahu hledají však i lidé s nízkými příjmy včetně penzistů, neboť nájemné je mimo Prahu podstatně levnější.

Přes blízkost Prahy je technická vybavenost bytů v regionu v některých ukazatelích nejhorší v celé republice; v roce 1997 byl podíl obyvatel zásobených vodou z veřejných vodovodů ve Středních Čechách pouhých 70,5 % při celostátním průměru 86 % a podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci 49,7 % při celostátním průměru 73,5 %. To souvisí se značnou rozdrobeností sídelní struktury, která současně zvyšuje investiční i provozní náklady technické infrastruktury. Tak nízké ukazatele nebyly vykazovány v žádném jiném regionu.

Blízkost Prahy přispívá i k tomu, že se do Středních Čech kraje soustředila řada nejvýznamnějších zahraničních přímých investic do průmyslu. Vývoj průmyslových podniků po privatizaci doznal však někdy protichůdné výsledky. Na jedné straně v Mladé Boleslavi se vyvinul velký moderní závod na výrobu osobních aut, s výraznými důsledky i na regionální rozvoj: jedna z nejnižších úrovní nezaměstnanosti v České republice, současně s jednou z nejvyšších úrovní mezd a s vysokým podílem na exportu. Na druhé straně ocelárna POLDI v Kladně se světoznámou tradicí kvalitních ocelí je v bankrotu (přes existenci zakázek, ale při nedostatku provozního kapitálu), s malým zlomkem původního počtu pracovníků.

Okres Kladno je navíc postižen i útlumem těžby uhlí v Kladenském revíru. Obdobná situace je v okrese Příbram, v němž byla zcela zastavena těžba rud uranu i jiných barevných kovů. Zvláštní pozornost zasluhuje i bývalý vojenský prostor Milovice-Mladá, který po odsunu sovětské armády zůstává dosud málo využit.

Z uvedených hledisek vyznívají z KD i návrh priorit pro rozvoj regionu:

1. Ekonomický rozvoj (podpora investiční činnosti, rozvoj MSP, rozvoj odvětví s růstovým potenciálem, nové technologie, modernizace výroby)
2. Rozvoj lidských zdrojů (rozvoj vzdělanosti, sociální a zdravotní péče, rozvoj bydlení a mobility obyvatel)
3. Rozvoj infrastruktury (dopravní a energetická infrastruktura, vodní a odpadové hospodářství)
4. Trvale udržitelný rozvoj venkova (pracovní příležitosti, rozvoj zemědělství a lesnictví, ochrana ŽP, rozvoj venkovské turistiky, zlepšení služeb)

Kromě uvedených rozvojových priorit lze jako regionální specifika v souladu s regionální prioritní osou v RDP dále uvést zlepšení veřejné dopravy, zajištění dopravní obslužnosti, lepší provázání dopravy s Prahou, revitalizaci ekonomicky nevyužitých území, např. bývalého vojenského prostoru Milovice-Mladá a průmyslové plochy Kladna, Příbrami a dalších sídel.

ROP Jihozápad

Region NUTS II Jihozápad se skládá z Budějovického a Plzeňského kraje. Rozlohou je největší v České republice, zaujímá 17 617 km² (22 % území ČR), počtem obyvatel (1 180 tis. osob) patří k mírně podprůměrným. Jde přitom o nejhřidčeji osídlené území ČR, s průměrnou hustotou obyvatelstva 67 osob/km². Jihozápadní region patří též k méně urbanizovaným, ve městech žije 65 % celkové populace. Relativně významný podíl populace žije v malých obcích do 500 obyvatel. Regionu dominují dvě důležitá centra, Plzeň a České Budějovice. Pro region je typické poměrně vysoké zalesnění, nachází se v něm relativně nejvíce zachovaný lesní komplex – Národní park Šumava. Životní prostředí je nejkvalitnější v celé republice.

Region má velmi výhodnou polohu pro rozvíjení hospodářských i kulturních vztahů se státy EU, sousedí s Bavorskem v SRN a s Rakouskem. Krajem vedou důležité komunikační spoje s těmito státy (výhledově III. a IV. železniční koridor, dálnice D5 a výhledově rychlostní komunikace (případně dálnice D3) přes České Budějovice do Lince.

V hodnotě HDP na osobu je region, jako všechny ostatní regiony s výjimkou Prahy, pod celostátním průměrem (95,5 %), avšak po Praze a Ostravsku na 3. místě v republice. Z hlediska struktury výroby a zaměstnanosti došlo v tomto regionu, obdobně jako v jiných, k výraznému poklesu podílu zaměstnanosti v primárním a sekundárním sektoru a k výraznému růstu v terciárním sektoru. Přesto podíl zaměstnanosti v zemědělství a lesnictví je na druhém místě mezi regiony NUTS II a v průmyslu nejnižší ze všech mimopražských krajů. Přes tyto podíly je v tomto regionu největší strojírenský podnik v republice Škoda Plzeň, který však v současné době má značné potíže. Město Plzeň má pro svoji polohu i kvalifikaci pracovních sil velkou atraktivitu pro zahraniční investory, ještě umocňovanou aktivní politikou města při vytváření podmínek pro podnikatelské aktivity.

Významným exportním odvětvím regionu je pivovarnický průmysl (největší pivovary v Plzni a v Českých Budějovicích). Dalším významným odvětvím průmyslu je výroba papíru, založená na dostupné surovinové základně. Specializací tohoto regionu jsou též rybníky a na nich založené rybářství.

Krajinářsky cenné prostředí a možnosti, které poskytuje zejména Šumava i velké vodní nádrže vytvářejí výhodné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Ten poskytuje možnosti i pro rozvoj intenzivních přeshraničních styků. Atraktivitou regionu je lázeňství (Třeboň, Konstantinovy Lázně).

Přírodní, geografické i hospodářské podmínky regionu jsou vyjádřeny v rozvojových prioritách KD:

1. Podpora podnikání v průmyslu a službách (podpora MSP, podpora využívání progresivních technologií, zajišťování kapitálových zdrojů a vytváření podmínek pro příliv investic, rozvoj infrastruktury a služeb v cestovním ruchu).
2. Obnova venkova a rozvoj multifunkčního zemědělství (zachování a rozvoj venkovských sídel, diverzifikace zemědělství, lesnictví a rybářství).
3. Rozvoj lidských zdrojů (rozvoj aktivní politiky zaměstnanosti, rozvoj vzdělanosti a trh práce, dostupný systém zdravotnických a sociálních služeb, regenerace hmotné i nehmotné kultury).
4. Rozvoj infrastruktury a péče o životní prostředí (dostupnost regionu a jeho komunikační napojení na země EU, dopravní obslužnost území, ochrana a využívání vod, ochrana a revitalizace krajiny, využívání energetických a surovinových zdrojů).

Kromě uvedených rozvojových priorit lze jako regionální rozvojová specifika v souladu s regionální prioritní osou v RDP dále uvést zejména význam podpory podnikání a cestovního ruchu ve vazbě na výhodnou polohu regionu vůči EU, podporu trvale udržitelného hospodaření v lesích a trvale udržitelného obhospodařování rybníků a nádrží.

ROP Severozápad

NUTS II Severozápad se skládá z Ústeckého a Karlovarského kraje. Svou rozlohou 8 649 km² patří k menším regionům, počtem obyvatel 1 131 tis. osob je druhým nejmenším. Hustota obyvatelstva 131 osob/km² se rovná celostátnímu průměru. Jedná se o region výrazně urbanizovaný, ve městech žije více než 80 % jeho populace. Jeho osídlení je však polycentrické, na rozdíl od jiných regionů nemá výrazné dominující centrum, nýbrž šest přibližně stejně velkých měst s 50–100 tis. obyvateli.

Hospodářská struktura regionu je dána jeho přírodními podmínkami. Nachází se v něm rozsáhlá Severočeská hnědouhelná pánev a menší Sokolovská pánev. Na tyto povrchové uhelné pánve navazuje výroba elektrické energie (asi 35 % energie produkované v ČR), jakož i další těžký průmysl (chemický, sklářský, částečně metalurgický). Povrchová těžba paliv značně devastovala krajinu, spalování uhlí s vysokým obsahem síry vyvolalo největší znečištění ovzduší v republice. Těžba paliv a energetika existují i v přílehlých oblastech Německa a Polska. Tento prostor se nazývá též "černý trojúhelník" a patřil k nejvíce zamořeným oblastem v Evropě. V současné době se rozsah emisí produkovaných v České republice značně snížil, neboť bylo téměř dokončeno odsíření tepelných elektráren v tomto území. V západní části regionu se vyskytují významná ložiska kaolinu a na nich založená výroba porcelánu.

Severozápad regionu je převážně průmyslovou oblastí, zvláště v okresech přílehlých k česko-německé hranici. Podíl zaměstnanosti v zemědělství byl spolu s Ostravskem nejnižší v celé republice. Intenzivní zemědělská výroba se nachází pouze ve dvou okresech – Litoměřice a Louny, v nichž se vyskytuje též specializovaná výroba (pěstování chmele a ovocnářství).

Region má mladé obyvatelstvo, jeho nedostatkem je poměrně nízká kvalifikace.

V západní části regionu (Karlovarský kraj) se nacházejí nejvýznamnější lázně světového významu – Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně. V Ústeckém kraji existují lázně Teplice, Bílina a Dubí, jejichž provoz je však negativně ovlivňován dominující ekonomickou strukturou a stavem životního prostředí, včetně devastace krajiny v jejich okolí.

Cestovní ruch se nejvíce soustřeďuje do lázeňských měst. Se zlepšujícím se stavem životního prostředí a obnovou lesů bude možno počítat i s větším využitím Krušných hor pro rekreační účely.

Regionem prochází několik důležitých dopravních koridorů. Především to je I. železniční koridor, který představuje propojení na trase Berlín-Drážďany-Praha-Vídeň. V silniční dopravě bude mít obdobnou úlohu dálnice D 8, jejíž dokončení bude nutno dořešit z hlediska přechodu chráněné krajinné oblasti České středohoří. Dalšími důležitými mezinárodními trasami bude železniční koridor na Cheb a rychlostní silnice R 7 přes Chomutov a R 6 přes Karlovy Vary do SRN. Neuspokojivý je stav lodní dopravy na Labi, kterému v radikálním zlepšení brání ekologické důvody (ochrana přírody a krajiny v NP a CHKO) i stav toku v úseku státní hranice – Magdeburk v SRN.

Útlum těžby paliv a navazujících odvětví vedl k tomu, že zejména v okresech s těžbou uhlí dosáhla nezaměstnanost nejvyšší míry v celé republice. K 31. 8. 1999 překročila ve 3 okresech míra nezaměstnanosti 15 %, v okrese Most činila 18,9 % a blíží se 20 %.

Priority regionu Severozápad jsou následující:

- a) Výrobní prostředí a služby (průmysl, MSP, cestovní ruch a lázeňství).
- b) Venkovské prostředí (zemědělství, lesnictví a rozvoj venkova).
- c) Lidské zdroje a sociální podpůrné mechanismy.
- d) Regionální integrita a image (životní prostředí a podpůrná infrastruktura).

V tomto regionu jsou v současné době nejnaléhavějšími otázkami:

- řešení specifických problémů nezaměstnanosti (diversifikace výrobní základny a zvýšení její konkurenceschopnosti, podpora všech forem podnikání, rekvalifikace a zvyšování kvalifikace pracovních sil, programy veřejných prací),
- zlepšení životního prostředí, zejména rekultivace krajiny po těžbě uhlí.

Region Severozápad akcentuje také rehabilitaci a rozvoj lázeňství a cestovního ruchu.

Kritické podmínky v tomto regionu vedly k tomu, že pro něj byl vypracován již v předstihu návrh pilotního Regionální operačního programu regionu (NUTS II) Severozápad.

ROP Severovýchod

Region NUTS II Severovýchod se skládá ze 3 krajů: Libereckého, Královéhradeckého a Pardubického. Sídly těchto 3 krajů jsou města přibližně stejné velikosti (100 000 obyvatel). Region s rozlohou 12 440 km² je třetí největší a s počtem 1 491 tis. obyvatel druhý největší NUTS II v ČR. S výjimkou sídel budoucích krajů je struktura osídlení charakterizována větším počtem menších obcí, jejichž průměrná velikost je 1 336 obyvatel.

Na území kraje se nachází jak atraktivní rekreační oblasti (Krkonoše, Český ráj, Orlické hory a Jizerské hory), tak polabská nížina s velmi intenzivním zemědělstvím. Z těchto odlišných geografických podmínek vyplývá odlišná struktura osídlení i hospodářského profilu. V prostoru budoucího Libereckého kraje převažuje městské osídlení (79 % obyvatelstva) a poměrně vysoký podíl průmyslové zaměstnanosti, zatím co v budoucím Královéhradeckém a Pardubickém kraji je podíl městského obyvatelstva nižší (69 % v Královéhradeckém a 67 % v Pardubickém kraji) a význam zemědělství je dosud velký (v roce 1996 podíl zaměstnanosti v zemědělství a lesnictví činil 9,4 %, celostátní průměr jen 6 %) a je dokonce nejvyšší ze všech regionů. Podíl zaměstnanosti v průmyslu a stavebnictví (46 %) celostátní průměr (41 %) též značně převyšuje. V důsledku toho je podíl zaměstnanců v sektoru služeb (44,5 %) nejnižší ze všech regionů.

Vysoký podíl zaměstnanosti v průmyslu je ovlivněn lokalizací tradičních odvětví, zejména textilního a kožedělného průmyslu. Rozvinutá je rovněž potravinářská výroba. Přesto nejrozšířenějším odvětvím je rozvinuté strojírenství, včetně elektrotechniky. Do něho patří těžké strojírenství, dále výroba dopravních prostředků a množství subdodavatelských závodů pro Škodu Mladá Boleslav. V regionu se soustředí také kvalifikovaná elektrotechnická výroba

a chemický průmysl. Světznámou specialitou je jablonecká bižuterie, významné jsou i závody sklářského průmyslu. Impulsem k rozvoji průmyslu a zahraničních investic je mimo jiné i existence volné zóny v Pardubicích s využitím místního letiště.

V regionu je vysoká míra ekonomicky aktivních osob, což je ovlivněno velkým podílem průmyslových odvětví zaměstnávajících ženy. S tím je však spojena též poměrně nízká úroveň průměrných mezd i poměrně nízká úroveň HDP na obyvatele. Nezaměstnanost se v regionu blíží celostátnímu průměru. Příznačné pro tento kraj je, že nevykazuje extrémní meziokresní diference v míře nezaměstnanosti.

Důležité dopravní spoje se dotýkají spíše okrajových částí regionu. I. železniční koridor prochází Pardubicemi, rychlostní silnice R 10 se dotýká též okraje regionu. Pro napojení regionu na domácí a výhledově mezinárodní síť bude mít velký význam dostavba dálnice D 11. V kraji není dostatečné propojení jeho jednotlivých částí. Železnice Hradec Králové-Turnov-Liberec má špatné technické parametry a malou kapacitu. Zásadní význam pro vnitroregionální komunikaci i napojení vně regionu bude mít dobudování silnice I/35 na charakter rychlostní komunikace, která po napojení na systém dálnic u Weissenbergu v SRN umožní částečné odlehčení dálnice D1 od tranzitní dopravy ve směru SZ-JV. Význam pro ekonomiku regionu bude mít dokončení splavnění Labe do Pardubic, což posílí multimodální dopravní uzel Pardubice a jeho bezcelní zónu.

Regionální řídicí a monitorovací výbor schválil na svém 5. zasedání dne 9.8.1999 v Liberci následující pořadí priorit Národního rozvojového plánu za NUTS II – Severovýchod (s tím, že základní prioritou je rozvoj území a jeho integrace do evropských struktur). Tento globální rámec bude realizován prostřednictvím následujících oblastí (dílčích priorit):

1. Infrastruktura a logistika - napojení regionu na republikovou a evropskou komunikační síť, vypracování rozvojových dokumentů, plánů a generelů, vytvoření integrovaných regionálních systémů, rozvoj technické infrastruktury měst a obcí.
2. Ekonomický potenciál - transformace výrobního prostředí na úroveň standardní tržní ekonomiky cestou restrukturalizace, optimalizace a inovace oborů, výrob a technologií.
3. Zemědělství a rozvoj venkova - stabilizovat život obyvatelstva venkova cestou tradičních i nových forem zemědělských i nezemědělských aktivit při respektování krajinnotvorných funkcí zemědělství a lesnictví.
4. Lidské zdroje - optimalizace sítě vzdělávací soustavy, zdravotnických, sociálních, kulturních a sportovních zařízení, zlepšování životních podmínek obyvatelstva a dosažení souladu mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce, obnova a podpora občanské aktivity.
5. Životní prostředí – zajištění zdravého životního prostředí a ochrany obyvatelstva, využívání přírodního a nerostného bohatství při uplatňování zásad trvale udržitelného rozvoje.
6. Cestovní ruch – zvyšování kvality služeb a celoročního využití kapacit cestovního ruchu, dobudování středisek zimní i letní rekreace a rozvoj vhodných forem turistiky a přeshraničního cestovního ruchu.

K regionálním rozvojovým specifickým, která budou akcentována v souladu s regionální prioritní osou v RDP v ROP, lze zařadit podporu rozvoje cestovního ruchu v mezinárodním kontextu, napojení regionu na evropskou komunikační síť (dálnice, železnice, Labe), přeshraniční ekonomickou spolupráci.

ROP Jihovýchod

Region NUTS II Jihovýchod se skládá ze dvou krajů: Brněnského a Jihlavského. Svou rozlohou (13 839 km²) a počtem obyvatel (1 661 tis.) je region největším v republice. Větší jeho část tvoří Českomoravská vrchovina a na ni navazující Brněnská vrchovina, jihovýchodní část pak představují velmi úrodné nížiny v povodí dolní Moravy a Dyje.

Celý region je poměrně méně urbanizovaný, ve městech žije jen 61 % obyvatel, i když Brno je druhým největším městem v republice a kromě důležitých hospodářských funkcí je i sídlem některých orgánů s celostátní působností, hlavně v soudnictví a prokuratuře. Hospodářský potenciál města je doplněn i existencí největšího veletržního komplexu v republice.

Zatímco Brno má nadregionální funkce, Jihlava jako sídlo druhého kraje v tomto regionu má mnohem menší střediskový význam. Některé části Jihlavského kraje mají významné vazby i k jiným střediskům osídlení v jiných krajích.

Region jako celek je svou výší HDP na obyvatele na úrovni téměř 90 % celostátního průměru, což představuje mezi 8 NUTS II páté místo. Jsou však značné rozdíly mezi oběma budoucími kraji. Brněnský kraj zaujímá mezi 14 kraji čtvrté místo (za Prahou, Plzeňským a Ostravským krajem), zatímco Jihlavský kraj se nachází na předposledním místě (před Středočeským krajem). Pokud se vezme v úvahu podhodnocení údajů za Středočeský kraj v důsledku vysoké dojížděky do Prahy, charakterizuje to Jihlavský kraj jako hospodářsky nejméně vyvinutý v republice.

Z hlediska odvětvové struktury vykazuje celý region podprůměrný podíl zaměstnanosti v průmyslu, mírně nadprůměrný v zemědělství. V terciárním sektoru (službách) je podíl kraje mírně podprůměrný, v celkovém pořadí je však s 51,9 % podílu na třetím místě, neboť celostátní průměr 53,1 % je silně ovlivněn koncentrací terciéru v Praze (73,9 %). Z toho hlediska relativně vysoký podíl terciéru ve srovnání s jinými kraji je ovlivněn soustředěním administrativních funkcí a služeb vyššího řádu ve městě Brno.

Průmysl je nejvíce soustředěn v Brněnské aglomeraci, která představuje jednu z nejvýznamnějších základen strojírenského průmyslu v zemi. Významnými závody těžkého strojírenství jsou i ŽDAS ve Žďáru nad Sázavou a ČKD Blansko. Na území regionu funguje zatím jediná jaderná elektrárna v ČR – Dukovany (4x440MW instalovaného výkonu). Dalšími významnými průmyslovými obory jsou elektrotechnický průmysl, dřevařský průmysl včetně nábytkářského, textilní a potravinářský průmysl.

Zemědělství je vysoce intenzivní zejména v nížinných oblastech jižní Moravy, kde je mimo obilí rozšířeno pěstování vína, ovoce a zeleniny. V současné době vznikající odbytové potíže je třeba řešit i propojením zemědělské výroby a navazujícího zpracovatelského průmyslu. Pahorkatina v západní části regionu představuje spíše bramborářskou oblast s chovem skotu.

Mezi vyšší kategorie terciéru v regionu je nutno uvést vysoké školy, výzkum, nadregionální administrativu a obchodní služby. V regionu existuje řada atraktivit cestovního ruchu. Dosud nedostatečně využita, zejména pro dlouhodobější pobyt a rodinnou rekreaci, je Českomoravská vrchovina. Brno samo má význam pro městskou turistiku, včetně konferenční turistiky. Mimořádně atraktivní i pro zahraniční turisty jsou vápencové jeskyně Moravského krasu a Lednicko-Valtický areál (památko UNESCO). Mezi další památky UNESCO patří město Telč a Zelená hora u Žďáru. Jako národní park je vyhlášeno Podyjí. Specifickou atraktivitou je vinařství.

Společensky významným úkolem se stalo i v tomto regionu řešení problematiky nezaměstnanosti. Ta dosáhla v tomto regionu nejvyšších hodnot převyšujících 10 % zejména v okresech s intenzivní zemědělskou výrobou (Hodonín, Znojmo, Třebíč, Vyškov).

Region má poměrně dobré komunikační spojení nejen na Prahu a ostatní významná střediska na Moravě, nýbrž i na Slovensko a Rakousko. Blízko ležící Vídeň a Bratislava tvoří pro Brno možné partnery spolupráce, což se projevilo i na řadě mezinárodních konferencí a v různých výzkumných projektech. Regionem prochází směrem na Slovensko dálnice D 1 a D 2 a I. i II. železniční koridor, jež mají styčný bod v Břeclavi. Významná mezinárodní spojovací trasa vede i z dálnice D 1 v Jihlavě přes Znojmo na Vídeň a výhledově se předpokládá i přímé dálniční spojení Brna s Vídní. Méně zajištěna je dopravní přístupnost některých okrajových částí regionu.

Přírodní, geografické i hospodářské podmínky regionu jsou vyjádřeny v rozvojových prioritách KD:

1. Rozvoj průmyslu a služeb, technická infrastruktura (zlepšování kvality podnikatelského prostředí, příprava průmyslových a víceúčelových hospodářských zón, všeobecná podpora MSP, prohlubování přeshraniční a mezinárodní spolupráce, zřízení regionálního informačního a poradenského centra pro zahraniční investory).
2. Rozvoj zemědělství a venkovských oblastí (podpora trvale udržitelného rozvoje venkovských sídel a marginálních oblastí, restrukturalizace a stabilizace zemědělství a navazujícího zpracovatelského průmyslu, podpora místních specifík výroby a služeb, podpora mimoprodukčních funkcí zemědělské a lesnické výroby, revitalizace krajiny, integrace ekologických a ekonomických rozvojových strategií, rozvoj odbytových center a podpora finalizace zemědělských výrobků).
3. Rozvoj cestovního ruchu (podpora budování a modernizace základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu, podpora budování regionální organizační struktury cestovního ruchu, podpora tvorby regionálních a lokálních turistických produktů, zlepšování turistického image regionu, podpora regenerace památek).
4. Lidské zdroje a sociální infrastruktura (rozvoj systému celoživotního vzdělávání, zvyšování adaptability zaměstnavatelů a zaměstnanců, implementace vhodných forem a struktury vzdělávacích programů odborných škol, zvyšování kvality zdravotnické a sociální péče, rozvoj občanské a informační společnosti).
5. Životní prostředí (ochrana a tvorba kulturní krajiny, omezování negativních dopadů lidské činnosti, environmentální koncepce obcí a měst, podpora rozvoje obnovitelných a alternativních zdrojů energie).
6. Dopravní dostupnost regionu (dobudování a modernizace páteřní dopravní sítě regionu, modernizace nevyhovujících komunikací regionálního významu, zlepšení dopravní obsluhy regionu).

Mezi rozvojová specifika, jež budou akcentována v regionu Jihovýchod v souladu s regionální prioritní osou v RDP, lze zařadit zejména podporu přeshraniční spolupráce s Rakouskem ve vazbě na ekonomický rozvoj, rozvoj dopravní infrastruktury a rozvoj cestovního ruchu, podporu rozvoje mezinárodní spolupráce vycházející z využití vědeckotechnického potenciálu regionu a mezinárodní veletržní tradice Brněnských výstavních veletrhů, resp. podporu finalizace zemědělských výrobků (s důrazem na specializované produkty zemědělské výroby).

ROP Střední Morava

Region Střední Morava zahrnuje dva budoucí VÚSC se sídlem v Olomouci a Zlíně. Plochou 9 102 km² patří k menším regionům, počtem 1 243 tis. obyvatel je třetí nejlidnatější. Je to jediný region v České republice, který nenavazuje na původní kraje a krajské úřady z období

1960–1990. Od roku 1960 ani jeden z budoucích krajů nebyl správním celkem a města Olomouc a Zlín nebyla městy krajskými. Tato skutečnost podstatně předurčuje mnohé dílčí faktory ve vývoji území. Nynější region byl v uplynulých 40 letech ponechán vývoji bez výraznějších rozvojových podpor, které se na Moravě soustředily na Ostravsku a v Brně. V současnosti proto krajská města prakticky nedisponují žádnou infrastrukturou ani tradicí v územně správních činnostech větších celků, kromě Vrchního soudu a arcibiskupství v Olomouci.

Územní polohou je Střední Morava do značné míry region pohraniční, když z devíti okresů dva hraničí s Polskem a tři se Slovenskem. Celé pohraničí tvoří hornaté území, málo přístupné s drsnými klimatickými podmínkami vůči vnitrozemí. Rozdělení Československa způsobilo značný útlum rozsáhlého území Beskyd, Vsetínských vrchů a Bílých Karpat, který svými důsledky zasahuje až po Zlín a Vsetín. Původně byla tato oblast středem Československa a nepřístupnost cíleně využíval zbrojní průmysl. Takto vytvořené tradiční místní vazby a infrastruktura se omezením zbrojní výroby začaly hroutit.

Region jako celek je hospodářsky nejslabší v ČR ve všech zásadních ukazatelích. HDP na obyvatele dosahuje jen 84,4 % celostátního průměru, průměrný výdělek je také podprůměrný a podíl mezd vyplacených v regionu vůči všem mzdám v ČR trvale klesá. Statistika velkých podniků vykazuje výkony, přidanou hodnotu i produktivitu nižší než 80 % průměru ČR.

To, že region nenavazuje na předchozí krajská uspořádání, má nepříznivý vliv i na hospodářskou situaci. Přestože je zde podíl průmyslu na zaměstnanosti nejvyšší, jde většinou o jednotky, které jsou pouze závody a provozy podniků řízených z jiných míst ČR. Platí to i o energetických distributorech. Většina tradičních místních podniků je neperspektivní a na hranici bankrotu. Ve velké krizi je zdejší potravinářství historicky založené na spojení s regionální zemědělskou produkcí. Porušení přirozených vazeb při privatizaci a nekoncepčnost vlád vůči zemědělství ohrožuje existenční podmínky venkova na Střední Moravě.

Město Olomouc představuje po Praze druhé nejvýznamnější středisko potravinářského průmyslu v ČR. Kromě toho má i různorodou strojírenskou produkci. Sousední okres Prostějov je nejvýznamnějším střediskem konfekčního průmyslu, který však v současnosti trpí především dovozem laciné konfekce z rozvojových zemí. Významným průmyslovým střediskem v tomto regionu je sídlo druhého kraje město Zlín. V tomto městě byly založeny světoznámé Bařovy závody na výrobu obuvi, jež však v současné době rovněž trpí odbytovými problémy. Kromě nich je však ve Zlíně a v okolních centrech značně rozvinuto přesné strojírenství a výroba pneumatik. Jednotlivě umístěné průmyslové závody jsou však i v dalších centrech, často s významnou účastí zahraničních partnerů.

Haná na střední Moravě patří k nejproduktivnějším zemědělským oblastem v republice. Na druhé straně hornaté oblasti Jeseníků a Karpat jsou vhodné pouze pro extenzivní chov skotu a produkci píce.

Nezaměstnanost v regionu dosáhla vysokých hodnot, ve 4 okresech již přesáhla 10 % pracovní síly a v dalších dvou 9,7 % (Přerov, Olomouc, Šumperk, Vsetín, Jeseník, Prostějov). Z hlediska zvyšování nezaměstnanosti jde o třetí nejhorší region za Severozápadním a Ostravským regionem.

Problémem regionu je rovněž zatím malý počet vhodných pracovníků pro řídicí činnosti. Podnikání v oborech s vyšší přidanou hodnotou, vysokou mírou inovací a silnými peněžními toky se soustřeďuje v centrech mimo region a zdejší subjekty tyto činnosti poptávají jinde. Takto slábne i zapojení ve výzkumu, vývoji, v regionu nesídlí žádná významnější finanční instituce.

Největší překážkou v konkurenceschopnosti je dopravní nepřístupnost rozlehlých částí regionu. Na dálniční a rychlostní silniční síť je napojen pouze Prostějov a Olomouc. To spolu s členitým terénem a bariérou státních hranic urychluje zaostávání. Železniční trasy Praha – Přerov – Ostrava a Ostrava – Břeclav nepřinášejí efekt bez propojení s významnými silničními trasami. Na jedné straně je zde dopravně přetížená centrální část – Přerovsko a Olomoucko – a na druhé straně sotva dostatečně dopravně napojené okrajové části jsou nejtěživějším problémem. Region postrádá dokončení připravovaného dálničního tahu D 1 Ostrava – Brno (s napojením na Břeclav), napojení na hranice Slovenska (Střelná) a tamní dálniční síť, dobudování rychlostní komunikace R 35 v ose Hradec Králové – Olomouc, lepší zpřístupnění hranic s Polskem a zvýšení kapacity vybraných hraničních přechodů. Význam těchto silničních staveb značně převyšuje regionální rozměr. Dopravní zpřístupnění všech území regionu a vyšší prostupnost státních hranic je také podmínkou pro rozvoj drobného a středního podnikání a zejména cestovního ruchu.

Cestovní ruch má v regionu značné latentní možnosti vzhledem ke kvalitním přírodním podmínkám jednak v horských oblastech Beskyd a Jeseníků (kde však je omezujícím faktorem dopravní dostupnost), jednak v kulturně-historické turistice (Olomouc, Kroměříž, Uherské Hradiště s okolím – Velehrad) a lázeňství (Luhačovice, Jeseník atd.), jednak v souvislosti s vinařstvím v jižní části regionu..

Výjimečně citlivá je Střední Morava na přírodní vlivy a z toho plynoucí rizika. Osmi okresy protéká řeka Morava a dvěma řeka Bečva. Specifickým problémem regionu je tedy nebezpečí záplav, jež se velmi výrazně projevíly v roce 1997. Řada opatření jak územně-plánovacího, tak technického charakteru bude nutná pro jejich prevenci. Vedle záplavových rizik zde sílí nepříznivé důsledky kombinovaných klimaticko civilizacních vlivů projevujících se rozsáhlými půdními a svahovými erozemi. Životní prostředí je tedy poněkud atypicky ohroženo více než průmyslovou expanzí důsledky celkové nerovnováhy mezi osídlením, péčí o krajinu a hospodařením na ní. Souhrnně tedy vyžaduje region významné intervence i v péči o životní prostředí.

Přes některé dosavadní známky stagnace a úpadku dosud v regionu nedochází k prudšímu vystěhování obyvatel. Příčinou je mj. nefungující trh s byty, silný vztah k bydlišti, místní rodinné vazby a schopnost uskrovnit se, zvláště na venkově. Přestože ani hustota osídlení s rozdíly od 60 do 156 obyvatel na km² ani extrémně vysoký počet malých obcí a sídelních jednotek (osad) není příznivý, je právě využití potenciálu místních obyvatel důležitým rozvojovým faktorem.

Pro komplexní rozvoj regionu byly podle analytických zjištění a strategických záměrů obou budoucích krajů vybrány priority:

1. Tvorba a rozvoj podnikatelského prostředí - inovace, výzkum a vývoj technologií šetrných k životnímu prostředí, rozvoj MSP, zvýšení mezinárodní spolupráce a přímých investic v regionu, podpora tvorby pracovních příležitostí, rozvoj cestovního ruchu a lázeňství, přeshraniční spolupráce a integrace.
2. Rozvoj infrastruktury pro rozvoj a obsluhu regionu - zkvalitnění dopravní dostupnosti a obslužnosti, podpora rozvoje a údržby technické infrastruktury.
3. Rozvoj a adaptace lidských zdrojů, rodina a společenská soudržnost - řešení problémů zaměstnanosti a flexibility lidských zdrojů, rozšíření a zpřístupnění vzdělávání, péče o rodinu a společenská soudržnost, kultura a tradice.
4. Péče o životní prostředí - prevence záplav, půdních erozí a svahových deformací, hospodaření s odpady a odpadními vodami, revitalizace podhorských a horských oblastí, využití obnovitelných zdrojů energií, péče o zvláště chráněné části území.

5. Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství - optimalizace zemědělské a lesnické výroby za podmínek trvalé udržitelnosti, rozvoj MSP a služeb na venkově, zlepšování venkovské infrastruktury, péče o krajinu.

V souladu s navrhovanou regionální prioritní osou v RDP a z hlediska specifických potřeb regionu lze vyzvednout problematiku zlepšení dopravní dostupnosti i obsluhy v regionu, zejména periferních a příhraničních částí, dobudování nadřazené dopravní sítě; ochranu osídlení a krajiny před záplavami; revitalizace horských a podhorských oblastí, včetně společenských a hospodářských opatření v pohraničí.

Vzhledem ke složité situaci a výrazné vnitřní diferenciaci regionu je v příloze usnesení vlády č. 714/1999 uloženo vypracování pilotního Regionálního operačního programu regionu NUTS II Střední Morava.

ROP Ostravsko

NUTS II Ostravsko je územně totožný s budoucím Ostravským krajem. Zahrnuje 6 okresů, jež představují převážně část historické země Slezsko. Rozlohou území 5 555 km² je tento NUTS II nejmenší ze všech kromě města Prahy, počtem obyvatel 1 286 tis. obyvatel zaujímá třetí místo. Z toho vyplývá vysoká hustota zalidnění 232 osob/km².

Jádrem Ostravského regionu je Ostravsko-Karvinský revír, nejvýznamnější průmyslová aglomerace země. V této aglomeraci žije cca 58 % celkového počtu obyvatel regionu. Podíl městského obyvatelstva v celém regionu tvoří 77 %, jedná se tedy o region vysoce urbanizovaný. Tu část území regionu, jež nepatří do Ostravsko-Karvinského revíru, představuje poměrně neporušená krajina s venkovským osídlením, rozvinutým průmyslem a zemědělstvím.

Ostravsko má vedle regionu Severozápad nejmladší populaci, současně však významnou migraci do jiných regionů vedoucí v současnosti k úbytku obyvatelstva.

HDP na obyvatele v regionu činil v roce 1996 96,7 % celostátního průměru, umístění Ostravska mezi regiony se však v letech 1993–1996 zlepšovalo a v porovnání regionů NUTS II bylo Ostravsko v roce 1996 na druhém místě, ale s velkým odstupem od Prahy. Údaje za pozdější léta nejsou dosud k dispozici, lze však předpokládat výraznější změny, neboť došlo k uzavírání řady dolů, narůstají obtíže v metalurgii a stoupá značně nezaměstnanost. Ta ve všech šesti okresech regionu přesáhla k 31. 8. 1999 10 % – v rozpětí od 10,4 % v okrese Opava do 17,4 % v okrese Karviná (vyšší hodnotu, 18,9 %, měl jedině Most v regionu Severozápad).

Hlavním ekonomickým odvětvím aglomerace zůstává těžba černého koksovateľného uhlí, i když jeho těžba klesá. Podíl na tom má i dovoz subvencovaného uhlí z ciziny. Metalurgický průmysl prochází velkou restrukturalizací, spojenou se značnou investiční výstavbou (např. kontilití) a s uvolňováním velkého počtu pracovníků. Aglomerace stále zajišťuje cca 75 % republikové produkce železa a oceli.

V území Ostravského regionu se nacházejí i další významné průmyslové závody, např. výroba vagónů a nákladních automobilů, chemické závody, velký kombinát na výrobu celulózy, výroba stavebních hmot a jiná odvětví.

Zemědělství má v regionu menší význam, vyskytuje se zejména v okresech mimo vlastní uhelnou pánev (okresy Opava a Nový Jičín). V okresech Bruntál a Frýdek-Místek, které patří k nejlesnatějším v České republice, je značná zaměstnanost v lesním hospodářství.

Region patřil dříve k nejvíce zatíženým exhalacemi do ovzduší. Tento stav se radikálně zlepšil (např. pokud jde o spad popílků), naprosto dominantní podíl Ostravska zůstává

v emisích oxidu uhličitého. Vážným problémem, finančně velmi náročným, zůstává likvidace starých ekologických zátěží. Na druhé straně jsou v regionu téměř nedotčené některé oblasti Jeseníků, Oderských vrchů a Beskyd, s rozvojovým potenciálem pro cestovní ruch.

Ostravsko patří k regionům s dosud nízkou zaměstnaností ve službách. Dalším charakteristickým rysem Ostravska je nízký podíl soukromých podnikatelů na 1 000 obyvatel. Ten byl v roce 1996 nejnižší v porovnání se všemi ostatními novými kraji (pouze 95 při celostátním průměru 121). Tento jev je velmi nepříznivý vzhledem k velkému růstu nezaměstnanosti v regionu.

Potenciál pro rozvoj cestovního ruchu poskytují území s velkými lesními komplexy mimo území vlastní aglomerace, je však nutno zlepšit dopravní spojení a vybavenost turistických středisek.

Regionem bude procházet II. železniční koridor. Je však velmi žádoucí napojit tuto průmyslovou aglomeraci na dálniční síť (D 47). Není též dořešeno optimální využití letiště Ostrava-Mošnov.

Prostor regionu na horním toku řeky Odry byl v roce 1997 postižen rozsáhlými záplavami. Celá problematika záplav na Odře se řeší ve vzájemné spolupráci Německa, Polska a Maďarska a je též náplní projektu uvedeného v operačním programu EU iniciativy INTERREG II C (CADSES).

Konzultační dokument navrhuje řešení následujících rozvojových priorit:

1. Podnikatelské prostředí a podnikatelská infrastruktura – revitalizace a restrukturalizace velkých průmyslových podniků, rozvoj MSP, vytváření podmínek pro nové investice, zavádění nových technologií, rozvoj poradenských a informačních služeb pro podnikání.
2. Infrastruktura a integrace regionu v rámci Evropy - napojení regionu na trans-evropské dopravní sítě a modernizace páteřní regionální silniční sítě, výstavba logistických základů, dobudování technické infrastruktury, vytvoření integrovaného dopravního systému a zlepšení dopravní obslužnosti, budování integrovaného komunikačního, informačního a záchranného systému, rozšíření funkce letiště Ostrava - Mošnov.
3. Lidské zdroje a sociální podpůrné mechanismy - rozvoj vzdělávání, propojení vzdělávání a zaměstnanosti, řešení dlouhodobé nezaměstnanosti, program sociálního rozvoje a veřejného zdraví.
4. Životní prostředí - odstranění starých ekologických zátěží, ochrana povrchových vod, ochrana ovzduší, zlepšení systému nakládání s odpady, ekologická výchova a vzdělávání
5. Cestovní ruch a lázeňství - propagace turistického potenciálu regionu, rozvoj produktů cestovního ruchu, obnova a rozvoj infrastruktury cestovního ruchu.
6. Zemědělství a rozvoj venkova – restrukturalizace zemědělské výroby, modernizace technologií v zemědělském a navazujícím zpracovatelském průmyslu, zvyšování kvality potravinářské produkce a jejího odbytu, zlepšování režimu hospodaření s vodou v krajině, rozvoj venkova a jeho infrastruktury, zachování venkovské zástavby a zkulturnění krajiny, prevence vyliďňování venkova, rozvoj informačních a poradenských služeb.

V souladu s navrhovanou regionální prioritní osou v RDP a z hlediska specifických potřeb regionu lze vyzvednout problematiku rekultivací krajiny Ostravsko-Karvinska po těžbě a odstranění starých zátěží životního prostředí, napojení regionu na transevropské dálniční sítě

a řešení specifických problémů nezaměstnanosti (podpora všech forem podnikání, rekvalifikace a programy veřejných prací).

Vzhledem ke složité situaci a výrazné vnitřní diferenciaci regionu je v příloze usnesení vlády č. 714/1999 uloženo vypracování pilotního Regionálního operačního programu regionu NUTS II Ostravsko.

Část III.

Implementace a finanční rámec

10. Administrativní, implementační a monitorovací systém

10.1. Implementace

Implementací se dále rozumí způsob zajištění realizace Národního rozvojového plánu v celém jejím časovém průběhu.

Národní rozvojový plán se v souladu s pravidly EU zabývá rozvojem a strukturálními změnami v České republice. Implementace RDP vyžaduje vytvoření institucionálního rámce pro programování a administraci české strukturální a regionální politiky, který bude plně v souladu s požadavky EU. Zejména musí být v souladu s pravidly pro využívání předvstupních fondů v celkovém rámci programování pomoci EU a později s pravidly strukturálních fondů a Kohezního fondu.

Takto pojatou implementaci lze členit do čtyř základních okruhů činností:

1. formulace hlavních rozvojových programů, jejich zdůvodnění, vyčíslení finančních potřeb, návrh způsobu financování, zhodnocení očekávaných dopadů navrhovaných opatření ve směru jak k vytýčeným cílům, tak k životnímu prostředí a celkové hodnocení ex-ante,
2. specifikace jednotlivých dílčích programů a projektů a jejich vyhodnocení po stránce přínosů a výdajů, v této fázi je nutno navrhnout konkrétní kritéria pro výběr projektů a způsoby jejich hodnocení,
3. interní hodnocení a hodnocení průběhu veškerých činností, jejich financování po celou dobu realizace jednotlivých akcí. V případě finančních, věcných nebo časových nesouladů při implementaci projektu navrhnout potřebné korektury,
4. konečné vyhodnocení – hodnocení ex-post – dosažených výsledků jednotlivých dokončených projektů i celých operačních programů z hlediska jejich skutečných přímých i nepřímých dopadů do sociální a ekonomické sféry, dopadů na životní prostředí a objemu i struktury finančních nákladů.

Pro tyto činnosti se v současné době v ČR budují prozatímní administrativní struktury, které budou schopny v roce 2000 zabezpečit připravované pilotní regionální a sektorové operační programy.

Ke klíčovým momentům, které musí být při rozhodování o realizaci programů a projektů kofinancovaných z fondů Evropské unie akcentovány, patří zejména:

1. Strategie rozvoje regionu a její realizace musí vždy zahrnovat ekologické standardy Evropské unie a směřovat k trvale udržitelnému rozvoji území ve všech jeho složkách.
2. Rozvojové směry a aktivity podporují proto udržitelné nakládání s přírodními zdroji (zejména s půdou, nerostnými surovinami, lesy, podzemními a povrchovými vodami), zavádění systémů ekologických řízení podniků, organizací, obcí a území (EMAS, Agenda 21 aj.) a rozvoj vzdělávacích, informačních a záchranných systémů v oblasti životního prostředí.
3. Důsledné obousměrné provázání a pravidelná aktualizace jednotlivých sektorových a regionálních programů.

4. V rozvojových programech a při umísťování projektů je kladen důraz na rovnoměrný rozvoj regionu jako celku (s odkazy na Evropskou urbanizační chartu, Evropskou chartu regionálního plánování atd.).
5. Zvláštní podpora je směřována do marginálních oblastí (např. podhorských, pohraničních, ale i dlouhodobě potlačovaných a sociálně a hospodářsky degradovaných vnitrozemských území).
6. Rozpočtové relace rozvojových programů a financování konkrétních projektů infrastruktury musí být koncipovány tak, aby byla nastolena rovnováha mezi infrastrukturou dopravní a infrastrukturami ostatními, zlepšena dopravní obslužnost regionů a zajištěna návaznost regionálních dopravních sítí na dopravní cesty celostátního a transevropského významu (v duchu Směrnice Rady 1267/1999 o ISPA).
7. Při opatřeních k restrukturalizaci výroby a k podpoře vstupu nových investorů do území podporovat aktivity, využívající rekonstrukce stávajících objektů a akcentující aktivity šetrné vůči životnímu prostředí; důsledně prosazovat monitoring a vyhodnocování reálné ekonomické sociální a ekologické účinnosti programů a projektů.
8. S vědomím omezených finančních prostředků na realizaci RDP, s respektováním principů trvalé udržitelnosti a na základě širokého občanského konsensu promyšleně volit priority s důrazem na rozvoj regionu, při nedostatku finančních prostředků proporcionálně podporovat i opatření, která nemají velký ekonomický, ale zato významný sociální a environmentální efekt.
9. Důsledně dbát, aby zvolená řešení pouze nepřesouvala problémy do jiných lokalit nebo složek životního prostředí, ale maximálně eliminovala negativní dopad na životní prostředí komplexně.
10. Při realizaci základních cílů RDP směřujících k dlouhodobě udržitelnému ekonomickému růstu se v zájmu dosažení konsensu a minimalizace rizik stává partnerem vlády, centrální banky, zaměstnavatelů a odborů rovněž veřejnost, a to především organizace občanského nestátního sektoru.
11. Důsledně podporovat trvalé zapojování veřejnosti a nevládních neziskových organizací do rozhodování o místních a regionálních záležitostech, posilovat neziskový sektor a řešit jeho kofinancování, život v obcích a regionech rozvíjet na principech občanské společnosti. Vytvářet podmínky pro rozvoj komunitních aktivit a občanského života zejména na venkově, využívat kulturní a historické bohatství regionů pro vytvoření prostředí příznivého k rozvoji občanských aktivit, napomáhat zvýšení informovanosti všech obyvatel.

Právní aspekty administrativní implementace Národního rozvojového plánu

Pro administrativní implementaci Národního rozvojového plánu jsou rozhodující následující právní faktory:

- a) zákonná úprava příslušných ekonomických nástrojů (daňové zvýhodnění apod.) včetně organizace a procesní stránky rozhodování o jejich využití;
- b) zákonná úprava zadávání veřejných zakázek a jejich kontroly;
- c) zákonná úprava poskytování finančních příspěvků státu a jiných forem podpory regionálního rozvoje, včetně funkcí regionů a regionálních rad;

- d) vytvoření institucionálních mechanismů pro projednávání a rozhodování záležitostí v rámci sektorových operačních programů (dále jen SOP) a regionálních operačních programů (dále jen ROP);
- e) vytvoření kontrolních mechanismů ve vztahu k využití prostředků ze strukturálních fondů a jiných prostředků poskytnutých na realizaci RDP.

Zákonná úprava ekonomických nástrojů je předmětem analýzy v kapitole věnované finančním mechanismům realizace RDP. V souvislosti s veřejnými zakázkami se připravuje jejich všeobecná zákonná úprava, která vyhovuje i cílům realizace RDP. Rovněž ve vztahu k zákonné úpravě podpory regionálního rozvoje se připravuje zvláštní zákon a související zákony upravující hospodaření s veřejnými prostředky.

Institucionální mechanismus je založen na skutečnosti, že RDP sám neukládá konkrétní úkoly subjektům mimo státní správu ani se v něm nerozhoduje o konkrétním přidělování finančních prostředků ze strany státu nebo veřejnoprávních korporací. Proto i do budoucna je přijatelné řešení, kdy RDP je schvalován usnesením vlády na návrh MMR po předcházejícím projednání v Národním programovém výboru pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti jako poradním orgánem vlády ČR.

Rozhodování o přidělování konkrétních prostředků ze strany státu vyžaduje právní regulaci. Tato situace se týká SOP a ROP. Ve vztahu k SOP je situace jednodušší v tom směru, že lze stanovit odpovědnost konkrétního ministerstva za realizaci příslušného programu, event. v součinnosti s jinými ministerstvy na základě usnesení vlády. Odpovědným subjektem je pak ministr pověřený řízením daného resortu.

Ve vztahu k ROP je potřebné respektovat odlišnou povahu územní samosprávy spojenou s její nezávislostí na státní správě. Řešení tohoto problému spočívá ve svěření rozhodování o ROP krajským zastupitelstvům, avšak na rozdíl od jejich ostatních úkolů v přenesené působnosti. Příslušné návrhy by v této věci projednávaly výbory pro regionální rozvoj jako poradní orgány krajského zastupitelstva. Tyto výbory by byly zřizovány povinně a jejich složení by bylo upraveno zákonem tak, aby v něm byly zastoupeny i jiné subjekty. Jejich základem by mohly být dosavadní regionální monitorovací výbory. V případě zařazení rozhodování o věcech ROP do přenesené působnosti by se orgány krajů musely řídit nejen právními předpisy, ale i směrnicemi MMR. Takto může fungovat rozhodování o ROP v případě, kdy kraj je totožný s regionem NUTS II.

Problém vzniká tam, kde o realizaci prostředků na RDP je třeba rozhodnout v rámci jednotek NUTS II složených z více než jednoho kraje. Za tím účelem je potřebné vytvoření orgánů složených rovnoměrně z reprezentantů volených krajskými zastupitelstvy příslušných krajů nazvaných např. regionální rady. Tyto rady by měly v rozhodování ve věcech ROP obdobné postavení jako zastupitelstva krajů v regionech NUTS II totožných s krajem. Regionální monitorovací výbory by plnily funkci poradních orgánů regionálních rad. Také rozhodování regionálních rad by se uskutečňovalo v režimu přenesené působnosti.

Vztahy plynoucí z přenesené působnosti zastupitelstev krajů, případně regionálních rad budou upraveny zákony. V nich také musí být dořešeno postavení krajsky organizovaných výborů pro regionální rozvoj (RMMC) jako poradních orgánů krajské samosprávy a národního programového výboru jako poradního sboru MMR. Tyto zákony explicitně stanoví práva a povinnosti jednotlivých subjektů, tak aby byla v maximální míře zaručena potřebná objektivita rozhodování, řízení a kontroly procesu výběru a především realizace ROP.

Uvedené základní organizační a kompetenční vztahy vyhovují potřebám předvstupního období i potřebám vlastní implementace strukturálních fondů. Předpokládá se však rozlišení

předvstupních mechanismů a mechanismů po přistoupení k EU v připravované zákonné úpravě procesních a finančních vztahů.

Mimořádnou pozornost je nezbytné věnovat kontrole prostředků poskytovaných ze strukturálních fondů a ostatních prostředků určených na realizaci RDP. Příslušné kompetence řeší připravovaný zákon, tzn. na jedné straně kompetence finančních úřadů a finančních ředitelství a na druhé straně možnost NKÚ sledovat v rámci své kontrolní činnosti využívání státních prostředků i u subjektů mimo systém státní správy, zvláště v územní samosprávě. Z hlediska vlivů na životní prostředí je třeba vyloučit vyřazování environmentálních a kompenzačních opatření při nedostatku prostředků a ponechání opatření zhoršujících životní prostředí.

Organizační aspekty

Implementační činnosti související s realizací programů a projektů budou zajišťovat implementační agentury, a to jak na úrovni regionální, tak na úrovni sektorové, což s sebou nese některé odlišnosti. Navrhuje se následující řešení:

Na centrální úrovni:

existují Národní programový výbor pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti (NPC-ESC) a Monitorovací výbor pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti (MC-ESC). Jednou z hlavních náplní činnosti NPC-ESC je celkově koordinovat a monitorovat přípravu programových dokumentů (Národní rozvojový plán, ROP a SOP) a koordinovat činnosti spojené s problematikou politiky hospodářské a sociální soudržnosti. Jedná se o koordinaci aktivit zejména regionálních řídicích a monitorovacích výborů (RMMC) nebo sektorových řídicích a monitorovacích výborů (SMMC). Národní programový výbor zasedá pravidelně v měsíčních intervalech. Na jednání jsou jako hosté zváni zástupci Evropské komise (včetně příslušných DG) i zástupci DEK v Praze.

Monitorovací výbor má širší složení, řádnými členy jsou navíc oproti složení NPC-ESC i zástupci jednotlivých ředitelství Evropské komise a zástupci Delegace Evropské komise v Praze. Náplní jeho činnosti je koordinace, monitorování a podávání zpráv týkající se problematiky hospodářské a sociální soudržnosti. Jednání Monitorovacího výboru se konají minimálně dvakrát ročně.

Oběma výborům předsedá zástupce MMR a jeho členy jsou všechny resorty a předsedové RMMC a zástupci dalších organizací relevantních z pozice politiky sociální a hospodářské soudržnosti. Jednání obou výborů se účastní i Národní koordinátor pomoci (NAC) a Národní schvalující úředník (NAO) jako zástupci celkové koordinace pomoci EU.

Funkci sekretariátů obou výborů zatím zajišťují pracovníci MMR.

Na úrovni sektorů:

Veškeré činnosti mimo nezávislé, externí hodnocení provádí příslušné ministerstvo pod přímou odpovědností ministra. Pro větší objektivnost, jak ve fázi návrhu, tak především ve fázi kontroly, budou zřízeny sektorové řídicí a monitorovací výbory (SMMC). V nich by měli pracovat i zástupci podnikatelských svazů, hospodářských komor, odborů, regionů a případně i odborníci z významných soukromých subjektů. V rámci implementace připravovaných operačních programů již proběhla transformace přípravných výborů na sektorové řídicí a monitorovací výbory. Stalo se tak v případě SMMC Průmysl a SMMC Rozvoj lidských zdrojů.

Na úrovni regionů NUTS II:

Na úrovni regionů je situace podstatně složitější. Organizaci činností spojených s realizací RDP budou po zřízení krajů v roce 2001 vykonávat aparáty krajských samospráv, resp. regionálních rad. Tyto aparáty a jejich organizační součásti (např. odbory regionálního rozvoje) zajistí také potřebné odborné zázemí pro činnost regionálních řídicích a monitorovacích výborů. Posláním uvedených aparátů má být ve vztahu k RDP a k regionálním programům rozvoje monitorování, organizační zajištění standardního vyhodnocení a příprava podkladů pro výběr projektů a alokaci finančních prostředků. Odbor úřadu kraje, resp. aparát regionální rady zabezpečí běžné řídicí funkce vůči regionálním rozvojovým agenturám a kontakty s dalšími rozvojovými pracovišti. Vzhledem k tomu, že samosprávné regiony, jakož i jejich profesionální aparáty budou zřízeny až v roce 2001, budou pro realizaci předvstupních regionálních programů ministerstvem pro místní rozvoj zatím zřízeny v rámci každého regionu NUTS II výkonné jednotky. Tyto jednotky budou zodpovědné MMR. Po zřízení krajů bude řešen jejich případný převod do rámce regionálních správních struktur.

Významnou roli v rozhodování o projektech bude hrát nezávislé objektivní hodnocení ve všech stádiích implementace. K tomu je potřeba vytvořit okruh kvalifikovaných nezávislých odborníků, kteří jsou schopni k dané problematice nejen provést náležité zhodnocení, ale v případě potřeby i doporučit patřičné korekce.

Finanční toky:

tvoří relativně samostatnou organizační linii. Vrcholovou zodpovědnost za koordinaci pomoci EU má Společný monitorovací výbor (Joint Monitoring Committee -JMC), jehož úkolem je sledovat realizaci programů, vyhodnocovat užití prostředků EU a doporučovat jejich případnou realokaci na jiný podprogram v rámci daného Finančního memoranda tak, aby bylo zajištěno optimální plnění stanovených cílů. Jeho předsedou je Národní koordinátor pomoci (NAC), členy pak Národní schvalující úředník (NAO), předseda NPC/MC-ESC a zástupci Evropské komise.

Předpokládá se, že finanční prostředky poskytované Evropskou unií budou převedeny na Ministerstvo financí ČR – Národní fond evropské integrace. Odtud budou alokovány v případě sektorových operačních programů na implementační agenturu příslušného ministerstva. Předpokládá se, že v případě regionálních operačních programů půjdou finanční prostředky prostřednictvím Centra pro regionální rozvoj, jako implementační agentury těchto programů, do regionů NUTS II. Systém finančních toků je připravován v návaznosti na úkoly z usnesení vlády č. 40/99 a tento systém bude odpovídat požadavkům EK uvedeným v Memorandu o porozumění o zřízení Národního fondu.

10.2. Monitorování

Monitorování je nedílnou součástí implementace a musí být prováděno ve všech jejích fázích.

Úspěch monitorovacích činností závisí především na kvalitě, průběžné dostupnosti relevantních indikátorů a kompaktnosti jejich systému. Tyto indikátory musí být pro každý program i projekt stanoveny předem, a to svojí vstupní i výstupní hodnotou.

Požadavky kladené na indikátory:

- relevantnost
- objektivita
- jednoznačnost
- kvantifikovatelnost (podle možnosti)

- dostupnost

Používané ukazatele by měly zejména ukázat:

- a) specifické cíle, kvantifikovatelné, kde to je možné, pro opatření a priority a jejich vzájemný soulad;
- b) etapu dosaženou v jejich fyzické realizaci, výsledky a pokud to je praktické, dopad na příslušnou úroveň (priority nebo opatření);
- c) postup při financování plánu.

Tam, kde je to možné, je nutno zohlednit používání indikátorů navrhovaných Evropskou komisí – DG XVI. Doplněním, příp. dalšími úpravami podkladů EU bude vytvořen Národní systém indikátorů, který bude plně odrážet podmínky naší republiky.

Soubor ukazatelů (indikátorů) musí sloužit jednak pro stanovení cílů, jež mají být v rámci příslušných priorit uskutečněny, jednak k průběžnému i konečnému monitorování jejich realizace a důsledků. Míra podrobnosti těchto ukazatelů se zvyšuje podle etapy prací při přípravě dokumentů pro poskytování pomoci z předvstupních programů a později i strukturálních fondů EU. V etapě přípravy Národního rozvojového plánu (RDP) jsou tyto ukazatele více obecného charakteru, ukazují základní cíle a trendy rozvoje. Měly by označovat především celkovou úroveň rozvoje ekonomiky České republiky a její porovnání s EU. Vedle indikátorů ekonomické účinnosti budou sledovány i indikátory trvalé udržitelnosti vývoje, používané v EU.

Ukazatele pro potřeby monitorování by měly poskytovat informace sloužící pro zlepšení kvality a efektivnosti finanční podpory. Měly by také odpovídat a být měřitelné v různých etapách realizace daného operačního programu. Kvantitativní povaha těchto ukazatelů by měla napomoci vlastnímu procesu přípravy programů a poskytnout referenční body pro monitorování a hodnocení.

V souvislosti s použitím ukazatelů pro potřeby monitorování se mohou vyskytnout některé problémy, např. s vazbami mezi příčinou a účinkem, se složitostí metod měření, s dostupností dat, s vhodnou kombinací ukazatelů, s nepřímými nebo nepředpokládanými efekty apod.

Z uvedených skutečností vyplývá, že zodpovědné sestavení kvalitního seznam indikátorů je úkol dlouhodobý, na jehož řešení se musí podílet řada institucí a organizací. I když Národní systém indikátorů bude respektovat veškeré známé potřeby centra, regionů i sektorů a také EU, zůstane otevřeným dokumentem, práce s ním se tedy stane permanentní a odpovědnost za jeho řízení v rámci státní správy by mělo převzít MMR. Příslušnými pracemi by mělo pověřit Národní programový výbor pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti. Hlavní spolupracující institucí v tomto směru by se měl stát Český statistický úřad, zúčastnit by se měly dále všechny centrální orgány a řada odborných institucí, včetně péče o životní prostředí.

Pro průběžné monitorování implementovaných opatření RDP bude využíván počítačový informační systém, který se stane nedílnou součástí státního informačního systému (SIS). Posíleny v tomto směru budou především ty části SIS, které jsou věnovány informacím o území, pokud možno v jeho atomární formě. Speciální segment SIS zaměřený na RDP a jeho plnění musí poskytovat okamžité informace o celkovém vývoji, o pomoci EU, schválených projektech, provedených platbách, fyzickém a finančním provádění různých opatření v rámci RDP atd.

V této fázi prací na RDP nebylo zatím možno zpracovat ucelený návrh souboru ukazatelů pro monitorování všech rozvojových programů a projektů. Brání tomu jednak nedostatek

zkušeností a jednak potřeba zapojit do takové práce široký kolektiv z nejrůznějších oborů. Proto je v příloze pouze ukázka takového souboru, který bude vznikat postupně a zůstane dlouhodobě otevřeným.

10.3. Hodnocení

Důležitým principem pro implementaci RDP je princip monitorování a vyhodnocování přínosů, dopadů a efektivity. Hodnocení se provádí v několika fázích, a to před realizací programů a projektů (hodnocení ex ante), v průběhu jejich realizace a po jejich skončení (hodnocení ex post). Nedílnou součástí hodnocení je vždy zhodnocení dopadů do životního prostředí, přínosů v socioekonomické sféře, dodržování principu rovných příležitostí pro všechny skupiny obyvatelstva (muži/ženy, menšiny apod.) a rozsahu i účinnosti informací poskytovaných veřejnosti u každého programu nebo projektu.

Hodnocení, prováděné především pomocí stanovených indikátorů, budou provádět nezávislí odborníci na základě smluvních vztahů s příslušnými orgány, které si vytvoří pro tyto účely stálý okruh nezávislých uznávaných expertů – evaluátorů, zpočátku v případě potřeby s využitím zkušeností expertů Evropské unie. Pro hodnocení programů a projektů budou vytvořena závazná pravidla, která musí podporovat zvyšování kultury hodnocení a monitorování a odpovědnosti jejich zpracovatelů.

Evaluaci podléhá pochopitelně i čerpání finančních prostředků. Mimo běžnou kontrolu se požaduje finanční audit vždy ke konci kalendářního roku a po ukončení každého programu a projektu.

Výsledkem každého vyhodnocení musí být rozhodnutí o dalším pokračování prací na daném programu či projektu včetně návrhu případných korekčních opatření, resp. závěrečné hodnotící stanovisko s případným doporučením nápravných opatření.

10.4. Informovanost a publicita

Článek 32 Nařízení Rady (EEC) č. 2082/93 požaduje, aby orgán zodpovědný za implementaci opatření, které je realizováno s finanční pomocí EU, zajistil adekvátní publicitu tohoto opatření za účelem:

- uvědomění možných zájemců o příležitostech nabízených tímto opatřením,
- informovat veřejnost o roli EU ve vztahu k tomuto opatření.

V souvislosti s tímto článkem bude zajištěna odpovídající publicita úlohy EU ve všech programech a projektech, které kofinancuje. Hodnocení relevantnosti a účinnosti poskytovaných informací bude provedeno v rámci vyhodnocení programu.

11. Finanční rámec Národního rozvojového plánu

11.1. Část analytická

Úvodní poznámky

Nezbytnou podmínkou pro bilancování prostředků na rozvoj a možnost čerpání prostředků z rozpočtu Evropských společenství je zpracování komplexní analýzy problematiky sektorů a oblastí, stanovení potřeb a způsobů jejich řešení doprovázené finanční stránkou příslušných věcných okruhů. Propojením věcných a finančních charakteristik se prokáže schopnost příslušného státu a doloží se tím oprávněnost požadavků. Naproti tomu tyto požadavky musí reálně odrážet možnosti rozpočtu EU a národního spolufinancování.

V současné fázi je úlohou Národního rozvojového plánu – RDP ve finanční oblasti *stanovit možné rámce financování* plynoucí z národních zdrojů a podle závěrů Berlínského summitu pro období 2000–2006 z rozpočtu EU a porovnat tyto možnosti s představami navrhovatelů věcných úkolů v daném období. Současně by se měl stát základem pro další posuzování reálných proporcí při plnění rozvojových představ a umožnit výběr operačních programů a projektů, jež budou realizovány přednostně.

Alokace předstrukturálních nástrojů a strukturálních fondů EU pro ČR

Na základě závěrů summitu členských zemí EU, který se uskutečnil v Berlíně 24.–25. března 1999, byla upřesněna výše prostředků z rozpočtu EU pro deset kandidátských zemí v rámci tzv. předstrukturálních a později strukturálních fondů. Předvstupní pomoc bude kandidátským zemím poskytována od roku 2000 do doby jejich vstupu prostřednictvím tří finančních nástrojů – PHARE 2000, ISPA a SAPARD. Ročně se jedná o částky uvedené v tabulce (v cenách z roku 1999):

Tab. 33: Předvstupní pomoc

Název programu	všechny kandidátské země (ročně, v milionech EUR)	z toho Česká republika (ročně, v milionech EUR)	z toho Česká republika (ročně, v milionech Kč)
PHARE 2000	1560	79	2 923
ISPA	1040	72	2 664
SAPARD	520	22	816
Celkem	3120	173	6 403

Prameny: Závěry Berlínského summitu (březen 1999) a informace Evropské komise

Dle výše uvedených propočtů může Česká republika při maximálním využití získat z výše citovaných zdrojů EU přibližně 6,4 mld. Kč ročně (při kurzu 37 Kč za 1 EUR).

Program **PHARE 2000** bude poskytovat prostředky ve třech oblastech: budování institucionálního rámce, podpora investic k zajištění souladu s normami EU a investice přispívajících k hospodářské a sociální soudržnosti. Fond **ISPA** je zaměřený na výstavbu velké dopravní infrastruktury (železniční koridory a další) a na oblast životního prostředí. Fond **SAPARD** je určený pro rozvoj zemědělství a rozvoj venkovských oblastí.

a) Období 2000 až 2002

PHARE 2000

Hlavním nástrojem předvstupní podpory s objemem 1,56 mld. EUR ročně pro všechny kandidátské země je program PHARE 2000, někdy označovaný jako PHARE II. Prostředky programu budou poskytovány ve třech oblastech:

- budování institucionálního rámce
- podpora investic k zajištění souladu se standardy EU
- investice přispívajících k hospodářské a sociální soudržnosti

Na pomoc při budování institucionálního rámce bude věnováno asi 30 %, zbývajících 70 % pak bude určeno na investice k zajištění souladu se standardy EU a investice přispívající k hospodářské a sociální soudržnosti. O konkrétní rozdělení prostředků mezi tyto dvě oblasti investiční pomoci budou rozhodovat konkrétní potřeby každé země. Podíl pomoci EU se bude lišit podle druhu projektů, zpravidla je však uvažováno až se 75 % podílem ze strany Evropské unie. Z posledních projednání s EK je zřejmé, že obě strany se budou podílet zhruba každá polovinou. Objem prostředků poskytnutých jednotlivým kandidátským státům byl rámcově stanoven v srpnu 1999. *Pro Českou republiku bylo určeno průměrně 79 mil. EUR ročně (tj. 5,1 % z rozpočtu pro všechny kandidátské země) pro období 2000–2002, což představuje zhruba 2,9 mld. Kč.*

Konkrétní rozdělení částky 79 mil. EUR je dle dosavadních informací předpokládáno:

Tab. 34: Rozdělení PHARE 2000 (v mil. EUR)

PHARE 2000	absolutní výše, mil. EUR
Budování institucionálního rámce (pro všechny oblasti přípravy na vstup do EU)	29
EC programy (vstupní poplatky)	10
CBC/PHARE	*19
Oblast hospodářské a sociální soudržnosti	*21
Celkem	79

* Tyto údaje jsou založeny na neoficiálních informacích a slouží pouze pro orientaci.

Z uvedeného objemu 79 mil. EUR na realizaci programů hospodářské a sociální soudržnosti, tj. na oblasti v zásadě se kryjící s RDP má být vynaloženo 21 mil. EUR.

V období 2000–2002 budou pravděpodobně spolufinancovány jen opatření investičního charakteru ve vybraných regionech odpovídajících kategorii NUTS II (Severozápad, Ostravsko a podle výsledků jednání s EU též pokračovat v regionu Střední Morava) a opatření ve dvou sektorových operačních programech Konkurenceschopnost a Rozvoj lidských zdrojů. V rámci programu PHARE 2000 je reálné částečně využít prostředků na budování institucionálního rámce též pro účely hospodářské a sociální soudržnosti. Rovněž tak bude možno postupovat při realizaci regionálních operačních programů a částečně je financovat z části PHARE určené pro přeshraniční spolupráci.

ISPA

Jedná se o finanční nástroj, o "předvstupní" Kohezní fond, zaměřený na výstavbu velké dopravní infrastruktury (železniční koridory a další) a na oblast životního prostředí. Nástroje ISPA mají přispět k naplnění cílů Partnerství pro vstup a cílů národních programů. Jejich rozdělení mezi oblasti dopravy a životního prostředí je rovnocenné (50 % a 50 %). Minimální výše nákladů jednoho projektu byla stanovena na 5 mil. EUR. Podíl pomoci EU je zpravidla 75 %. Objem prostředků poskytnutých jednotlivým státům byl určen na základě 3 kritérií: počet obyvatel, výše HDP/obyv. a rozloha. Pomocným kritériem byla připravenost příjemce a dosavadní výsledky a zkušenosti s programy EU. Jedním ze záměrů při poskytnutí finančních prostředků z programu ISPA je mobilizovat další finanční zdroje – tedy využít jako formu pomoci nejen dotace, ale i úvěry, fondy rizikového kapitálu apod. *Pro Českou republiku bylo alokováno 6,92 % z částky určené pro všechny kandidátské země (1,04 mld. EUR), tj. konkrétně 72 mil. EUR ročně, což představuje zhruba 2,7 mld. Kč.*

SAPARD

Jedná se o finanční nástroj zaměřený na rozvoj zemědělství a venkovských oblastí. Cílem programu je dosáhnout trvale udržitelného rozvoje zemědělství a venkova, napomoci řešení specifických problémů zemědělství a venkovských oblastí a podpořit zavádění evropské legislativy pro oblast Společné zemědělské politiky. Podíl pomoci EU je zpravidla 75 % u projektů nevytvářejících výnosy, nižší podpora (35–50 %) může být u opatření vytvářejících zisk a rovněž zásadní podíl (50%) je nezbytná spoluúčast předkladatele projektu. Finanční objem programu SAPARD je ročně 520 mil. EUR pro všechny kandidátské země. Konkrétní alokace na jednotlivé státy je stanovena na základě několika kritérií, a to podle počtu ekonomicky aktivních obyvatel v zemědělství, rozlohy zemědělské půdy, úrovně HDP/obyv. a podle dalších specifik jednotlivých států. *České republice bylo přiděleno celkem 22,063 mil. EUR, což je 4,24% z celkové částky (520 mil. EUR ročně), tj. zhruba 816 mil. Kč.*

b) Období 2003 až 2006

Počínaje rokem vstupu budou předstrukturální fondy nahrazeny fondy strukturálními s plnými možnostmi čerpat ze strukturálních fondů a Kohezního fondu.

Finanční perspektiva EU na léta 2000–2006 počítá rovněž s alternativou, že prvních šest asociovaných států do EU vstoupí v roce 2003. Pro tuto možnost jsou povstupní finanční rámce výrazně vyšší než pro období předvstupní. Celkové prostředky při této alternativě by pro 6 nově přijatých zemí v letech 2003–6 představovaly sumu 51,6 mld. EUR (včetně Společné zemědělské politiky), z toho na strukturální opatření 35,9 mld. EUR.

Hrubým odhadem, který využívá podíl ČR na čerpání v rámci nástroje ISPA (navýšený o část podílu za státy, které nebudou přijaty v rámci uvažované první vlny 6 států), vychází rámec čerpání prostředků ze strukturálních fondů EU podle jednotlivých let následovně:

Tab. 35: Předpokládané čerpání prostředků ze strukturálních fondů po vstupu ČR do EU

Rok	v mil. EUR		v mld. Kč	
	min.	max.	min.	max.
2003	705	771	26,1	28,5
2004	958	1047	35,4	38,7
2005	1209	1322	44,7	48,9
2006	1460	1597	54,0	59,1
2003–2006	4332	4737	160,2	175,2

Ze souhrnu uvedeného se tak Česká republika v rámci Národního rozvojového plánu (RDP) ročně v období 2000–2002 může ucházet o cca 6,4 mld. Kč ročně, což v souhrnu za předvstupní období představuje 19,2 mld. Kč. Čerpáním ze strukturálních fondů po roce 2003 by ČR mohla do roku 2006 získat až 175 mld. Kč z rozpočtu EU, tj. v průměru 40 až 45 mld. Kč ročně. Přehled prostředků očekávané alokace u předstrukturálních nástrojů a ze strukturálních a Kohezního fondu EU pro ČR je uveden v tab. č. 39.

Očekávaná výše spolufinancování

Z finančního hlediska představuje důležitou podmínku umožňující čerpání předstrukturálních nástrojů a strukturálních (po roce vstupu) fondů princip spolufinancování. Povinná spoluúčast České republiky při financování strukturální politiky závisí na jednotlivých nástrojích a fondech a v rámci nich na konkrétních projektech. Orientačně však můžeme vycházet z 25 % národní účasti při financování nástrojem ISPA a 50 % národní finanční účasti při realizaci projektů z nástroje PHARE a SAPARD s případnou vnitřní strukturací podílu dle charakteru projektů. U strukturálních fondů se národní spoluúčast pohybuje od 25 % do 50 %.

Roční částky národních prostředků v období 2000–2002 určených na spolufinancování předstrukturálních nástrojů by podle výše uvedených poměrů spolufinancování dosahovaly 2 481 mil. Kč ročně v období do roku 2003. Z toho na spolufinancování nástroje ISPA 888 mil. Kč, SAPARD 816 mil. Kč a programů PHARE 777 mil. Kč. Celkem by se tak ČR během uvažovaného předvstupního období podílela na spolufinancování částkou 7,4 mld. Kč.

V období 2003–2006 by národní spoluúčast na strukturální politice EU při dolní hranici 25 % spolufinancování byla ve výši od 8,7 mld. až 9,5 mld Kč v roce 2003 až po 18 mld. až 19,7 mld. Kč v roce 2006.

V případě horní hranice 50 % spolufinancování by účast národních zdrojů byla ve výši 26,1 mld. až 28,5 mld. Kč v roce 2003 a v roce 2006 by dosahovala 54 mld. až 59 mld. Kč.

Rozsah finanční spoluúčasti České republiky by se mohl v průměru pohybovat okolo 35 % účasti na spolufinancování. Tento podíl spolufinancování by vyžadoval zapojení národních prostředků ve výši od 14 mld. Kč až 15,3 mld. Kč v roce 2003, s postupným zvyšováním na 29,1 mld. Kč až 31,8 mld Kč v roce 2006. Za celé toto období po vstupu (2003–2006) by národní spoluúčast dosahovala výše 86,3 mld. Kč až 94,4 mld Kč. Přehled očekávané výše spolufinancování z národních zdrojů je uveden v tab. 40.

Pro určení skutečné výše čerpání prostředků v jednotlivých rozpočtových letech je důležité si uvědomit, že výše alokace prostředků v jednotlivých letech se časově neshoduje s výší skutečného čerpání těchto prostředků. Čerpání přidělených prostředků by se mělo uskutečnit v závislosti na připravenosti projektů a jejich kontraktaci do tří let od roku jejich alokace,

kteřou se přidělí možnost čerpání. Skutečnému průběhu čerpání pak bude odpovídat i výše spolufinancování z národních zdrojů. V rámci zmíněného nesouladu alokace a čerpání je třeba počítat s postupným náběhem čerpání a spolufinancování v prvních letech a tím i vyšším čerpáním v následujících letech.

Splnění podmínky spolufinancování strukturální politiky EU tak bude vyžadovat vyčlenění národních prostředků na tyto účely v rámci jednotlivých let alokace. Nevyčerpané prostředky by měly být automaticky převáděny do následujících let v souladu s navrženým principem střednědobých rozpočtových výhledů. Tyto národní prostředky mohou pocházet ze státního rozpočtu, z územních rozpočtů (rozpočtů územních samosprávných celků), z ostatních složek veřejných rozpočtů a ze soukromých zdrojů. K potřebné výši spolufinancování je možné (a Evropskou unií je to důrazně doporučováno) použít i půjčky mezinárodních finančních organizací.

V zájmu České republiky je maximální využití přidělených prostředků EU a jejich efektivní alokace. Tomuto zájmu bude podřizena i alokace prostředků v rámci schválených státních rozpočtů a ostatních národních zdrojů tak, aby bylo zajištěno potřebné spolufinancování.

V návrhu státního rozpočtu na rok 2000 se počítá s všeobecnou rozpočtovou rezervou ve výši 2,5 mld. Kč na spolufinancování předstrukturálních nástrojů EU nad rámec toho, co příslušné resorty mají rozpočtováno ve svých kapitolách. Vytvořená reserva by měla být uvolňována podle stupně připravenosti realizace navrhovaných opatření. Dá se ale předpokládat, že k čerpání prostředků z předstrukturálních programů v roce 2000 dojde ve významnějším měřítku až v průběhu roku 2001.

Vedle této rozpočtované rezervy na spolufinancování v roce 2000 bude státní rozpočet realizovat řadu opatření majících úzkou souvislost s prioritami RDP. Budou zajišťovány v rámci realizace rozpočtu v návaznosti na úkoly dané jednotlivým resortům Národním plánem na přípravu vstupu ČR do EU. V tomto směru je možno zmínit např.: politiku aktivní zaměstnanosti, budování dopravní infrastruktury v rámci transevropských dopravních sítí, podporu malého a středního podnikání, konkurenceschopnosti ap. Rovněž byl posílen regionální přístup státního rozpočtu, neboť na rozvojové programy pro regiony Severozápad a Ostravsko je ve státním rozpočtu 2000 navržena částka 1 mld. Kč.

Financování realizovaných opatření podle prioritních os v letech 1994–1999

Předkládaný Národní rozvojový plán ČR v zásadě mění přístup pohledu na regionální rozvoj v ČR. Oproti minulosti, která byla založena nikoliv na provázaném řešení jednotlivých realizovaných opatření v rámci regionálních či sektorových politik, Národní rozvojový plán představuje systematický dokument, který by měl být syntézou a sladit sektorové a regionální zájmy. Stanovení prioritních os a navazujících priorit zřetelně vytyčuje oblasti, ve kterých bude tato problematika řešena, a to při souhrnném zohlednění kladných a záporných stránek jednotlivých aspektů a prolínání sektorových a regionálních přístupů.

Dosavadní, ne zcela koncepční přístup k řešení regionálních problémů, ovlivnil i formu a rozsah uchovávaných a dnes potřebných dat. Navrhovaný Národní rozvojový plán představuje i pro oblast vykazování finančních prostředků pevnou kostru, která je odlišná od dosavadního přístupu. Nicméně byla nalezena cesta jak údaje minulosti upravit pro potřeby struktury navrhovaného Národního rozvojového plánu, přesto že během období 1994–1999 došlo ke změnám rozpočtové skladby.

Přesto je však možno identifikovat určitou kontinuitu při realizaci opatření v minulých letech s tím, co bude financováno z hlediska priorit jež charakterizují RDP. Zejména lze doložit, že směry užití veřejných prostředků v předešlých letech jsou v řadě pohledů obdobné

s prioritami a směry užití navrženými RDP. Zároveň přesvědčujícím údajem je i rozsah veřejných prostředků do těchto úseků.

Jako nosné údaje ve vztahu k jednotlivým prioritním osám byly vybrány kapitálové výdaje poskytované prostřednictvím jednotlivých sektorů a regionů. Údaje za regiony jsou souhrnem nižších územně správních celků, které budou po roce 2000 tvořit VÚSC, resp. NUTS II. Údaje za sektory představují výdaje jednotlivých ministerstev na realizaci investičních akcí podle jednotlivých prioritních sektorů navrhovaného RDP.

V období 1994–1999 (tab. 38) bylo na regionální rozvoj v členění podle prioritních os vynaloženo téměř 307 mld. Kč, tj. ročně v průměru 51 mld. Kč. Údaje za rok 1999 jsou dány schváleným rozpočtem na tento rok. Dynamika výdajů sektorů a regionů byla podobná, i když u regionálních výdajů je patrná větší dynamika v počátku sledovaného období a jsou celkově vyšší ve srovnání s výdaji sektorů.

Vzhledem k odlišné struktuře výdajů neinvestiční povahy poskytuje tabulka obsažená v tab. 41 pouze orientační údaje o výši neinvestičních dotací podnikatelským subjektům, vybraných z jednotlivých kapitol státních rozpočtů v jednotlivých letech, seříděných podle struktury prioritních os Národního rozvojového plánu, aby odpovídaly struktuře prioritních os Národního rozvojového plánu. Na celkové výši vynaložených dotací 108,6 mld. Kč se nejvýrazněji podílí oblast odpovídající 3. prioritní ose, rozvoj lidských zdrojů (34,8 mld. Kč), a 5. prioritní ose, rozvoj venkova a multifunkčního zemědělství (31,5 mld. Kč). Výše výdajů na rozvoj lidských zdrojů je ovlivněna tím, že jsou zde zahrnuty i výdaje na útlum hornictví. Výše prostředků v 1. prioritní ose (29,6 mld. Kč) byla ovlivněna zejména dotacemi na podporu malého a středního podnikání a podporu exportu. Údaje za životní prostředí podle předchozí metodiky jsou ze značné části obsaženy pod 5. prioritní osou, vzhledem k rozpočtování u resortu zemědělství.

Ve sledovaném období se na regionálním rozvoji významným způsobem podílely prostředky PHARE a dále pak prostředky Evropské investiční banky. V rámci pomoci z prostředků PHARE bylo celkově v letech 1995–1999 pro ČR alokováno přes 322 mil. EUR, což v přepočtu kurzem 37 Kč/EUR představuje částku přesahující 12 mld. Kč. Tyto prostředky byly a jsou využívány v rámci jednotlivých projektů, které lze zahrnout do některých z prioritních os předkládaného plánu. Většina prostředků však neměla investiční charakter a byla určena na technickou pomoc (služby expertů, školení, atd.). Zejména v počátku 90. let bylo nejvíce prostředků směřováno do podpory privatizačních kroků a na rozvoj malých a středních podniků (v roce 1991 bylo schváleno pro tyto účely téměř 40 mil. EUR). Úvěry Evropské investiční banky na akce zahrnuté do druhé prioritní osy – technická infrastruktura – dosáhly téměř 10 mld. Kč v roce 1997 a necelých 14 mld. Kč v roce 1998.

Uvedené údaje prokazují kontinuitu výdajové stránky veřejných rozpočtů s představami o budoucnosti. V letech 1994–1999 bylo z veřejných prostředků a PHARE proinvestováno na účely obdobného charakteru, jež uvádí RDP, cca 4,5 % HDP. Nepříliš vyšší poměr vzniká ve vztahu k vývoji HDP v letech 2000–2006 a sektory a regiony uvedenými představami, neboť činí cca 5,3 % (při úvaze setrvačného růstu HDP).

Shrnutí požadavků regionů a sektorů na financování priorit RDP

V konzultačních dokumentech jsou uvedeny představy sektorů a regionů o rozsahu akcí, které mají v úmyslu v období 2000–2006 realizovat. Tyto představy byly podloženy souhrnnými číselnými údaji o rozsahu finančních požadavků.

Předložené údaje je možno rozčlenit podle jednotlivých prioritních os za souhrny sektorů a souhrny regionů podle časových období na roky 2000–2002 a 2003–2006.

Základní shrnutí požadavků je následující:

a) období 2000–2002

- Sektorové požadavky na životní prostředí, dopravu a průmysl činí celkem 254,5 mld. Kč za tyto 3 roky a to, jak ve směru užití národních zdrojů, tak rozpočtu EU. Největší podíl je pro sektor dopravy (111,6 mld. Kč) s převahou požadavků na státní rozpočet. Pro životní prostředí (80 mld. Kč) financování z rozpočtu EU by mělo být cca 33 mld. Kč, tj. více než 41 %.
- Regionální odhady jsou v úrovni 12,6 mld. Kč za souhrn národních a komunitárních zdrojů, přičemž více než 60 % činí požadavek na rozpočet EU. Nejvíce prostředků je požadováno pro oblast ekonomického rozvoje (3,9 mld. Kč) a na budování zejména dopravní infrastruktury (3,7 mld. Kč).

b) období 2003–2006

- Opět převažuje financování prioritních os v oblasti sektorů oproti regionům, i když oproti předešlým letům se podíl regionů na celkovém financování zvýšil z necelých 5 % na bezmála čtvrtinu.
- Regionální požadavky dosahují úrovně 140 mld. Kč. Naproti tomu požadavky sektorů představují 455 mld. Kč. z čehož více než polovina připadá na rozvoj dopravy (184,6 mld. Kč) a na životní prostředí (169,7 mld. Kč). Oproti tomu regiony preferují alokace prostředků vedle technické a dopravní infrastruktury též ve směru rozvoje průmyslových i zemědělských aktivit včetně lidských zdrojů.

Pro období trvání RDP v letech 2000–2006 představy finanční zátěže sektorů a regionů celkem činí 863 mld. Kč. Bližší údaje uvádí tab. 43 a tab. 44.

Srovnání rámcových limitů zdrojů s navrhovanými potřebami RDP

Podle závěrů Berlínského summitu je výše alokovaných zdrojů z EU výrazně nižší pro předvstupní období než pro období po vstupu České republiky do EU. Vzhledem k řádovému rozdílu ve financování obou těchto období je datum vstupu ČR do EU významné pro určení množství alokovaných zdrojů a tím i určení výše národních zdrojů pro spolufinancování (viz tab. 44). Finanční úvaha o alokaci zdrojů EU předpokládá rok 2003 jako rok vstupu ČR do EU. S tímto obdobím vstupu je rovněž uvažováno ve finančních představách uplatněných v RDP.

a) Období 2000–2002

Srovnání pro oblast nástroje ISPA

S tímto nástrojem předstrukturální pomoci z EU souvisí 2. a 4. prioritní osa tj. podpora dopravní infrastruktury a životní prostředí. V rámci tohoto nástroje by z rozpočtu EU mohlo být uvolněno až 2,7 mld. Kč ročně, což spolu s nezbytným národním podílem ročně 25 % a částkou 0,9 mld. Kč představuje 3,6 mld. Kč ročně. Pro celé období tak by mohlo jít o částku větší než 10 mld. Kč. Naproti tomu souhrn požadavků činí:

Tab. 36: Požadavky na ISPA

u sektorů (v Kč)	infrastruktura životní prostředí	111,6 mld. 80,0 mld
u regionů v (Kč)	infrastruktura životní prostředí	3,7 mld 1,1 mld
celkem (v Kč)		196,4 mld

Pokud jde o jednotlivé zdroje, pak převažuje představa financování ze státního rozpočtu u financování dopravní infrastruktury, naopak u životního prostředí je hlavním zdrojem rozpočet EU při relativně silném zastoupení národních a ostatních zdrojů.

Požadavky uvedené v Konzultačních dokumentech představují značný nesoulad mezi představami sektorů a možnostmi jak národních, tak komunitárních zdrojů. Porovnáním obou stránek problematiky se ukazuje více než 18ti násobný převis požadavků nad stanoveným finančním rámcem.

Srovnání pro oblast nástroje SAPARD

Pokud jde o pátou prioritní osu, tj. rozvoj venkova a zemědělství, může ČR očekávat v období 2000–2002 alokaci ve výši cca 2,5 mld. Kč z nástroje SAPARD, přičemž nejméně stejná výše prostředků by měla být alokována z národních zdrojů, tj. celkem 5 mld. Kč v tomto období. Samotný sektor zemědělství ve svých konzultačních dokumentech uvažuje s částkou 15 mld. Kč k financování z EU a 15 mld. Kč z národních zdrojů, na rozvoj venkova je uváděna částka 4,3 mld. Kč z EU a 1,4 mld. Kč z národních zdrojů. Nepoměr požadavků sektorů a možností financování v rámci RDP je zhruba sedminásobný.

Regiony odhadly své potřeby v této prioritní ose střídavěji, a to na 2,5 mld. Kč k pokrytí z rozpočtu EU a 0,8 mld. Kč jako podíl na spolufinancování tvořený z národních zdrojů a celé toto období.

Srovnání financování v oblasti PHARE

V rámci financování z PHARE půjde o řešení zbývajících prioritních os (1. a 3.). Z celkového objemu prostředků PHARE určených pro ČR v částce 79 mil. EUR je pro priority RDP v období 2000–2002 předpokládáno pouze 21 mil. EUR ročně, tj. 2,3 mld. Kč na celé období 2000 až 2002. Tomu odpovídá obdobný podíl spolufinancování českou stranou .

Souhrnná částka finančního rámce za období 2000–2002 celkem 4,6 mld. Kč je značně nižší, než Konzultačními dokumenty vyjádřené finanční potřeby první a třetí prioritní osy – hospodářský rozvoj a lidské zdroje.

K překročení finančního rámce přispívají v limitu prioritní osy požadavky na financování průmyslu a obchodu, to 21,5 mld. Kč (+ 3,2 mld. Kč pro cestovní ruch). Oproti tomu předkladatelé sektorových dokumentů nárokuje 2,5 mld. Kč pro třetí prioritní osu, lidské zdroje. Celkové potřeby sektorů za první a třetí prioritní osu činí dohromady 27,2 mld. Kč.

Regiony v první a třetí prioritní ose uvedly podstatně reálnější odhady, když v rámci prioritní osy ekonomický rozvoj předpokládají 2,5 mld. Kč k financování ze zdrojů EU a 1,1 mld. Kč z národních zdrojů. Pro podporu lidských zdrojů uvažují s částkou necelé 1 mld. Kč z EU a 0,5 mld. Kč z národních zdrojů.

Souhrnně lze částku představující požadavky na programy v rámci PHARE za sektory a regiony vyčíslit na 32,5 mld. Kč oproti rámcovému limitu možností 4,6 mld. Kč. Tento nepoměr může být částečně snížen možnostmi započítávat mezi programy RDP i realizace dalších subkapitol programů PHARE, např. přeshraniční spolupráci.

Celkově lze pro uvažované představní období (2000–2002) shrnout, že představy o financování sektorů, s výjimkou prioritní osy Rozvoj lidských zdrojů, jsou nadhodnocené. Úhrnná sektory uváděná výše financování k pokrytí ze zdrojů EU dosahuje hodnoty 71,0 mld. Kč, z národních zdrojů 154,2 mld. Kč a 29,3 mld. z ostatních zdrojů, což činí celkem 254,5 mld. Kč.

Finanční potřeba uváděná regiony je v uvedeném období odhadnuta na cca 7,9 mld. Kč ze zdrojů EU, z národních zdrojů 2,6 mld. Kč a z ostatních zdrojů 0,6 mld. Kč. Souhrn těchto potřeb za sektory a regiony činí 267,1 mld. Kč.

Naproti tomu reálná očekávaná výše zdrojů z rozpočtu EU pro toto období je cca 12,8 mld. Kč, kterým by odpovídalo 7,4 mld. Kč na pokrytí z národních zdrojů. Souhrnný finanční rámec pro roky 2000–2002 dosahuje zhruba celkem částku 20 mld. Kč, tj. cca 7,5 % požadavku.

Přehled navrhovaných alokací zdrojů financování pro období 2000–2002 obsažených v sektorových a regionálních konzultačních dokumentech je uveden v tab. 42.

b) Období 2003–2006

Jak bylo výše uvedeno, v uvažovaném období po vstupu ČR do EU (2003) je patrný značný nárůst prostředků EU pro nové vstupní státy. Podle předběžných odhadů by ČR mohla získat pro strukturální opatření počínaje rokem 2003 cca 26 mld. až 28,5 mld. Kč s předpokládanými ročními nárůsty alokace cca 10 mld. Kč do roku 2006. Za celé období 2003–2006 by do České republiky mohlo být alokováno cca 160 až 175 mld. Kč z prostředků strukturálních fondů EU. Při dodržení průměrné (35 %) výše spolufinancování by česká strana hradila cca 86 až 94 mld. Kč. Celkem by mělo jít o 246 mld. Kč až 269 mld. Kč.

Výše celkových požadavků obsažených v Konzultačních dokumentech předpokládá u sektorů finanční účast z EU ve výši 170,0 mld. Kč a z národních zdrojů 227,5 mld. Kč a z ostatních zdrojů 57,4 mld. Kč (z toho životní prostředí 48,1 mld. Kč). Celkový požadavek sektorů představuje 454,9 mld. Kč v uvedeném období.

Regiony uvedly celkový objem zdrojů 140,8 mld. Kč, z toho z EU 78,6 mld. Kč, z národních zdrojů 46,5 mld. Kč. Zbývajících 15,7 mld. Kč by měly tvořit ostatní zdroje.

Vzhledem k tomu, že po roce 2003 půjde o financování ze strukturálních fondů, aniž je známo výše užití těchto jednotlivých fondů, je možno provést pouze celkové porovnání. Za období 2003–2006 souhrn požadavků sektorů a regionů představuje částku 595,7 mld. Kč. Naproti tomu celkový finanční rámec daný souhrnem možností rozpočtu EU a národního spolufinancování dosahuje částky 246–269 mld. Kč. Z porovnání finančních možností a požadavků vyplývá, že požadavky by mohly být v tomto období zajištěny zhruba ze 40 %.

Oproti rokům 2000–2002 jde v období 2003–2006 o přiblížení celkové navrhované finanční potřeby uváděné v RDP k odhadovaným disponibilním zdrojům. Toto přiblížení je dáno značným nárůstem možností čerpat rozpočet EU ze strukturálních a Kohezního fondu po vstupu ČR do EU.

Velice nepříznivý poměr mezi možnostmi a potřebami v období 2000–2002 je možno dále zmírnit tím, že do reálného financování jsou zahrnuty některé další zásadní rozpočtové položky, které se běžně financují v rámci realizace státního rozpočtu. Jak bylo uvedeno, jde zejména o financování dopravní infrastruktury, podporu aktivní zaměstnanosti atd. Přehled navrhovaných alokací zdrojů financování pro období 2003–2006 obsažených v sektorových a regionálních konzultačních dokumentech je uveden v příloze tab. 44.

Shrnutí

Stanovení reálného finančního rámce RDP je v současné době obtížné vzhledem k nejasnosti faktorů, které zásadním způsobem ovlivňují jeho vymezení.

Mezi hlavní faktory a rizika ovlivňující objem finančního rámce patří samotný termín vstupu do EU, který s ohledem na skutečnost, že žádající stát se stává členským státem, plně zapojeným do politik EU, představuje řádové navýšení možností čerpání prostředků

z rozpočtu EU. Zpracovaný návrh finančního zajištění RDP vychází z referenčního data vstupu šesti států první vlny rozšíření EU včetně ČR k 1.1.2003.

Pokud jde o určení disponibilních prostředků z fondů EU po vstupu ČR do EU, odhady vycházejí ze souhrnné částky pro nové členské země, stanovené finanční perspektivou EU na léta 2000–2006. Tím však není dán ani relativní podíl, který by pro Českou republiku přicházel v úvahu pro toto období. Orientačně byl tak využit podíl použitý pro alokaci prostředků z předstrukturálního nástroje ISPA.

Složitost vymezení očekávaných nákladů RDP plyne ze skutečnosti, že dosud nefungují regiony na bázi NUTS II a NUTS III, které se budou podílet na čerpání fondů EU v předvstupním období. Dalším omezujícím faktorem pro určení finanční náročnosti je míra reálnosti navrhovaných rozvojových aktivit a jejich reálné rozložení v čase. Jako další riziko, které nelze na úrovni RDP zcela vyloučit, může být neprovázanost, respektive duplicita při sektorovém a regionálním řešení problémů.

Dalšími riziky je zajištění řádné připravenosti a finančního řízení jednotlivých programů a projektů. Nedostatky v tomto směru povedou k jejich opožděnému zahajování, resp. mohou být důvodem dalších překážek financování.

Proto by se vývoj dalších prací měl opírat o priority mající již pevnější programové a finanční kontury a ty přednostně zahrnovat do možných finančních rámců. Jde jednak o Sektorové operační programy (SOP) "Konkurenceschopnost ekonomiky", "Lidské zdroje a vládní program velkých dopravních staveb a dále o regionální operační programy (ROP) strukturálně ohrožených regionů – Severozápad, Ostravsko, již zpracované ve formě pilotních projektů. Navíc vláda ČR schválila přípravu ROP Střední Morava, přičemž již některé rozvojové projekty v tomto regionu byly z veřejných prostředků financovány. O možné účasti rozpočtu EU tomto regionu bude dále jednáno.

11.2. Část realizační

Základní kriteria naplnění finančních rámců

Po projednání první verze Národního rozvojového plánu České republiky na léta 2000–2006 dne 27.10.1999 ve vládě bylo uloženo dále pokračovat na specifikaci a naplnění finančního rámce podle prioritních os. Přitom by základním hlediskem měla být naléhavost opatření navrhovaných k realizaci s tím, že jejich navrhovatelé by měli být schopni kvantifikovat předpokládané efekty. Toto je s největší pravděpodobností možno docílit pomocí koncentrace prostředků na méně cílů, což umožní rychlejší realizaci záměrů a uvedení získaných výsledků v realitu.

Ministerstvo financí stanovilo na základě finančních indikací vyplývajících ze závěrů Berlínského summitu EU finanční rámce ve vztahu k předstrukturálním finančním nástrojům pomoci z EU. Návazně na to byla zpracována pro vládu ČR analýza možnosti pro naplnění absorpční kapacity. Z výsledků těchto činností vyplynulo, že v předvstupním období (2000 – 2003) může být v rámci předstrukturálních finančních nástrojů EU alokováno do ČR ročně celkem 4,2 mld Kč a tomu odpovídající národní finanční prostředky ve výši cca 2,5 mld Kč.

Do určité míry jde o modelové údaje, jejichž naplnění je podmíněno splněním řady kritérií, zejména tím, že budou připraveny a zdokumentovány programy a projekty naplňující základní směry prioritních os.

Další postup prací na finanční části RDP směřovalo Ministerstvo financí k orientačnímu rozdělení uvedeného finančního rámce podle jednotlivých prioritních os za podmínek popsaných v úvodu finanční kapitoly RDP a navazujících tabulkách.

Srovnání finančního rámce a absorpční kapacity ČR s požadavky již dříve ukázalo, že existuje značný rozdíl mezi představami o financování a reálnými možnostmi u většinu prioritních os. Proto je nutno dále hledat a upřesňovat objektivní postup pro alokaci finančních prostředků. Na úrovni priorit půjde obvykle o strategické rozhodnutí na úrovni vlády. Při hodnocení konkrétních rozvojových programů bude nutno důsledněji prosazovat ekonomická hlediska.

Jako jeden z nejdůležitějších předpokladů pro konkretizaci finančního naplnění rámců byl zdůrazněn princip **koncentrace** úsilí a prostředků na menší počet opatření a zkrácení termínu jejich realizace.

S přihlédnutím k reálnému stavu přípravy realizace programů a projektů gestory navržených programových opatření v rámci prioritních os, tj. příslušnými ministerstvy a regiony, se ukázalo, že původní záměr, tj. naplnění stanovených finančních rámců na základě již současně předkládané dokumentace, podrobně popisující účel, cíle, přínosy, způsob realizace, financování a další technické doložení připravenosti programů, resp. podprogramů a projektů se jevil jako příliš ambiciózní. Tyto podmínky je možno reálně naplnit jen u některých projektů, kde již existuje návaznost na dřívější rozhodnutí a jde často o pokračování některých zahájených a navazujících projektů, např. v dopravě.

Tento poslední příklad potvrzuje další princip, který by měl být při výběru priorit k zahájení realizace sledován, a to **pokračovat a dokončit již dříve zahájené projekty**.

Nezbytnou podmínkou pro výběr programů k zahájení realizace musí být jednoznačně a úplně **dokumentovaná připravenost**. Další postup vychází z ex ante zhodnocení navrhovaných opatření, které by mělo zdůraznit mimo jiné efektivnost navrhovaných programů a jejich celospolečenský význam a **zůstává metodou a požadavkem pro okamžik reálného zahájení financování příslušné akce** z veřejných zdrojů, včetně prostředků EU. Tento přístup je využíván od roku 1995 při financování reprodukce investičního majetku a lze ho přiměřeně vztáhnout i na programy financované jako neinvestiční.

Základní směry naplnění finančních rámců jsou v kontextu předchozího vyjádření následovné:

- Respektování priorit založených programy a projekty sektorů a regionů.
- Přitom uplatnění principu koncentrace, jež umožní financovat společnými prostředky EU a ČR v rámci nástroje:

Tab. 37: Nástroje

PHARE	Sektorové operační programy	Konkurenceschopnost
		Rozvoj lidských zdrojů
	Regionální sektorové programy	Severozápad
		Ostravsko
		Střední Morava
ISPA		Doprava
		Životní prostředí
SAPARD		Podpora multifunkčního zemědělství
		Rozvoj venkova

- K zajištění národního podílu byla do státního rozpočtu na rok 2000 navržena rezerva 2,5 mld. Kč, přičemž se nevylučuje, že toto národní spolufinancování může být

navyšováno o další prostředky z územních rozpočtů, či soukromé. Nicméně v této časové etapě lze počítat s převažující účastí státního rozpočtu.

- Naplnění finančních rámců vychází ze současného stavu přípravy jednotlivých programů a projektů a jeho další konkretizace je podmíněna mj. jednáními s Evropskou komisí.

Návrh indikativního naplnění finančního rámce předstrukturálních finančních nástrojů spolupráce s EU v letech 2000–2002

PHARE

Původní představa o finančním rámci tohoto nástroje předpokládala v uvedených letech ročně investovat v oblasti ekonomické a sociální soudržnosti 27 mil. EUR (999 mil. Kč) a oproti tomu 333 mil. Kč z národních zdrojů. Současný vývoj projednání alokací prostředků pro následující rok ukazuje, že tato částka poskytovaná z rozpočtu EU dosáhne za oblast ekonomické a sociální soudržnosti 15–20 mil. EUR, tj. 555–740 mil. Kč na realizaci programů a 3–5 mil. EUR, tj. 111–185 mil. Kč na budování institucí. Pro další použití těchto údajů vycházíme ze zjednodušení, že v konečné fázi by částka ročního použití PHARE na kohezi mohla dosáhnout 21 mil. EUR (18 mil. EUR na programy a 3 mil. EUR na instituce), tj. 777 mil. Kč (666 mil. Kč + 111 mil. Kč). Národní podíl se měl zvýšit z 25 % na 50 %. Přitom se zvažuje možnost nahradit část národního podílu úvěry od EIB/EBRD/WB.

Jak bylo uvedeno, finanční prostředky tohoto nástroje budou definitivně přiděleny s největší pravděpodobností v I. polovině roku 2000 na realizaci pilotních rozvojových programů Konkurenceschopnost a Rozvoj lidských zdrojů v regionech Severozápad a Ostravsko. Budou pokračovat jednání o možnosti zapojení prostředků EU pro region Střední Morava.

Tzn., že předběžně lze indikovat, že uvedených 18 mil. EUR doplněných o národní podíl kofinancování ve stejné výši, tj. 777 mil. Kč vytváří roční objem financování ekonomické a sociální koheze ve výši 1 554 mil. Kč. Přitom by mělo dojít k rozdělení objemu prostředků mezi SOP a ROP zhruba na 60% ve prospěch obou SOP a zbývajících 40% bude alokováno ve prospěch regionálních programů. Částka cca 3 mil. EUR z rozpočtu EU do naplnění výše uvedeného rámce 21 mil. EUR by měla být spotřebována na posílení institucionální výstavby sociální a ekonomické soudržnosti v resortech MPSV, MPO a MMR, kdy každá tato kapitola by měla zajistit realizaci jednoho projektu.

Zahájení realizace uvedených opatření může být provedeno již v roce 2000, přesto však největší využití těchto prostředků bude až v následujících letech. V současné době není možné stanovit, zda uvedené sektorové a regionální směry využití budou rozšířeny.

ISPA

V návaznosti na Sektorový operační program Ministerstva dopravy a spojů je třeba, aby alokace finančních prostředků odpovídala schválené dopravní politice ČR. Investice do dopravní infrastruktury představují značnou část rozpočtu veřejných výdajů. Oproti tomu možnosti dané financováním v rámci předstrukturálních nástrojů jsou výrazně nižší. Pouze malá část z navržených opatření bude moci být tímto způsobem financovaná za pomoci prostředků rozpočtu EU.

Ministerstvem dopravy a spojů bylo vybráno pro realizaci tohoto nástroje a Evropské komisi k odsouhlasení výběru odesláno prvních pět projektů na obnovu silnic pro motorová vozidla, výstavbu dálnice a železničních koridorů, které již byly dokumentačně doloženy a schváleny Ministerstvem financí (konkrétně jde o rychlostní silnici R 48, dálnici D 47, I. a II. železniční koridor). V současné době MDS připravuje pro realizaci v rámci ISPA řádově dalších 20–30

projektů směřovaných jak do silniční a železniční dopravy, tak i do oblasti vodní a letecké dopravy.

Ze základních údajů jednotlivých projektů vyplývá, že dosud je navrhováno převážně financování z domácích zdrojů, resp. vládou zaručenými úvěry. Důvodem pro projednání navržených opatření v Evropské komisi je jejich zapojení do společných projektů v rámci ISPA, aby mohlo být využito rozhodným způsobem i prostředků rozpočtu EU.

Tento nástroj předpokládá pro financování dopravní infrastruktury z částky 3,552 mil. Kč ročně (72 mil EUR plus 25% národní podíl) polovinu, což představuje 1,776 mil. Kč. Těžiště financování vybraných projektů je však po roce 2000.

Obdobný rozsah financování a postup by měl být uplatněn i u resortu Ministerstva pro životní prostředí s tím, že jednotlivé projekty v některých případech budou mít zdůrazněn regionální význam. Alokace prostředků jednotlivých projektů by měla odpovídat prioritám tohoto sektoru, tj. obnova environmentální funkce v území, ochrana vod, ochrana klimatu a ovzduší, nakládání s odpady a odstraňování starých zátěží a environmentální osvěta.

SAPARD

Finanční rámec tohoto nástroje činí celkem 1 632 mil. Kč a předpokládá stejné podíly při financování příslušných programů z národních zdrojů a zdrojů z EU (tj. 22 mil. EUR plus 816 mil. Kč zdrojů ČR). Tato částka by měla být rozdělena na programy k rozvoji venkova v gesci MMR a programy podpory multifunkčního zemědělství v gesci MZe v poměru 1:2. To znamená, že MZe by mělo realizovat prostředky ve výši 1 088 mil. Kč a MMR 544 mil. Kč. Jak je zřejmé, v tomto přístupu byl použit určitý princip zjednodušení a vychází se z průměrného podílu spolufinancování ve výši 50%. Toto zjednodušení bylo zvoleno vzhledem k různým možnostem stanovení podílu spolufinancování u tohoto nástroje. Např. pokud je tato pomoc směřována do ziskového sektoru počítá se s 50% podílem předkladatele projektu a teprve poté s účastí rozpočtů EU a ČR. Naopak projekty zaměřené do rozvoje venkova je počítají až s 75 % z rozpočtu EU.

Finanční alokace prostředků k realizaci navržených programů a podprogramů v rámci této prioritní osy v současné době probíhá a je reálné očekávat, že bude uzavřeno v lednu roku 2000. Následně budou navržená opatření projednána s Evropskou komisí. Prostředky v gesci MZe by měly být využity na investice ke zlepšení konkurence schopnosti zemědělství a lesnictví, k podpoře marketingu a odbytu zemědělských a potravinářských produktů v oblasti výstavby. Přitom by se mělo vycházet z indikativního dělení 60% prostředků alokovat v rámci regionálních programů (NUTS II) a zbylých 40% využít na velké projekty centrálního a mezi regionálního charakteru.

Uváděné roční částky se vztahující se k tomuto období představují alokaci prostředků, nikoliv jejich bezprostřední čerpání v daném roce. S ohledem na vývoj přípravy projektů a programů, kdy některé z nich mají reálnou naději být zahájeny nejdříve až v průběhu roku 2000. Přesto však finanční realizace těchto opatření se předpokládá až v letech následujících.

Období let 2003–2006

Pokud jde o možnosti financování strukturální politiky po našem vstupu do EU, v předpokládaném termínu 2003, naznačené finanční rámce ukazují maximální možnosti využití příslušných fondů EU. V současné etapě přípravy národní rozvojové politiky považujeme další hlubší dělení těchto finančních rámců za předčasné.

Přesto je však možno uvést, že probíhají jednání o možném rozdělení finančních rámců mezi sektorové programy a programy realizované regiony. Současná představa hovoří o poměru 65

: 35 (sektory : regiony). Přitom se vychází z praxe některých členských zemí EU a publikované dokumentace, kde tento poměr osciluje kolem 70% a 30%. Pro nové plánovací období EU na léta 2000–2006 se předpokládá zvýšení finančního podílu na regionální programy vzhledem k posilování regionálního aspektu při řešení ekonomického rozvoje. Toto by obdobně mohlo platit též pro ČR, neboť v návrhu státního rozpočtu na rok 2000 se počítá zhruba s 30% výdajů místních rozpočtů a 70% výdajů ze státního rozpočtu.

Tab. 38: Indikativní rozdělení finančních prostředků ročních alokací nástrojů spolupráce s EU na léta 2000–2002

Program		Finanční prostředky v mil. Kč		
		zdroje		celkem
		EU	ČR	
Schválené SOP (celkem 60 %)	Konkurenceschopnost	466	466	932
	Rozvoj lidských zdrojů			
Schválené ROP (celkem 40 %)	Severozápad	3111	311	622
	Ostravsko			
	Střední Morava (zatím nepotvrzena ve PHARE 2000)			
Institutional building	(MMR, MPO, MPSV)	111	111	222
PHARE		777	777	1554
	budování a obnova silnic, železniční koridory	1332	444	1776
	ochrana a zkvalitňování životního prostředí	1332	1332	1776
ISPA		2664	888	3552
	rozvoj multifunkčního zemědělství	546	546	1092
	rozvoj venkova	270	270	540
SAPARD		816	816	1632
Celkem		4 257	2 481	6 738

* Pro rok 2000 bylo stanoveno rozdělení 60 % mezi oba SOP stejným dílem.

Tab. 39a: Očekávaná alokace rozpočtu EU pro Národní rozvojový plán v mil. EUR

Předstrukturální fondy EU	2000	2001	2002	2001-2002 celkem
ISPA	72,0	72,0	72,0	216
SAPARD	22,1	22,1	22,1	66,3
Phare	21,0	21,0	21,0	63,0
Celkem	115,1	115,1	115,1	345,3

Tab. 39b: Očekávaná alokace rozpočtu EU pro Národní rozvojový plán v mil. Kč

Předstrukturální fondy EU	2000	2001	2002	2001-2002 celkem
ISPA	2664	2664	2664	7992
SAPARD	816	816	816	2448
Phare	777	777	777	2331
Celkem	4257	4257	4257	12771

Tab. 39c (MEUR)

Strukturální politika	2003	2004	2005	2006	2003-2006 celkem
Celkem MIN	705,0	958,0	1 209,0	1 460,0	4 332,0
MAX	771,0	1 047,0	1 322,0	1 597,0	4 737,0

Tab. 39d (mil. Kč)

Strukturální politika	2003	2004	2005	2006	2003-2006 celkem
Celkem MIN	26 085	35 446	44 733	54 020	160 284
MAX	28 527	38 739	48 914	59 089	4 737,0

Pramen: závěry Berlínského summitu (březen 1999)

Indikativní rozdělení prostředků schválené Evropskou komisí (červenec 1999)

Tab. 40a): Očekávaná finanční spoluúčast ČR na čerpání předstrukturálních nástrojů EU (2000-20002) v MEUR

Předstrukturální fondy EU	2000	2001	2002	2000-2002 celkem
ISPA (25%)	24	24	24	72
SAPARD (50%)	22	22	22	66
Phare (50%)	21	21	21	63
Celkem	67	67	67	201

Tab. 40b): Očekávaná finanční spoluúčast ČR na čerpání předstrukturálních nástrojů EU (2000-20002) v mil. Kč

Předstrukturální fondy EU	2000	2001	2002	2000-2002 celkem
ISPA (25%)	888	888	888	2 664
SAPARD (50%)	816	816	816	2 448
Phare (50%)	777	777	777	2 331
Celkem	2 481	2 481	2 481	7 443

Tab. 40c) Spoluúčast národních zdrojů 25% (v mil. Kč)

	2003	2004	2005	2006	2003-2006 celkem
MIN	8 695,0	11 815,3	14 911,0	18 006,7	53 428,0
MAX	9 509,0	12 913,0	16 304,7	19 696,3	58 423,0

Tab. 40d) Spoluúčast národních zdrojů 50% (v mil. Kč)

	2003	2004	2005	2006	2003-2006 celkem
MIN	26 085,0	35 446,0	44 733,0	54 020,0	160 284,0
MAX	28 527,0	38 739,0	48 914,0	59 089,0	175 269,0

Tab. 40e) Spoluúčast národních zdrojů 35% (v mil. Kč)

	2003	2004	2005	2006	2003-2006 celkem
MIN	14 046,8	19 087,7	24 088,7	29 089,8	86 312,9
MAX	15 361,8	20 861,0	26 340,2	31 819,0	94 382,4

Pramen: závěry Berlínského summitu (březen 1999)

Indikativní rozdělení prostředků schválené Evropskou komisí (červenec 1999)

Tab. 41a): Kapitálové výdaje státního a územních rozpočtů v letech 1994 – 1999 dle členění Národního rozvojového plánu (v mil. Kč)

Prioritní osa	1994			1995			1996		
	sektory	regiony	celkem	sektory	regiony	celkem	sektory	regiony	celkem
1. posílení ekonomiky, konkurenceschopnosti	2 133	255	2 388	82	469	551	62	436	498
2. rozvoj technické infrastruktury	6 895	4 761	11 656	9 001	6 819	15 820	9 696	6 251	15 947
3. rozvoj lidských zdrojů	9 415	10 030	19 445	12 124	13 672	25 796	12 040	13 936	25 976
4. ochrana, zkvalitňování živ. prostředí	68	1 286	1 354	95	1 235	1 330	162	1 169	1 331
5. rozvoj venkova a multif. zemědělství	58	7 914	7 972	138	9 179	9 317	239	8 591	8 830
Celkem	16 569	24 246	42 815	21 440	31 374	52 814	22 199	30 383	52 582

*Vysvětlivky: Prostředky na rozvoj venkova byly poskytovány v rámci dotací do zemědělství.
Výše výdajů na životní prostředí v roce 1998 byla ovlivněna povodňovou situací.*

Pramen: propočty MF ČR

Prioritní osa	1997			1998			1999			ČR 1994-99
	sektory	regiony	celkem	sektory	regiony	celkem	sektory	regiony	celkem	
1. posílení ekonomiky, konkurenceschopnosti	71	247	318	83	128	211	81	107	188	4 154
2. rozvoj technické infrastruktury	15 376	20 851	36 227	11 690	21 909	33 599	15 678	16 292	31 970	145 219
3. rozvoj lidských zdrojů	5 689	10 386	16 075	5 913	11 690	17 603	6 930	5 284	12 214	117 109
4. ochrana, zkvalitňování živ. prostředí	724	2 374	3 098	1 095	1 745	2 840	1 834	1 415	3 249	13 202
5. rozvoj venkova a multif. zemědělství	137	142	297	196	210	406	77	92	169	26 973
Celkem	21 997	34 000	55 997	18 977	35 682	54 659	24 600	23 190	47 790	306 657

Pramen: propočty MF ČR

Tab. 41b): Neinvestiční dotace plánované v letech 1994-1999 ze státního rozpočtu dle členění Národního rozvojového plánu (v mil. Kč)

Prioritní osa	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Souhrn ČR
1. posílení ekonomiky, konkurenceschopnosti	2 700	2 273	3 415	4 224	4 280	12 726	29 618
2. rozvoj technické infrastruktury					1 935	2 465	4 400
3. rozvoj lidských zdrojů	5 330	5 063	5 684	6 195	6 127	6 355	34 754
4. ochrana, zkvalitňování životního prostředí	1 123	215	90	609	5 760	513	8 310
5. rozv. venkova, multi-funkční zemědělství	5 800	5 600	4 603	4 210	4 449	6 849	31 511
Celkem	14 953	13 151	13 792	15 238	22 551	28 908	108 593

Tab. 41c): Prostředky alokované v ČR podle jednotlivých programů Phare (v mil. EUR)

Prioritní osa	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	Souhrn ČR
1. posílení ekonomiky, konkurenceschopnosti	50,40	21,00	35,70	25,00	35,00			3,00	6,55	176,65
2. rozvoj technické infrastruktury	14,00	5,30	3,00	0,00	60,00					82,30
3. rozvoj lidských zdrojů	1,34	11,20	3,25	7,60	2,00	7,50	2,50		3,30	38,69
4. ochrana, zkvalitňování životního prostředí	5,00					5,00	2,00	2,15	1,15	15,30
5. rozv. venkova, multi-funkční zemědělství		2,00		4,50					2,60	9,10
Celkem	70,74	39,50	41,95	37,10	97,00	12,50	4,50	5,15	13,60	322,04

Pramen: závěry Berlínského summitu (březen 1999)

Indikativní rozdělení prostředků schválené Evropskou komisí (červenec 1999)

Tab. 42: Vymezení zdrojů financování pro Národní rozvojový plán – finanční rámec na období 2000-2002 (v mil. Kč)

	Ročně			2000-2002		
	ČR	EU	Celkem	ČR	EU	Celkem
SAPARD	816	816	1 632	2 448	2 448	4 896
ISPA	888	2 664	3 552	2 664	7 992	10 656
Phare	777	777	1 554	2 331	2 331	4 662
Celkem	2 481	4 257	6 738	7 443	12 771	20 214

Pramen: Berlínský summit

Požadavky na zdroje dle konzultačních dokumentů Národního rozvojového plánu (2000-2006)

Tab. 43: Období 2000-2002

Tab. 43a): Sektory (v mil. Kč)

Sektor	Zdroje pro období 2000-2002			
	Národní	EU	Ostatní	Celkem
Průmysl a obchod	11 076,0	8 201,0	2 242,0	21 519,0
Cestovní ruch	1 143,0	933,0	1 070,0	3 146,0
<i>Mezisoučet</i>	<i>12 219,0</i>	<i>9 134,0</i>	<i>3 312,0</i>	<i>24 665,0</i>
Doprava	103 400,0	7 400,0	800,0	111 600,0
Lidské zdroje	555,0	1 887,0	74,0	2 516,0
Rozvoj venkova	1 425,0	4 275,0	0,0	5 700,0
Zemědělství	15 000,0	15 000,0	0,0	30 000,0
<i>Mezisoučet</i>	<i>16 425,0</i>	<i>19 275,0</i>	<i>0,0</i>	<i>35 700,0</i>
Životní prostředí	21 600,0	33 300,0	25 100,0	80 000,0
Celkem	154 199,0	70 996,0	29 286,0	254 481,0

Tab. 43b): Regiony (v mil. Kč)

Prioritní osa	Navržené zdroje v období 2000-2002			
	Národní	EU	Ostatní	Celkem
Ekonomický rozvoj	1 171,8	2 454,6	226,0	3 852,4
Technická infrastruktura	1 155,1	2 183,4	337,5	3 676,0
Rozvoj lidských zdrojů	544,3	949,4	19,6	1 513,3
Životní prostředí	372,6	735,2	34,0	1 141,8
Rozv. venkova a zemědělství	745,2	1 538,1	84,0	2 367,3
Integrace do EU*	14,4	33,3	5,2	52,9
Celkem ČR	4 003,4	7 894,0	706,4	12 603,8

Tab. 43c): Sektory a regiony celkem (v mil. Kč)

Prioritní osa	Navržené zdroje v období 2000-2002			
	Národní	EU	Ostatní	Celkem
Ekonomický rozvoj	13 390,8	11 588,6	3 538,0	28 517,4
Technická infrastruktura	104 555,1	9 583,4	1 137,5	115 276,0
Rozvoj lidských zdrojů	1 099,3	2 836,4	93,6	4 029,3
Životní prostředí	21 972,6	34 035,2	25 134,0	81 141,8
Rozv. venkova a zemědělství	17 170,2	20 813,1	84,0	38 067,3
Integrace do EU*	14,4	33,3	5,2	52,9
Celkem ČR	158 202,4	78 890,0	29 992,3	267 084,7

Poznámka: zpracováno z konzultačních dokumentů RDP

**Priorita regionu Praha, která nebyla zařazena mezi vymezené prioritní osy.*

Tab. 44: Období 2003-2006**Tab. 44a): Sektory (v mil. Kč)**

Sektor	Zdroje pro období 2003-2006			
	Národní	EU	Ostatní	Celkem
Průmysl a obchod	19 275,0	17 770,0	6 035,0	43 080,2
Cestovní ruch	1 524,0	2 488,0	1 320,0	5 332,0
<i>Mezisoučet</i>	<i>20 799,0</i>	<i>20 258,0</i>	<i>7 355,0</i>	<i>48 412,0</i>
Doprava	146 380,0	36 480,0	1 780,0	184 640,0
Lidské zdroje	851,0	2 886,0	115,0	3 852,0
Rozvoj venkova	2 075,0	6 225,0	0,0	8 300,0
Zemědělství	20 000,0	20 000,0	0,0	40 000,0
<i>Mezisoučet</i>	<i>22 075,0</i>	<i>26 225,0</i>	<i>0,0</i>	<i>48 300,0</i>
Životní prostředí	37 400,0	84 200,0	48 100,0	169 700,0
Celkem	227 505,0	170 049,0	57 350,0	454 904,0

Tab. 44b): Regiony(v mil. Kč)

Prioritní osa	Zdroje v období 2003-2006			
	Národní	EU	Ostatní	Celkem
Ekonomický rozvoj	15 202,6	25 336,9	2 486,0	43 025,5
Technická infrastruktura	12 967,3	22 851,2	7 305,7	43 124,2
Rozvoj lidských zdrojů	6 836,1	12 443,9	528,3	19 808,3
Životní prostředí	4 087,7	5 453,9	4 400,0	13 941,6
Rozv. venkova a zemědělství	7 201,4	11 946,2	886,4	20 034,0
Integrace do EU*	203,5	551,4	114,7	869,6
Celkem ČR	46 498,6	78 583,5	15 721,1	140 803,2

Tab. 44c): Sektory a regiony celkem (v mil. Kč)

Prioritní osa	Zdroje v období 2003-2006			
	Národní	EU	Ostatní	Celkem
Ekonomický rozvoj	36 001,6	45 594,9	9 841,0	91 437,5
Technická infrastruktura	159 347,3	59 331,2	9 085,7	227 764,2
Rozvoj lidských zdrojů	7 687,1	15 329,9	643,3	23 660,3
Životní prostředí	41 487,7	89 653,9	52 500,0	183 641,6
Rozv. venkova a zemědělství	29 276,4	38 171,2	886,4	68 334,0
Integrace do EU*	203,5	551,4	114,7	869,6
Celkem ČR	274 003,6	248 632,5	73 071,1	595 707,2

Poznámka: zpracováno z konzultačních dokumentů RDP

**Priorita regionu Praha, která nebyla zařazena mezi vymezené prioritní osy.*

Tab. 45a): Srovnání finančního rámce a požadavků pro období 2000-2002 (v mil. Kč)

Prioritní osy	Rozpočet EU	Povinná nár. účast	Celkem	Požadavky
Ekon. rozvoj a lidské zdroje	2 331	2 331	4 662	32 547
Techn. infrastr. a živ. prostředí	7 992	2 664	10 656	196 418
Venkov a zemědělství	2 448	2 448	4 896	38 067
Celkem	12 771	7 443	20 214	267 032

Pramen: indikativní rozdělení prostředků pro ČR vypracované Evropskou komisí

Tab. 45b): Srovnání finančního rámce a požadavků pro období 2003-2006 (v mil. Kč)

	Rozpočet EU	Kofinancování 35%	Celkem	Požadavky
MIN	160 284	86 313	246 597	595 707
MAX	175 269	94 382	269 651	

Pramen: MF ČR

Použitá literatura

1. Publikace Českého statistického úřadu (Statistické ročenky, Okresy ČR)
2. Hampl, M. a kol.: Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice, DemoArt, Praha 1996
3. Kolektiv autorů: Úvod do regionálních věd a veřejné správy (2. vydání), Codex Bohemia, Praha 1998
4. Wokoun, R. a kol.: Analýza ekonomické a sociální úrovně regionů v České republice, projekt GAČR, VŠE, Praha 1998
5. Agenda 2000. Náročné úkoly pro rozšíření. Evropská komise, 1997.
6. Spěváček, V. a kol.: Česká ekonomika v 90. letech. Acta Oeconomica Pragensia č.3/1999:, VŠE, Praha 1999
7. Comparative GDP Levels, Physical Indicators. United Nations, New York 1993
8. Analýza a aktualizovaná prognóza makroekonomického vývoje v ČR v letech 1998 a 1999. ČSÚ, 1998
9. Ukazatele sociálního a hospodářského vývoje ČR, č.2/1999. ČSÚ, 1999
10. Economic Survey of Europe. United Nations, Geneva and New York, různá vydání
11. European Economy, European Commission. Annual Economic Report, různá vydání
12. Statistics in Focus, Economy and Finance, 28/1998. Eurostat 1998
13. International Comparison of Gross Domestic Product in Europe in 1993. United Nations, Geneva and New York, 1997
14. Main Economic Indicators. OECD, Paris, různá vydání
15. OECD Economic Outlook. OECD, Paris, různá vydání
16. Rosati, D.: Transition Countries in the First Quarter 1998. The Vienna Institute for International Studies, No 248, June 1998
17. Spěváček, V.: Makroekonomická analýza a prognóza, skripta VŠE. FNH VŠE, Praha 1996
18. The Czech Republic 1996. OECD Economic Surveys, Paris, July 1996
19. The Czech Republic 1998. OECD Economic Surveys, Paris, May 1998
20. Janáček, K. – Čihák, M. – Frýdmanová, M. – Holub, T. – Zamrazilová, E.: Česká ekonomika v roce 1998: možnosti a rizika. Politická ekonomie 3/1998
21. Janáček, K. – Čihák, M. – Frýdmanová, M. – Holub, T. – Zamrazilová, E.: Česká ekonomika v roce 1999: nesnadná cesta k oživení. Politická ekonomie 2/1999
22. Zpráva o inflaci. ČNB, různá vydání
23. Zpráva vlády o stavu české společnosti. HN, 5.3.1999
24. Dlouhodobá měnová strategie ČNB. HN, 22.4.1999
25. Jak oživit českou ekonomiku (tzv. Dřevíčská výzva). HN, 25.3.1999
26. Řešení hospodářské situace některých průmyslových podniků (tzv. revitalizační program). HN, 19.4.1999

27. Programové prohlášení vlády ČR. HN, 10.8.1998
28. Jonáš, J.: Ekonomická transformace v České republice. Management Press, Praha 1997
29. Kreidl, V.: Rovnovážený měnový kurz. Finance a úvěr č. 10, Praha 1997
30. Šmídková, K.: Účinnost měnové politiky a poptávka po penězích. Finance a úvěr č.8, Praha 1996
31. Hiršl, M. – Mácha, M. – Baštýř, I.: Zpráva o stavu české společnosti za oblast práce a sociálních věcí. Praha 1999
32. Tomšík, V.: Transformace zemí střední a východní Evropy. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, Praha 1998
33. Zamrazilová, E.: Vnější nerovnováha: Cena za konsolidaci. Politická ekonomie 3/1999
34. Zprávy o měnovém vývoji za roky 1993-1998, ČNB, Praha
35. Zprávy o vývoji platební bilance ČR za roky 1993-1998, ČNB, Praha
36. Ben-David, D. – Papell, D.: Structural Change and International Trade. Centre for Economic Policy Research, WP 1568, 1997
37. Branson, W. – Jayarajah, C.: Structural and Sectoral Adjustment, World Bank, 1995
38. Holub, A.: Strukturální odvětvové změny v procesu transformace české ekonomiky (s ohledem na mezinárodní aspekty). Politická ekonomie 6/1999
39. Healy, N.: Growth and Structural Change, Macmillan 1995
40. OECD: Science, Technology and Industry. Scoreboard of Indicators 1997-98. OECD? 1997
41. Dlouhodobá měnová strategie ČNB. Internetové stránky ČNB, Praha 1999
42. Hospodářská strategie vstupu do Evropské unie: konkurenceschopnost – růst – zaměstnanost – solidarita. Internetové stránky vlády ČR, položka dokumenty, Praha 1999
43. Predikce vývoje základních makroekonomických indikátorů České republiky do roku 2000 s výhledem do roku 2003. Internetové stránky Ministerstva financí ČR, 1999
44. Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky České republiky vládou ČR a Evropskou komisí. Praha – Brusel 1999. Internetové stránky vlády ČR, položka dokumenty
45. Vávra, D. – Kejak, M.: HC4 – The Hermin macromodel of the Czech republic. ACE Phare research project No.: P96-6242-R, Praha 1999

Materiály ministerstev ČR:

1. Koncepce státní politiky ve vztahu k mladé generaci do r. 2002, MŠMT ČR, 1998
2. Koncepce státní politiky v tělovýchově a sportu, MŠMT ČR, 1998
3. Koncepce zahraniční politiky ČR, MZV ČR, 1999
4. Koncepce zahraničněobchodní politiky ČR před vstupem do EU, MPO ČR, 1999
5. Návrh rozvoje dopravních sítí v ČR do r. 2010, MDS ČR, 1999
6. Návrh koncepce reformy veřejné správy, MV ČR, 1999
7. Koncepce MŠMT do r. 2002, MŠMT ČR, 1999

8. Návrh koncepce politiky vlády vůči příslušníkům rómské komunity, napomáhající jejich integraci do společnosti, MV ČR, 1999
9. Státní politika životního prostředí, MŽP ČR, 1999
10. Státní program ochrany přírody a krajiny- MŽP, 1998
11. Koncepce zdravotnictví – MZdr ČR, 1999
12. Návrh Národní telekomunikační politiky ČR, MDS ČR, 1999
13. Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti duševního bohatství, MV ČR, 1999
14. Koncepce resortní politiky Ministerstva zemědělství na období před vstupem ČR do EU, MZe ČR, 1999
15. Akční program k posílení konkurenceschopnosti průmyslu ČR, MPO ČR, 1999
16. Hospodářské strategie vstupu do Evropské unie: konkurenceschopnost – růst – zaměstnanost – solidarita, MPO ČR, 1999
17. Návrh energetické politiky, MPO ČR, 1999
18. Návrh Střednědobé strategie sektoru dopravy, telekomunikací a pošt, MDS ČR, 1999
19. Návrh střednědobé hospodářské politiky – MPO, 1999
20. Dlouhodobá koncepce rozvoje resortu Ministerstva vnitra, MV ČR, 1999
21. Dlouhodobá měnová strategie – MF ČR, ČNB, 1999
22. Strategie účinnější státní podpory kultury („kulturní politika“), MK ČR, 1999
23. Koncepce resortu MPSV do r. 2002, MPSV ČR, 1999
24. Národní plán zaměstnanosti – MPSV ČR, 1999
25. Zásady regionální politiky vlády, MMR ČR, 1998
26. Regionální podpora malého a středního podnikání, MMR ČR, 1998
27. Strategie regionálního rozvoje ČR, MMR ČR, 1999
28. Zabezpečení přípravy pro využití SF – MMR ČR, 1999
29. Střednědobý výhled státního rozpočtu do r. 2002 – MF ČR, 1999

Seznam tabulek

- Tab. 1: Ekonomická úroveň vybraných zemí v poměru k EU (EU-15=100)
- Tab. 2: Reálný HDP (meziroční změna v %)
- Tab. 3: Reálný růst HDP
- Tab. 4: Úroveň cenové hladiny transformujících se ekonomik k průměru zemí EU
- Tab. 5: Bilance běžného účtu platební bilance (v % HDP)
- Tab. 6: Úhrnná poptávka a nabídka
- Tab. 7: Vliv hlavních složek poptávky na růst HDP (v % růstu HDP)
- Tab. 8: Podíly sektorů na HDP (v %, běžné ceny) 1989–1996
- Tab. 9: Roční tempa růstu sektorů (v %, ze stálých cen)
- Tab. 10: Platební bilance České republiky (mil. USD)
- Tab. 11: Investiční pobídky v České republice a v zahraničí
- Tab. 12: HDP ve stálých cenách – roční
- Tab. 13: Cenový vývoj – roční
- Tab. 14: Zaměstnanost a nezaměstnanost – roční
- Tab. 15: Souhrnná platební bilance – roční
- Tab. 16: Scénáře střednědobého vývoje hospodářství České republiky v obdobích let 2000–2002 a 2003–2005
- Tab. 17: Scénáře střednědobého vývoje hospodářství České republiky v období let 2000–2002
- Tab. 18: Struktura zaměstnanosti podle sektorů
- Tab. 19: Nezaměstnanost v ČR – výrazné odchylky od průměru
- Tab. 20: Tempo růstu nezaměstnanosti v NUTS II
- Tab. 21: HDP na 1 obyvatele a 1 pracovníka v letech 1995 a 1996
- Tab. 22: Hrubý domácí produkt podle parity kupní síly v NUTS II
- Tab. 23: Daňová výtěžnost v NUTS II
- Tab. 24: Vývoj průměrných mezd v NUTS II
- Tab. 25: Vybrané ukazatele za regiony NUTS II na území ČR
- Tab. 26: Prostředky PHARE alokované v ČR podle prioritních os (v mil. Kč)
- Tab. 27: Orientační rozdělení finančních prostředků na období 1995–1999 (v mil. ECU)
- Tab. 28: Pořadí důležitosti prioritních os v regionálních konzultačních dokumentech
- Tab. 29: Výskyt popsaných charakteristik ve sledovaném souboru
- Tab. 30: Potencionální rozdělení rizik podle prioritních os
- Tab. 31: Seznam rizikových vztahů mezi prioritami
- Tab. 32: Koincidence priorit RDP

- Tab. 33: Předvstupní pomoc
- Tab. 34: Rozdělení PHARE 2000 (v mil. EUR)
- Tab. 35: Předpokládané čerpání prostředků ze strukturálních fondů po vstupu ČR do EU
- Tab. 36: Požadavky na ISPA
- Tab. 37: Nástroje
- Tab. 38: Indikativní rozdělení finančních prostředků ročních alokací nástrojů spolupráce s EU na léta 2000–2002
- Tab. 39: Očekávaná alokace rozpočtu EU pro Národní rozvojový plán
- Tab. 40a, b: Očekávaná finanční spoluúčast ČR na čerpání předstrukturálních nástrojů EU (2000–2002)
- Tab. 40c,d,e: Očekávaná finanční spoluúčast ČR na čerpání strukturálních fondů a kohezního fondu
- Tab. 41a: Kapitálové výdaje státního a územních rozpočtů v letech 1994–1999 dle členění Národního rozvojového plánu
- Tab. 41b: Neinvestiční dotace plánované v letech 1994–1999 ze státního rozpočtu dle členění Národního rozvojového plánu
- Tab. 41c: Prostředky alokované v ČR podle jednotlivých programů Phare
- Tab. 42: Vymezení zdrojů financování pro Národní rozvojový plán – finanční rámec pro období 2000–2002
- Tab. 43: Požadavky na zdroje dle konzultačních dokumentů Národního rozvojového plánu – období 2000–2002
- Tab. 44: Požadavky na zdroje dle konzultačních dokumentů Národního rozvojového plánu – období 2003–2006
- Tab. 45: Srovnání finančního rámce a požadavků

Zpracovatelské týmy

Realizační skupina: konsorcium Vysoká škola ekonomická v Praze – Terplan, a. s.

(VŠE: Středisko regionálních a správních věd, Institut pro ekonomickou a ekologickou politiku, Národohospodářská fakulta VŠE)

Hlavní garant: Doc. RNDr. René Wokoun, CSc.

Garant prací za Terplan, a. s.: Ing. Miloš Červený, CSc.

Vysoká škola ekonomická v Praze

doc. RNDr. René Wokoun, CSc.

Ing. Jiří Hegner

doc. Ing. Jana Izáková, CSc.

doc. Ing. Pavel Janíčko, CSc.

doc. Ing. Jiřina Jílková, CSc.

doc. Ing. Hana Jírová, CSc.

dr. Ing. Anna Kadeřábková

PhDr. Jaroslava Kadeřábková, CSc.

Ing. Magda Kotýnková, CSc.

RNDr. Jana Kouřilová

Ing. Petra Málková

doc. Ing. Jindřich Soukup, CSc.

prof. Ing. Vojtěch Spěváček, DrSc.

doc. Ing. Ivo Straka, CSc.

dr. Ing. Stanislav Šaroch

Ing. Mgr. Vladimír Tomšík

RNDr. Jiří Vystoupil, CSc.

prof. Ing. Milan Žák, CSc.

Terplan, a. s.

Ing. Miloš Červený, CSc.

RNDr. Ondřej Bartušek

RNDr. Zdena Hamplová

Ing. arch. Jiří Hruza, CSc.

RNDr. Libor Krajíček

Ing. Helena Kroupová

RNDr. Helena Křivánková

Ing. Jiří Mareš

RNDr. František Matyáš

Mgr. Pavel Mudrych

Mgr. Petr Olšar

Ing. arch. Martin Říha

Ing. arch. Petr Věrtelář

Ing. Marie Wichsová

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Ing. Václav Kupka, CSc.

RNDr. Josef Postránecký

Ing. Eva Pišová

Ing. Miloslav Žďárek, CSc.

Mgr. Tomáš Nejdrl

Ministerstvo financí ČR

Ing. Jan Hloušek

Ing. Pavel Dobrovský

Ing. Petr Jeník

Členové Národního programového výboru pro oblast hospodářské a sociální soudržnosti (NPC-ESC)

Členové Národní koordinační skupiny (NKS)

Členové regionálních řídicích a monitorovacích výborů (RMMC)

Členové sektorových přípravných výborů/sektorových řídicích a monitorovacích výborů (SMMC)

